

a. & aliae pleraque similiter à suis titulis. Cuiacius.

P ² Vpillus. Non potest. sed nec cum tutori sine decreto: vt. j. de re. eo. l. j. & C. de admini. tu. l. lex que. & ar. infra proxi. §. Accursius.

b Habeant. imò tenet: vt supra de pig. act. l. si conuenerit. §. fin. & l. seq. quae est cōtra. Solu. vt ibi. Vel dic, refert an obliget in vtilitatē peculij, q̄ potest: vt in legibus contrariis. an nō: vt h̄c. ar. j. qui mo. pig. vel hypo. solu. sicut. §. an pacisci.

c Cōceditur. vt. j. de dona. l. filius. in prin. & j. de dona. inter vir. & vxo. l. iij. §. si seru. & j. quib. mo. pig. vel hypo. sol. sicut. §. an pacisci.

Hic habemus tex. secundum Bal. bene no. & figēdū cordi quōd in cōfessione li. berā administrationis nō venit do natio. cōcor. sunt in glo. quod est di ligenter mē tu tenēdū.

e Administrare. nā si in cōcēdēdo liberā administrationē etiam donare concessit, donare pote rit: vt. j. de donat. l. filiuſ. §. item videamus.

f Nō potest. q̄a sit sacra vel religiosa. vt insti. de inuti. stipu. §. j. & §. de contrahēda emptio. l. si in emptione. §. omniū.

g Nō potest. verbo enim vēditionis omnē cōtra. Etū lex. xij. tabu. accipit. vt. j. de statulib. l. statu. liber à ceteris. §. Quint Muci. & C. de re. ali. nō ali. l. fi. & facit cū hoc. §. de pign. l. sed & quod. §. quod emptio nē. Sed cōtra in eo. tit. l. in quorū. Sol. vt ibi.

h Acceperit. quod tam enī non potest: vt C. deliti. l. finali. Acc.

i Etiā in pignoribus. nō solum hypothecis.

k Mobilibus. nō solum immobilibus. Accur.

l **S** I alius. Exceptio. vt C. ad Velleia. l. mu lierem. Accursius.

m In fideiūssore. vt ei suc curratur, nisi animo do nandi intercessit: vt. §. ad Mace. l. si pater. §. pe nulti. & fin.

A Risto. J. C A S V S. Ré tuam mihi pro. x. obligasti: & Titius. x. tibi mutuavit vt mihi solueres. soluisti. an Ti tio remaneat res obli gata, quāritur. Et respon. quōd non, nisi ita cōuenierit. vnde si ea vendidisti, emptor tutus est. Si autem mecum conuenisti, vt sua die non soluta pecunia, mihi distrahere licet, & antē diem pro te soluerit Titius, & conuenit de non vēdendo: licet pecunia sua die non solueretur, non obstante pacto poterit Titius vendere: non ex persona sua, sed mea, quōd tibi primō pecuniam tradidi & hoc multotiens euenit, quod quis ex alterius persona conse quatur, quod ex persona sua consequi non potest. Viuianus.

n Antecedens. id est prior creditor.

o Dimiteretur. de pecunia secundi mutuantis.

p Succedit. secundus.

q Debet. secundus creditor. succedit tamē in priuilegium per sonalium actionum: vt infra de ces. bo. l. iij.

r Emptoris. qui emit à debitore.

s Omisit. verū cōuenit de pignore: prāterea vt solueret primō q̄

mutabat. & verē sua pecunia peruenit ad primū: vt supra posuit.

t Vendere. ex sua hypotheca.

u Pignus. ex persona prioris. & vt hoc plenē scias: distingue at velit soluere secundus creditor, vel extraneus, vel ipse debitor. Primo casu secundus creditor succedit loco primi sine omni pa

cto dūmodo soluat pe cuniā priori, vel consi gnet & deponat: vt. C. qui po. in pig. habeā. l. j. & j. titu. j. l. potior. §. fin. & C. de his qui in prio. cred. lo. suc. l. vlti.

In secūdo casu, quando scilicet extraneus sol uit, necesse est apponi pactū vt primi loco suc cedat: & quōd sit obli gatū: vt. C. de his qui in prio. cre. lo. suc. l. prima & de priui. fis. si cū. Ter tio casu, quando ipse. l. debitor soluit: aut de suo: & tūc nulla est suc cessio. aut de aliena pe cunia: & tūc vt ille cu iō pecunia liberaf, suc cedat in ius pignoris prioris creditoris, qua tuor sunt necessaria. Pri

Creditor se cūdus vt in locū primi succedat, plura requi runtur. El. in ius pri mi succ.

v 111. P A V L V S libro tertio Questionum.

A Risto Neratio Prisco scri psit: Etiā si ita cōtractū sit, vt antecedēs dimitteret, nō aliter in ius pignoris succedet, P. nisi cō uenerit vt sibi eadem res esset ob ligata. Neque enim in ius primi succedere debet, q̄ qui ipse nihil cōuenit de pignore. quo casu em ptoris causa melior efficietur. Denique si antiquior creditor de pignore vendendo cum debitore pactū interposuit, posterior autē creditor de distrahendo omisit, nō per obliuionē, sed cū hoc age retur, ne possit vēdere: videat an dici possit hucusque trāsire ad eum ius prioris, vt distrahere pi gnus u. huic liceat. quod admittē dum existimo. Sæpe enim quod quis ex sua persona nō habet, hoc per extraneum petere potest.

Quādo est in potestate debito ris, an perficiatur obligatio: illud tēpus perfectionis inspicitur, non initium, secus si in eius potestate non esset. Bartolus.

111. I D E M lib. quinto Responsorum.

T Itius cum mūtuam pecu niam accipere vellet à Mæ uio cauit ei, & quasdam res hy pothecæ nomine dare destina uit deinde postquam quasdam ex his rebus vendidisset, acce

E possūm consequi: vt h̄c, & infra de fur. l. his enim. & j. de ædi. edict. l. cum autem. §. fi. & infra de bono. poss. contra tabu. l. iij. §. planē. & l. non putauit. §. sed & si exheredatus. & infra de bo. lib. filius. & infra ad. l. Falci. l. pen. §. finali. & supra de transact. & post §. j. in principio. & supra man. l. si mandauero tibi. §. si hi. & infra de lib. leg. si is qui duos. & infra de acqui. here. l. cum hereditate. Sed arg. contra. C. quod metus causa. si per impressionem. & infra de vsuca. l. Labeo. §. sed & per eum. & infra de do. inter vir. & vxor. l. iij. §. non tantum. & infra de bo. lib. l. qui in seruitute. & l. i. quāritur. & §. de mino. l. iij. §. sed an hoc auxilium. & not. plenius j. de administ. rerum ad ci. perti. l. iij. §. j.

T Itius. J. C A S V S. Volebas accipere à me pecuniam mu tuam: & confectum est instrumentum spe futuræ numerationis: & quasdam res mihi obligare destinasti. medio tempo re, scilicet antē numerationem & post cautionem interpositam vnam

*habere.

per alium cōse

quādā pos

me non.

vnam ex his rebus vendidisti: postea numeraui: an res distracta mihi remaneat obligata, quæritur. Et respon. quod non: quia pignoris obligatio referenda est ad tēpus quo fiebat numeratio, vt res quae in bonis tuis tunc fuerunt, intelligentur obligatae. Viu.

a Pecuniam. à creditore. Accursius.

b Non accipere. vt. s. si

cer. peta. qui pecuniā.

c Habuerit. vt. j. tit. j. l.

j. in fin. & l. potior est.

in prin. Accursius.

d Creditor. Relega-

tur. nec tenet

obligatio: vt. C. eo. qui

filios. hoc tamen fallit

tunc, quando distrahi

permittitur: vt. C. de

pa. qui si. dist. l. secūda.

QVI POTIORES

in pignore, &c.

In hoc titulo ostenditur

inter hypothecarios credi-

tore in exercenda actione

hypothecaria, tēporis ordinē

obseruari, ut scilicet anti-

quor posteriori preferatur,

nisi posterior sit prīuilegia-

tatur, agt.

Paul. lib. s.

& C. Th. de alim. qua-

inop. par.

&c. sed iusti-

nianus de-

portationē

mutauit in

telegationē.

Cusacius.

Videtur. JCA-

SVS. Promisi

cētum in do-

tē pro muliere aliqua,

& pepigi tecū de dote

restituenda soluto ma-

trimonio: & rem mihi

obligasti, & tibi num-

raui. medio tempore

post numerationē pri-

mam, & antē secundā

eandem alij obligasti.

quis nostrū in pignore

potior sit, quæritur. Et

videtur q. ego essem

potior: quia ad inte-

gra. c. exsoluenda obli-

gatus sum: neq; est re-

ferēda pignoris obliga-

tio ad id tēpus quo fie-

ri debuit residua quā-

titatis numeratio: sed

ad initū cōtractus siue

promissionis. neq; est

iste casus similis illi ca-

sui illius. l. s. tit. prox. l. pe.

vbi potior est secundus priore: quia

hoc casu potior sum: neque est in viri

potestate vtrum velit ac-

cipere dotem, vel non: & sic neque restituere: quod si esset,

relinqueretur mulier indotata: quod esse non potest. Viuianus.

c Acceptit. à marito.

f Dedit. id est obligavit.

g De pignore. quis potior esset in eo.

h Compellitur. est & alia ratio, quia non potest commodum non

accipere, cum onera matrimonij sublineat, vt subiicit: vt argu.

infra de verb. signifi. l. Nepos Proculo. distinguitur ergo secun-

dūm Azo, vtrum in potestate debitoris sit se nō obligari: in quo

casu spectatur tempus numerationis: vt supra titu. j. Titius. an

non: in quo casu tempus spectatur cōuentioneis: vt hīc, & supra

de pign. l. si fundus. s. j. & infra eod. qui balneum. in princ. &. s. j.

& i. Item hēc distincō locum habet in principali debito. sed

eo contracto non spectatur in usuris, potuerit vel non potuerit

debitor in eas incidere: vt infra eo. Lucius.

i Tempora. quod videbatur: vt. j. eo. creditor. s. si idem.

k Contracta. ab initio: vt argu. C. de bo. quæ libe. l. cūm oportet. s. finali. Accursius.

l Redderet. id est ne acciperet, & ita non redderet. Accursius.

m Videatur. quod esse nō debet: vt & s. de condic. ob cau. l. si do-

ff. Vetus.

naturus. s. fi. & j. de exceptio. do. l. apud. s. sed & si mulier. Acc.

A **Q**vi generaliter.] CASVS. Potior est is cui generaliter obligata sunt alicuius bona, quām is cui specialiter obligata sunt in pignore speciali: licet quæ generaliter obligata sunt, ad solutionem sufficiant. Si verò generalis fuit obligatio aliquibus deductis: generaliter obligata si sufficiant, prior est secundus creditor in pignore, & soli specialiter obligatur. Viu.

n Posit. imò videtur potior qui speciale habet: vt. C. de pign. l. ij. Sol. hīc de iure strieto: ibi de æquitate: imò verius ibi alius causus est, ibi enim obligauerat debitor omnia bona generaliter vni, & eidem quēdam specialiter, hīc autem tantum, generaliter, vnde in omnibus est potior: hīc generaliter: vt hīc, & C. eod. l. si generaliter. Accursius.

o Cetera, quæ sunt excepta de generali conuentione. & sic mutat casum.

P Deficiente. quod est cum ex aliis satisfieri potest: vt arg. j. de nau. fœ. l. fœnerator.

q solus. imò videntur simul in eo admitti: vt j. eo. idēmque. s. si tibi. quæ est contra. Sol. b ibi simul acceperunt: hīc diuersis temporibus. vel vt ibi.

R editor.] CASVS. Rem tuam mihi pro decem obligasti, deinde alij obligasti, & pro aliis. x. & animo depig. sed nō astipuler Curacio.

b] istam sol. sequit Bar. hic. tponde vt in. l. c. concordet hic loc. papinia. j. e. vbi hic loc. Papiniani dilucidius recitat Cuiac. lib. ii. obs. cap. 32.

R editor.] CASVS. Rem tuam mihi pro decem obligasti, deinde alij obligasti, & pro aliis. x. & animo depig. sed nō astipuler Curacio.

E Si primo obligetur res debita, secundo cadē effecta propria: prior in tēpore prefertur, nisi secundus in locū debentis rem successerit. Bar.

R editor. scilicet prior.

f Nouatione. mutuauit enim fortè iterum pecuniam, & nouum instrumentum est factum animo nouandi primā obligationem tam in personalibus quātū in pignoribus: & stipulatus est creditor primam & secundam pecuniam animo nouandi, & acceptit postea & alia pignora: per quod videbatur quod secundus creditor cui inter primum contractum & hunc secundum prima pignora erant obligata, esset potior. quod remouet hīc, quātū est in primis pignoribus, & pecunia primo super his data, non autem in plus, vt hīc, & j. eo. si prior. in princ. & l. fin. j. respon. & arg. infra de separa. l. debitor.

t Facta. scilicet à primo creditore.

a. scilicet Titio.

b. Traderetur. à procuratore. Accursius.

c. Apparuit. vt arg. s. de rei vindic. l. si à Titio. Sed contra. j. eo. qui balneum. §. fina. vbi dicit quod non confirmatur obligatio facta tunc quando non erat res obligantibus. Solu. hīc saltem erat debita: ibi non: vt arg. s. de pign. l. j. in princ.

d. Qui negotiū. cui procuratori Titius pignori esse conuenerat, & ita potior erat priore: vt. C. e. l. licet. Sed hoc nō placet: quia cū procuratoris fuerat res, ei obligari nō potuit. Dic ergo quod procurator habebat exceptionem contra dominum: vt. qui. mo. pign. vel hyp. sol. l. j. ergo contra creditorē primum. & idē in eo qui soluit procuratori: vt. j. de pri. cre. l. si ventri. §. fina. non autem contra primum creditorem vel alium haberet hypothecariā. Accursius.

e. Constatet. & non in plus: vt. j. eo. qui à debitore. &c. j. tit. j. l. iij.

f. Ut si frater. qui obligauit. g. Portionem. quæ peruenit ad fratrem qui non pignorauit, quæ est in dimidia suæ dimidiæ pro indiuiso. alia enim dimidia obligata non poterat esse: vt hīc. & j. qui. mo. pign. vel hyp. sol. si consenserit. §. fi. & s. communi. diui. l. si quis putas. §. si fundus. Bal. & tex. h. Alter. cuius pars à fratre erat obligata.

i. Obligare. i. ad ea quæ peruenit ad obligatā à fratre, & sic nō poterat esse obligata. secūdus ergo solus reperitur in pignore: vt. s. eo. l. qui generaliter. in fin.

S. I debitor.] c a s v s .

Rem tuā mihi obligasti: deinde alij. rem quandam mihi vendisti: an prior creditor in pignore potior sit? Et rī. q. sic: quia nihil referat debitor soluerit. an compensauerit.

k. Rem aliam. sed quid si eadem? Respon. poterit secundus adhuc ei offerre: vt. C. si antiquior cre. l. j. §. j. Accursius.

Nterdum.] c a s v s .

Casus assignat in quibus posterior creditore pignus liberaret, illud idem ob pecuniam creditam alij pignori dedisset, & antequam utrique creditori solueret debitum, rem aliam k priori creditori vendiderat, creditumque pen-

verius vt hīc notatur. hoc dicit vsque ad l. qui balneum. Viuia.

A. I. Priore. hoc verū est secundum quosdam, si prior habet tātū generalem tacitam hypothecā: securus si speciale expressam. hoc verum est secundūm Io. imò secundum Azo. & si specialē: sicut & is cuius pecunia res est empta, quam ei pignori esse conuenit, præfertur priori habeti specialē: vt. C. eo. licet. & in auth. de æqua. do. §. his cōsequens. in princ. col. vij. Item hoc est verū, nisi prior habeat hypothecā, & priuilegiū inter personales actiones: vt in dote dicitur: vt in auth. de æqua. do. §. his cōsequens. in fine. §. col. vij. tunc ei præfertur mulier propter duo: scilicet propter priuilegiū, & propter tempus: alias id est iure cōmuni, vel id est, nisi hec duo essent pro ea, potior est hic quā mulier, cum hic priori habenti expressam præferatur, vt dictum est: mulier non.

* Sequuntur exceptions à regula Pri- or temporis, potior iure.

† expresso & manifesteratio pacto, alias secus.

Græce.

sauerit cum pretio rei venditæ: dicendū est perinde haberi debere, ac si priori creditori pecunia soluta esset. nec enim interesse, soluerit, an p̄sauerit. & ideo posterioris creditoris causa est potior.

Ratione causæ posterior potest esse potior priore: veluti si ad rem conseruandam posterior creditor debitori crediderit. hoc dicit cum. l. sequen.

v. V L P I A N V S libro tertio Disputationum.

I Nterdum * posterior potior est priore, * utputa si in rem istam conseruandā impensum est quod sequens credidit: veluti si nauis fuit obligata, + & ad armandā eam rem vel reficiendam ego credidero. m

v. i d e m libro septuagintimo- tertio ad Edictū.

H Vius enim * pecunia saluam fecit totius pignoris causam. Quod poterit quis admittere & si in cibaria nautarum fuerit creditum, sine quibus nauis salua peruenire non poterat. Item si quis in merces sibi obligatas crediderit, vel ut saluē fiat, q vel ut naulum exoluatur: * potentior f erit, licet posterior, sit nam & ipsum naulum * potentius est. Tantundem dicetur & si merces horreorum, vel areæ, u vel vecturæ * iumentorum debetur. nam & hic potentior crit.

In re empta per tutorem ex pecunia pupilli, præfertur pupillus anterioribus creditoribus, quatenus ex eius pecunia sit solutum. hoc dicit secundūm vnam lecturam. nec per hoc aliqua iniuria sit creditori primo. nam quia debitor non haberet rem nisi ex pecunia pupilli empta esset, meritò pupillus præfertur. Bartolus.

habeat tacitū pignus, vt dictū est. quidā tamē dicunt q nō habet tacitā hypothecā. Et sic dicūt speciale q priuilegiū personale præferatur pignorib. Itē quid si ad faciendā domū: credo idē: vt. j. de priu. cre. quod quis. & in auth. de æquali. do. §. his consequēs.

Priuilegium personale pignori præfertur.

in prin. sed contra dico: & illas intellige vt dixi modo exponi. §. his consequēs. leges enim tacitā inducētes, de reficiente, nō faciēte dicunt: vt hīc, & s. tit. i. j. & arg. j. de iti. actūq; priu. l. iij. §. pe.

n. H Vius enim. mutatio personarum.

o. H Non poterat. sicut nec artes doceri sine magistris, nec iura reddi sine iudicibus: vt supra de origi. iur. l. iij. §. post originem. & facit. C. de ali. præ. l. finali.

p. Obligatas. alij tamen ante.

q. Fiant. à custodibus.

r. Exoluatur. pro eis.

s. Potentior. cui talia debentur.

t. Merces. id est pensio. Azo.

u. Area. in qua repositæ sunt res obligatae.

x. Vectura. cum res alij obligatas super iumenta mea detuli. Ac.

Idemque

a] Ist gl. est
no & menti
tenenda Bal.
in hoc quod
dat intelle-
ctum. I si vt
proponis. C.
de rei vnu.

I Démque. Comparata per tutorem ementem pro pupillo rem alij cuidam obligatam. ipse enim pupillus emptor potior erit creditore priore. Accursius.

b Res fuerit. a quæ alij prius generali obligatione verborū fuerat obligata. & nota quod duo habet hīc pupillus priuilegia. V-

num quia tacitam habet hypothecā: quod non est in alio: vt. C. de pig. l. quāuis ea. Secundū, quia præfert priori creditori. sed videtur non esse aliquod istoru in eo speciale: quia idem videtur in maiore: vt. C. eo. l. licet. & in authē. de æquali. do. §. his consequēs. Respō. imò non esset idē: quia dictæ leges loquuntur in eo casu quando ad hoc ipsum data est pecunia, vt inde res ematur: & sic obligetur. qđ hīc non fuit. vel expone vt modo notaui. Itē opponitur: cùm res pupilli pecunia éptē sunt, quomodo poterūt sibi obligatae esse: vt. C. arbi. tut. l. curator. & quādo ex fac. tut. vel cu. l. j. Rñ. ibi nō dicit qđ sint suæ: sed qđ potest eas c. ligere per actionem tutulæ: nec sunt in veritate suæ, & ideo sunt obligatae pro pecunia si eas eligere non vult: vt C. de fer. pign. da. ma. l. si tutor. quē dico in pupillo, & i milite seruatur: vt. C. de rei vind. l. si vt ppōnis. & de dona. inter virum & vxo. l. ij. Accursius.

c Cuiusdā. scilicet pupilli. in alia enim parte de pecunia debitoris.

d Comparata est. vt in nummis acceptis mutuo à pupillo ipse potior sit: in superfluum antiquior. Accur.

e Et Titio. in simul vtrique, alioquin contra: vt supra. e. l. qui generaliter. Azo. Sed certè imò videtur idem & si diuersis temporibus: cùm tunc quando peruerterit in suum dominium, incipiat vtrique obligati: vt ar. infra. eo. qui balneum. §. fi. lex autem superior generaliter loquitur in eo qui habet iam omnium dominium: & de hoc not. infra de iur. fisc. l. is qui.

f Non enim multum. imò nihil. quippe, &c. vt subiicit: & infra defur. l. qui vas. in fin. & supra de pign. l. si fundus. §. si duo. &c. C. in qui. cau. pig. ta. cōtra. l. quamuis. & ar. contra supra de peti. here. l. si rem.

g Facit. pro primo creditore.

h Nummos. qui erant obligati priori. Accursius.

i S. I pignus specialiter. si verò generaliter, non: quia in hoc fiscus priuilegium habet. quod falsum est: vt. C. de remiss. pig. l. si ignorante. secundum Ir. Dic ergo specialiter, id est expressim. securus fortè si tacitè: ar. infra ad. l. Corne. de fal. l. j. §. tutores. nisi in muliere. vt. C. de priu. fisc. l. quamuis. in fi. secundum Azo.

k Republica. scilicet alicuius ciuitatis. sic accipitur infra de publi. sed & hi. §. j. Accursius.

l Preferuntur. scilicet fisco. similiter & reip. præferuntur priuati. si postea res publica pignori accepisset: vt. C. qui pot. in pign. ha. l. si fundum. Accursius.

Q vi balneum. CASVS. A kal. Ianuarij usque ad kalen. Maij balnea tibi locauit: & seruū mihi obligasti. medio tempore ff. Vetus.

euđē alij obligasti: quis potior sit, queritur. Et rñ. qđ ego qui locui, licet eo tēpore quo obligatus fuit cōductor secūdo, nihil potui petere ex cōductione: cū neq; venit, neq; cessit dies: tamē pignoris obligatio ad tēpus cōductionis referenda est, id est initiū, vt me inuito alij obligare non possit. [SED ET s. i.] Testator aliquid mihi legauit si nauis venerit ex Asia. cauit mihi heres de restituendo legato adueniente conditione, & rem quandā mihi obligauit. eandē rem obligauit alij secundo: & extitit postea cōditio.

* i. Iuliis. & hīc Eros erat datus pignori antequam is dies veniret. quoniam nihil eo tempore pro conditio d'ebet. Calendas autem diem migrādi solēnē significare ex Cic. Sue. Mattia. doce Politiā. apud Ant. Aug. lib. 4 c. 14.

* Hic videatur tex. ex pīsus qđ pēfio d'ebet solui in fine anni. ad quod cōcor. tex. in l. adē. C. loca. text. ad idem i. l. si ædes §. sed cōfī in annum.

ris an debitum contrahatur, vel conditio impleatur. sed si in eius fuerit potestate, tēpus quo cedit, & venit dies obligationis inspiciatur. Bartolus.

IX. AFRICANVS libro octauo Questionum.

Q Vi balneum ex kalendis proximis conduixerat, patens erat, vt homo Eros pignori locatori esset, donec mercedes soluerentur. Idem autē kalendas Iulias eundem Erotē alij ob pecuniam creditam pignori dedit. Consultus, an aduersus hunc creditorem petentem Erotē, locatorē prætor tueri deberet, respondit debere. P licet enim co tempore homo pignori datus esset, quo nondum quicquam pro conductione deberetur:

q quoniam tamen iam tunc in ea causa. Eros esse coepisset, vt inuito locatorē ius pignoris in eo solui non posset, potiore eius causam habendam. Amplius etiam sub conditione creditorem tuendum putabat aduersus eum cui postea quicquam deberi cōperit: f modò non ea conditio sit, quæ inuito debitore impleri non possit. Sed & si heres ob ea legata quē sub conditione data erant, de pignore rei suæ conuenisset, u & postea eadem ipsa pignora ob pecuniam creditam pignori dedit, ac postea conditio legatorum extitit: hīc quoque tuendum eum, cui prius pignus datum esset, existimauit.

Pignus super re aliena con-

tur, neque tempore obligationis erat in bonis mulieris, & hoc si maritus ignorabat rem secundo creditori esse obligatam: quia secus si sciret. Viuianus.

m Ex kalendis. scilicet Ianuariis usque ad alias kalendas Ianuarias.

n Eros. proprium nomen.

o Idem. scilicet conductor. Azo.

p Debere. Sed contra videbatur: vt supra titu. j. Titius. quæ est contra. Sol. ibi erat in potestate cuiuslibet tam creditoris quam debitoris non accedere ad contractum: vt supra si cer. pet. qui pecuniam. hīc non: vt. C. de act. & oblig. sicut.

q Deberetur. vt peti posset. Azo.

r Non posset. secus ergo si posset. & sic est contra infra eo. l. Lucius Titius ibi solues.

s Cōperit. vt & infra eo. l. potior. §. j.

t Inuito, vt puta si tibi numeratū fuerit. inuitus enim debitor nō cogitum nummos à creditore accipere: vt. j. eo. potior. j. respon.

u Conuenisset. quia obligauit legatario pro legato soluendo adueniente die. Accursius.

x Dedit. scilicet heres.

y Existimauit. scilicet Africanus. & est ratio: quia non est in potestate heredis hæc conditio: vt supra proxi. respon. alias contra supra titu. j. l. Titius.

a Post Mævio. non simpliciter, sed ita, cùm Titio desierit esse obligatum. sic & ponitur infra eodem l. si prior. §. à Titio. alias ita cōualeceret in vno sicut & in alio eo tempore quo cōpisset esse suum dominium: & utriusque pro parte esset obligata: vt supra de pign. l. si fundus. §. si duo. & supra eo. idemq; in fin. Vel dic quod h̄c Mævius erat sciens alienam, & alteri obligatam. Sed quomodo fuit Titio obligata? Respō. erat debita mulieri. vel vt supra de pig. l. si fundus. §. aliena. vel creditor ignorauit: vt s. de pign. l. j. in princ. Accursius.

b Cū res nota regula.

c Inueniatur tempore quo debet confirmari. Accursius.

d Emptoris. maximē si estimatum prædiū accepit: vt. C. de iure domini. l. quotiens. nam si inestimatum, idem quoad hoc: habebit ergo liberum: vt. s. tit. j. l. Arist. j. respon.

e Posit. supra titu. j. l. creditor. §. j. cōtra. Sol. vt ibi. Accur.

f Bona fide. maximē. hoc enim equidem potest impedire hypothecariam actionem, vel inducere. ius enim auctoris tantū est intuendum: vt supra si pars hereditatis petatur. l. prima. §. primo. & j. de iure fisci. l. est decretum. Accursius.

g Obligatum esse. scilicet prædiū.

S Iure.] CASVS. Cōueni debitorem meum, & cōdemnatus est, quia noluit parere iudicatis. missus fui in poss. rerum suarum per executorem auctortate iudicis. si veniat ali⁹ creditor cui tenebatur actione aliqua personali, an sit potior me in pignore, queritur. Et respon. quod non, sed tam heres meus quam ego potiores sumus. Julianus.

h Iudicatu. id est quod sententia valet,

i Priuilegiis. nō loquitur h̄c lex de aliquo pignore vel hypotheca conventionali, sed judiciali tantum: in qua dic q; si egī contra debitorē meum ex quacunq; causa: & post condemnationem fui auctortate iudicis missus in possessionem: postea etiam ali⁹ creditores veniant: ego & heres meus potiores sumus quolibet alio qui prætenderet dissimilem hypothecam posteriorem. Si autem prætenderet similē possessionē: tunc aut est mecum eiusdē tituli: vt quia sumus ambo legatarij: & tūc cōmunicabo cū postea veniente: vt. j. vt in pos. lega. is cui. §. qui prior. vel ambo petemus nobis caueri: vt. j. de dam. infec. l. si finita. §. Julianus. vel ambo ex contractu: vt. C. de bo. aucto. iu. pos. l. fi. §. j. quae sunt cōtra aut diuersis titulis sumus, vt vñus, ex contractu, & ali⁹ est legatarius: & tunc qui prior est admissus, anteponitur aliis: vt h̄c & C. e. l. ij.

j Priuilegiis. id est propter priuilegium.

k Temporū. quia prius fuit ei obligatū. & hoc siue secūdus habeat ex cōventione, siue ex adiudicatione. Idē ecōtra, nā qui prior est

tractum non potest confirmari, si tempore quo causa confirmatio- nis euenit, res in bonis debitoris non reperiatur. Bartolus.

Titia prædiū alienum Titio pignori dedit, post Mævio: a deinde domina eius pignoris facta, marito suo in dotem aestimatū dedit. Si Titio soluta sit pecunia, non ideo magis Mævij pignus cōualescere placebat. tūc enim priorē dimisso, sequētis cōfirmatur pignus, cū res b in bonis debitoris inueniatur. c In proposito autem maritus emptoris d loco est: atq; ideo quia neque tunc cū Mævio obligaretur, neque cum Titio solueretur, in bonis mulieris fuerit, nullum tempus inueniri, quo pignus Mævij conualescere possit. c h̄c tamen ita, si bona fide f in dotem aestimatū prædiū maritus accepit, id est si ignorauit Mævio obligatum esse. b

In pignoribus captis ex causa iudicati, qui prior est in tempore, potior est in iure. Bartolus.

x. V I P I A N U S libro primo Responorum.

S I & iure iudicatum, h & pignus in causa iudicati ex auctoritate eius qui iubere potuit, caput est: priuilegiis i temporis k fore potiorem heredem eius, in cuius persona pignus cōstitutum est.

Si obligatio conditionalis purificetur, retro non trahitur, si fuerit conditio potestatiua: securus si causalis. Bartolus.

x. G A I V S libro singulari de Formula Hypothecaria.

P Otior est in pignore, qui prius credidit pecuniam, & accepit hypothecam, quamvis cum alio antē conuenierat, vt si ab eo i pecuniam acceperit, sit res obligata, licet ab hoc postea accepit. poterat enim licet ante conuenit, non

tempore, potior est in iure, licet nullum priuilegiū allegauit.

P Otior est.] CASVS. Conuenimus inter nos quod mutuatē tibi p. & tu mihi certam rem pignori dares. postea tu accepisti pecunia ab alio, & eandem rem illi obligasti. si postea à me pecunia accipis, quārō quis nostrum potior est in pignore? Et respon. q ille qui post nostrā cōventionem mutuavit, non est autem idem si sum stipulatus pecunia sub condi. & cū pignore. nam si tu postea pendē, cōdi. pignus illud alij obligasti, existente cōdi. ero potior in pignore. & ratio est in textu.] s. i. c. o. l. o. n. v. s. Locauit tibi fundum: & cōuenit vt inuestia à te mihi teneretur. antequā intulisti, alicui obligasti: & postea induxisti. quis nostrū potior sit, querit. Et rī. q posterior. Cetera satis plana sunt usque ad. l. si prior. Vi.

Qui prior est tempore, ponor est iure.

accipere m ab eo pecuniam. Videamus, an idem dicendum sit, si sub conditione stipulatione facta, hypotheca data sit: qua pendente alius credidit pure, & accepit eādem hypothecam, tunc deinde prioris stipulationis existat conditio, vt potior sit qui postea credidisset. Sed vereor num h̄c aliud sit dicendum. Cū enim semel conditio extitit, perinde habetur ac si illo tempore quo stipulatio interposita est, sine conditione facta esset. quod & melius est. o

Iste. §. potest cadere sub prædicti summario. Vel dic: licet obligatio principalis sit pura, si tamen obligatio pignoris est sub conditione potestatiua contracta: tempus existentis cōditionis inspiciatur. Bartolus.

Si colonus conuenit, vt inducta c in fundum, illata, ibi nata, pignori essent: + & antequam inducat, alij rem hypothecā nomine obligauerit, tunc deinde eam in fundum induixerit: potior erit qui specialiter pure accepit: quia non ex cōventione priori obligatur, sed ex eo P quod inducta res est: quod posterius factum est.

Si obligantur partus vel fructus futuri, requiritur quod res sit in bonis debitoris tempore obligacionis. Bartolus.

Si de futura re cōuenierit, vt hypothecā sit, q sicuti est de partu: hoc queritur, an ancilla conuenientis tēpore in bonis fuit debitoris: & in fructibus, si cōuenit vt sint pignori: eque queritur, an fundus, vel ius utendi fruendi, r conuenientis tempore fuerit debitoris.

Posterior creditor habet ius offerendi priori, & sibi pignus confirmare. Bartolus.

Si t parat est posterior creditor priori creditoris soluere quod ei debetur, videndum est an compet-

tempus conuenientis: vt supra eo. qui balneum. j. respon. & l. j. & supra titu. j. l. pe. operari autem potest conuentio, quia etiam ignorante domino illa sunt pignori.

q Hypothecā sit. quod fieri potest. supra de pig. l. & quae nondum sunt. in princ. Accursius.

r Utendi fruendi. nā potest vsumfructarius obligare suū vsumfructū: vt &. s. de pig. l. si is qui. §. pe. Sed videtur q nō sufficiat suis in bonis debitoris tūc tēporis, vt si apud aliū postea sit cōceptus & natus partus, & satus fructus & natus: vt &. s. de pig. l. Paulus. §. fi. Sed rī. quod tempore obligationis h̄c erant concepta & sata. Sed adhuc fallit in fructuario de quo h̄c dicitur. nam nō pertinent ad eum fructus, etiam si sint maturi, antequam eos percipiatur: vt instit. de re. di. §. is verò. Sed dic q probatur hoc quod tēpore obligationis fuerit dominus vsumfructus, non solum nunc. nam alterum nō sufficit sine altero: vt h̄c, & supra de pi. si superatus

ratus. & l. & quæ nondum sunt. §. quod dicitur. Item cōtra. j. de
acquir. re. do. l. f. vbi dicitur nō inspici tempus conceptionis, sed
partus tantū. Sol. ibi nil de pignore proponitur, sed de domi-
nio tantū. sed illud potest dici in præjudicium domini primi:
non autem hæc considerantur in præjudicium creditoris: vt hīc.

a. soluatur. vt &c. C.e.l.

j. Sed an idem si prior
creditor possidens se-
cūdo creditori offerat?
Rn. sic. nā debet licere,
qđ cuilibet extraneo li-
ceret: vt. j. quib. mo.
pig. vel hypo. sol. Pau-
lus respon. §. fi. Azo.

b. C Reditor. si nō. ver

c. Possidente. scilicet se-
cundo creditore.

d. Replicabit. s. si nō an-
tē effet mihi obligata.

e. Poterit. id est debe-
bit. Accursius.

f. Possessor. scilicet pri-
mo creditori.

g. Ex præfatis. vno vel
altero, vt rē restituat,
vel æstimationem. vel
dic. in ipsa sorte tantū,
vel interesse, vel quan-
tum in lité fuerit iura-
tum. & secundum hoc
præfatis, respicit quod
plerumque est dictū in
tractatu de pignorib⁹;
maximè. §. de pign. l. si
fundus. §. in vindica-
tione. & l. si inter. §. fi.

h. Creditori. à debitore.

i. Vtrumque. id est per-
sonā & rem obligavit.

k. Vnde si. quia tūc de-
mum potior est, cū in
priore cōtractu de pi-
gnore nihil conuenit:
vnde, &c. & quod di-
cit, in diē. s. incertum,
id est sub conditione.

l. Quin prior. qui cōuen-
it in diem: vt. s. eod.
potior. §. j. Accursius.

m. Tertius est. vt &. j.
eo. l. quærebatur.

n. Pecunia autem. abla-
tiui absoluti.

o. Secundo loco. huic nō
respō. sed dic in dubio
videri remittere: vt in-
fra quib. mo. pign. vel
hypo. sol. l. Paulus.

Papinianus] CASVS.

Mutuaui tibi. x. & rem
tuā mihi obligasti: de-
inde Titio eandē obli-
gasti, & pro aliis. x. ean-
dem rem interim mihi
obligasti: & cum aliis
pignoribus animo no-
uādi stipulatus sum y-
traq; x. quis nostrū po-
tior sit, quæritur. Et rñ.
qđ ego: ideq; rē obli-
gata vendere possum,
nō oblata pecunia à Ti-
tio: & hoc verū est in
primis. x. in aliis quic-
quid. §. prima. x. cōsecu-
tus fuero, Titio resti-
tuā, cū ī suis potior sit,
& prior me. [SCIEN-
DVM.] Rem tuā mihi

tat ei hypothecaria actio, nolente
priore creditore pecuniam acci-
pere. Et dicimus, priori creditori
inutilē esse actionē, cū per
eum fiat ne ei pecunia soluatur. a.

Prior in tempore contra secun-
dum creditorem agentem habet
exceptionem: & contra excipi-
tem replicationem ex prioritate
temporis. Bartolus.

xii. MARCIANVS libro singula-
ri ad Formulam Hypothecariam.

C Reditor qui prior hypothe-
cam accepit, siue possideat
eam, & alius vindicet hypotheca-
ria actione: exceptio priori vtilis
est, Si b non mihi ante pignoris hypo-
thecæ ve nomine sit res obligata: siue
alio possidente c prior creditor
vindicet hypothecaria actione, &
ille excipiat, Si non conuenit vt sibi
res sit obligata: hic in modum su-
pra relati replicabit. d sed si cum
alio possessore creditor secundus
agat: rectē aget, & adiudicari ei
poterit c hypotheca: vt tamē prior
cum eo agendo auferat ei rem.

Qui soluit litis æstimationem
primo cōditori: non liberatur à
secundo. Bartolus.

Si quoniam non restituebat rem
pigneratam possessor, f condemnatus
ex præfatis g modis, litis
æstimationem exsoluerit: an per-
inde secundo creditori h tene-
atur, ac si soluta sit pecunia priori
creditori, quæritur. Et rectē puto
hoc admittendum esse.

Qui prior de hypothecariis cre-
ditoribus conuererit, potior est
alio qui prius cōuenit de debito.
Bartolus.

Si primus qui sine hypotheca
credidit, post secundū qui vtrumque
i fecit, ipse hypothecam ac-
cepit: sine dubio posterior in hy-
potheca est. Vnde si k in diem
de hypotheca conuenit: dubium
non est quin potior l sit, licet
antē diem cum alio creditore pu-
rē de eadem re conuenit. Si idem
bis, id est antē secundum, & post
eum crediderit: in priore pecu-
nia potior est secundo: in poste-
riore tertius est. m

Si res obligata alteri obligetur
de voluntate creditoris, quoad il-
lum prior hypotheca inutilis est:
quoad alios inspicitur quod actū
est. Bartolus.

Si tecum de hypotheca pacisca-
tur debitor, deinde idem cum
alio tua voluntate: secundus po-

ff. Vetus.

obligasti, deinde alij. si ille secund⁹ mihi soluat, quatenus res obli-
gata sibi teneatur quæritur. Et rñ. qđ tenebitur nō solum propter
suū debitū, sed etiā propter vſuras vſuraru quas soluit: quia non
debitoris, sed suū gesit negotiū soluendo: vt. s. eset potior, & so-
lus in pignore. [SI SIMPLICITER.] Si rem tuā mihi primo
obligasti, deinde Titio: & cōuenit Titius sim-
pliciter vt res eset sibi
obligata: tūc cū desis-
set tenere, eā à quolibet
possidēte auocare
poterit, præterquam à
me, vel ab eo qui à me
emit. s. eset di-
ctum vt desineret mihi
teneri: quo casu posset
auocare ab emptore.
[A TITIO.] Tertius
qui succedit in locum
primi, potior est secū-
do, Cætera plana sunt
vſq; ad l. insulā. Vivia.

p. si prior, aliás. l. si
prior. & aliás incipit. §.

Pomponius. vel Papi.

In vulg. est
lex 13. Si pri-
or creditor.

r. Aliis. scilicet pi-
gnoribus.

s. Succedere. videbatur
prosper extincta: vt. j.
denoua. l. nouatio. que
est contra. Sed contra-
rium est, quia in eodē
statu reponitur: vt hīc,
& supra eod. creditor
acceptis. in princ.

t. Vendere. facit pro le-
ge ista. j. tit. j. l. j. circa
prin. Sed in fine huius.
l. contra. Solu. vt ibi.
Accursius.

u. Accepit. ex pignore.

v. Restituat. vt infra. e.
l. quærebatur. sed qua
actione? Respon. in fa-
ctum fortē.

y. soluit. vt. C. de pig.
l. secundus creditor. &
j. tit. j. l. v. & argu. j. ad
Trebl. l. deducta. §. qui
post tempus. Accur.

z. Geſit. in actione e-
nim ne. geſit. & vſuraru
vſuræ quas gerēdo ne-
gotium dependit, ve-
niunt. quoad eū enim
etiam totum est lora.

a. suum. quia suū, idē
nō agit: vt &. s. man. l.
antepe. §. ad eum. Sed
arg. cōtra. §. de vſufru.
l. & si absentem.

b. si simpliciter. id est
fine tali cōventione: vt
tūc demum eset obli-
gata, si eset pecunia so-
luta priori creditori.

Azo. vt. j. prox. §. nam
tūc à nullo peteret nisi
liberata sit à primo.

c. Poterit. quantum e-
nim ad omnes alios
pertinet, iste potior
est: vt & argu. supra si
serui. vindic. l. loci. §.
competit. Accursius.

d. Mutuatus. scilicet
Mævius.

e. Tibi. mutat pſonas.
ppp iij

* No. casum
notabile &
menti ten-
dū. secundū
Bald. quia
cōmuniter.
contra eum
respondeſ.

a *Medius.* alias Mæuius.

b *Qui.* scilicet Mæuius.

c *Neglegentia.* quia ante secundum pignora non accepit.

d *Præferendus est.* hic scilicet propter pactum quod fecit: ut arg. C. de his qui in pri. cre. lo. suc. l. j.

e *sua.* scilicet quæ sibi

erant obligata.

f *successorum.* not. φ succedo in ius primi ex pacto debitoris: quod dic vt not. s. quæ res pig. ob. pos. l. Aristo.

g *Priori.* id est tertio qui loco prioris succedit. Io. vel secundū pilleū hic secūdus appellatur tertius, qui debet primo soluere vt sibi confirmet pignus.

h *Priore.* facit ad l. istā C. de rei vin. l. quotiens.

I *Nſulā.* **C A S V S.** In ſulā quæ locauit tibi in quinquenniū, vedi di, vt mihi pēſio primi anni accederet, tibi ſequentiū. an vtriq; noſtrū inuecta & illata te neātūr, diſting. aut ſufficiūt ad pensionē pri mi & ſequentiū anno rū, aut non, primo caſu erunt obligata vtriq; ſecūdo mihi tantū. qđ ſuper excederit, tibi accedit: hoc ideo, quia nō fuit actū vt pro rata cuiuſcunq; pēſionis tene rentur. in dubio veriſimile eſt id actū eſſe vt mihi tātūm obligata ſint. Cætera plana ſunt vſque ad l. Claudioſ.

i *Dixi.* ego venditor.

k *Pignorūm.* non ſolum pensionum. Acc.

l *Nerua.* Proculus. ſcili cet respōderunt. & in tellige hoc ſi pignora ad vtramque pensionē ſufficiebāt. ſi verò non ſufficient, ſubiicit quid iuris ſit. dic ergo niſi. i. ſi nō ad vtrāq; &c. Ac.

m *Pertinere.* ſ. dixerunt prædicti ſapientes.

n *Aperte.* quidam libri habēt, per te. ſ. em pto rem. & alij, aperte, ſclicet an cōmuniter, &c. Sed certè imo vi detur quod cōtra venditorem fiat interpre tatio: vt. ſ. de cōtrahē. empt. Labed. quæ eſt contra. Sol. non eſt cō tra: quia hīc emptor le gem dixiſſe videtur, cuius cauſa poſita eſt ra tione ſequentiū anno rum. vnde ſicut ſi ipſe

dixiſſet, fieret contra eum interpretatio: vt ſupra de contrahē. empt. ſi in emptione. in princ. ita hic. vel hic in accessoris, ibi in principali. vel hoc non eſt ambiguum, cum lex determiter.

o *Supereffet.* ſclicet deducto meo debito pro rata portione.

p *Ad te.* ſ. pertinere dixerunt Proculus & Nerua. Paulus autem conſiſmat prædicta in ſecondo caſu: & etiā in primo dicit idem ſeruari, vt prima cauſa pignorum ſequatur primam pensionem, deinde ſecondam: & ſic corrigitur quod dicit principium legis.

q *Quamque pensionem.* omnem, id eſt non pro rata. Azo.

num hic medius **a** tertio potior eſt, qui **b** pactus eſt, vt Titio ſoluta pecunia, impleatur cōditio, & tertius de ſua neglegētia **c** queri de beat? Sed tamen & hic tertius creditor ſecondo præferendus eſt. **d**

Non ſolū qui ſoluit, ſed qui patitur pignus vendi vt priori ſeu potiori ſoluatur, potest in prioris creditoris locum ſuccedere. Bart.

Si tertius creditor pignora ſua **e** diſtrahi permittit ad hoc, vt priori pecunia ſoluta, in aliud pignus pignori ſuccedat: ſuccessorum **f** eum Papinianus libro vndecimo reſponſorum ſcripsit. & omnino ſecondus creditor nihil aliud iuriſ habet, niſi vt ſoluat priori, **g** & loco eius ſuccedat.

f *Potest prior impedire ſecundum volentem vendere, licet iple vendere non poſſit.* Bartolus.

Si priori hypotheca obligata ſit, nihil verò de vēditione cōuenierit, posterior verò de hypotheca ven denda cōuenierit: verius eſt priorē potiorē eſſe. Nā & in pignore placet, ſi prior cōuenierit de pignore, licet posteriori res tradatur, ad huc potiorem eſſe priorem. **h**

i *Iſta lex legitur duobus modis:* vno modo ſecūdūm glo. ſecūdūm quam. h. d. **Conuentio facta ſuper debito inter plures diuidēdo,** por rigitur ad pignora ſi vtrique ſufficiunt. alias cui primū debet ſolui debitū, præfertur in pignore: niſi aliud ſit actū. h. d. Et diuiditur in tres partes. Primō ponit thema. Secundō incipit respōdere diſtinguendo queſtioni resultati ex the mate. Tertiō ponit circa hoc di ctum Pauli iurisſōſul. Secūda ibi, pignorū. Tertia ibi, Paulus. Vel ſic ſummatur ſecūdūm alium modū legendi: Cōuentio qđ pignora per tineāt ad vtrumq;, intelligitur eo ordine quo ſolui debitū principale debet, niſi aliud actū ſit. Bart.

xiii. P A V L V S libro quinto ad Plautium.

I *Nſulā tibi vēdidi, & dixi i prioris anni pensionē mihi, ſequentiū tibi accessurā, pignorūmq;* ab inquilino datorū ius vtrumq;

dixiſſet, fieret contra eum interpretatio: vt ſupra de contrahē. empt. ſi in emptione. in princ. ita hic. vel hic in accessoris, ibi in principali. vel hoc non eſt ambiguum, cum lex determiter.

o *Supereffet.* ſclicet deducto meo debito pro rata portione.

p *Ad te.* ſ. pertinere dixerunt Proculus & Nerua. Paulus autem conſiſmat prædicta in ſecondo caſu: & etiā in primo dicit idem ſeruari, vt prima cauſa pignorum ſequatur primam pensionem, deinde ſecondam: & ſic corrigitur quod dicit principium legis.

q *Quamque pensionem.* omnem, id eſt non pro rata. Azo.

r *Sequeretur.* primo & ſecondo caſu. Accursius.

s *I non dominus.* Prior. facit ad legem iſtam. C. de rei vindic. l. quotiens. Accursius.

t *Poſſeffor melior.* ſi inter ſe litigāt. ſecus ſi cōtra extraneū: vt no. in l. ſiue autē. ſ. ſi duobus. verſi. qđ ſi à diuersis. ſ. de Pub. & ſic pone

q teneat obligatio: vt no. ſ. de pig. l. j. in prin. &. ſ. eo. qui balneum. ſ. Titia. Sed quid ſi ſi mul: dic idem quod in domino: vt no. ſ. de pi. ſi fundus. ſ. ſi duo. Ac.

u *E Tiam ſeluat.* E vt. ſ. de pign. grege. ſ. & in ſuperfi ciariis. &. C. de rei vin. l. quotiens. Accur.

C *Laudius.* **J A S V S.**

Rē tuā tribus ſu ccessiuē obligasti: & pri muſ contra tertiu ſoſidentem egit, & ſuc cubuit, nec appellauit. Secūdus contra tertiu egit, & ſuccubuit: ſed appellauit. an tertius vincere debeat, cū pri muſ vicit: an ſecūdus vincere debeat, nō ob ſtante qđ inter pri muſ & ſecūdū iudicatum ſit, an ecōuerſo, quæritur. Et respon. in fi. l. qđ ſecūdus tertiu ſvincere debeat. ſed an ſecūdū ſententia lata in ter pri muſ & tertium, quæritur. Et respon. qđ nō. & hoc dicit in illo verſi. pone. ſed an pri muſ agere poſſit cōtra ſecūdū obtinentē cōtra tertiu, non ob ſtate que erat in manuſ. ſed qđ inter ipsum & tertiu perperā mu tam estab indoctis &

T Sic recte Flor. eſt, ſic ſecūdū ſententia lata in ter pri muſ & tertium, quod minus cōtra tertiu poſſidentē agere poſſit primus. & hoc in illo ver. aut cōtra. videtur autē quod tertius ſecūdū ſuperare debeat. ſic ſi tertij pecunia dimiſſus eſſet primus, & in locū primi ſuccederet tertii, ſecūdū eſſet po tior. ſed non eſt ſimile: quia hīc tertius primo non ſoluit: ſed primus cōtra ipsum agēs con dēnatus eſt. & hāc in illo verſi. planē. Cetera vſque ad rub. de diſtra. pig. ſatis plana ſunt.

x *Doceret.* cōtra tertiu agēdo: quia ab eo fuit abſolutus. ſi verò po nas qđ tertius egiſ hypothecaria contra pri muſ, & vicit, & ipſe ſi militer vincetur à ſecondo: vt. j. dicitur ibi, aut cōtra, &c. Itē à ſecondo poterit primus auocare rem per hypothecaria ſecondū ſententia: & iterū ſecūdus à tertio: & ſic res erit in circulo & anxiate: & eſt insolubile. ſed cōſulo vt aliquis offerat litis aſtimationē. & adde quod eſt. j. de except. rei iu. l. fi. ſ. Latinus. vnde quæritur. Si vxor alicuius renūiat iuri hypothecariarū in persona ſecūdi creditoris, & nō primi: & res viri interē detinet ab aliquo extraneo, & agāt hypothecaria iſti tres

isti tres cōtra extraneū possidentē dicēs quilibet se potiorē: quis prefertur? nā vxor prefertur primo creditori, & nō secūdo. secūd' verò mulieri, & nō primo. prim' verò secūdo: & nō mulieri. quāliter ergo vel cui restituat res poti⁹? Respō. cū mulier tātū habeat quātū quilibet eorū, & etiā ampli⁹ hoc quia prior est tēpore, ipsa prefert: cū in ambiguis pro dotibus respōdere melius est: vt. j. de iure do. in ambiguis. aliās erit res, vt dictū est, ī circulo, vel saltaballa: qā nō potest dici vtvincēs succedat in ius deuicti: vt. j. qui. mo. pign. vel hyp. sol. Paulus respō. Azo. Vel dic qā nō est ī circulo: quia si tertius superauit primū agēdo vel defendendo; & res redeat ad Turbonem, deinde ad primum, nō ager tertius, quia defic̄it actio. hypothecariā enim nō habēt, quia iniustē prius, & nūc iniustē intēderet. Itē actio in factū ex sentētia nō, etiā si agēdo obtinuit, quia ei satisfactū est semel. Itē Publicianam nō: vt. &. s. de Pu. quēcunq;. §. j. Sed huic via ob. s. de iureiu. sed & si possessori. vt. s. de pig. si ab eo. sed offerēdo estimationem litis, euincatur quicunq; offerat, in muliere verò quā secundō creditori renūtauit, videtur idē circulus. nā ipsa contra primum, primus cōtra secundū, secundus cōtra mulierem. nec habet hīc locum responsio praecedentis casus: quia hīc iustā & efficacem, tertius habet hypothecariā contra mulierem: quod non erat in praecedēti: & sic dicit remanere hīc rē in circulo. vel dic verius vt ibi modo no. Acc.

a. Vetus. à tertio creditore.

b. Quarebatur. in causa appellationis.

c. Ea. etiā si sit remota.

d. Excluderet. quod est verum, cū res inter alios, &c.

e. Planē. pro certe. & est inductiū rationis: vt hīc. tertius etiam secundū vincere debeat.

f. Exsoluit. vt. s. eod. si prior. §. à Titio. vbi tria agi est necessarium.

g. Dicerent. arg. dicti respon.

h. Superatam, sicut in positō themate continetur.

i. Potest. certe non: vt infra subiicit. non enim de iure tertij fuit agitatum, sed tantūm creditoris.

k. Superata. potest intelligi hoc responsum, quando ipsa prima fuit conuentā & superata à tertio. Accursius.

l. Obtinuerit. contra tertium.

m. Creditricem, videtur quād sic, quia superauit tertium, & tertius superauerat primum.

n. Nocere solet. vt & supra de iureuran. quia non. & infra de except. rei iudi. l. j. & C. res inter alios actas. l. j.

ff. Vetus.

A o. Sed sin⁹ praeindicio prioris sentētia. latē pro tertio cōtra primā creditricē: & nūc soluit dicēs vt secūdus obtineat cōtra tertii: & sic fallit hīc illa regula qua dicitur: Si vinco vincentē, &c. vt. j. de diuer. & tēp. prae. l. de accessionibus. & est ratio, quia hic ius nō habuit qui vicit, ibi sic. & fallit aliās in trib⁹ casib⁹. primus in filiis naturalib⁹, qui agnatos repellūt, & agnati vxore, nō tamē naturales repellūt vxorem: vt in auth. qui. mo. na. ef. sui. §. discretis. col. vj. Itē in secūdo: vt. j. ad Tertu. l. ij. §. obiicitur. & l. aequissimum. §. si ex filio. Itē fallit in tertio: vt in auth. de æqua. do. §. his consequēs, &c. col. vij. nā mutuās in refectiōne, prefertur habēti expressā: & habēs expressā, mulieri: nō tamen prim⁹ mulieri. Itē si sis me⁹ vasallus, & ego illius: nō sequit⁹: ergo tu illius. Itē si ego diligo te, & tu illū: nō sequit⁹, ergo ego, diligo illum. Itē in locio: nō est mihi socius mei socij lociū.

Regula: si vinco vincētem &c quādoque fallit.

mine, quāc accesserunt antequam Mævius crederet, sed etiā earum quē postea accesserūt, potior esset? Respōdit, Luciū Titium in omne quod ei debetur, potiore esse.

Postessdr iustus habet ius offrendi priori creditori, & cedendā actionem impetrandi. Bart.

XIX. IDEM libro quinto Responforum.

M Vlier in dotē dedit marito prædiū pignori obligatum: & testamento maritum, & liberos ex eo natos, item ex alio, heredes instituit. creditor cum posset heredes contuenire idoneos, ad fundum venit. f. quero, an si ei iustus possessor offerat, u. cōpellendus sit ius nominis cedere. Respondi, possevideri nō iniustū postulare.

Secundus creditor cōfirmat sibi pignus soluendo primo debitū quod præcedit, nec tenetur offerre debitū ei quod postea est secutum, cum in eo nō sit potior. Bart.

VII. TRYTHONIVS libro octavo Disputationum.

Q Varebatur, si post primū cōtractū tuum, antequā aliam pecuniā tu crederes, eidē debitori Seius credidisset quinquaginta, & hyperocham * huius rei quāc tibi pignori data esset, debitor obligasset: de hinc tu eidem debitori crederes fortē quadraginta: quod plus est in pretio rei, quām primo credidisti, vtrū ei ob quinquaginta, an tibi in quadraginta cederet pignoris hyperocha. Finge Seium paratū esse offerre tibi summā primo ordine creditā. Dixi, y consequens esse, vt Seius potior sit in eo quod amplius est in pignore: & oblata ab eo summa primo ordine credita, usurarūq; z ei⁹, post ponatur prim⁹ creditor in summa quā postea eidem debitori credidit. *

In pari causa qui prior est tempore, potior est in iure, etiam in quæsitis post vtriusque obligacionem. Bartolus.

XXI. SCÆVOLA libro pri- mo Responforum.

L Vcius Titius pecuniā mutuā dedit sub usuris, acceptis pignoribus: eidēm q; debitori Mævius sub iisdem pignoribus pecuniam dedit. Quero, an Titius nō tantum sortis, & earū usurarū no-

* i. Id quo pretium ei⁹ ei excedit pecuniā primū credi- tam. hypero cha enim est excessus.

perpetrā au-

& in manuscr.

& in vulg. legeb.

hypothecā

hīc & j. ea l.

paulo post.

Vide Alc.lib.

II. paterg. c.

I. & Cunac.

lib. 4. obs. c.

25 qui vocē

hāc gallicā

redit plus

value.

et i. d. g. in

Palelus §

Coffio verō

domino rei

fieri debet.

D. r. p. ill. g. de

di. e. w. h. act

n. 36.

rum possessores: vt in auth. de fidei⁹. §. sed neq; hic tamē secus, quia possessor de heredibus est: vt supra commo. l. ij. §. si heres.

t. Iustus possessor. puta marit⁹. idē tñ in quolibet possesso: vt. j. q. mo. pi. vel hy. sol. l. Paul⁹. §. fi. & s. de pig. l. si fūd⁹. §. i. vindicatiōe.

u. Offerat. scilicet pecuniam pro qua fuerit obligatus.

x. Postulare. vt & C. de fidei⁹. l. ij. & arg. infra de euict. l. in creditore. & not. quād vero domino rei fit cessio. & facit infra tit. j. l. pe. sed certe hoc fit in personali. Accursius.

y. Varebatur. Dixi. nunc respondet.

z. Varebatur. Dixi. nunc respondet.

a. Credidit. vt. s. e. l. si prior. secūdo respōso. l. si creditor. §. si idē.

a *Ius. heres tutoris.*

b *Vt supra. scilicet quæ habet, & quæ habiturus est.*
c *Praferenda. ea scilicet ratione, quia in locū suū successit: vt. s.e.*
Si prior. in prin. sed videtur q̄ tantū in eis sit potior quæ antē obligationē cū fisco factā habuit: vt. j. de iur. fisc. si is qui mihi. quæ sunt cōtra. Sol. hīc prima creditrix erat priuilegiata duplīcī priuilegio, scilicet tutelæ, & tēporis. ibi tēporis tantum. Vel dic q̄ hæc est præferēda in hiis rebus quas acquisiuit Titius post priorē obligatiōnē, & antē obligatiōnē secundā. sed in his reb⁹ quas postquā cōtraxit cū fisco acquisiuit, præferēdus est fiscus: & de his ibi loquitur quæ postea acquisiuit. vel dic vt ibi notatur.

d *Negotiatori. eidēq; emptori marmorū.*

e *Accepterant. in quo non videtur esse ius.*

f *Extendit. id est extendere volebat.*

g *Posse. nam hīc vt superiori casu præcessit priuilegiū fisci priuato conuento.*

DE DISTRAC-

tione pignorum. &c.

Recte præstulit qui potiores in pigno. habeant. ante quā ageret de distract. pign. nā iure nō distractabit creditor pignus in quo prior est alter, nisi in eius locū successerit. sed neq; aliter vede repign⁹ potest is qui potior est quā ex cōuenitione, vel ex iuri necessitate. i. officio iudicis posteriori creditore vel fideiussore debitoris offerente pecuniā, vel etiā ex ipsa rei necessitate cēsate debitore post denūtiationes legiū. et multū interest ex cōuenitione, an ex iuri necessitate propter ius offere- di. l. 2. & 3. hoc tit. multū iē lege pignoris an iure cōmuni ppter evictionis causam. l. si mādato. §. creditor s. manda. Et quod dicimus de pignore. idē & circa hy- pothecā est. l. 7. hoc ti. adeō

vt recte sit ita cōceptus titulus, de distract. pign. & hypotheca. eadēque est ratio cōceptionis caterorum. Cuiacius.

C Reditor.] **CASVS.** Prædiū tuū mihi obligasti: postea Tilio omnia bona obligasti: & tertio obligasti mihi. s. generaliter. quin prædiū mihi obligatū distrahere possim pacto vel lege, dubiū non est. sed antequam satisfaciat secūdo creditori: cū in generali obligatione prior & potior sit: an aliqua ex his distrahere possim, quæritur. Et respō. q̄ non. si tamē distractā, nō cōueniet me secūdus: nec actione personali directa, neq; furti tenor: quia credidi me potiore: quia primō contraxi: & quia possessionē quæ apud secūdū fuisset, nō tractauī. Itē neq; ad exhibēdū. sed contra emptorem secūdus hypothecaria cōgredietur.

h *Predia. quædam specialiter.*

i *Conuentiōnem. scilicet generalem, post primū qui specialiter tantum accepereat quædam.*

k *Simile. scilicet generale.*

l *Contractum. quem fecit posteaquam mutuauit adhuc ei pecuniam. & pro hac pecunia quam ei mutuauit, habuit in pignus omnina bona debitoris generaliter. Accur.*

m *Cetera bona. s. generaliter obligata post secūdi creditoris obli- gationē: præter ea quæ specialiter pignori accepit. Accur.*

n *Ob eā rē. s. q̄ vēdedit ea pignora in quib⁹ est aliis potior. Acc.*

o *Actio. personalis aliqua directa. Accur.*

p *Contra eum. scilicet primū.*

q *Creditori. scilicet secundo.*

r *Persecutus. s. primus creditor in prediis: ar. s. p soci. merito. Ac.*

f *No amiserit. vnde cefsat furti: vt. s. de præsc. ver. si rem. §. fi. Sed cōtra. j. de fur. si is qui rē in prin. vbi fit furtū p debitorē vendentē pignus, quod tamē nunquā tradiderat credito. ri. sed ibi loquitur de eo pignore quod specialiter erat obligatū, hīc generaliter: vt arg. C. de ser. pign. da. l. iij. Item ibi debtor fecit furtum, de quo nō erat verisimile q̄ ignoraret se obligasse: hīc creditor qui iustē poterat alterius factū ignorare, & præsumif: vt hīc, & infra pro suo. l. fin.*

t *Excipiet. i. suscipiet.*

u *Sequitur. s. ex p̄dictis.*

x *Possefiores. i. emptores*

hypothecaria actione.

nā cōtra primū frusta

actionē instituet: vt di-

ctū est. Sed videtur q̄

nec cōtra possefōrem

hypothecaria: sed con-

tra primū creditorem

qui vēdedit, agere secū-

dus debeat in id quod

primo supereſt: vt. s. ti.

j. l. si prior. j. & iij. resp.

quæ est cōtra. Solu. s.

primus creditor idēq;

terti⁹ iure pignora vē-

didit: & idē secundus

ea vindicare nō potest.

vnde in subsidiū solū

superfluū quod ex an-

teriori creditore est pe-

tit, vel condic. ex lege,

ar. C. de iure deli. l. fi. §.

licētia. vel iudicis offi-

cio, vel actiōe in factū.

hīc autē nullo iure vē-

didit primus idēmque

tertius creditor cōtra

bona: & idē ea vindic-

care secundus potest:

vt hēc litera innuit ex-

pressim. & idē pretiū

pignorū nullo iure à priore petit, nisi fortē in subsidiū: vt si præscripte sūt res, vt ī re aliena à nō dño vēdita: vt C. de re alie. nō a-

lie. l. j. potuit autē iure vēdere ī l. cōtrata, vt quia auctoritate iu-

dicis vēdedit: vt. j. de acqui. poss. l. iustē. vel ex pacto, vel ex lege.

F Ideiussor conuentus. à priore creditore. Accur.

z Alteri creditori, sed & debitori: vt. j. de fideiuss. Paulus respon-

fideiussorem. & s. mand. si mandato. §. Paulus. Azo. Itē no. hic q̄

no admittitur vt quilibet: ar. C. de dolo. l. j. sed argu. contra. s. de

adop. si pater. §. qui duos. ADDITIO. Dic secundum Bar. quod

hīc fides debita ratione cōventionis, hoc est mandati, hoc im-

pedit: quod dic vt plenē no. per doc. in. l. j. C. de dolo.

b Transferendi, id est quod debet transferri ex necessitate iuris.

habet enim creditor necessē transferre pignora in fideiussorem

si ab eo pécuniam exigat: vt hīc, & C. de fideiuss. l. iij. Accur.

Vm prior.] CASVS. Si duobus successiū rem meā obliga-

locū habeat, quæritur. Et respō. q̄. nō. si autē ego debitor distra-

xero, & primo creditori pretiū in solutū dedero, & secūdus cre-

ditor offerat pretiū emptori, quod primo creditori sc̄luit cum

vsuris: an sit audiendus si velit pignora recuperare, qua ritur. Et

respon.

1945 De distract. pignorū & hypothecarū. 1946

respon. quod sic: neque refert vtrum eam obligauerit vel vendiderit debitor.

a Cōuenit. inter sapientēs: vt C. si anti. credi. l. j. in prin. & l. j. Acc.

b Creditore. scilicet primo.

c Offerri. à secūdo creditore scilicet: & debet ad hoc vt possit secūd⁹ creditor habere

pign⁹. vt C. si anti. cred.

pig. vedi. l. j. iij. respon.

d Ad alii. s. primum.

e Pignus. duobus successiue obligatum.

f Vendidit. & pretium ad primum creditorē peruenit.

g Denū. i. tertio loco. & pecunia tertij perueniat ad primū. nā in uno quoq; casu superest secūdo creditori ius offerēdi pecuniam: vt hīc, & C. de his qui in prio. cre. loc. suc. l. si potiores. & s. tit. j. l. qui à debitore. & l. si prior. s. à Titio. & s. si tertius. Sed queritur an cogatur offerre secūdus creditor terrio, vel éptori,

Ista lex se-cūdum Bar. vt loco primi tertius ad hoc semper allegatur, quod di-latio cōces-sa super prin-cipali, cense-tur conces-sa super accesi-sorio.

* Sic rectius quam vt vul-gō legitur & in manus. cōfertur. qua lecti. quidā ad absurdas interpret. abusi sunt.

h Vm soluēdæ. Exer-ceatur. vt & s. de pac. itē quia conuētio-nes. Sed contra. s. de pign. l. quēstū est. j. respon. Sol. hīc negat vēditionē: ibi permittit vindicationē. Vel sol. vt ibi. Accur.

C Vm secundus.] c A-
s v s. Secūdus cre-ditor si pecuniā priori soluat, & in locū eius succedat: nō solū propter pecuniā quā soluerit, sed quā debitori credidit, rem obligatā distrahere potest. [s i s e c v n d v s.] Re suc-cessiue trib⁹ obligata, & fideiussore apud pri-mum interueniēte: si

fideiussor vel creditor secundus primo creditori pecuniam soluit, tertio dabitur facultas offerendi pecuniam: licet titulo emptionis rem alter assēcutus fuerit. Viuianus.

i solutam. scilicet priori creditori. Accur.

k Facit. vt. s. tit. j. l. si prior. s. sciendum.

l soluta. priori creditori.

A m Offertur. ab alio creditore: vt. s. eo. l. j. & C. de dolo. l. j. & s. manda. l. si mādauero. S. Paulus. & infra de fideiuss. l. Paulus.

C Vm posterior.] c A s v s. Si secundus creditor emit pignus à priore, non acquirit sibi dominium pignoris: sed debitor offerendo pecuniam habebit pignus suum.

n Poteſt. vt & ar. s. cō-diui. l. cōmuni diuidū-do. i j. s. inter eos. Acc.

S Creditor vendidit

pignus cū pacto quod rehabet si pretiū red-deret. an debitor offe-rendo emptori pretiū, debeat habere pignus? Dicitur quod non po-test cogere emptorē: tamen potest agere cōtra creditorē, vt sibi cedat actiones sūas cōtra emptorem. Cetera plana sunt vsque ad. l. creditoris. Viuianus.

o Eſſe pignus. vt & C. si anti. cre. pig. ven. l. j. in prin. Accur.

p Cedat debitor. sed & ipse debitor actionem in factum habeat: vt supra de pign. act. si cū venderet.

q Hypothecam. diffe-runt autem, cū pignus quod ad creditorē trā-fit: hypotheca verò quae nō trāfit, dicatur: vt supra de pign. act. si rem. s. pignus. Accur.

r Annus xxv. iure q̄ta-tis restituitur, si enor-me damnum patiatur: vt C. si aduer. ven. pi. l. j. & supra de minoribus. l. si ex causa. in prin.

s Absens. vt C. de re-sti. mi. l. si cum milita-ribus. Accur.

t Editio. quod est. s. ex qui. cau. maio. l. j.

u Vēditionem. si ha-bes vēditionem, valet pactum. Et sic est con-tra supra de pact. l. ne-mo. Sol. ibi nō interest pacientis, hic sic. Itē est cōtra supra de pig. act. l. iiiij. Sed ibi de cre-ditore, quod possit cōtra pactionem vende-re, dicit: quia aliās ni-hil sibi valere pignus.

v Hēdito. quod liberat debitorē, nisi pretio creditori soluto. Bar.

w P a v l u s libro tertio Quæſtio[n]ū.

x Reditoris arbitrio permitti-tur, ex pignoribus sibi obli-gatis, quibus velit distractis, ad sūmum commodū peruenire.

y Vēditio nō liberat debitorē, nisi pretio creditori soluto. Bar.

z P a c t u s de superfluo nō soluendo creditori, est superfluum: quia ta-

solutionis. Dicitur hīc quod possum vendere quā volo, vt meū consequar. Cetera plana sunt vsque ad. l. & si is. Viuianus.

Q Vēsitu[m] est. Creditori posse. cū subito facultates eius lapsæ sunt.

Percepta. vt & s. mandati. l. si mandato. s. creditor. & j. co. re-

scriptum. s. fina.

Pignus & hypotheca differunt.

t Al. actionē

al. pactionē

al. cōuentio[n]ē

al. not. ns

gl. manefr. s. v

& Azo & Ac. G

cur. sed in

antiquis ma

nunc. omni- bus his lect.

expunctis,

reālē repo-

tiū ell. vē-

ditionē in, ex

litera. vt itē

dicitur Pisa-

na, quae vera

& Florenti.

P est lectio,

cuius habē-

de causa Bar-

teslatur ad

hūc locum,

se Pisias nū-

cū misisse.

vide Anton.

Aug. lib. 4.

c. 17.

po

ra

ga

ly

a Adie^{lē} eo. vt. s. si cer. pet. l. creditor. Accursius.

ET si.] **CASVS.** Vēdidi rem mihi pignoratā. si euicta fuerit, **a** Emptor nō habet regressū cōtra me. tamē si ego velim ex alia causa rē illā vindicare, nō sum audiēdus. h.d. vñq; ad fi. tit. Vi.

b Non potest. vt & s. de act. empt. l. emptorē. s. sententiā. & s. de

pig. act. l. periculū.

c Ex alia causa. quia forte eius est factus postea domin⁹: vt j. de euic. l. vindicantē. Sed contra. C. de euic. l. fin. Sol. ibi in herede fideiussoris pro euictione dicit q̄ potest vindicare ex sua persona, licet de euictione teneatur: sed ipse principalis vēditor vel heres eius nō potest: vt hīc.

a] Libellus est quā sche dulā suppli- cem vocat Trāquillus, uulg⁹ reque stā: & sic libellos agere Papiniano. idem est, in- quit Bu. hic quasi dicas libellis præfecto Papi- niano.

Iterum scribuntur to- tidem verbis l. vlt. j. co.

h Si aliena. responde- tur quād liberet.

i Ne euictionis. quod semper intelligitur, ni- si contrarium paciscatur: vt C. credi. euic. pi. non de. l. ij. Azo.

k obligatione. quia de facto tantum fuit obli- gata. Azo.

l Cederet, vt & s. man. si mandato. s. creditor. & arg. j. de statulib. l. si peculiū. j. respō. in fin.

t Seuero scilicet, vt hi m. Liberatur. scilicet vt storiē docēt, tunc libellos n. p̄ el ad emptorē. repe- te quantū, & quod di- cit post euictionē, ideo dicit, quia si nō est eui- tū, nō potest emptor pro euictiōe agere: vt C. de euic. l. qui rem.

o Tenetur. ex empto, scilicet emptori, nō ad interesse, sed ad pretiū, eiūsque usuras, habita ratione fructū: vt. j. de euic. l. antepe. s. sed & si iussu. & C. de euic. si ob causam. sed do- mino rei contra debito rem datur neg. gest. actio, si habeat ratā vēditionem: vt Co. de rei vind. l. ij. & s. de neg. gest. l. fin.

p Nam & s. nō lucri- facit creditor hanc pecuniā, quia nec fructus. nam & s. & c. Acc.

q Possessore. qui se obligauerat pro restituendo pignore, & fru- cibus ex eo perceptis.

r Debet. vt & C. de pig. act. l. j. & ij. & fi. & C. eo. l. j. Accur.

s Et cū per iniuriā. aliud ponit exēplū, vbi creditor nō lucratur.

t Obligatam. iure: cū nō iure, sed de facto tantum erat obligata.

u Probauit. vt per rei vin. sed loā. per actionem pig. vt. s. de pig.

ac. si rem. s. is quoq; & est ad hoc q̄ non lucretur creditor. s. de

citè inesse intelligitur. Barto.

Pomponius autem lectionum libro secūdo ita scripsit: Quod in pignoribus dandis adiici solet, vt quō minus pignus venisset, reliquum debitor redderet, superuau- cuum est: quia ipso iure ita se res habet etiam non adiecto eo. **a**

Creditor nō tenet de euictione: ipse tamē nō potest euincere. Bar.

x. IDEM libro sexto Responforum.

ET si is qui legē pignoris emit, ob euictionē rei redire ad vēditeorem nō potest: **b** tamē nō esse audiendū creditorē, qui fundum vendidit, si velit eiusdem rei ex alia causa **c** quæstionem mouere.

Diuisio coheredū nō impedit ius creditoris pignus vendere volen- tis. h.d. Vel sic: Illi in quem trans- fertur ius nouum, transfertur ius vendendi pignora. Barto.

xii. SCÆVOLA libro. i. Responforum.

ARbiter diuidēdē hereditatis cū corpora hereditaria diui- sisset, nomina quoq; cōmunium debitorū separatim singulis in solidū adsignauit. **d** Quæsitū est, an debitoribus cessantibus, **e** pro solidō pignus vēdere quisque potest. Respondi posse.

Creditor potest emere pignus à debito. h.d. Bar.

xiii. TRYPHONINVS libro octavo Diffutationum.

R Escriptum est ab imperato- re, **f** libellos **g** agente Papiniano, creditorem à debitore pignus emere posse, **g** quia in domi- nio manet debitoris.

Quicquid ex re pignorata vel e- ius occasione consequit̄ creditor, pign⁹ extenuat, si id irreuocabili- ter consequitur. aliás debitoris li- beratio ex futuro pendebit euen- tu. Bartolus.

Si aliena **h** res pignori data fue- rit, & creditor ea vēdiderit: videa- mus an pretiū quod percepit cre- ditor, liberet debitorē personali actione pecunia creditæ. Quod verē respōderetur, si ea lege vēdi- dit, ne euictionis nomine obliga- retur: quia ex contractu, & quali- qualis obligatione **k** à debitore in- terposita, certè ex occasione eius

procu. qui proprio. s. vt in cæteris. à debitore enim & eius occa- sione habet magis q̄ à domino rei in omnib⁹ his casibus: & ideo debitori proficiat: vt. j. de dona. cau. mor. l. qui alienam.

x Restituendum. scilicet si res euincatur.

y Liberatum. s. in perpetuum, sed ad tempus: vt hīc, & j. de solu- tio. l. si creditor fundū. & s. manda. l. si man- dato. s. creditor. in fin. & arg. s. de pign. act. l. nec enim. ij. respō. Acc.

z C Reditor. Iure suo.

C id est iure credi- toris. Accursius.

a Ius suum. id est hy- pothecæ, non quād sit emptori obligata, cum sua sit: vt insti. qui. ali. li. vel non. s. j. sed vt in eo quod dedit, quolibet etiā alio creditore potior sit, qui tamē sit post eum qui sibi ven- didit: vt. s. eodem, cum prior. & l. ij.

b Possessionem. vt Co. eo. l. qui prædium.

c Rbtri. Corpora.

A hoc ideo dicit,

quia si nulla corpora

essent in hereditate, a-

ctio famil. ercis. nō ha-

beret locū: vt. s. fa. er-

ciscun. heres. s. j. & for-

te vitiō scriptorum hīc

posita fuit hāc lex. A-

zo. cum. s. eo. l. arbiter.

hāc eadem sit.

d separativm. ipso iure

per legem. xij. tabula-

rum: vt C. famil. ercisc.

l. ea quæ.

Q V I B V S M O-

dis pignus vel &c.

Inutilis est hypothecaria

actio soluo finitōve pi-

gnore. Soluitur variis mo-

dis, si solutum debitum sit,

vel eo nomine satisfactum,

si paciscatur creditor ne pe-

cuniā petat vel ne res

pignori sit, si voluntate cre-

ditoris pignus alienetur à

debitore, & aliis quibusdam. Cuiacius.

D E B I T O R I S] C A S V S .

Rem tuam mi-

hi obligasti. Ti-

tius amici absens ne-

gotia gerens eam libe-

rauit. an desinat tene-

ri, quæritur. Et dicitur

quād sic, adeò vt Ti-

tio non possidenti vti-

lis hypothec. nomine

non datur. sibi autem

possidenti datū reten-

to. [C V M V E N D I-

T O R .] Maritus vxo-

ri prædium vendidit

pro. c. & l. recepit: &

pro aliis item. l. prædiū

vxor ei obligavit. ma-

ritus residuum pretij vxori donauit, & decessit. succelsit ei fisc⁹.

vult agere fisc⁹ hypot. pro prædio. an possit, quærit. quasi nō va-

lere donatio videat, & ita neq; pignoris remissio? Et rī. q̄ valet

pignoris remissio, licet debiti principalis remissio nō tenuerit.

[D E F E N S O R .] Rem tuā mihi obligasti. volēte me hyp. agere,

obtulit se Titi⁹ defensioni tuæ, & iudicatu solui. pmisit, & fide-

ius. dedit, vel pignora. an in te reū trāslato iudicio pignora desi-

nāt vel fideiussores teneri, quæritur. Et respon. quād sic. Viuia.

Liberavit.

a liberavit. non hoc acto, ut loco creditoris succedat, alias secus
vt diximus supra quæ res pigno. oblig. possunt. l. Arist.

b Desiderabit. cum sibi cessa non fuerit: vt C. de pign. l. res obli-
gatas. sed excipit si possidet: vt h̄c subiicit, & s. de pig. l. j. in prin.
& s. tit. j. l. cūm prior. in si.

c Defenditur. f. cōtra
debitorē vindicantem
pignora, vt non aliter
teneatur reddere, nisi
sibi à debitore primo
reddatur quod soluit.

d Accep̄sset. pro resi-
dua parte debiti. & dic
ab ipso emptore.

e Inutile. vt quia fue-
runt consoceri, vel vir
& vxor, emptor & vē-
ditor. & idē inutilis
apparuit donatio, quia
morte vel aliter non
fuit cōfirmata: vt. j. de
do. inter vi. & vxo. l. cū
hic status. s. si sacer. sed
pignoris remissionem
lex non facit inutilem,
cum etiam constante
matrimonio vxor pi-
gnus remittat marito:

vt C. ad Velle. l. etiam
constante. nec est h̄c
remissa donatio: vt. j.
quæ in frau. cre. l. si pi-
gnus. Io. Vel etiam po-
ne exemplū inter pa-
trē & filiū in nō castrē-
si, vel quasi castrēsi pec-
culio, vel cum nō fuit
insinuata, cū fuerit v̄l-
tra quingentos solidos
vel donatarius extitit
ingratus. quibus casi-
bus valet pignoris re-
missio, non autē prin-
cipalis debiti. Sed vi-
detur quod vbi nō va-
let remissio principalis
debiti, nec in pignore
teneat: vt C. de remiss.
pig. l. debitum. quæ est
cōtra. Sol. h̄c loquitur
eo casu, quando con-
uentio est inutilis, iure
tātūm impidente, nō
dolo personarum. ibi
verò quādolus ad-
uersarij interuenit se-
cundum Azo. sed cer-
tē h̄c non est sol. sed
sola diuersitas casus.

Dic ergo q̄ refert an
prohibitio remissionis
habeat perpetuā cau-
sam phibitiōis, vt ibi:
an non, vt h̄c. nam in
casibus cōcedūtur do-
nationes & remissio-
nes huiusmodi. Vel dic
ibi v̄trunq; per se. si se-

paratim sit remissū, nō valet: h̄c autē pignus sic remissū separa-
tim tenet: vt d.l. C. ad Vell. letiā. Veldic q̄ ibi erat phibitio iure
cōmuni, h̄c autē iure speciali. Et quæ cōmunia sūt, diffīcili⁹ tolli
possunt: vt in auth. de nō alie. s. quia nō verisimile. & de hac ma-
teria dixi. s. de pac. l. si tibi. s. de pignore. Itē no. hic q̄ ibi nō valet
expressum: tamē valet tacitū. Sed ar. cōtra. s. de fer. ru. præ. l. itē. s.
qui habet. ADDITIO. Pro solutione hui⁹ cōtraij dic plenē vt
per Cy. in auth. ingressi. C. de sacr. san. eccl. in illa quæst. si non
valet ingressus, an dedicatio bonorum vitietur &c.

f Liberando. scilicet vt non valeat pignoris remissio: nam bene
valet, & non reuocatur, vt modo dixi.

g Cautionem. id est satisfactionem. Accur.

I. PAPINIANVS libro undecimo
Responsum.

Debitoris absentis ami-
cus negotia gessit, &
pignora citra emptionem
pecunia sua liberauit. ^a Ius pristinum domino re-
stitutum videtur. Igitur qui nego-
tium gessit, vtilem Seruianam da-
ri sibi non recte desiderabit. ^b si
tamen possideat, exceptione dolii
defenditur. ^c

Vitiato expresso, non vitiatur
tacitum, si non est eadem ratio vi-
tiandi vtrumque. h.d. Bar.

Cūm vendor numerata sibi
parte pretij, prædium quod ve-
nieran, pignori accep̄sset, ^d ac
postea residuum pretium empto-
ri literis ad eum missis donasset,
eōq; defuncto donationem qui-
busdam modis inutilem esse con-
statbat: iure pignoris fiscum fru-
stra petere prædium, qui successe-
rat in locum venditoris, apparuit:
cuius pignoris solutum esse pactū
prima voluntate donationis con-
statbat: quoniam inutilem ^e pecu-
niæ donationem lex facit, cui nō
est locus in pignore liberando. ^f

Mutata persona ex parte rei,
cautiones iudicariæ extinguun-
tur. Bartolus.

Defensor absentis, cautionem ^g
iudicatum solui præsttit: in domi-
num ^h iudicio postea translato, fi-
deiuſſores ob rem iudicatā quos D
defensor dedit, non tenebūtur, ⁱ
nec pignora ^k quæ dederunt.

Possessor qui litis æstimationem
soluit creditori, excipit cōtra do-
minum vindicantem, nisi sibi de-
bitum offerat. Bar.

II. GAIUS libro nono ad Edictum
Provinciale.

S I creditor Seruiana actione
pignus à possessore petierit, &
possessor litis æstimationem ob-
tulerit, & ab eo debtor rem vindi-
cat: nō aliter hoc facere cōcede-
tur, nisi prius ei debitū offerat. ^l E

Si ius debitoris obligantis resol-

H In dominum. scilicet reuersum.
A i Nō tenebūtur. vt & j. iud. sol. l. si antē. Sed cōtra. s. de pcur. l. in
causæ. s. pe. & fi. Sol. hic ex parte rei. ibi auctor: vt ibi plene dixi.
S k. Nec pignora. nisi fuerint repetita. Accur.

S I creditor.] CASVS. Ré tuā mihi obligasti quā possedit Titi⁹:

egi hypothecaria cōtra
Titiū, & litis æstima-
tionē sum cōsecutus. si
tem tuā à Tito vindicaueris, obstabit tibi
exceptio, nisi debitum
solueris, neque videtur
pignoris facta remissio
propter estimationem
oblatam. Viuianus.

l Offerat. vt. s. de pig. a.
Etio. l. si creditor. & j.
e l. sicut. s. fi. & s. de rei
vin. l. emptor. Accur.

S I res. CASVS. Védi-
di pignus debitoris
ea cōditione, q̄ si aliis
meliorē cōditionē af-
ferat, res sit inēpta. em-
ptor nō expectauit, sed
eā rē interim pignori
dedit. si aliquis melio-
rem cōditionem attu-
lerit, soluitur pign. se-
cundum. secus est si ita
vēdita esset, vt si dispu-
ciisset emptori, esset
inempta: quia tunc pi-
gnus non soluitur.
m Finiri pignus. vt. s.
de in diem addic. l. iiiij.
s. sed & Marcell⁹. & s.
de rei vin. l. si quis. Ac.

* vbi tracta-
batur de
migrando.

n Emptori. vt & ipsa
permaneat, nisi &c.

o Nō poterit. quia in ar-
bitrio debitoris esse nō
debet, sit res obligata,
necne: vt. j. l. prox. in
ptin. illud nō placet, vt
dicatur nō finiri, ideō
quia nec cōpetit. cepit
enim, & pura fuit em-
ptio, sed sub cōditione
resoluēda: vt. s. de con-
trahē. emp. l. iiij.

t Existō tex.
colligit Bar.
quod si aet.
circa quem
adhibet cō-
sensus non
valet, nō no-
cet cōsensus.
quod est mē
ti tenēdum
secundum
Ale. ad eum.

S I debitor.] CASVS.

Seruū vitiosum e-
misi: & eū obligasti, &
intra sex mēses redhi-
buisti. an definat pigne-
ratitia. i. hypothecaria,

* Sic totum
quæritur. Et r̄. q̄ nō, hunc locum
nisi de cōsensu debito-
ris redhibueris. [QVA-
RITVR.] Seruū mihi o-
bligasti, & vt distrahe-
res cōsensi. in Iudæū, velle scribē-
cū esset seruus Cristia-
nus, alienasti: an præiu-
dicet mihi cōsensus? Et
respon. quod nō: vnde
non videtur pignoris

facta remissio per hoc. Viuianus.

p An definat. vt. j. de aēdil. edic. l. bouē. s. pignus. & s. si quis cū.

q Ex voluntate. vt. j. eo. l. voluntate.

r Liberari. vt. j. e. l. sicut. s. venditionis.

f Salua. Nota, consentio saluo iure meo: vt h̄c, & ar. C. de pact.
si quis in conscribendo. & argu. j. de leg. j. si quis à filio. s. j. nam
est nugatio: vt ibi notatur.

t Satisfiat. idem tamen & si hoc non dixit: vt. s. titu. j. l. quæsitū.
Azo. Vel ibi in debitopersonali.

u Velle. scilicet discedere à priore. Azo.

x Impediat. veluti si Iudæus emerit mācipiū Christianū: vel for-
tē prohibēte patre alienari, vel ea lege emptæ: vel cūm creditor

consentit minori alienanti sine decreto. Aliud autem si valeret
contractus, licet rem non tradiderit debitor, idemque venditor A

Semptori: vt. j.e. sicut. §. si debitor. j. respon. Accur.
Solutur. Discendatur. vt & j.e.l. volūtate. j. n. Itē & ppter de-

lictū creditoris: vt si an-
cillā p̄stistuat: vt. §. de
pig. act. l. elegāter. in fi.

Paciscatur. quia eam
remittat, vel debitum,
vt subiicit. Accur.

Dicat. hoc dicit dis-
quirendo, nō ponēdo.

Non petatur, scilicet
debitoris hypotheca
apud alium cōstituta.

Actū sit. l. vt à perso-
na tantū nō petat debi-
toris: subaudi potest
hoc tolerari, cūm &c.

Discendatur. si is con-
ueniat hypothecaria.
cui personale pactū fa-
ctum est, vel alius qui
teneat. Sed cōtra. C.de
lui. pi. intelligere. Sol.
ibi erat sublata princi-
palis p̄ pr̄scriptionē,
hīc pacto siue volūta-
te, quę volūtas siue cō-
uentio latē sunt inter-
pretādē: vt C. vt ac. ab
he. & contra heredes.
l.j. quod nō est in pr̄-
script. cūm sit odiosa:
vt. j. de act. & obliga. l.
in omnibus.

Idem. vt. §. tit. j. l. cū
soluendae. Sed contra.
§. de pig. l. quęsitum. in
princ. Sol. vt ibi. Acc.

Pro hypotheca. id est
loco hypothecæ.

Integra. f. emptori: vt
j. de sol. Modestinus.

Insurandum. vt. j.
eo. si deferente.

Item liberatur. solutū.
est. scilicet credito-
ri. qđ si soluerit credi-
tori creditoris argu. q
idē sit, vt ar. C. de pign.
act. solutū. §. solutam.

Pignus. quia ad tē-
pus fuit obligatum.

Ratione. q̄a ad cōdi-
tionē fuit obligatū v̄f-
quequo nauis venerit.

Soluere. in iudicio.
sed si extra, non conue-
nit hypothecaria: non
tamē agit actor actio-
ne pigneratitia si non
offerat, & cōsignatum
non deponat. I. oan.

Liberasse. vt & C. de
vſur. l. acceptā. & ideo
agit pigne. act. vt. §. de
pig. act. l. aliena res. §.
si per creditorem.

Satisfā. dādo pigno,
vel fideiussorē: vt. §. de
pig. act. quōd si non.

In diuersa. n̄si cre-
ditori placuerit satisfa-
ctio: vt & §. de pig. act.
l. si rem alienam. §. om-
ni. emēn. c. l. nis. & §. fin. & l. seq. Et
arg. §. de iureiur. l. non
erit. & j. de re iudic. si
se. §. ait pr̄tor.

Debitum est remissum. Bar.

v. MARCIANVS libro singulare
ad formulam hypothecariam.

Soluitur hypotheca, & si ab ea
discendatur, aut paciscatur b
creditor ne pecuniam petat: nisi
si quis dicat pactum interpositū
esse, vt à persona non petatur. d &
quid si hoc actum sit, cum forte
alius hypothecam possidebit? Sed
cūm pactum conuentum exce-
ptionem perpetuam pariat: eadē
& in hoc casu possunt dici, vt &
ab hypotheca discendatur. f Si
paciscatur creditor, ne intra an-
nū pecuniā petat, intellegit de hy-
potheca quoque idē pactus esse.

Si creditor p̄to pignore recipit
fideiussorem, videtur remittere
pignus: secus si vēdat nomen de-
bitoris. h.d.

Si conuenerit vt pro hypotheca
fideiussor daretur, & datus
sit: satisfactū videbitur, vt hypo-
theca liberetur. Aliud est si ius ob-
ligationis vēdiderit creditor, &
pecuniā acceperit. tunc enim ma-
nēt omnes obligatiōes integræ: i
quia pretij loco id accipitur, non
solutionis nomine. Satisfactū
esse creditori intellegitur, & si ius
iuriandum k delatū datum est, hy-
pothecæ non esse rem obligatā.

vi. VLPIANVS libro septuagen-
simotertio ad Edictum.

Item liberatur pignus siue so-
lutum est debitum, siue eo no-
mine satisfactū est. Sed & si tem-
pore finitum pignus m est: idem
dicere debemus, vel si qua ratio-
ne n obligatio cius finita est.

Solutione vel obligatione in iu-
dicio facta, pignus liberatur. secus
si alio modo quis paratus est satis-
facere, n̄si creditor hoc admise-
rit. Bartolus.

Qui paratus est soluere, o meri-
tō pignus videtur liberasse: p̄ qui
verò non soluere: sed satisfacere
paratus est: in diuersa r causa est.
ergo satisfecisse prodest, quia sibi
imputare debet creditor, qui satis-
factionē admisit vice solutio-
nis. At qui non admittit satis-
factionem, sed solutionē desiderat:
culpandus non est. In satisfacio-
ne l autem non utimur Atilicini
sententia, qui putabat, si satisfetur
alicui certæ pecuniæ, r * recedere
eum à pignoribus debere.

vii. GAIUS libro singulari de for-
mula hypothecaria.

Si cōsensit vēditioni creditor,
liberatur hypotheca. Sed i his
pupilli cōsens⁹ nō debet aliter ra-

f In satisficatione. aliàs satisficatione: & aliàs satisfactione. Accur.

t Pecunia. f. nomine, & non totius. Vel dic etiā si de tota vellet
satisfare, nō auditur: vt hīc. & C. de cōsti. pecu. promissor. §. f. Et
expone satisfet. i. satisfari vellet. Sed cōtra. j. e. l. pē. So. vt ibi, &

eodē modo sol. aliud
cōtrariū quod est. j. de
mu. & ho. l. rescripto.
§. j. aliàs ibi speciale.

u S i cōsensit. & estimau-
rit. his ergo casib⁹
valet cosensus. licet ip-
se seruū suum nō pos-
sit manumittere ratiōe
etatis: vt. j. de manu.
vin. l. spater.

x Nō posse. cū faciat ani-
mo donādi: vt. j. e. ficut
§. an pacisci. a Accur.

y Si certa. i. corpus. iura
hoc. l. māda-
em nullas partes discre
tas v̄l. p̄ indiuiso itel-
lectas habent: vt no. §.
de rei vin. l. si ex æquis.

z Operare. à creditore
aduerſ⁹ emptorē q̄ to-
tū emit, vel partē diui-
sam: vt. §. de act. emp-
l. Julian⁹. §. idē ait. Acc.

a Exceptio. f. consensus.

b Obligatā. vt. §. q̄ po-
in pig. ha. l. iij. §. fi. & §.
cō. diui. si quis putās. §.
si fund⁹. & §. idē Iul. &
§. de vſuftū. l. is qui. &
§. si pars heredit. pe. l. j. §.
quinimo. Accur.

c Sicut. Et vſufru. si v-
ſufructu⁹ obli-
gavit, q̄ quidē potuit
facere: vt. §. de pig. si is.
§. vſusfr. Sed cōtr. §. de

pig. l. seruū. Sol. ibi per
culpā debitoris res in-
teriit, hīc nō. Itē cōtra.
§. de pig. l. j. §. cū prediū
vbi dicit q̄ licet in vſu-
capiōe dominiū inter-
eat, nō tamē soluit pi-
gn⁹. So. aliud est vſuca-
pione perimi, vt ibi: a-
liud naturaliter. vt hīc.

d Heredi. i. ad vtilitatē
heredis: q̄ ſēper p̄sumi-
tur, cū fit à defuncto:
vt. j. de prob. si paetū.

e Fuerit. f. creditor.

f Heredita. f. heres cui⁹
defuncto fuit paetū
factū, q̄ p̄dest heredi.
vt dixi.

g Trebell. quia effetu
quodāmodo heres est:
vt. §. qđ cū eo. si filius.
§. j. & j. de fideiuss. l. he-
res à debitore. in prin.

h Rēſuā. q̄a forte do-
nauit pign⁹ debitor
p̄curatori qđ obligau-
rat, & ei cōsensit credi-
tor vēdere. vel dic q̄ he-
reditatē quādā cui⁹ cau-
sa erat debitor, vendi-
dit: vt. §. de paet. si cū.

i Exiterit. creditore
mandante, & donante
hypothecariam actio-
nem & personalē pro-
curatori: & hic procu-
rator consentiat debi-
tori de vendendo.

Hanc

^a Hanc exceptionē. quia sit consensus de vendō. potest enim dominus litis mandatum à simplici procura. reuocare re integra: licet si esset in rem suā non: vt. s. de procu. l. procuratōrē. l. in illis tribus casib⁹ qui sunt. C. de noua. l. iij. licet autem reuocetur quādo. s. potest: tamen interim per procuratōrem gesta valent, nec reuocātur: vt C. de procur. si procu. b. Si conuenerit. i. pepigit creditor debitor.

c. Pro indiūso. scilicet pignori. Accursius.

d. Peſideat. ita expone, fundum pro indiūso communē possidet in solidū: alioquin si pro diūso, ergo non in solidum possidet, & ecōtra. Azo.

e. A toto. sed à parte.

f. Non possunt. vt. j. de dona. filiusfa. in princ. & supra quae res pign. obliga. pos. l. j.

g. Pro pactione. scilicet remittenda, non aliās: vt supra eo. si consenſit. s. videbimus.

h. Mali obiicere. vt &. j. eo. l. voluntate. j. respō. & s. fin. Et. arg. infra de acq. here. si is qui bonis paternis. & C. de natural. lib. l. si quis. s. quod de subeunda. Sed contra. C. de remis. pign. l. fi. Solu. hīc de æquitate: ibi de rigore. Vel hīc erat pactus creditor sibi à debitore satisfieri de pretio pignoris, ibi non. Vel hīc erat dubiū vendiderit vel non, ibi certū: quod est verius.

i. Titio. debitori.

k. Dolus. quia dixit se soluturum pecuniam ex pretio: & creditor ea conditione permisit vendere.

l. Ludificari. nā inten-dit hypothecariam.

m. Quod si is. quia per-misit vendere, pura se-cutus fidē debitoris di-censis quād ex pretio folueret.

n. A Mēuiō empte. qui successit Titio.

o. Peſideatur. ab alio creditore Mēuij.

p. Si non voluntate. hæc sunt verba exceptio-nis.

q. Potior est. Dolus er-go defuncti nocet vni-versali successori, quia ipse tenet personali: & cōuenitur hypotheca-ria: sed nō nocet singu-lari. i. ei qui emit ab herede, vel pignori ac-

cere hanc exceptionem. ^a Si conuenerit ^b ne pars dimidia pro indiūso pignori sit: quæcūque fundi eius pars à quolibet possessore petatur, dimidia non rectē petetur. Si plures ^c dederint pro indiūso, ^c & cum vno creditor paci-scatur ne hypothecē sit, deinde ab eo petat: etiam si hic cum quo pactus est, solidum fundū possideat ^d pro indiūso: quia de parte conue-nisset, non repellit eum à toto. ^e

Filius vel seruus non potest libe-re remittere pignus. Bartolus.

An pacisci possint filius familiās & seruus, ne res pignori sit, quam peculiariter hypothecæ acceperint, & habent liberam ad-ministrationē, videamus: an quē admodum donare non possunt, ^f ita nec pacisci ne pignori sit possint. Sed dicendum est vt conce-dere possint, scilicet si pretiū pro pactione ^g accipiāt, quasi vendāt.

Qui consentit alienationi, vide-tur remittere pignus, si alienatio est secuta. hoc dicit. Bartolus.

Si voluntate creditoris fundus alienatus est: inuercundē applicari sibi eum creditor desiderat, si tamen effectus sit secutus vēdi-tionis. Nam si non venierit: nō est satis ad repellendum creditorem, quād voluit vēnire.

In dūbio non præsumitur quis alienasse ea, quae repertus est possi-dere. Bartolus.

Superuacuum est querere, agrū specialiter hypothecē datum per-missu creditoris vēnisse, si ipse debitor rem possideat: nisi quād po-test fieri, vt debitor permissu credi-toris vēderit: deinde postea bona fide redemerit ab eodem, vel ab alio, ad quem per successionē ea res pertinere cōcepisset, aut si ipse debitor empori heres extiterit: veruntamen cūm pecunia soluta non sit, doli mali suspicio inerit, translata ad præsens tempus, vt possit creditor replicationem doli mali obiicere. ^h

Si creditor vēditioni con-senfit, vt sibi de pretio satishat, & non satishat: non impeditur agere hypo-thecaria contra eum, & eius here-dem. secus si contra extraneū em-potrem. hoc dicit. Bartolus.

Illud videamus, si Titius debitor voluntate creditoris, sui vēdi-derit Mēuiō, vel ei à quo Mēuius emerit, & postea Mēuius Titio ⁱ heres extiterit, & creditor ab eo petat: quid juris sit. Sed iniquum est auferri ei rem à creditore, qui non successionis iure, sed alio mo-do rem nactus est. Potest tamen dici, cūm Titij dolus ^k in re ver-saretur, ne creditor à possessore pe-

cuniam recipiat: iniquissimum ef-se ludificari ^l eum. Quod si is fundus à Mēuiō ^m alicui obligatus possideatur, ^o cui nondum sa-tisfactum erit, tunc rursus equum erit excipi, si non voluntate ^p credi-toris veniūt. Licet enim dolus ma-lus debitoris interueniat qui non soluit, tamen secundus creditor qui pignori accepit, potior est. ^q Tutius ^r tamen est, si debitor à creditore petat vt ei permittat pi-gnus vendere, quō magis satisfa-ciat, aut cautionem accipere ab eo qui rem empturus erit, vt pre-tium rei venditæ vsque summam debiti creditori soluatur.

Appellatione vēditionis con-tinetur omnis actus per quem dō-minium transfertur, etiam ex vē-tima voluntate, Bartolus.

Vēditionis autem appellatio-nem generaliter ^r accipere debe-mus: vt & si legare permisit, valeat quod concessit. Quod ita intellegemus, vt & si legatum repudiatur fuerit, conualeſcat pignus.

Pignus videtur remissum sola vēditione, si debitor tenetur tra-dere.

Si debitor vēndiderit rem, nec tradiderit, an non repellatur cre-ditor, quasi adhuc res in bonis sit debitoris: an verò cūm teneatur ex empto, pignus extinguatur? Quod & magis ^r est. Sed quid si pretium venditor consecutus nō sit, nec paratus sit empor dare? Tantumdem ^u potest dici.

Si permittitur vnu actus alienationis: permittitur omnis aliis illi similis, & eundem importans effectum vel meliore. secus si de-teriorem. Bartolus.

Sed si permisit creditor vēde-re, debitor verò donauerit: an ex-ceptione illum summuocat: an fa-cti sit magis quæstio nūquid ideo veniri voluit, vt pretio accepto, ipsi quoq; res expediatur? Quo casu non nocebit cōsensus. ^x Quād si in dotē dederit, vendidisse in hoc casu rectē videtur, ppter onera ^y matrimonij. In cōtrariū, si cōces-sit donare, & vendiderit debitor, repelletur creditor: nisi si quis di-cat ideo cōsensisse donari, q̄ amici-cus erat creditoris cui donaba-tur. Quād si cōcesserit decē vēde-re, ille quinq; vendiderit: dicendū est non esse repellendū creditorē. In contrariū non erit quærēdum quin rectē vēderit, si pluris ven-diderit quām concessit creditor.

Præsens & tacens non videtur pignus remississe: secus in eo qui se subscribit. Bartolus.

Non videtur autem consensisse creditor, si sciente eo debitor rem vendiderit: cūm ideo passus est venire, quād sciebat vbiique pignus sibi durare. ^z Sed si sub-

cepit. Vel dic q̄ heres obligavit antequā he-res esset, & ita planum est.

t. Titius. scilicet credi-tori. Et sic no. quād cō-sulit lex: vt. s. de rei vin-di. l. is qui.

f. Generaliter. Not. ap-pellatione vēditionis omnem cōtractū con-tineri ex quo dominiū trāfertur: vt hīc, & j. de statu lib. l. statu libe-ri, in fin. & s. quæ res pig. obl. pos. l. j. s. eā. & s. de pig. l. in quorū. & C. de reb. alie. nō alie. l. fi. & j. de iti. actūque priua. l. iij. s. si quis, & supra eo. si debitor. s. si in vēditione.

t. Quod magis. vt extin-guatur. Azo.

u. Tantumdem. nisi re-cessum fuerit à vēditione, vel debitor ad interesse cōdénatus: vt j. e. l. volūtate. in prin.

x. Consensus. qui aliud fecit, quām qđ ei per-missum est: vt infra de-re. eo. l. si pupillorū. s. si prætor. & C. ad Velle-ianum. l. iubemus.

y. Onera. vt & infra de-act. & ob. l. ex promis-sione. Et sic no. q̄ vno modo permittitur, alio modo prohibetur: vt & s. de procu. qui pro-curatōrem. Accursius.

z. Durare. quid autem si dubium est, sciat, vel nesciat ius suum vbiq; durare: Respon. verisimile est quod sciat, nisi subscribat: vt hīc dicit: & infra. eo. l. Lucius Ti-tius. s. fi. & supra de in-offic. test. si is qui. s. fin. Itē no. hīc præsentiam vel patientiam nō no-cere: vt & supra de pig. ac. l. Caius. Sed ar. contra. j. de euictio. quidā. & infra de aqua plu. ar-cen. l. Labeo. Item huic responsioni est contra. C. de remis. pig. l. j. & l. si hypothecas. In pri-ma manumisit debitor sciente creditore obli-gatum seruum, & di-cit quād præjudicat. In secunda dicit quād fi-scus debitor distraxit pignus creditore scien-te: & similiter dicit q̄ præjudicat. Sol. distin-guitur: sciat, vel nō, ius suū durare: vt hīc. Vel verius speciale in illis

Præsenta-
an sit alicui
nociua.

duobus casibus, etiam si sciat, libertatis fauore & fisci. In venditione autem vel obligacione rei meae ab alio facta mea praesente, dixi. s. de pigno. a. l. Gaius.

a Subscripterit. argu. contra supra de pigno. fideius sor. s. pater.

b Manifeste. Sed quid si tabellio eum subscriptis in teste videtur securus, quia hic dicit de subscriptione quae fit cūsentiendo; vt hic subiicit, non præsentit tantum. sed contra videtur: vt l. fideiussor. s. pater. supra de pigno.

c Si debitor concessum sit. scilicet vendere.

d Faucti quæstio. intelligatur de testatore tantum, an de herede eius.

e Non admittuntur. quædoque admittuntur: vt j. soluto matri. si marito. s. si voluntate. quæ est contra. Azo ADDITO. Dic secundum Bart. hic, quod hic consentit creditor ex volūtate libera: ibi verò filia tenetur consentire patri, non autem heredi: & hoc modo variaatur ibi cōdictio in personam heredis, &c.

f Quod magis. scilicet vt duret. Azo.

g Exceptionē. ita si nouus possessor vendiderit primo creditori.

h Intra annum. scilicet tantum. & dic quod sunt verba iurisconsulti, vel dic permittētis: quia si dixit, permitto intra annum aut biennium: tunc sequendum erit minus tempus: vt j. de verbo. oblig. l. inter stipulanten. s. si stipulat. & l. si ita. iii.

i obstataram. cum possessor habeat necesse restituere, si vult sibi restitui rem: vt supra eo. præter. lib. 2. s. creditor. Accursius. par. cap. 33.

k Titius. id Titius. debitor.

l sempronio. primo creditori.

m Gaius Seio. secundo creditori.

n Proponantur. vt & j. eo. Lucius. Et argu. C. de fideicom. l. quoties. Accur.

o Pigneraticiam. id est hypothecariam: sic dictam, quia pro pignore datur. Accur.

p Dederat. i. dari conuenerat.

q Creditor. id est Titius prædictus.

r sibi. scilicet Mævio.

s cuius. s. Mævius.

scriperit fortè in tabulis emptionis, cōsentisse videtur: nisi manifeste appareat deceptum esse. quod obseruari oportet & si sine scriptis consenserit.

Qui cōsentit debitori spōtē, videtur cōsentire heredi cius. Bart.

Si debitor concessum sit, & heres eius vendiderit: potest facti quæstio esse, quid intellexerit creditor. Sed recte venisse dicendum est. Hæ enim subtilitates ab iudicibus non admittuntur.

Permissio venditionis facta vni, non porrigitur ad extraneum: & facta ad tempus, nō porrigitur ultra. Bartolus.

Si debitor fortè concessa venditione desierit possidere, & nouus possessor vendiderit: an duret pignus, quasi persone permiserit creditor? Quod & magis est. Nam si nouo possessori, non debitori, à quo hypothecam accepit, concessit creditor vendere: dicendum est nocere ei exceptionē. Sed si intra annum aut biennium consenserit creditor vēdere, post hoc tēpus vendendo non aufert pignus creditor. Si creditor hypothecaria usus, à possesso litis aestimationem consecutus fuerit, & à debitore petat debitum: puto doli malī exceptionem ei obstatū.

Si duo simul emunt, videtur inuicem cōsentire, & pignus remittere. Bartolus.

x. M O D E S T I N V S libro quarti Responsorum.

Titus Sempronio fundum pignori dedit, & eundem fundum postea Gaio Seio pignori dedit: atq; ita idem Titius & Sēprōnīo & Gaio Seio fundū eundem in assēm vendidit, quibus pignori ante dederat in solidum singulis. Quero, an venditione interposita ius pignoris extinctum sit, ac per hoc ius solum emptionis apud ambos permanserit. Modestinus respondit, dominiū ad eos de quibus quæritur, emptionis iure pertinere: cūm consensum mutuo venditioni dedisse proponantur, inuicem pigneraticiam actionem eos non habere.

Qui succedit in locū vnius creditoris, vtitur remissione illi creditori facta. Bartolus.

Titius Seio pecunia sub pignore fundi dederat. P qui fundus cū esset reipublice antē obligatus, secundus creditor pecuniam reipublicæ eā soluit. sed Mævius extitit, qui dicebat antē reipublicā sibi fundū obligatum fuisse. Inueniebatur autē Mævius instrumento cautionis cōre publica facto à Seio interfuisse, & subscriptissime:

quo cauerat Seius fundū nulli alij esse obligatū. Quero, an actio aliqua in rem Mævio competere potest. Modestinus respōdit, pignus cui is de quo queritur, cōsentit, minimè eum retinere posse.

Si resoluatur venditio, & res cū eadem causa ad venditorem redeat: pignus in statum pristinum restauratur. h.d. Bartolus.

x. P A V L V S libro tertio Quætionum.

V Oluntate creditoris pignus debitor vendidit, & postea placuit inter eum & emptorem, vt à venditione discederet. Ius pignorum saluum erit creditori, nam sicut debitori, ita & creditori pristinum ius restituitur. neque omnimodo creditor pigno remittit, sed ita demum, si emptor rem retineat, nec reddat venditori. & ideo si iudicio quoque accepto venditor absolutus sit, vel quia non tradebat, in id quod interest condemnatus: saluum fore pignus creditori dicendum est. Hęc enim accidere potuissent, etiam si nō volūtate creditoris vēdidiisset. Creditor quoque si pignus distraxit, & ex vēditione recessum fuerit, vel homo redhibitus fuerit: dominium ad debitorem reuertitur. Idēmque est in omnibus quibus concessum est rem alienam vēdere. Non enim quia dominiū transferunt, ideo ab emptore ius eius recipitur, sed in pristinam causam res reddit resoluta vēditione.

Qui consentit rem sibi obligatam in dotem dari: pignus videtur remittere. Bartolus.

x. I D E M libro quarto Responsorum.

L Vcius Titius cum esset vxori sua Gaiæ Seiæ debitor sub pignore sive hypotheca prædiorū, eadem prædia cū vxore sua * Septiciæ cōmunis filiæ nomine Sempronio marito eius futuro in dotem dedit. postea defuncto Lucio Titio, Septiciæ filia abstinuit se hereditate paterna. Quero, an mater eius hypothecam persequi poscit. Paulus respōdit, pignoris quidem obligationē prædiorū Gaiæ Seiam, quæ viro pro filia communī in dotem eadem dāti consensit, cum communis filiæ nomine darentur, remissione videri: obligationem autem personalem perseuerasse, sed aduersus eam quæ patriæ hereditate se abstinuit, actionem non esse dandam.

Qui consentit quod pignus pignori detur, videtur pignus remisisse, non aliū loco sui constituisse, Bartolus.

x. I D E M libro quinto Responsorum.

P Aulus respondit, Sempronium antiquorem creditorem consentientem cum debitor eandem rem tertio creditor obligaret, ius suum pignoris remisisse videri, non etiam tertium in locum eius successisse: & ideo medij

t De quo. j. de leg. ij. Titia. cōtra. Sol. vt ibi.

u Eum. scilicet Mævium cōtra Titiū, quia reipub. pignus confirmavit subscriptō: vt s. de pign. fideiussor. s. pater. in fi. s. & j. de mil. testa. tribunus. s. cū aliquis. & hoc si fuisse sciēs: aliud si ignoraret quid in cautione diceretur: vt s. de pign. ac. Gaius. secūdū quosdā. licet posset dici q; ī suo facto errare nō debuit.

x. V oluntate. saluum Errare non licet in proprio facto.

erit. vt. C. de remiss. pig. l. fi. cōtra. Sol. ibi de rigore. Vel hic non totum remisit, ibi in totum liberauit. Vel melius hic redit res ad debitorem ex pristina causa, ibi non. Vel solue vt dixi. s. eo. sicut. s. superuacuum. in fi. s.

y Absolutus. ab actio- ne ex empto: quod potest multipliciter accidere, quod rem tradere non teneatur: vt supra eo. si debitor. s. fin.

z Condēnatū. quod est in faciēdo: vt s. de aet. empt. l. j.

a Concessum est. à domino rei, vel à lege: vt ar. s. de pac. l. si vnu. s. idē dicemus. in fi. s.

b Transferunt. s. in emptorem.

c Recipitur. hoc de fictione est quod hic dicitur. nā verè recipitur, quando per redhibitoria redhibetur, vel alio modo.

d vēditione. a si nulla fuisse.

e L Vcius. Videri. quæ remissio valet: vt. C. ad Vell. etiam. Et no. ex hac. l. dotē in pa-

* In archet. est Scia, non male, cuiusmodi prænomē est apud Tacitum, Seius Strabo, Sei Tubero.

ad tertium, non quantum ad alios: vt C. ad Vell. l. iubemus. Item remisso per exceptionem, non ipso iure dicendum est.

a Meliore. q̄ pri⁹ erat, sed in quolibet dic effectū eūdē remanere.

b A vindicatione. id est ab hypotheca.

c Vellet. vi & s. de pig. si fundus. §. in vindicatione. & s. qui po. in pig. hab. l. mulier.

d Queri. alias queri: & alias inquiri. & dic queri, id est quærimoniā proponere, secundum Azo.

e Si deferēte. Liberatur. vt. s. eo. soluitur.

f Iudicio. vt. s. de iure iuran.

l. iuriandum. Accur.

g C vrm colono. Existi- mo. vt. s. eo. l. itē liberatur. in fin. cōtra. Sol. h̄c taliter fuit pignus cōtractū, vt tandem quādiu soluta esset pecunia, aut satisfactū: ibi quādiu esset pecunia soluta. Vel hic spōte recepit. Accur.

h P rimi. Quantum. & totū. alioquin cōtra: vt. j. de vñr. tutor. §. Luci⁹. & supra si cer. pet. l. quidam.

DE ÆDILICIO edicto &c.

Resumit autem hoc libro contractū emptionis & vēditionis, ut ciuilibus actionib⁹ empti & vēditi exposit⁹ li. 19. adiūgat ædilicias, & eas quæ ex ædiliciis stipulationib⁹ dātū nomine evictionis, quas Iustinianus elegāter ait illarū esse ministras, pedisē quas sine παρογκολε θήνεται, vt nō abs re fuerint potina in cōfinio illarū posita, quā, vi in Codice et in veteri edicto, reiecta in ultimā partem sub titulo vel tractatu de stipulationib⁹. sunt autē emptori ædilic peace arbitria due, Redhibitoria & estimatoria. Actio redhibitoria vēditionem rescindit in totum, reddita re vendita, & pretio recepto, & terisque omnibus restitutis in integrum. Estimatoria rescindit in partem, ex pretio scilicet emptori reddito eo quo minoris res est, qua de causa ex formula verbis etiam dicitur Quanti minoris, vel Quanto minoris emisit emptor, videlicet si quid ita esse scisset, vel Quanto ob id vitium ea res minoris cūm veniret fuerit, vt Quanto pluris in actione venditi. l. Julianus. §. Per contrarium De act. emp. atque etiam in empti. §. si vendor, & quanto aquius melius, in formula rei vxoria. Vtraque actio datur edicto adilium curulum, quibus cure est pricipue ut vēditionibus omnes fraudes amoueantur, & triplici ex causa. ex reticentia & ex dicto promissove, & quod ædiliciis stipulationib⁹ non caueatur emptori. Ex reticentia, vt si vendor morbum vitium vñre rei vendite quod latebat quōdque nesciebat emptor reticuerit. Ex dicto promissove, vt si dixerit abesse aliquid quod non abest vel adesse, quod non adest, quæ ex causa dicitur esse actio aduersus dictū promisum ve sepe hoc tit. & l. quod vendor de dolo. Et tertia, quod non reprobatur emptori ea que in rebus vernalibus edictum adilium re-promitti iuber. veluti Fugitiūra nō esse, Reſtē ſanum eſſe, Hodie eſſe, bibere recte poſſe, Habere licere dupla stipulatione. l. 28. hoc tit. Mirabitur aliquis cur ædilicia actiones ex his causis inducuntur sint, cūm sint ciuilis ex empto vēdito, vt mirari ſimili modo Pomponio contigit in edicto, Nauta capones: Cui & ſimili modo atque Pomponio repondeatur, inducunt ideo ut innotescet adilis curam agere ne emptores a vendoribus circumuenirentur. & quia edictum in aliqua parte durius est. quippe cūm in duplum condemnatio ſiat, niſi arbitrio pareatur. l. 45. hoc tit. & ob id ipsum, mei iudicio, proditum est. l. 23. §. si seruus, ædilicias actiones penales eſſe videri. ac preterea dantur in unum è multis cuius maior pars in vēditione fuit aut nulla parte minor. l. 44. §. 1. atque etiam in ignorātem qui ſcire debuit. l. 1. §. Causa. Ciuilis non fit iōdemnatio in duplum niſi evictionis nomine, vel iure vēditi. niſi vendor de modo agri mentitus sit, vt Paulus ſcribit. l. & II. ſen-

tent. vel ex. 12. niſi inficietur quæ dixit in faciendo nexu mancipioḡ, vt M. Tullius. hodie uno tantum illo caſu evictionis nomine. Et pluribus ſociis vēdentibus in ſingulos dantur pro portione qua ſocii ſunt. d. l. 44. Et in ignorantem non dantur, ſi rem emptori habere liceat. l. Julianus. §. 1. de act. At ex diuero in ſcientem ex reticentia dantur, quanti emptoris interfuit nō dācipi, ſi redhibere nolit, non ædilicia. Idem ſi redhibere non poſſit, veluti ob vitium animi. Item ædilicia temporaria ſunt, veluti redhibitoria ſemestris, aſtimatoria annalis, exceptis caſibus certis, quæ tēporū diuino ex Platoni politia eſt, à quo redhibitio, quæ avocatio eſt, noſtris ḥęc vēdycyā ſunt, corrupte ut arbitror à Suda evoxyayē. Ciuiiles perpetua ſunt. l. ſi dictum tit. ſequunt. In vñſe magis fuerunt ædilicia. Ceterum liberum eſt emptori edicto vel iure ciuilis vti: & ob id hoc titulo ſequens iuris ciuilis cum edicto collatio & actionis exempto cum redhibitoris l. 33. 44. 51. & libertum etiam agere ex superioribus cauſis redhibitoria vel aſtimatoria. l. 18. 28. 31. §. ſi plures, adeo ut tempore finita redhibitoria, ſuperſit estimatoria emptori. Sed non ea tantum de vēditionibus ædilic peace edicto propositæ ſunt actiones, verum etiam pleraque aliae, vt in duplum, ſi quis

*Vetus edictum Aedilium vocat Cic. libro. 3. Offic. vbi & de eius in terpretatione copioſe differit. item Gellius lib. 4.c. 2. vbi & aliter verba eius recitat.

Quādo vñus eſt debitor ex pluribus cauſis, cogitur creditor recipere, ſi offeratur totum quod ex vna cauſa debetur. Bar.

xv. S OΛEVOLA libro ſexto Digestorū. P rimi creditoris, qui pignori prädia acceperat, & posterioris cui quidā ex iisdem fundis dāti erant, ad eandē personam hereditas deuenerat. debitor offerebat quantum à posteriore creditore mutuatus fuerat. Respondit, cogendum accipere ſaluo iure pignoris prioris contractus.

Digestorum ſeu Pandectarum Liber viçensimus primus.

DE ÆDILICIO EDICTO, & redhibitione, & quanti minoris.

TITVLVS I.

Non ſummatur: quia continet edictum. Baldus.

I. VLPIANVS libro primo ad Edictum Aedilium Curulum.

Abeo ſcribit edictū i* adilium k curulum de vēditionibus renum eſſe tam earum quæ ſoli ſint, l quām earum quæ mobiles, m aut ſe mouentes.

Aiunt ædiles. Qui mancipia vendunt, certiores faciant emptores, quid

Eabeo.] CASVS in hoc tit. non vñque ponimus: quia ipſe text. multo clarior eſſet caſu.

i Edictum, tres actiones ex hoc edicto dantur: redhibitoria, quāto minoris, in factum. Item an inter actiones vel adiunctiones ſint? dic vt de peculio & de ſimilibus dixi. Accur.

k Aedilium. ideo dicuntur ædiles, quia edendorum & ædium curam habebant. ædium autem, vt ne quid in via positum eſſet. Item ne incenderentur ædes: vt ſupra de offic. præfec. vig. l. j. §. j. Item edendorum, vt morboſa caro non venderetur, vel nimis grandi pretio, vel morboſum animal. Curules autem ideo, quia propter eorū dignitatem in curribus deferebantur. Accur.

l ſoli ſint. veluti in fundo qui habet pestiferas herbas: vt C. eo. ſi prædiū. & j. eo. l. etiam in fundo.

m Quæ mobiles, vt in libris, *vt dicūt quidā. Vel verius dic in carne morboſa vel leproſa vendita: quod melius eſt. nec enim proprie liber morboſus vel vitioſus etiā dici potest: quia nec in animo potest assignari vitiū, nec in corpore morbus. ſi tamē eū potius habere nō expediat, dicā agi poſſe redhibitoria vtili: vt ar. j. eo. ob quæ. §. idē Pōpo. certe & ſi habere expediat: ſi tamē vſum rei nō parū impedit, idem videtur: vt in ea. l. ſ. ſed ſciendū. Item pone exemplū in tigno: vt. s. de act. emp. l. Julian⁹. circa prin. qđ nō placet: vt. j. eo. ſi tamē. ſ. ſimpliarū. & ſunt hæc vera ex interpretatione. nā ex verbis edicti quod ſtatim ſupponit, nō habet locū niſi in mancipiis, & additū in iumentis: vt. j. eo. ædiles aiunt.

n Aiunt. ex quinq; cauſis redhibitio fit, propter morbo, ppter vitiū, qđ adſit quod dictū eſt abesse. Item quia abeft quod dictū eſt: adeffe. de morbo planū eſt, ſcilicet corporis: quia pro eo qđ vſum rei impedit multū, agitur: alias nō: vt infra eo. ſ. proinde, pro vitio animi in iumentis locum habet redhibitio: vt infra eo. l. bouem. & l. ædiles. in ſeruo non. niſi in fure & errone: vel qui comiſit crimen capitale, vel mortem ſibi conſciuit: vt in verbis

Aediles citrules qui ſint, & quare ſic dicantur.

aj Nota in hac glo. cōtra impreſſores, ſeu librarios venētēs libros corruptos & inutiles, vt poſſit agi redhibitoria, ac ſi vēderent ani- mal morbo ſum: vt hīc per Baldum, Redhibitorio quinque de cauſis fit.

a Bacchatus. id est
i Baccharū occupatus, vel Baccho
more lym- inebriatus. Accur.
phaticē va- b Responſa reddiderit.
ticinat? Bu. talia ut faciunt ebrij.
hic.

c Permaneret. licet nō
continuē faceret. idem
si cōtinuē quoad hoc
edictum, cūm fuit ani-
mi vitium.

d Per luxuriam. ppter
Vel dic ppter abusum
vini nimium. cuiusque
enim rei abuso dicitur
luxuria: vt. j. de dā. in-
gusti. lib. 4. c. II. recte ex-
placat hoc e Non posse. Sic ergo
verbum, &
hanc veram
lectionem
adserit in lo-
cum adulce-
rinçà Budęo
inuestigata.

f Cupidi. in acquirēdo.
g Avari. in retinēdo.
h V El proterui. Cur-
ui. quia curuum
habēt corpus retro, nō
rectum, & directō dis-
positum.

i Pruriginosi. id est sca-
biosi, qui ardorē car-
nis patiuntur.

k Scabiosi. dum tamē
perdāt vires corporis.

l Muti. hoc contra est
infra eo. l. mutum. So-
lu. hīc de muto ex na-
tura, ibi de muto ex

* Agibbere
dictū. ergo
malēvul. le-
bit. gibbosī.

m O B qua vitia. Ex
empto. i. quanto
minoris res est: que est
fratoria, non ciuilis.

n Posse. propter vi-
tium corporis, non di-
co animi.

o Impostores. qui im-
ponunt aliquid alicui.

p Nullus sit. & sic non
esset empturus: vt. j. de
exce. rei iu. si is qui. s. j.

q Morbique. simul ac-
cepti. Accur.

r Demum. fortē aliud
est in iumentis: vt. j. e.
l. ædiles aiunt. in prin.
& l. bouem.

s Venditor. ex hoc edi-
cto. aliud in actione ex
empto: vt. s. eod. l. j. in
fin. & s. prox.

t si promis. scilicet
expressē, non in gene-
ratur fatu. Bol.

u Si minus, non. præ-
statur. s. vt propter id
fiat redhibitio: præsta-
tur tamen per actionē
ex empto, quanto mi-
noris res est: vt in prin-
cip. huius.l.

x Excipitur. id est se-
paratim in edicto po-
nitur. Item de quibus-
dam aliis animi vitiis:
vt. s. eod. l. j. s. item si
quod mancipium.

y Dixerunt. sed male
fortē, vt modō dixi, p.
l. j. e. l. bouem. in prin.

* Illustris
doct. Fran.
de Are. in
l. i. in. s. fin.
penul. col. j.
de verb. ob.
istū text. re-
putauit sin.
ad hoc, q
ille qui i pu-
blico loco lo-
quitur verba
derisoria &
contemnen-
da, presumi-
re. vitij morbi-
que.

z Si minus, non. præ-
statur. s. vt propter id
fiat redhibitio: præsta-
tur tamen per actionē
ex empto, quanto mi-
noris res est: vt in prin-
cip. huius.l.

x Excipitur. id est se-
paratim in edicto po-
nitur. Item de quibus-
dam aliis animi vitiis:
vt. s. eod. l. j. s. item si
quod mancipium.

y Dixerunt. sed male
fortē, vt modō dixi, p.
l. j. e. l. bouem. in prin.

ff. Vetus.

a Bacchatus. id est
i Baccharū inebriatus. Accur.

c Permaneret. licet nō
continuē faceret. idem
si cōtinuē quoad hoc
edictum, cūm fuit ani-
mi vitium.

d Per luxuriam. ppter
Vel dic ppter abusum
vini nimium. cuiusque
enim rei abuso dicitur
luxuria: vt. j. de dā. in-
gusti. lib. 4. c. II. recte ex-
placat hoc e Non posse. Sic ergo
verbum, &
hanc veram
lectionem
adserit in lo-
cum adulce-
rinçà Budęo
inuestigata.

f Cupidi. in acquirēdo.
g Avari. in retinēdo.
h V El proterui. Cur-
ui. quia curuum
habēt corpus retro, nō
rectum, & directō dis-
positum.

i Pruriginosi. id est sca-
biosi, qui ardorē car-
nis patiuntur.

k Scabiosi. dum tamē
perdāt vires corporis.

l Muti. hoc contra est
infra eo. l. mutum. So-
lu. hīc de muto ex na-
tura, ibi de muto ex

* Agibbere
dictū. ergo
malēvul. le-
bit. gibbosī.

m O B qua vitia. Ex
empto. i. quanto
minoris res est: que est
fratoria, non ciuilis.

n Posse. propter vi-
tium corporis, non di-
co animi.

o Impostores. qui im-
ponunt aliquid alicui.

p Nullus sit. & sic non
esset empturus: vt. j. de
exce. rei iu. si is qui. s. j.

q Morbique. simul ac-
cepti. Accur.

r Demum. fortē aliud
est in iumentis: vt. j. e.
l. ædiles aiunt. in prin.
& l. bouem.

s Venditor. ex hoc edi-
cto. aliud in actione ex
empto: vt. s. eod. l. j. in
fin. & s. prox.

t si promis. scilicet
expressē, non in gene-
ratur fatu. Bol.

u Si minus, non. præ-
statur. s. vt propter id
fiat redhibitio: præsta-
tur tamen per actionē
ex empto, quanto mi-
noris res est: vt in prin-
cip. huius.l.

x Excipitur. id est se-
paratim in edicto po-
nitur. Item de quibus-
dam aliis animi vitiis:
vt. s. eod. l. j. s. item si
quod mancipium.

y Dixerunt. sed male
fortē, vt modō dixi, p.
l. j. e. l. bouem. in prin.

ff. Vetus.

teneri. Idem Viuianus ait: quā-
uis aliquando quis circa fana
bacchatus sit, & responsa red-
diderit: b tamen si nunc hoc non
faciat: nullum vitium esse, neque
eo nomine, quōd aliquando id
fecit, actio est: sicuti si aliquan-
do febrem habuit. Cæterū si
nihilo minus permaneret c in eo
vitio, vt circa fana bacchari so-
leret, & quasi demens responsa
daret: etiam si per luxuriam d +
id factum est, vitium tamen esse,
sed vitium animi, non corporis:
ideoque redhiberi non posse: c
quoniam ædiles de corporali-
bus vitiis loquuntur: attamen ex
empto actionem admittit. Idem
dicit etiam in his qui præter mo-
dum timidi, cupidi, f auarique g
sunt, aut iracundi,

II. PAVLVS libro primo
ad Edictum Aedilium
Curulum.

III. GAIUS libro primo
ad Edictum Aedilium
Curulum.

V El proterui, vel gibberosī,*
vel curui, h vel prurigino-
si, i vel scabiosi, k item muti, l
& surdi:

IV. VLPIANVS libro pri-
mo ad Edictum Aedi-
lum Curulum.

O B qua vitia negat redhibi-
tionem esse: ex empto m dat
actionem. Sed si vitium corporis
vsque ad animum penetrat, for-
tē si propter febrem loquantur
aliena, vel qui per vicos more in-
fanorum + deridenda loquantur:
in quo si animi vitium ex corpo-
ris vitio accidit, redhiberi posse. n

Item aleatores & vinarios non
contineri edicto, quosdam respō-
disse Pomponius ait: quemad-
modum nec gulosos, nec impo-
stores, o aut mendaces, aut litigiosos.
Idem Pomponius ait,
quamvis non valide sapientem
seruum venditor præstare de-
beat: tamen si ita fatuum vel
morionem vendiderit, vt in eo
vsus nullus sit, P videri vitium.

Et videatur hoc iure vti, vt vi-
tij morbiq. q appellatio non
videatur pertinere nisi ad cor-
pora. Animi autem vitium ita
demum r præstabat venditor, f
si promisit: t si minus, non: u
& ideo nominatim de errone &
fugitiuo excipitur. x hoc enim
animi vitium est, non corporis.
vnde quidam iumenta pauida &
calcitrofa morbos non esse ad-

numeranda dixerunt. y animi
enim, non corporis hoc vitium
esse. In summa, si quidem a-
nimi tantum vitium est, redhibi-
eri non potest: nisi si dictum
est hoc abesse, & non abest. ex
empto tamen agi potest, si sciēs z
id vitium animi reticuit. Si au-
tem corporis solius vitium est,
aut & corporis & animi mixtum
vitium, redhibitio locum habe-
bit. Illud erit adnotandum,
quod de morbo generaliter scri-
ptum est, non de fontico a mor-
bo. nec mitum hoc videri Pom-
ponius ait. b nihil enim ibi c a-
gitur de ea re cui hic ipse morbus
obstet. d Idem ait, non om-
nem c morbum dare locum red-
hibitioni: vtputa leuis lippitudo,
aut leuis dentis auriculæ do-
lor, aut mediocre vlcus. f non
denique febriculam quantulam
libet ad causam huius edicti per-
tinere.

V. PAVLVS libro undecimo
ad Sabinum.

C E T quantum interest inter hēc
vitia quæ Græci ηεροντειαν *
dicunt, intérque πάθος, aut ρόσον,
aut ἀπωτέλαια: tantum inter talia
vitia, & eum morbum ex quo
quis minus aptus vsui sit, differt.

VI. VLPIANVS libro primo ad
Edictum Aedilium Curulum.

P Omponius rectē ait, non tan-
tum ad perpetuos morbos,
verū ad temporarios quoque
hoc edictum pertinere. Tre-
batius ait impetiginosum g mor-
bosum non esse, si eo membrō
vbi impetigo esset, æquē rectē v-
tatur. Et mihi videtur vera Tre-
batij sententia. Spadonem h +
morbosum non esse, neque vi-
tiosum, verius mihi videtur: sed
sanum esse, sicuti i illum qui v-
num testiculum habet, qui etiam
generare potest.

VII. PAVLVS libro undecimo
ad Sabinum.

S In autem quis ita spado est, vt tam necessaria pars
corporis ei penitus k absit, l morbosus m est.

VIII. VLPIANVS libro primo ad Edictum
Aedilium Curulum.

S I cui lingua abscissa sit, an sanus esse videatur, quæri-
tur. Et exstat hæc quæstio apud Ofilium, relata apud
eum in equo. n ait enim hunc videri non esse sanum.

IX. IDEM libro quadragesimoquarto ad Sabinum.

M Enim esse, sine voce esse, apparet. Sed qui gra-
uiter * loquitur, morbosus non est, P nec qui ἀστα-
φῶ. Planè qui ἀσταφῶ * loquitur, hic vtique mor-
bos est.

X. IDEM libro primo ad Edictum Aedilium Curulum.

I Dem Ofilius ait, si homini digitus sit abscisus,
membrivē quid laceratum: quamvis consanauerit,

z si sciens. sed ignorās
tenetur ob vitia quæ
nō oportuit ignorare:
vt. s. de act. em. l. tenet.
& s. e. l. j. s. itē si quod
mancipiū. & s. causam
huius edicti. Azo. sub-
audi ergo hīc maximē.
a Non de fontico. scilicet
tantum.

b Pomponius ait. quod
scilicet non est dictum
de fontico tantum.

c Ib. id est in edicto.

d Obstet. qui talis di-
citur fonticus: vt. j. de
verb. signifi. l. morbus.
& j. e. l. f. s. quotiens.

e Non omnem. vt su-
pra eo. l. j. s. proinde.

f Vlcus. innatum, sed
vulnus dicitur illatū.

g P omponius. Impetigi-
nosum. i. lēticulus,
vt ita dicam, plenum.

h spadonem. de vno te-
sticulo. Accur.

i sicuti. exéplificatiuē,
non similitudinariē.

k S In autē. Penitus. de
vtroq; testiculo.

l Absit. quia ambo

sunt vitiosi. Accur.

m Morbosus. in iumen-
tis enim aliud dicitur: * Cicero in
vt. j. e. l. ædiles aiunt. s. Tuſulanis
quæſt. nomi-
na ista græ-
ca reddidit,
vitiositatem,
& si puerū. ybi dicitur
perturbatio-
nē, morbū
egrotationē.
Vide Alci. li.
Dispunc. 2.
cap. 15.

n S equo qui habe-
bat lingua abscissam.

o M utum. sabinus.

p Non est. vt institut.
qui testa. facere pos-
sunt. s. penul.

q In hīc lo-
cū vide Cæ-
lium Rhodi-
ginū lib. 7.
cap. 49. &
Anto Augu-
st. Emend. lib.
3 cap. 5. & li.
4 ca. 17. qui
Accus. re-
prehendit
rectē, falſo
putantē hīc
esse spado-
nem. quod
hīc nō dici-
tur.

r Vide Alci.
lib. Dispunc.
2. c. 15.

s id est ob-
ſcure voce &
obtusa.

t i. fine ylla
significatio-
ne vocis,
inarticulat.

a *I* Tem Ofilius. De myope. id est caudato ad modū muris: vt dicit quidam. sed magis est vt de hydropico dicat. ab hydror, quod est aqua: quia inflatus est. ac si esset plenus aqua.

b *Luscitionem*. & hoc vitiū est: arg. j. de verbo. sign. l. inter stuprū. s. verum est.

c *Adhibito*. ante oculos. Accur.

d *Atypus*. qui præsterē loquitur.

e *Varus*. à varietate sermonis: quia infinita effundunt verba.

Vatius quid sit.
* *μυός*. id est lucio sus, qui plus vespī quād meridie videt Bud. hic.

Vatius nomina eorum qui nequeū recte pronuntiare. & potest dici: vatius, qui nimis citò loquitur: ita quòd vix intelligatur, & ita nimis citò vadit ei lingua. Vel dicitur à vaticinādo: quia simplicia verba quasi somnia referunt. Alij dicunt vatiū, qui infirmus est pedibus. Accur.

* Qui intror sus flexa crura habet, & vatiū qui extorsus. L. s. sed sciendum.

g *Sanos esse*. balbus sanus est corpore: vt hīc dicitur: vitiosus tamen est in animo: vt. s. eod. L. s. sed sciendum.

h *C Vi dens. Magna*. C no maiori, & est mala ratio, quia & fugitiui multi sunt: agitur tamen pro eis.

i *Q Vi clauum*. id est apostema.

k *Et polyposus*. id est qui carnem superfluā habet in naribus, sic dicitur: à quodam pisce lib. 4. Noct. Attic. cap. 2. Huc locū bonamque huius edicti partem explicitat Gel. & us à quodam pisco lib. 4. Noct. Attic. cap. 2. qui dicitur polypus à pluralitate pedum: à polys, quod est multus. & pedibus: & profertur penultima correpta. vnde versus. Polypus est piscis, polypus fœdatio naris.

f Vide Cor. Cell. lib. 6. c. Si quis natura gutturosus. à gutture quod inflatam gulam habet.

m *Dextra*. i. qui vtitur dextra vt sinistra.

n *Veluti*. similitudinariè. Accur.

o *Hircosum*. fœtet enim vt hircus.

p *Strabonem*. qui toruolumine videt. *

q *Væritur*. sanam esse. Not. non idèò quòd mulier prægnans est, morbosum est.

Ioann. vt &. s. si quis cau. l. ij. s. si verò propter. & hoc est verum secundum Azo. etiam si virtū in corpore haberet aliàs.

r *Conceptum*. vt C. de indic. viduit. l. ij.

t *Pueroram*. quæ re-

sunt ob eam rem eò minus vti possit, non videri sanum esse. Catonem quoque scribere lego, cui digitus de manu aut de pede præcisus sit, eum morbosum esse: quod verum est secundū supra scriptam distinctionem. Sed si quis plures digitos habeat, siue in manibus, siue in pedibus, si nihil impeditur numero eorum, non est in causa redhibitionis: propter quod non illud spectandum est, quis numerus sit digitorum, sed an sine impedimento vel pluribus vel paucioribus vti possit.

De myope * quæsitum est, an fanus esset. Et puto eum redhiberi posse. Sed & νυκτάλωπα morbosum esse constat, id est vbi homo neque matutino tempore videt, neque vespertino: quod genus morbi Græci vocant νυκτάλωπα. Luscitionem b eam esse quidam putant, vbi homo lumine adhibito c nihil videt.

Quæsitum est, an balbus, & blepus, & atypus, d isque qui tardius loquitur, & varus, e & vatiū f sanus sit. Et opinor eos sanos esse. g

x. PAVLVS libro undecimo ad sabinum.

C Vi dens abest, non est morbosus. * Magna h enim pars hominum aliquo dente caret, neque idèò morbosum sunt, præfertim cum sine dentibus nascimur: nec idèò minus sani sumus, donec dentes habeamus: alioquin nullus senex sanus esset.

xii. VLPIANVS libro primo ad Edictum Aedilium Curulum.

Q Vi clauum i habet, morbosus est: sed & polyposus. k Eum qui alterum oculum, aut alteram maxillam maiorem habet: si recte iis vtitur, sanum videri Pedius scribit. Ait enim inæqualitatem maxillarum, oculorum, brachiorum, si nihil ex ministerio præstanto subtrahit, extra redhibitionem esse. Sed & latus vel crus breuius potest adferre impedimentum. ergo & hic erit redhibendus. Si quis natura gutturosus i sit, aut oculos eminentes habeat, sanus videtur. Item sciendum est, scœvam * non esse morbosum vel vitiosum, præterquam si imbecillitate dextræ m validius sinistra vtitur. sed hunc non scœvam, sed mancum esse. Is cui os oleat, an sanus

sit: quæsitum est. Trebatius ait, non esse morbosum, os alicui olere, veluti a hircosum, o strabonem. P t hoc enim ex illuui oris accidere solere. si tamen ex corporis vitio id accidit, veluti quòd iccur, quòd pulmo aut aliud quid similiter dolet, morbosus est.

xiii. GAIUS libro primo ad Edictum Aedilium Curulum.

I Tem claudus morbosus est.

xiv. VLPIANVS libro primo ad Edictum Aedilium Curulum.

Q Væritur de ea muliere quæ semper mortuos parit, an morbosum sit. Et ait Sabinus, si vuluæ vitio hoc contingit, morbosum esse. Si mulier prægnans venierit, inter omnes conuenit * sanam eam esse. M aximum enim ac præcipuum munus fœminarum est, concipere, ac tueri conceptum. Pueroram f quoque sanam esse, si modo nihil extrinsecus accidit, quod corpus eius in aliquā valetudinē immitteret. De sterili Cælius distinguere Trebatium dicit, vt si natura sterilis sit, sana sit: si vitio corporis, contrā. Item de eo qui vrinam facit, t quæritur. Et Pedius ait, non ob eā rem sanū non esse, quod in lecto sumno vñōque pressus, aut etiam pigritia surgendi, vrinam faciat. si autem vitio vesicæ collectum humorem continere non potest: nō quia vrinam in lecto facit, sed quia vitiosam vesicam habet, redhiberi posse, & verius est. Quod Pedius idem ait, Si vua alicuius præcisa sit: tollere magis, quā præstare redhibitionem, quòd morbus: minuitur. Ego puto, si morbus definit, non esse redhibitioni locum. si autem vitium persevereret, redhibitionem locum habere. Si quis digitis coniunctis nascatur, non videtur sanus esse, sed ita demum, si incommodatur ad vsum manus, z

Mulierem a ita arctam, vt mulier fieri non possit, b sanam non videri cōstat. Si quis ait adas, c habeat, an redhiberi quasi vitiosus possit, quæritur. Et si ait adas hæ sunt quas existimo, id est inueteratas, & qui iam d discuti e non possint fauicium tumores: qui ait adas, habet, vitiosus est. f Si venditor nominatim exceptus de aliquo morbo, & de cætero sanum esse dixerit, aut promiserit: standum est eo quod conuenit. Remittentibus h enim actiones suas, non est regressus dandus, nisi sciens i venditor morbum consultò retinuit. tunc enim dandam esse de dolo malo replicationē.

Si nominatim morbus exceptus non sit, talis tamen morbus sit qui omnibus potuit apparere, vtputa cæcus homo venibat, t aut qui cicatricem evidentem & periculosam habebat vel in capite, vel in alia parte k corporis, eius nomine non teneri Cæcilius ait, perinde acsi

cens est à partu: vt infra de ver. signifi. l. illa verba. s. optimus.

t Vrinam facit. scilicet in lecto.

u Si vua, id est ligula, vt sic loquar, quæ vulgo vuola dicitur.

x Morbus. prior.

y Definit. propter incisionem.

z Manus. non aliàs: vt. s. de stat. ho. l. non sunt liberi. & s. e. l. idē Ofilius. & l. qui clauū. s. j. Accur.

a Mulierem. Not. hīc ponitur mulier p corrupta: vt. j. de verb. s. igni. l. mulieris. aliàs p incorrupta: vt. j. de au- ro & arg. leg. argumento, s. muliebri.

b Non posse. per viri vel p naturæ potentia.

c Antiades. i. fauciū tumores: vt scrophule.

d Et qui iā. repete, & si sunt fauciū &c. Azo.

e Discuti. i. auelli.

f Vitiosus est. idèò sci- licet Azo.

g Excepit. sentiens. se nolle de eo teneri.

h Remittentibus. scili- cet emptoribus.

i Nisi sciens. hoc intel- ligo eo casu, quādo dis- simulabat véditor morbosum esse, vel nega- bat. dicebat tamen in vtroq; casu se nolle te- neri hui⁹ morbi nomi- ne, si apparuerit eū ad- esse: vt. s. de act. em. l. j. s. f. & s. de here. ven. l.

q si in vditione. & l. dispungit hoc autē. Et argu. s. de quam olim act. empt. l. Iulianus. s. vulgō. & ve- j. si autē morbum talē dicat inesse, repellitur & c. Ant. Au. emptor: vt hīc, & s. de lib. i. c. paci. l. pacisci.

k Parte. euidēti. aliàs fecus: vt instit. quibus mo. rute. fin. in prin.

*

†

‡

§

¶

||

|||

|||

|||

|||

|||

|||

|||

|||

|||

|||

|||

|||

|||

|||

|||

|||

|||

|||

|||

|||

|||

|||

|||

|||

|||

|||

|||

|||

|||

|||

|||

|||

|||

|||

|||

|||

|||

|||

|||

|||

|||

|||

|||

|||

|||

|||

|||

|||

|||

|||

|||

|||

|||

|||

|||

|||

|||

|||

|||

|||

|||

|||

|||

|||

|||

|||

|||

|||

|||

|||

|||

|||

|||

|||

|||

|||

|||

|||

|||

|||

|||

|||

|||

|||

|||

|||

|||

|||

|||

|||

|||

|||

|||

|||

|||

|||

|||

|||

|||

|||

|||

|||

|||

|||

|||

|||

|||

|||

|||

|||

|||

|||

|||

|||

Plini⁸ lib. 7.
c. 15.

a Fuisset. supple, & emp̄tor & venditor ignorauit. vtrobique enim repellitur emp̄tor. sed si venditor sciuit, emp̄tor autem licet supinè ignorauit, puto v̄ditorem teneri, quia præponderat ei dolus: vt argu. supra ad leg. Aquil. item si obstertrix. §. fin. &c. l. si putator. licet & in hoc casu dicat lex currere tēpus supinè ignorantis vitium: vt infra eod. l. cùm sex. si enim pones ibi vtrumq; sciuisse, non agitur post. si vterque ignorasset, nō cureret: vt ibi dicitur.

b Ignorare. vt supra de contrahen. empt. l. ea quæ. §. pe. &c. §. eo. l. j. §. si intellegatur.

c **Q** Væ bis. Vide Pliniū libro.

* Flo. quid. vj. cap. xv.

d **Q** Vod ita. In pristinum. sed in nouam postea incidat ægritudinem: vt infra eo. l. fin. §. j. in fin. si autem in primā recidat, non est vitiosus.

e **Q** Vis sit fugitiuus, definit. Extra domini domum. imò & si intra domum latitat: vt infra ead. l. §. idem ait interrogatus Proculus. quæ est contra. Azo.

f Ea mente. vt infra de verbo. signific. l. fugitiuus.

Vitium animi pœnitentia non purgatur.

g Pœnitentia. Not. vitium animi pœnitentia non purgari: vt h̄c. Et idem in alio, vt in furto: vt infra de fur. qui ea mente. Idem in rapina: vt infra vi bo. rap. l. pe. Idem in apostata: vt. C. de apost. l. hi qui sancta, in med. & in fin. l. Idem in diuortio: vt infra de diuort. l. si pœnituit. in fi. l. Idem in domino, qui primò colonum expulit, & tardè pœnitit: vt supra loca. l. si in lege. §. colonus. sed aliud in vitio corporis, si fuerit bene sanatum: vt supra eo. l. proxi. & supra eo. l. j. §. fi. Idem in falsa moneta: vt infra ad le. Cor. de fal. l. qui falsam. Idem in appellatione: vt. C. de ap. l. si quis libellos.

h Proposito. nunquam redeundi. Accursius. Itaque non i. Intelligendum esse. hoc ideo, quia factum spestat: vt infra eod. l. bouem. §. j. & infra de ff. Vetus.

ac si nominatim morbus exceptus fuisse. Ad eos enim morbos vitiaque pertinere edictum ædilium probandum est, quæ quis ignorauit, vel ignorare potuit.

xv. P A V I V S libro undecimo ad Sabinum.

Q Væ bis in mense purgatur, sana non est. Item quæ non purgatur: nisi per ætatem accidit.

xvi. P O M P O N I V S libro trigensimotertio ad Sabinum.

Q Vod ita sanatum est, vt in pristinum statum restitueretur, perinde habendum est, quasi nunquam morbosum esset.

xvii. V L P I A N V S libro primo ad Edictum Aeridilium Curulum.

Q Vis sit fugitiuus, definit. Ofilius. fugitiuus est, qui extra domini domum fugæ causa, quod se à domino celaret, manxit. Cælius autem fugitiuum esse ait eum, qui ea mente discedat, ne ad dominum redeat, tametsi mutato consilio ad eum reuertatur. nemo enim tali peccato, inquit, pœnitentia sua nocens esse definit. Cassius quoque scribit fugitiuum esse qui certo proposito dominum relinquit.

Item apud Viuianum relatum est, fugitiuum ferè ab affectu animi intelligendum esse, non vti que à fuga. nam eum qui hostem aut latronem, incendium rui-nâme fugeret, quamvis fugisse verum est, non tamen fugitiuum esse. Item ne eum quidem qui à preceptorē cui in disciplinam traditus erat, aufugit, esse fugitiuum: si fortè ideo fugit, quia immoderatè eo vtebatur. Idémque probat & si ab eo fugerit cui erat cōmodatus, si propter eandem causam k fugerit. Item probat Viuianus & si sc̄uius l cum eo agebat. hæc ita, si eos fugisset, & ad dominum venisset. Cæterum si ad dominum non venisset, sine villa dubitatione fugitiuum m videri ait. Idem ait interrogatus Proculus de eo qui domi latuisset, in hoc scilicet vt fugæ nauctus occasionem, se subtraheret. ait, tametsi fugere non posset videri qui domi mansisset, tamen eum fugitiuum fuisse. si autem in hoc tantum latuisset, quoad iracundia domini effruesceret, n fugitiuum non esse: sicut ne eum quidem qui cùm dominum animaduerteret verberibus se ad-

cere velle, præripuisset * se ad amicum, quem ad precandum perduceret. Nec eum quidem fugitiuum esse, qui in hoc progressus est, vt se præcipitaret. Cæterum p etiam cum quis fugitiuum diceret, qui domi in altum locum ad præcipitandum se, ascendisset: magisque hunc mortem sibi conscidere voluisse. Illud enim, quod plerumque ab imprudentibus, inquit, dici solet, eum esse fugitiuum, qui nocte aliqua fine voluntate domini emanisset, non esse verum, sed ab affectu animi cuiusque æstimandū.

Idem Viuianus ait, si à magistro puer recessit, & rursus ad matrem peruenit: cùm quereretur, num fugitiuus esset, si celandi causa quod, ne ad dominum reuertetur fugisset, fugitiuum esse. Si vero vt per matrem faciliorem deprecationē haberet delicti alii cuius: non esse fugitiuum. Cælius quoq; scribit, si seruum emeris, qui se in Tiberim deiecit: si moriendi dumtaxat consilio suscepit à domino discessisset, non esse fugitiuum. sed si fugæ prius consilium habuit, deinde mutata voluntate in Tiberim se deiecit, manere fugitiuum. Eadem probat & de eo qui de ponte se præcipitavit. Hæc omnia vera sunt, quæ Cælius scribit. Idem ait: si seruus tuus fugiens vicarium suum secum abduxit: si vicarius inuitus aut imprudēs secutus est, neque occasionem ad te redeundi nauctus, p̄termisit: non videri fugitiuum fuisse. sed si aut olim cùm fugeret, intellexit quid ageretur: aut postea cognovit quid acti esset, & redire ad te cùm posset noluit: contra esse. Idem putat dicendum de eo quem plagiarius abduxit. Idem Cælius ait, si seruus cùm in fundo esset, exisset de villa ea mente vt pro-fugeret, & quis eum prius quām ex fundo tuo exisset, comprehendisset: fugitiuum videri. animum enim fugitiuum facere.

Idem ait, nec eum qui ad fungam gradū vnum alterūme promouit, vel etiam currere coepit: si dominum sequentem non potest euadere, non esse fugitiuum.

Idem recte ait, libertatis cuiusdam speciem esse, fugisse: hoc est potestate dominica in præsenti liberatum esse. Pignori datus seruus debitorem b quidem dominum c habet: sed si postea quām ius suū exercuit d creditor, ei e se subtraxit: potest fugitiuus videri.

Apud Labeonem & Cæliū quæritur, si quis in asylū f cōfugerit, *

verbo. signific. fugitiuus. & sic animus. & * proripuis factum.

k Causam. quia abutebatur.

l Semus. verberando.

m Fugitiuum fuisse. ita

tamen, si vel vnum pedem mouerit, secus se non mouerit: vt infra ead. l. §. apud Cælium. in illo versic. planè, &c. quæ est contra, & est pro hac solu. infra eod. §. Idem Cælius. Vel ibi non animo fugiēdi se abscondit: h̄c sic. Vel h̄c Proculi, ibi alterius recitat opinionem.

n Effruesceret, id est humiliaret. Accursius.

o Perducere. vt & infra eo. l. bouem. §. j.

p Cæterum. id est aliquin.

q Voluisse. scilicet dicendum est.

r Emanisset. extra domum. Accursius.

f Deiecit. non tamen fuit strangulatus.

t Deiecit. id est euasit.

u Nauctus. si tamē nan-cisceretur.

x Noluit, cōtra esse. quia nolle facere videtur, qui est fugitiuum. & est simile. C. de incest. nup. l. qui contra. in fin. l. Item no. h̄c quod qui potest facere & non facit, videtur nolle facere: vt h̄c & infra de ritu nup. l. qui liberos. & infra quæ in fraud. credi. l. in fraudem.

y Mente. quæ atten-dit: vt infra de verb. signifi. fugitiuus. & supra e. l. in prin.

z Et quis eum. scilicet extraneus: dominus

verò non poterat eum comprehendere: sic citè currebat seruus. aliás contra infra proximo.

S. Azo.

a Exisset. cum euade-re à domino posset.

b Debitorum. id est in domino debitoris est habendus.

c Dominum. vt. C. de pign. aet. l. pignus.

d Exercuit. scilicet a-gendo hypothecaria, ex hac glo. & sic possessione ap-prehensa.

e Creditor ei. cui credi-tor vendidit. Vel dic creditori posteaquam de ecclesia: secundum Bald h̄c.

f In asylum. locus erat vbi recipiebantur homines causa misericordie vel auxilij, puta ho-spitale. a & cōsimilia: h̄c.

* Quod ex lege Romu-li licebat.

Dionys.

Halcar. li. 2 vide Bud.

h̄c.

* forte, pro-
stiuunt.

a ab à quod est sine: & sylos, quod est tractus: quia non extrahebantur inde qui è confugerant. Accursius.

b Postulant. id est petunt, vt dominus eorum compellatur eos vendere, quod faciunt fugiendo ad statuam: vt hīc subiicit, & instit. de his qui sunt sui vel alieni iur. §. fin. & sic datur ei securitas, & si ne domini iniuria, cùm habeat pretium: vt & argu. infra ne quid in flu. pub. l.j. §. sunt qui putent. Accursius.

c Non posse. de facto: vt ad inimicos domini.

d Abduci. de iure alii cuius loci, vt Ferrariæ: vel ad hostes.

e Propriè. exponit quod obscurè dixit Labeo, non corrigit.

f Liberti. scilicet seruus: quod est infra.

g Si talem. si pro quāuis, vel in vi conditio- nis legi potest.

h Custodiā. scilicet discretam vel distin- ctam.

i Et in ea cella. in qua se recipit seruus: non tamen vt latiter. alioquin contra: vt supra ead. l. §. idem ait interrogatus. quæ est contra. Vel verius imò nō est hic fugitiūs: quia extra habitationem liberti seruus non fuit: cùm cella liberti, & locus vbi seruus est recep- tus, fuerit liberto in promiscuo ysu cùm pa- trono: sed ibi promouit aliquo gradu ad fu- gam. vel solue vt ibi. Accursius.

j Audisset. scilicet falsò.

k Ex delictis. scilicet priuatis. Accursius.

l Ex quibus. scilicet priuatis delictis agitur: vt hīc, & instit. de noxa. in princip. & C. de noxa. l. ij.

m Cauetur. scilicet ei- dem verbis editi: vt supra ead. l. in. §. item si quod mancipium. & ad hoc infra eo. l. cùm autem. in. §. excipitur. & infra titu. j.l. Lucius. §. fin. & infra de verb. signific. hæc stipulatio.

Generali clausula non indigemus vbi specia- lis est. l. 23 §. 2. J.e.

n Ex constitutionibus. pone exemplū de con- stitutione Seue. & An- to. qua prohibetur ad

aut è se conferat, quò solent ve- nire qui se venales postulant, an fugitiūs sit. Ego puto non esse eum fugitiūm, qui id facit quod publicè facere licere arbitratur. Ne eum quidem qui ad statuam Cæsaris confugit, fugitiūm arbitror. non enim fugien- di animo hoc facit. Idem puto & in eum qui in asylum vel quod aliud confugit, quia non fugien- di animo hoc facit. si tamen antè fugit, & postea se contulit, non ideo magis fugitiūs esse definit.

Item Cælius scribit, placere, eum quoque fugitiūm esse, qui è se conferat, vnde eum domi- nus recuperare non possit: b multoque magis illum fugitiūm es- se, qui è se conferat, vnde abdu- ci non possit. Erronem ita de- finit Labeo, pūsillum fugitiūm esse: & ex diuerso fugitiūm ma- gnum erronem esse. Sed propriè errorem sic definimus, qui non quidem fugit, sed frequenter sine causa vagatur: & téporibus in res- nugatorias consumptis, serius do- dum reddit. Apud Cælium scrip- tum est: Liberti apud patro- num habitantis sic, vt sub vna cla- ue tota eius habitatio esset, seruus ea mente, ne rediret ad eum, ex- tra habitationem liberti fuit: sed intra ædes patroni, & tota nocte oblituit: Videri esse fugitiū Cæ- lius ait. Planè si talem custodiā & ea habitatio non habuit, & in ea cella libertus habita- uit, cui commune & promiscuum plurium cellarum iter est: contra placere debere Cælius ait: & La- beo probat. Idem Cælius ait, seruum in prouinciam missum à domino, cùm eum mortuum es- se, & testamento se liberum re- ligitum audisset, i & in eodem officio permanisset, tantumque pro libero se gerere coepisset: hūc non esse fugitiū. Nec enim mentiendo se liberum, inquit, fu- gitius esse coepit: quia sine fugæ consilio id fecit. Quod aiunt ædiles, noxāre solutus non sit: sic intellegendum est, vt non hoc debeat pronunciari, nullam eum

noxam commisisse: sed illud, noxa solutum esse: hoc est, noxali iudicio subiectum non esse. Ergo si noxam commisit, nec perma- net, noxa solutus videtur. No- xas accipere debemus priuatas: hoc est eas, quæcumque comit- tuntur ex delictis, k non publicis criminibus, ex quibus i agitur iudiciis noxalibus. Denique spe- cialiter cauetur m infra de capi- talibus fraudibus. Ex priuatis autem noxiis oritur dainnum pe-

cuniarium, si quis forte noxae de- dere noluerit, sed litis æstimatio- nem sufferre. Si quis talis sit ser- uus, qui omnino manumitti non possit ex constitutionibus, n vel si sub poena vinculorum distra- ctus sit à domino, vel ab aliqua potestate damnatus, o vel si ex- portandus: P æquissimum erit etiam hoc prædicti. Si quis adfir- mauerit aliquid adesse seruo, nec adsit: vel abesse, & adsit, vtpu- ta si dixerit furem non esse, & fur sit: si dixerit artificem esse, & non sit: hi enim quia quod ad- seuerauerunt, non præstant, ad- uersus dictum promissumve face- re videntur. 9

xviii. GAIUS libro primo
ad Edictum Aedilium
Curulum.

S I quid vendor de mancipio adfirmauerit, idque non ita esse emptor queratur: aut redhibitorio, aut æstimatorio, id est, quanto minoris iudicio agere po- test. verbi gratia si constantem, c aut laboriosum, aut curacem, vigilacem esse, aut ex frugalitate sua peculium adquirerent adfirmauerit: & is ex diuerso le- uis, proteruus, desidiosus, som- niculosus, piger, r tardus, f comesor inueniatur: hæc omnia videntur èo pertinere, ne id quod adfirmauit vendor, amarè ab eo exigatur, sed cum quodam temperamento: vt si fortè con- stantem esse adfirmauerit, non exacta grauitas & cōstantia, quasi à philosopho, desideretur. Et si laboriosum & vigilacem adfir- mauerit esse, non continuus la- bor per dies noctesque ab eo exi- gatur: sed hæc omnia ex bono & æquo modicè desiderentur. Idem & in cæteris quæ vendor adfirmauerit, intellegemus. Ven- ditor qui optimum r cocum esse dixerit: optimum in eo artifi- cium præstare debet. qui verò simpliciter cocum esse dixerit: satisfacere videtur, etiam si me- diocrem r cocum præstet. Idem & in cæteris generibus artificio- rum. Æquè si quis simpliciter di- xerit peculiatum esse seruum: suf- ficit si is vel minimum y habeat peculium.

xix. VLPIANVS libro primo
ad Edictum Aedilium
Curulum.

S Ciendum tamen est, quædam & si dixerit, præstare eum non debere, z scilicet ea quæ ad nu- dam laudem serui pertinent, ve- luti si dixerit frugi, probum, dicto audientem. Vt enim Pedius scribit, multum interest, commendandi serui

causa libertatem peruenire seruus de adulterio cum domina commis- so accusatus: vt hīc, & infra de here. instit. his verbis. §. seruum & instit. de here. instit. §. est autem.

o Damnatus. ad vin- cula propter facinus: vt. C. de pœn. l. incre- dibile.

p Exportandus. ven- ditus est, vel à potesta- te damnatus. huius- modi enim pœnæ vel conditions apponi possunt à dominis & potestatibus: vt. Cod. de his qui ad lib. pro. non poss. l.j. & ij. Accursius.

q Videntur. & sic agi- tur redhibitoria: vt fu- pra eod. l.j. §. quod si mancipium. & infra. l. proxi.

r S I quid vendor. Piger. in inci- piendo.

f Tardus. in perficien- do. Accursius.

Ad melius non tenetur qui in gene- re vel incer- to tenetur.

t Ex bono. Not. qui in genere tenetur vel incertò, non tenetur ad id quod melius est: sed ex bono & æquo: vt hīc, & infra de verb. oblig. l. continuus. §. cum ita. &. §. illud. & supra de condit. inde. l. cum is. §. fin. & infra de tri. vi. & ole. le. l. cum certum pondus. & infra. l. proxi. §. il- lud. & infra eod. l. pro- inde. ij. respon. & infra l. proxi. & supra de he- red. vel acq. vend. l. qui filij. §. fina. &. l. si no- men. & infra proxi. §. & de hoc plenè dixi. supra man. l. fideiussor- rem.

u Optimū. 2 qui enim optimum dicit, certū dicit: vt infra de verb. oblig. l. vbi autem non appetit. §. j.

x Mediocrem. vt dixi re- gulariter. supra proxi. Accursius.

y Minimum. id est non maximum: argu. infra de auro & argen. le. l. qui lancem. Vel ve- riū ip̄ summis quod minimū est sequimur: vt infra de verbo. obli- gat. inter stipulantem. §. ij.

z S Ciendum. Debere. scilicet semper: sed cum distinctione quæ sequitur.

De cocis vi- de Bud. hīc. a] Vide Bu- dā hīc in prior. anno. ad pende- cas. quadā enim hīc an notat de cu- linari mini- stero nō cō temnenda.

NED

- a** *Quid dixerit.* quo casu non teneatur: vt h̄c, & s̄. de contrahē. empt. l. ea quæ. in princ. & s̄. de dolo. quod venditor. in princ. **b** *S. prolatio sine interrogatione.* **c** *Aleatorem.* vt enim si certa probitatē dixit, debet ei præstare: vt s̄. l. prox. ita si certū quid dixit abesse, hoc p̄stare debet: vt h̄c. **d** *Dictum à promisso.*

quæ verba sunt supra l. prox. s̄. j.

e *Finitur.* l. sine interrogacione. Accur.

f *Promissionem.* id est pactum quod vtroque cōsentiente fit: vt s̄. de paet. l. j. s̄. pactum. Ac.

g *Pollcitationem.* vbi & vnius tantū est consensū: vt. j. de pollic. l. paetū. Et sic not. quod aliud est dictum, aliud pollicitatio: aliud paetum, & aliud stipulatio: vt h̄c colligitur.

h *Ad sponsum.* id est ad stipulationem.

i *Actionib.* redhibitoria, & quanto minoris.

k *Cōueniri.* puta si vēdidisti seruum fugitiuum: vel pec⁹ morbosum: cuius nomine agi potest etiam de iure ciuili vel ad interesse, cū vēditor sciuit: vel quāto minoris empt⁹ erat cūm ignorauit: vt s̄. de act. empt. l. Iulianus. in prin. nihilo minus redhibitoria agi potest de iure prætorio, vel quanto minoris res est. & caue tibi: quia propter corporis morbum nō agebatur de iure ciuili ad redhibitionē: sed ad interesse: vel quanto minoris: vel ex cōtractu: vel ex cautione: vt in peccore morbosō: vel ppter vitū animi in seruo fugitiuo agebas de iure ciuili: vt dictū est: non in seruo fure: nec etiam in prædio tributario: vt nota. s̄. de act. empt. l. Iulianus. ynde quia agebatur p̄ fugitiuo, exponebatur cautio super fugitiuo seruo, & super quibusdā aliis, super quibus aduocari potest res. Item de sanitate de iure ciuili: vt supra de act. empt. l. ex empto. s̄. etiam. & Co. de act. empt. emptor. sed & sine cautione agebatur, vt dixi in fugitiuo argu. s̄. eod. l. quis sit fugitiuus. s̄. idem recte. nec ob. quod dicitur supra de act. empt. l. ex empto. s̄. redhibitionem. vt ibi not. Fuit ergo necessarium has ædilicias actiones proponi: vtpotē cūm ad aliud dentur quām superiores de iure ciuili. Quid enim si emptor quid empturus erat, sed minori pretio? subuenitur ei per hoc edictum vel ad redhibendum, vel quanto minoris erat res. Item quandoque datur ista, & non illa: vt. s̄. dixi. sed si agitur redhibitoria, & quanto minoris in prædictis casib⁹, est contra. s̄. de dolo. l. quod venditor. in fin. vbi dicit dari de dolo. Sol. h̄c animo obligandi promisit: ibi iactandi ad decipiendum, & non promisit. Accur.

l *Potest.* ad aliud ex empto ciuili, & ad aliud prætoria quanto minoris datur: vt not. s̄. de act. empt. & ven. l. Iulianus. in princ. & ideo neutra est superflua. Quid enim si emptor empturus erat: sed minori pretio? subuenitur enim ei per hoc edictum vel ad redhibendum, vel quanto minoris res est. Item potest esse quod datur ista, non illa: quia illa in contractibus tantū cōpetit: vt. d. l. Iulianus. Accur.

m *Non ut iactentur.* vt supra de pactis inter emp. & ven. ea quæ. & supra. l. proxim. s̄. fin. & supra. e. l. & infra de fun. instruct. cūm ff. Vetus.

de lanionis. s̄. asinam. in fin. s̄. Accursius.

n *Artificium.* qui enim nimis emungit, elicit sanguinem: vt in decre. distin. iiiij. denique. & Prou. c. xxx.

o *Aiunt.* vt. s̄. eo. l. j. s̄. j.

p *Successoribus.* vt & infra eod. l. si tamen. s̄. ædiliciæ. nam cūm

dico eum ad quem ea res pertinet, de herede intelligas: vt. j. de ver. sign. l. sciendū. s̄. fi. sed quandoq; aliter ponitur: vt supra de adopt. l. his verbis. & s̄. de iure. l. ait prætor. in s̄. eius rei. & l. etiam si in rem. Accur.

q *Loco haberi.* vt C. de te. permu. l. ij.

r *Vtiles.* quādo vitiū supinè ignorauit. alias si sciuit, non agitur: vt s̄. eod. l. j. Item si ignorauit non supinè, tunc ex die quo sciuit: vt. j. eo. cūm sex.

s *Currit.* sed probo cōtratum quod non, scilicet ex die venditionis. aut enim vterq; l. vēditor & emptor sciebat vitium: & tunc nō currit à tempore vēditionis præscriptio. vj. mensium: vtpote cūm agi nō possit: vt. s̄. eod. l. j. s̄. si intelligatur. aut vterque ignorabat: & tunc non currit à venditione: vt. j. e. l. cūm sex.

t Sic Flot. & manus. & vulg. libti habeant. reētē tamen Bud. videtur verbum ce- pit, retro - agere post verbum mā- cipium.

xx. G A I V S libro primo ad Edictum Ædilium Curulum.

S I verò antē venditionis tempus dictum intercesserit, deinde post aliquot dies interposita fuerit stipulatio: Cælius Sabinius scribit, ex priore causa, quæ statim (inquit) vt veniit id mancipium, eo nomine posse agere cœpit: †

xxi. V L P I A N V S libro primo ad Edictum Ædilium Curulum.

R Edhibere, est facere vt rursum habeat venditor quod habuerit. & quia reddendo id fiebat, idcirco redhibitio est appellata, quasi redditio. **z** Cūm redditur ab emptore mancipium venditori, de dolo malo promitti oportere ei, Pomponius ait: & ideo cautiones necessarias esse, ne forte aut pignori datus sit seruus ab emptore, aut iussu

contingit mirabile quoddam, quod agetur ex nudo paetō ex interuallo apposito. vel dic quod non agitur ex paetō, sed propter paetum ex edicto prætoris vel ad redhibendum, vel quanto minoris, vel dic h̄c intelligi quando stipulatio interuenit: vt dictum promissūmve pro eodem ponatur, & ad stipulationem refertur. Accur.

u *S* I verò: Post aliquot dies interposita fuerit. scilicet in venditione non contracta intercessit stipulatio, scilicet vt præstetur ita esse sicut fuit dictum, si sequatur venditio. Accur.

x *Ex priore causa.* scilicet ex stipulatione.

y *Quæ.* scilicet causa, siue stipulatio, vel dictum, quæ est prior habito respectu ad vēditionē quæ fuit subsecuta. hoc dico cūm cœperit agere posse, id est cœpit a ex ea agi posse (inquit Labeo) statim vt venit, id est post venditionem, scilicet cūm effetu. nam sic conditionaliter fuit facta, si vēditio subsequatur, eo nomine, id est propter serui vitium. Item per id quod dicit, ex tempore venditionis agi, not. quod dictum præcedens trahitur ad tempus venditionis. quæ enim in præfationibus &c. vt. j. de verb. oblig. l. Titia. s̄. idem respondit. Accur.

z *Edhibere. Quasi redditio.* vt & supra de ali. iudi. mu. cau. fact. l. quia redhibitio. & supra quib. mod. pign. vel hypo. sol. l. voluntate. s̄. fin.

a *Pomponius ait.* sic & creditor: vt. s̄. de pign. act. l. creditor &

aj Vide Bū- dæu in priori. annota. hoc ipso tit. Dictum pre- cedēs ad tē- pus retro a- ctum quan- doque tra- hitur.

maritus in dote quam reddit: vt. j. solu. ma. l. si filio. §. j.

a Damnum. in his quæ habebant atrocitatem facinoris. aliàs non tenetur nisi dominus qui iussit: vt supra de noxalib. l. ij. Accursius.

b In præteritum. vt supra proxi. Accursius.
c In futurum. vt subiicit per exempla.

* Vole. dñum cui da-
tū. siue fur-
tū factū sit.

d Eius. s. emptoris.
e Accept. id est lis est
contesta. Accur.

f Ageretur. s. statim.

g Ageret. ex contra-
etu serui fortè.

h Condemnatus fuerit.
nomine maleficij for-
tè à seruo commissi.

i His rebus. vendito-
ri ab emptore, quibus
scilicet rebus perue-
nit.

k Rectè præstari. em-
ptori à venditore. id
est vt seruetur indem-
nis emptor à vendito-
re.

sic enim hæc verba
exponuntur, vt infra
de verbo. signi. l. aliud
est capere. §. fi. & facit
ad hunc. §. optimè. j. e.
item si serui.

l Quis sciens. etiam fu-
gituum. Accur.

m Venditor. ad pretiū
reddendum: vt & in-
fra eod. l. ædiles. §. lo-
quuntur. & infra eo. l.
quod si nolit. §. idem
ait hominem. &. §. si
mancipium. Sed con-
tra. Cod. eod. l. fin. vbi
dicitur quod ad hoc
vt premium rei habeat,
debet exhibere. Solu.
condemnatur, non ta-
men datur exactio, nisi
sit serui redhibitio,
secundum Irn. Vel dic,
ibi dicitur exhibere, id
est probare. vel distin-
gue an sit culpa em-
ptoris in fuga, vt ibi:
ati non, vt hīc.

n Oportere. vt & ar. j.
soluto matrimonio. l.
si filio. §. si qui do-
talium. & supra quod
metus causa. l. si cum
ex. §. quod si homo.
Sed contra supra de
rei vin. l. si bonè fi. Sol.
durius astringitur per-
sonalis quām realis de-
bitor.

o Reddat. si habere
potest, aliàs non.

p Cū autem. Reli-
qua. scilicet rei
venditæ: vt fructus.
imò deteriorationem:
vt proxi. dixi.

q Ex vendito. & in
factum datur nihilo
minus: vt infra eod. l.
quod si nolit. §. resti-
tui. Accur.

r tubent ædiles. scilicet
supra eod. l. j. §. j. & fa-
cit ad hoc infra de fur.
l. si seruu communis. §. idem dicendum.

s Restituvi. scilicet venditori.

t Accessit. s. emptori à venditore. Accursius.

u Et si quis. repete, & iubent restituvi accessiones si quas &c. &
dic econtra ipse, scilicet emptor, vt vñras.

x Ipse. scilicet emptor.

y Consequatur: nomine accessionum quas venditor dedit. secus
in aliis: vt infra eodem
§. finali, in fine, quæ est
contra.

z Excipitur. in edi-
cto scilicet, ne veda-
tur quin talia dican-
tur: vt supra eod. l. j. §. Aeneid. Iau
item si quod manci-
pones vñtos.
pium. & facit. §. eo. l.
fa ferat cui
quis sit. §. quod aiunt
gloria fra-
diles. Accur.

a Puniendus sit. scili-
cet aliquis homo li-
ber. Vel dic seruus, in-
specto iure naturali:
quia homo est, & liber,
nam inspecto iure ci-
uili, non propriè dicitur
capite puniri, cùm
caput nō habeat: vt. j.
de accusa. hos accula-
re. §. omnibus.

b Veteres. vt infra de
verborum sign. l. aliud
est fraus. in prin.

c Impuberem. s. seruū,
doli nō capacem. aliàs
contra: vt C. de pœnis.
l. impunitas.

d Ex alto miserit. no-
ta quis sit malus ser-
uus. Sed quomodo est
malus propter hoc,
cùm sibi liceat: vt su-
pra de pecu. sed si dam-
num. §. sed si ipse. quæ
est contra? Respond.
vt ibi diximus.

e Ausus est. non est
credendum eum alij
parcere, qui sibi non
parcit: vt infra de bo.
eo. l. fi.

f Actio competit. vt &
j. eo. l. si seruus manci-
pium. j. respon.

g Videantur. & sunt
quandoque: vt. j. eo. l.
redhibitoria.

h Aduersus heredes. vt
&. j. e. l. si tamē. §. ædi-
licæ. Accur.

i Contineri. vt eorum
nomine teneatur pos-
sessores: vt & supra de
pecul. l. j. in fin. &. l. ij.
Azo.

k Restituere debere. vt
&. j. eo. l. facta. Et not.
quod dicit quodammo-
do. nec enim est vera
restitutio: quia ibi in
restitutione minorum
minor nō tenetur nisi
in quātum est locuple-
tior: vt. s. de minori. l.

patri. hīc autem in so-
lidum tenetur. vt. j. eo.
quod si nolit. §. quod
in procuratore.

l Præstiterit. vt infra
eo. l. quero. &. l. ædi-
les. §. fi. &. l. videamus.
&. l. illud. in fin. &. s. de nego. gest. l. diuortio. §. sed nec redhibi-
toria. &. j. eod. l. item.

a Sufferre. quid autem si magis expediebat litis aestimationem offerre?

b Humanior. vt & infra eo.l. quæro. ij. respon. Accursius.

c vel culpa. Not. emptorem teneri ad culpam: vt h̄c, & infra eo. ædiles. §. Pedius. licet res sit sua interim. & sic est argu. contra infra soluto matrimonio. l. licet. §.j. Accursius.

d Consecutus. dictos fructus, vel etiam pœnam.

e Praestet. vt fructuum fructus.

f Non vendidisset. vt & argu. supra de petitio. heredi. l. cum hereditas. Sed cōtra supra ea. l. §. iubent. Sol. vt ibi. Accursius.

g Talem esse. scilicet vēditorem. Accursius.

h Nocebit. consequitur ergo per alium, quod per se non potest: vt & dixi supra quæ res pign. ob. pos. l. Aristo. Sed ar. contra infra de vul. sub. l. si quis. Accursius.

i Contemplatione. scilicet ipsius serui, an vendoris. secus si emptoris: quia h̄c habiturus erat etiam non contrata emptione: & quia ex re sua videtur: vt infra de vul. sub. l. sed si plures. §. in arrogato. & sic intelligitur. supra de aet. emp. l. Iulianus. §. si quis seruo.

* Sic Flor. & vt & ibi dixi. Accurmanus & mansisset.

vul. imprefsi. facta nūquam fuisset, vt vere-

res glo. no-
tant. Itaque
nō admitto
Budæi emē-
quod si nolit. §. si pecu-
dationem, si
venditoris
mansisset.

m **A** Ediles. Tenebit. a-
ctio ex vendito. sic
etiā fructarius de suo
suorūmque facto tenu-
tur: vt supra de vſufru.
sed cum vſufructua-
rius.

n Eius sunt. vt infra de
verb. signific. pronun-
tiatio. & l. detestatio.
§. familiæ. & infra vi-
bo. rap. l. j. §. familiæ. &
infra devi & vi. ar. l. j. §.
familiæ.

o serui. qui dedit dā-
num in seruo empo.

p Iniungi. si alias de-
disset damnum procura-
tor, etiā si seruus ven-
ditus non fuisse.

q Aequè. vt & de do-
lo: vt & supra. e. cū au-
tem. §. fina. & infra eo.
l. quod si nolit. §. quod
in procuratore.

r Conservorum. aliorū,
scilicet emptoris. vnde

Cato: Ambula cum bonis. mores enim à coniuncto formantur.

s Talis. scilicet vitiosus.

t Ex huiusmodi causis. proximè dictis.

ff. Vetus.

u seruum suum. nisi damnum erat inferendum: licet venditio remansisset: vt supra prox. s.

x Procuratori præstat. subaudi, sed suum.

y Edicto. scilicet præstanta ab emptore venditori: vt supra eo.l. j. §. j. ibi, si quid autem &c.

z Præstare. per actionē **t** Habis hic ex vendito, quam vendor contra emptorē proponit, conuentus ab eo prius redhibit. actione: vt supra eo. l. cum autem. §.j. empator autem pro quibusdam solam exceptionem habet, id est corporis retentionem, vt pro dannis: vt supra eodem. l. cum autem. §. quid ergo. illam ergo non est necesse complecti in libello: sed pretium & cessiones videtur quod habeat necesse complecti.

a Eum. emptorem vēditori per libellum pertenti.

b Debere. iure actionis.

c Idcirco. quia æquum est ea præstari.

d Habuisse. scilicet di-
co ab ædilibus. Accur-
sius.

e Causa. tam in o-
nere, quām in ac-
cessionibus quæ edicto
continentur, si quod.
&c.

f Factus est. per conte-
stationem litis factam
coram se: vt supra de
procur. l. si reus.

g Valde. nam quan-
doque pertinet: vt. C. Audi. 3. ca. 7.
* Vide Anto.

h Iniuncta. à lege, vt
de eis fiat ius. non ergo de quæsis ex re
emptoris: vt supra eo.

l. & generaliter. & pe-
tita per libellum: vt
h̄c, & infra de vſu. l.

partum. & supra de
procu. l. si reus. & sup-
ra communi diui. si

quis putans. §. si quid
post. & infra eo. l. quod
si nolit. §. si mancipium

& l. item. §.j. Sed vide-
tur quod prima veni-
ant, et si non sint iniun-
cta: vt supra de iudi. l.

solemus. quæ est cōtra.
Sol. ibi dicit ea venire

quæ sub petitione fa-
cta ab actore possunt
claudi. quod h̄c non

negatur. Sed dicitur q
alia quæ non possunt
claudi, non veniunt,

vt & ibi diximus. Item
de eis que post accidit,

veniunt per officium
iudicis: vt h̄c. Sed con-
tra supra de iudi. l. non

potest. quæ est contra. Solu. non veniunt in iudicium futura prin-
cipaliter, sed accessoria sic: vt h̄c. vel non veniunt in iudicium, id

est in actione. sed in causa sic: vt h̄c.

a Præterea in edicto non in verbis positis supra eo.l.j. sed hæc verba iungebantur cum illis.

b Soluta. scilicet venditori.

c Non liberabitur. subaudi, iudicū dabimus: vt infra.e.l. illud. §.j. & l. redhibitoria.

Budæus e
mendat ET
SI QVAN-
TA, quam
emendatio-
nem aduer-
sus omnium
libitorū fide-
nō admittit.

d Præster. sic ergo not.
hīc quod si quis habeat
dare & recipere, sem-
per prius debet offer-
re: vt hīc, & supra de-
act. emp. l. Julianus. §.
offerri. & supra com-
munia prædio.l. vendi-
tor. §. fin. in fi. & facit
supra eod. cùm autem.
§. Julianus. Azo. Sed
arg. contra infra.l. prox-
im.

e V Ideamus. Restitu-
tur. quod ver-
rum est: vt infra.eo.l.il-
lud in fine.

D Ebet.] c a s v s .
Ago redhibitoria
pro seruo: debo reha-
bere pretium & vsuras
quas dedi: & quod dedi
mediatoribus ex vo-
luntate venditoris, nō
aliás. item quod solui
nomine vestigialis seu
tributi pro seruo. Vi-
uianus.

f Recipere. scilicet em-
ptor à venditore.

g Erogatum est. media-
toribus scilicet, fortè
quia dixit ita venditor,
non vendam tibi nisi
per tales hominem:
tu ei da de tuo, & ipse
nos conueniat.

h Sequeretur. ratione
rei.

S I venditor.] c a s v s .
Titius vendidit mihi Stichum: debet mihi
promittere non fugitiuum: & alia vitia abe-
sse: & nisi pmittat, ago
redhibitoria, & intra
duos menses: vel quāti
interest, vsque ad sex
menses. Viuianus.

i Edicto. posito supra
eo.l.j. §.j. scilicet de
vitia & aliis quæ ibi di-
cuntur.

k Non caueat. intra
duo menses. Vel dic,
facta interpellatione
congruo loco & tem-
pore.

l Ad redhibendum iu-
dicium. id est actionem
redhibitoriam: licet aliás nō sit in causa red-
hibitionis. & non mi-
riteris si hæc alia tem-
pora quā superiora
sint, quæ habes supra
codem. l. sciendum. §.
finali. nam hīc agitur
etiam si vitia non sunt,
scilicet eo ipso q̄ non
cauet. & facit. j. eodem
l. quod si nolit. §. qui
mancipia. Accursius.

Præterea in edicto a adiicitur
sic, Et + quanta pecunia pro eo ho-
mine soluta, b accessionis ve nomi-
ne data erit, non reddetur: cuius ve
pecuniae quis eo nomine obligatus e-
rit, non liberabitur. c Ordine fe-
cerunt ædiles, vt antè venditori
emptor ea omnia quæ supra scri-
pta sunt, præstet: d sic deinde pre-
tium consequatur.

xxx i. G A I V libro primo
ad Edictum Aedilium
Curulum.

V Ideamus tamē, ne iniquum
sit emptorem compelli di-
mittere corpus, & ad actionem
iudicati mitti, si interdum ni-
hil præstatur propter inopiam
venditoris, potiusque res ita or-
dinanda sit, vt emptor caueat,
si intra certum tempus pecunia
sibi soluta sit, se mancipium resti-
tuturum. e

xxx ii. V L P I A N V libro
premo ad Edictum Aedi-
lum Curulum.

D Ebet autem recipere f pe-
cuniam quam dedit pro
eo homine, vel si quid acce-
ssionis nomine. Dari autem non
id solū accipiemus, quod nu-
meratur venditori, vtputa pre-
tium, & vsuras eius: sed & si
quid emptionis causa eroga-
tum g est. Hoc autem ita de-
num deducitur, si ex volunta-
te venditoris datur. Cæterū si
quid sua sponte datum esse pro-
ponatur, non imputabitur. Ne-
que enim debet, quod quis suo
arbitrio dedit, à venditore exige-
re. Quid ergo si fortè vestigialis
nomine datum est, quod em-
ptorem fortè sequeretur? h Di-
cemus hoc quoque restituendum.
Indemnis enim emptor debet di-
scedere.

xxx viii. G A I V libro pri-
mo ad Edictum Aedilium
Curulum.

S I venditor de his quæ edi-
cto i. aedilium continentur,
non caueat: k pollicentur ad-
uersus eum ad redhibendum iu-
dicium l intra duos menses, vel
quanti emptoris intersit, intra sex
menses.

xxix. V L P I A N V libro primo
ad Edictum Aedilium
Curulum.

I Llud sciendum est, si em-
ptor venditori hæc non præ-

m I Llud. Non præstat. id est non cauet intra certum tempus: vt si
pecunia sibi soluatur, se mancipium restitutur: vt supra
eodem.l. videamus.

n Ista. non quæ dixi-
mus supra eodem.l. de-
bet. Accursius.

o Condemnabitur. cum
venditori satisfactum
fuerit prius ab empo-
tre, scilicet in cauendo. * Budæus
hic legit, cu-
ius pecuniae
nomine &c.

p Liberetur. vt & supra
e.l. ædiles. §. præterea.
Accursius.

q Cödemnatio autem fit.
scilicet emptori.

r Ears. i. pretium.

s Accessionis que. vt ea
quæ accessoriè dedit
mediatoribus: vt supra
e.l. debet.

t Impendit. pro delictis
eius.

u Horum nomine. scili-
cat damnorum.

x Tit Julianus. vt su-
pra eo.l. cum autem. §.
Julianus. & infra eo.l.
quero. & facit supra de
in diem addict. l. item
quod dictum.

y Restituere. sic. §. eo.l.
videamus. scilicet pro
delictis eius. Quid si
emptor qui obtinuit,
non vult vti victoria,
an véditor poterit age-
re: Videtur quod nō: vt
§. de mino.l. si iudex.

z Tem. si redhibendi.
Id est nomine hui'
serui qui modò redhibi-
betur. nā acceperat iu-
dicium de eo quod cū
alio cōtraxerat, vel alij
debitum fuerat ex de-
lictio. Accursius.

a Iudicium. cū cōueni-
retur noxaliter. Acc.

b Ex vtraque. vt supra
eo.l. redhibere. §. idem
Pomponius.

c Imputabit. officio iu-
dicis. Accursius.

d Comprehendendas. scili-
cat in libello iure a-
ctionis, non officio iu-
dicis: vt. j. eo. ædiles. §.
item sciendum.

e Imputanda. scilicet
venditori: vt argu. su-
pra commo.l. in rebus.
§. possunt. & infra de
donat. inter virum &
vxo.l. si. id quod. §. j.

f Ab ipso. venditore,

g Exigi. scilicet pos-
sunt. ideoque &c. & sic
qui nō excipit, nō agit.
vel dic ipsum seruitū
quod nō potest repeti.

h In ministerio. id est
seruitio. Accursius.

i Eius. emptoris.

k Vod si nolit. Hec
lex melius cō-
tinuat cum illa. l. il-
lud. in fine. quæ est su-
pra proxi. §.

l Ei. scilicet emptori.

Tenetur.

m Non euitabit. id est agnoscat. alia ergo euitat.

a *Tenetur*. etiam si ignorauit furem esse: quia temerè assuerat non debuit: vt supra de act. empt. l. j. & l. Iulianus. §. j. Accursius.

b *Hoc casu*. quando scilicet dixi non esse furem. aliás si nihil dixisset, non teneretur ideo quod domino quandoque furtum fecisset: vt & infra eo. l. si furtum.

c *Vendori*. vt supra eodem l. & generaliter, & argu. supra de peti. hered. l. nisi ex.

d *Dareque*. que, pro vel. & facit supra de procura. licet. §. pe. & supra fam. eriscun. l. si familiae. Vel propriè. & sic dices, compelli omnes consentire: vt & infra iu. sol. l. iam tamen. §. si tamen plures. & infra de leg. j. l. huiusmodi. §. cum patet. & infra eadem. l. §. proxi.

e *Partem recipit hominis*. & sic incidit in communionem inuitus, quod non debet esse: vt supra de condit. inde. l. si non sorem. §. si centum. Accursius.

Quæ sit prætoria actio.

f *Homofit*. Not. quod hæc prætoria est, quanto minoris res est: vt hic, & infra eod. ædiles. circa princip. sed ciuilis, quanto minoris esset empturus: vt supra de act. empt. l. Iulianus. in princ.

g *Singulos*. heredes emptoris. Accursius.

h *Agere*. ad pretium.

i *Accessiones*. vt vñras. Accursius.

k *Recipient*. scilicet heredes emptoris.

l *Tale fit*. id est, tale remanserit aliquid redendum.

m *Negauimus*. vt supra eadem. l. §. si plures.

n *Consentiant*. vt supra ea. l. §. si plures.

o *Ex dominis*. qui seruum emit.

p *Emptoribus*. vt nullus partem pretij soluendo, partem rei consequatur. Accursius.

q *Retinet*. vt supra de act. emp. Iulianus. §. offerri. & supra eo. l. illud in fin.

r *Eius*. scilicet emptoris, vel vnius ex heredibus.

f *Procurator*. vnius ex heredibus.

t *Teneri*. hoc potest intelligi re non integra: quia seruum restitutus sine damno, & pretium redditum est: in inferiori casu res

Pro seruo fure agitur redhibitoria, si dictum fuit non esse furē. hoc dicit. aliás secus.

Si vendori pronuntiauerit vel promiserit furem non esse: tenetur **a** ex sua promissione, si furtum seruum fecit. Esse enim hoc casu **b** furem non tantum eum qui extraneo, sed & eum qui domino suo res subtraxerit, intelligendum est. Si ancilla redhibeatur: & quod ex ea post venditionem natum erit, reddetur: siue vnuus partus sit, siue plures. Sed & si forte vñs fructus proprietati adcreuerit, indubitate hic quoque restituetur. Si peculium quæslit apud emptorem, quid de hoc dicemus? Et si quidem ex re emptoris accessit: dicendum est, apud ipsum relinquendum. si aliundè creuit, vendori **c** restituendum est.

Plures heredes emptoris concordare debent in agendo, vel omnes redhibitoria, vel omnes quanto minoris. hoc primò. Sed ad pretium consequendum quilibet agit pro parte, & in accessionibus diuisibilibus quilibet pro parte tenetur. hoc secundo. Item quod dictum est in pluribus heredibus, idem in pluribus dominis vnius seruitutem ementis. hoc dicit vsque ad. §. Pomponius ait.

Si plures heredes sint emptoris, an omnes ad redhibendum consentire debeant, videamus. Et ait Pomponius omnes consentire debere ad redhibendum, dareque **d** vnum procuratorem: ne forte vendori iniuriam patiatur, dum ab alio partem recipit hominis, **e** alij in partem pretij condemnatur quanti minoris is homo sit. **f** Idem ait, homine mortuo, vel etiam redhibito, singulos **g** pro suis portionibus rectè agere. **h** pretium autem & accessiones **i** pro parte recipient. **k** Sed & fructus, * & accessiones, & si quo deterior homo factus est, pro parte præstabitur ab ipsis: nisi forte tale sit, **i** quod diuisionem non recipiat, vtputa ancillæ partus. in hoc enim idem seruandum est, quod in ipsa matre vendita, quam pro parte redhiberi posse negauimus. **m** Marcellus quo-

A est integra.

u *Redhibere*. nisi soluat. Accursius.

x *Redhiberi*. cur secus in heredibus emptoris: vt supra ead. l. §. si plures **j** respon. quia vedor qui integrum ius habuit, si conueniatur ab vno, & integrum ius debet recuperare. cæterum vnu ex heredibus vendoris pro parte tantum conuenitur quam habuit.

y *Venierit*. ab eis.

z *A pluribus*. scilicet emit.

a *Dicere*. responsio primi casus, scilicet cum vnu emit, à pluribus.

b *Plures rei*. in solidū venditores.

c *Empta sint*. ab vno emptore. Accursius.

d *A singulis*. scilicet vendoribus seorsum.

e *Item si plures*. scilicet singulariter. & hæc est responsio secundi casus.

f *Redhibebit*. ad tertium autem, scilicet quādo vnu ab vno plura mancipia emit, non respondet hīc, sed infra eo. l. cum eiusdem. & l. seq. & l. si plura. & l. pe nulti.

g *Redhiberi*. contra. C. eod. l. fin. Sol. vt dixi supra eod. redhiberi. §. fin.

h *Præstarentur*. si viueret. hoc potest intelligi cum vendor admittit emptorem agentem redhibitoria, licet eius culpa perierit seruus. præstabitur enim vendori aestimatio serui: & restituentur accessiones & damna in seruum ab emptore & eius familia data: vt supra eodem. l. cum autem. §. Iulianus. &c. §. penulti. &c. l. ædiles etiam. sed si malit vendor repellere emptorem, quia seruum non restituit, est enim sua culpa mortuus, potest: vt supra eod. l. ædiles etiam. §. ordine. &c. l. illud. primò respon. & infra eod. l. si hominem emptum. * vulg. vt in fine. &c. l. si tamen. j. præst. respon.

i *Culpam*. ideo generaliter dixi de culpa emptoris, quia nō tantum latam, sed etiam leuem præstat, non leuissimam: vt infra de leg. j. si seruum legatus, §. cum quid.

t i. non rātū, vt s̄pē aliās. & Infit. iuspect.

k *Latam*. scilicet tantum.

a Adhibuerit medicum. hoc est optimum argu. contra illos em-
ptores qui de euictione agunt, vt repellantur si malos habuerūt
aduocatos, maximē cū medicus mortale vulnus sanare non
possit: patronus verò pessimam causam potest facere videri bo-
nati. Item argu. similiter contra heredem, qui testatori non
adhibuit medicum, vel

t Ange. hīc & Ale. in. l. si ab hostibus j. lo ma. infū tex reputant meliē de corpore iu-
ris, ad hoc propositū, q̄ādmodū maritus pri-
uatur lucro propter re-
medium nō adhibuit vxori ægrotatā, ita etiam priuatur si malum me-
dicum adhi-
bet. Bolog.
rerum per misa est, eo supra de ac. empt. l. Iu-
lian. §. idem Iuli-
anus. & supra de pecu-
l. in summa. §. si dolo-
vbi seruus erat dete-
rior futurus etiam nō
contracta venditione:
vt supra eod. l. ædiles
etiam. §. sed notan-
dum. &. §. Pedius. sed
alias ex delicto pro-
curatoris generalis nō
tenetur dominus. hīc
tamen contra est: quia
agit, & rescindit con-
tractum. nam s̄epe
conuenti cōsequimur,
quod non consequi-
mūr agendo: vt supra
de compen. l. si cum fi-
lio. Azo.

d Demonstrari. vt & sup-
ra eodem. l. ædiles. §.
j. Accursius.

e Voluit. scilicet Pe-
dius: vt supra eodem
l. j.

f Minoris. scilicet pre-
tij: vt supra eod. l. j.

g Consequatur. vt &
infra titulo. j. l. quia
dicitur. & argumen-
tum infra eodem titu-
lo. l. cum fundus. &
supra de actionibus
empt. l. ex empto. §. idē
ait. & infra de regulis
iuris. l. bona fides. &
argument. C. de epi-
scopis & cler. l. omnes
qui. §. præterea cum
in prouinciis. vbi dici-
tur quod duabus affli-
ctionibus non debent
clericis affligi. sic &
supra ad legē Rhodiam
de iactu. l. nauis. §. cūm
autem. &. §. quid ergo.

h Redhibutum fuerit. extra ius: & idem si in iure: sed non retinuit
rem donec rehabet pretium: quod facere potest: vt supra eodem. l. videamus.

i Agnouit recipiendo. Quod quis recipiendo agnouit, postea re-
probare non potest, vt hīc, & infra de vacatione & excusatione
munerum. l. penultima. §. fina. & supra depositi. l. si hominem
§. quotiens. & Cod. ad legem Corneliam de falsis. l. ipse signifi-
cas. & infra ad legem Iuliam de adulteriis. l. si vxor. §. fina. & su-

pra de iure iurando. l. nam & postea. §. j. Accursius.

k Conuentio. Quid si ex ea conuentione detur actio? Videtur q̄
debeat haberi pro eodem, ac si redhibutum fuisset: vt in argumē.
contra. C. ad legem Falcidiam. l. finali. Accursius.

l Restitu. venditori. & sic conuertit casum.

m Per hanc actionem.

scilicet in factū: & ni-
hilominus per actionē
ex vendito; vt supra eo-
dem. l. cūm autem, in

t Est hic gl.
Quæ est no-
iuncto suo
text. ad hoc
quod cōtra-
ctus dubij
recipiūt mo-
dum & for-
mam à con-
suetudine.
Bolog.

stitui l. autem debet per hanc
actionem m. etiam quod ei n. ser-
uo in venditione accessit. Quia
adsidua t. est duplæ stipulatio,
idcirco placuit etiam ex em-
pto o. agi posse, si duplam ven-
ditor mancipij p. non caueat. Ea
enim quæ sunt moris & con-
suetudinis, in bonæ fidei iudi-
ciis debent venire. q. Qui man-
cipia vendunt, nationem r. cu-
iusque in venditione pronun-
tiare debent. Plerumque enim
natione serui aut prouocat aut de-
terret emptorem. idcirco in-
tereſt nostra scire nationem.

Præsumptum etenim est, * quoſdam seruos bonos esse. quia na-
tionis sunt non infamatae: f. t.

quoſdam malos videri, quia ea
natione sunt, quæ magis infa-
mis est. Quod si de natione ita

c pronuntiatum non erit, iudi-
cium emptori, omnibꝫque ad
quos ea res pertinebit, dabitur,

per quod emptor redhibet man-
cipium. e. Si quid ita venie-
rit, vt nisi placuerit, intra præ-
finitum tempus redhibeat: ea

conuentio rata habetur. si au-
tem de tempore nihil conuene-
rit, in factū actio intra sexa-
ginta dies vtiles adcommodatur

emptori ad redhibendum: vlt-
ram non. Si verò conuenerit vt in
perpetuum redhibitio fiat: puto

hanc conuentionem valere. Item
si tempus sexaginta dierum præ-
finitum redhibitioni præterierit,
causa cognita iudicium dabitur.

In causæ autem cognitione hoc
versabitur, si aut mora fuit per
venditorem: aut non fuit præsens,
cui redderetur: aut aliqua iusta
causa intercessit cur intra diem

redhibitum mancipium non est,
quod u. ei x. magis y. displicuerat.

In his z. autem actionibus ea-
dem erunt obseruanda, quæ de
partu, fructibus, accessionibus,

quæque de mortuo redhibendo
dicta sunt. a. Quod emptioni ac-
cedit, partem esse vēditionis, pru-
dentibus visum est.

q Venire. moris autem

est & consuetudinis in
his cōtractibus de du-
pla caueri: præfertim si
res pretiosa sit: vt in-
fra eo, si tamen. §. fina.

quæ seruāda est: vt hic,
& supra fami. ercisc. l.
qui erat. &. §. de pign.
act. si. pignore. §. fin. &
infra de aqua plu. arcē.
l. si prius. §. placuit. &
infra titu. j. l. j. &. l. si
fundus. &. C. loca. l. cir-
ca.

r Nationem. scilicet ex
quo patre & matre na-
tus sit: siue de qua pro-
genie seruorum est.

s Non infamata. s̄ape
folet a similiſ filius eſſe
patri. & illud. Non po-
test arbor mala bonū
fructū facere.

t Mancipium. licet alias
non sit in causa redhi-
bitionis: vt supra eo. l.
si venditor de his.

u Non eſt, quod. scilicet

mancipium.

x Ei. scilicet emptori.
Ex mancipio, ex ma-
lis malis. vi-
de p. Odof.
in. l. l. s. de
iusti. & iure.
& Io. de Pla.
in pro. insti.
in. §. quarū.

y Magis. i. valdē. & facit ad hunc. §. s. de rescin. ven. si cōuenerit.

z In hū. id est in hac actione in factū.

a Dicta sunt, de partu habuimus supra eo. §. ij. de fructibus &
accessionibus habuimus supra eo. cum autem. §. penult. & fi. & l. il-
lud. §. condemnatio. & l. debet. de homine verò mortuo habes
supra eo. l. §. idem ait homine. &. §. si mancipium. & facit infra. eo.
l. ædiles. §. loquuntur. quæ ergo in prædictis legibus de prædictis
dicuntur circa redhibitoriam: & circa hanc in factū dicenda
sunt, vt hīc dicitur.

a Taque superius, ut supra eo. l. j. §. aiunt. Accur.

b Morbo scilicet rei principalis. Et sic no. h̄c q̄ ea præstan-
tur in accessorio quæ in principali: ut supra de act. empt. l. fundi.
& l. ex empto. §. si quis rem. & infra. l. prox. in fi. Accursius.

c Generaliter dictum sit accedere. Sed contra infra. l. prox. Sol.
illa corrigitur: vel h̄c seruorum facta est mé-
tio: licet proprium no-
men cuiusque non sit
propositū: ibi nec ap-
pellatiū nec propriū
fuit propositum, secū-
dūm Azo.

P Roinde.] C A S V S .

Vendo fundum: &
dico accedere manci-
pia quæ in eo sunt: te-
neor prædicere vitia p
his accessoriis ac si no-
minatim h̄c mancipia
venderem. & hoc pro-
bat ad instar actionis
ex empto ciuilis, quæ
datur ut integra sint que
accedere fundo dicta
sunt. Secūdo dicit. hæc
sunt vera, si hæc acce-
sio fuit i seruis emptis.
Si autem vēdo seruum
Stichum cum peculio,
& in peculio sunt vi-
carij vitiosi, nō teneor.
Idem si vendo heredi-
tatem in qua sunt serui
vitiosi: & fundum cū
instrumento, in quo
sunt mancipia vitiosa.
nō enim teneor de his
vitiis. Viuanus.

d Ex empto actio est. ut
supra de act. empt. l.
quicquid. & l. penul. §.
fin. j. respon. Sed in ser-
uo de quo subiicit, est
contra. s. l. prox. sol. vt
ibi. Et not. h̄c quod re-
fert expresserit, vel nō:
ut supra eodem si quid
vendor. in fi. & infra
titu. j. serui vendor.
Accursius.

e Accessit. propter rē
principalē vēditam, &
accessoria semper red-
hibetur: ut h̄c. si autē
neutra fuerit accesso-
ria, distinguitur: ut in-
fra eo. l. seq.

C Vm eiusdem.] C A-
S V S . Vendidisti
mihi quatuor seruos,
quoniam simul lude-
bāt vel cantabāt. quæ-
ritur, an propter vnius
vitium alij redhibeantur? Distinguitur: aut vnum pretium est si-
mul pro omnibus constitutum: & tunc vna est venditio, & pro
vnius vitio alij redhibentur, aut in quolibet fuit statutum suum
pretium: & tunc plures sunt vēditiones, & propter vnius vitium
alij non redhibentur: nisi sit certum emptorem alios sine isto nō
emisse, vel venditorem hunc sine aliis non vendidisse. nam tunc
si in singulis suum pretium sit constitutum, propter vnum alij
redhibentur. Viuanus.

f Plures res. principaliter. Accursius.

g Comœdi. qui pariter recitant comœdias: vnuſ cantando, alter
succinendo vel respondendo.

h Chorus. Chorus h̄c ponitur pro numero personarum ad psal-
lendum destinatarū cum instrumento quodā, quod dicitur cho-
rus. & sic accipitur infra de leg. iij. si chorus. quandoque ponitur
pro mensura: quandoque ponitur pro loco & ordine: quando-
que pro vento: vnde dicitur: Cantat dulce chorus, bacchatur fla-

mine chorus. Est mensura chorus: locus & ordo chorus.

i Quod vel. i. quæ quæstio pertinet etiā ad id quod nūc sequitur.
k Omnes. cūm confusè est pretium constitutū, tunc enim redhi-
bentur omnes si velit emptor, vel vendor etiam: quia alter non
vult respōdere, nisi redhiberetur omnes: vel si vterque admittat,
in solo morbo profi-
cedat: ut infra eo. si plu-
ra. & l. pe. Videtur ta-
men cōtra infra. e. ædi-
les aiunt. §. fin. vnde in
his distingue, vtrū vē-
dantur res ciusdem ge-
neris, id est officij, an
non. si eiusdem gene-
ris, diuide vtrū in sin-
gulis pretiū constitu-
tur: an cōfusè in omni-
bus. in primo casu non
redhibetur vnum pro-
pter aliud, nisi emptor
vnum sine altero non
erat empturus: quod
ex affinitate rerum vel
personarū probari po-
test: ut. j. e. l. in. fi. &
infra. l. prox. in secundo
fit omniū redhibitio:
ut h̄c. vtriusque tamē
volūtate agi potest ad
vnum: ut infra. e. si plu-
ra. vbi autē plures res
vēduntur: quia nō sunt
eiusdē officij, propter
vnam non redhibētur
cæterē: ut infra eo. ædi-
les aiunt. §. fi. & hoc cū
neutra est alteri acce-
soria, si autem vna alij
accedit, propter prin-
cipalem redhibetur ac-
cessoria: ut. s. l. prox.
in fi. sed propter acce-
soriā nō redhibetur
principaliter vendita,
nisi in casu, ut propter
ornamēta: ut infra eo.
ædiles. j. respon. redhi-
bentur autem accesso-
ria, si accesserint expres-
sim, non sub vniuersi-
tatis appellatione, vel
velamento: ut supra. e.
quod si nolit. §. vlti. &
l. itaq;. & l. prox.

xxxiiii. A F R I C A N V S libro

sexto Questionum.

C Vm eiusdem generis plures
Cres simul veneant, veluti
comœdi, & vel chorus: h referre
ait, in vniuersos, an in singulos
pretium constituantur: ut scilicet
interdum vna, interdum plures
venditiones cōtractæ intellegan-
tur. Quod vel i eo quæri pertine-
re ait, ut si quis eorum fortè mor-
bosus aut vitiosus sit: vel omnes k
simul redhibeantur. I Interdum
etsi in singula capita pretium con-
stitutum sit, tamen vna emptio
est: m vt propter vnius vitiū om-
nes redhiberi possint vel de-
beant: o scilicet cū manifestum
erit, non nisi omnes quem em-
pturum vel venditum fuisse: ut
plerumque circa comœdos, vel
quadrigas, vel mulas pares acci-
dere solet, ut neutri non nisi om-
nes habere expediat.

D e connexis idem est iudiciū:
& quod in vno disponitur, & in
aliо. hoc dicit. & adde quod nota.
infra de dona. inter virum & vxo.
si sponsus. §. si maritus.

xxxv. V L P I A N V S libro primo

ad Edictum ædilium

Curulum.

P Lerūque p propter morbosa
mancipia etiam non morbosa
redhibentur, q si separari nō pos-
sint sine magno incommodo, vel
ad pietatis rationē offendam. r *Quid enim si filio retento paren-
tes redhibere maluerint, f vel cō-
tra? Quod & in fratribus, & per-
sonas t conturbernio sibi coniun-
ctas obseruari oportet. u

xxxvi. P O M P O N I V S libro

vicenſi mortiſ ad Sabinum.

les. §. si iumenta. & §. cum autem & §. si forte. sic ergo in hoc casu
vbi sunt plures emptores, & vnuſ poterit redhibere, alter absti-
nere: ut h̄c innuit, & arg. supra de mino. l. tutor. & infra de solu. si
quis alienam. Accursius.

n Redhiberi. licet in singulis pretiū singulariter sit constitutum.

o Vel debeant. vel pro &c.

p Lerūque. Hæc lex dicit idē quod superior, adiiciendo exépla.

q Redhibentur, etiā si pro singulis sit pretium constitutum.

r Rationē offendam. id est quæ de pietatis ratione est, vel rationa-
bile est.

s Maluerint. scilicet emptores.

t Coniunctas. maritum & vxorem.

u Oportet. scilicet ut non separetur huiusmodi personæ: sed pro-
pter vnam aliae redhibentur: ut h̄c, & C. communia vtriusque
iudi. l. possessionem. & infra de fun. instru. l. quæsitum. §. iij. &
infra eo. ædiles. in fi. & infra eo. l. hi enim. Accursius.

* Vulg. vel
pietatis ra-
tionē offendam.
al. ob pie-
tatis, quod
rectius vide-
tur.

† vulg. per-
sonis cōt.

etis.

Si plura.] **CASVS.** Vendidisti mihi quatuor seruos comedos. Propter vitium vnius ago redhibitoria de consensu venditoris pro eo solo. queritur, an in repetitione pretij debeat ei plus aestimari, quia ceteri qui apud me remanent, sint depretiati? Respon. sic, si uno pretio pro omnibus simul constituto emit. alioquin non. Viuianus.

a Aedilicia. i. redhibitoria. nec ob. quod. s. dicitur, omnes redhibendos propter vnius vitiū: quia hic emptor & vendor consentiebat, ne ceteri redhiberetur. vel dic quāto minoris aestimatoria agi. prima prior est. Viuia.

b Pro bonitate. ceterorum collatione facta: vt. j. cod. l. pe. & l. cum in ea. s. fi. & l. aediles. s. si forte. Accur.

c Aestimatio. vt sic colligatur pretiū vitiosi: vt. j. eo. l. Labeo. Acc.

P Recipient.] **CASVS.** Venditores seruorum consueuerunt dicere nouitium seruum quem vendunt, vt facilius inueniant emptorem. nā meliores sunt nouitij, quia magis conformat se ad mores emptoris quam veterani. & sic decipiunt emptores: quod vt non fiat, præcipiunt aediles. Vi.

d Præcipiunt aediles ne. in quibusdam verbis edito superiori adiūctis, quē non habemus hīc.

e Veterator. qui inuestiteratus est in aliquo ministerio vili & malitioso: vt supra eo. l. fi. s. fi. **f Et hoc editum.** verba Vlpiani.

g Reformare. ad frugē melioris vitæ.

h Venalitarij. i. venditores seruorum: vt & accipitur supra manda. l.

mandatum.

i Interpolant. alijs interpellant, alijs interpolat, id est obscurant: puta tondendo eos, & balneando, & impinguando, vt iuuenies videantur. sic & ponitur s. de contrahend. emp. l.

Labeo si vestimenta.

k Redhibebitur. forte intra. xl. dies: arg. s. eo. l. si vendor de his. & l. q. si nolit. s. si quid ita venierit. secundum Al.

l Ediles. vt i. que, pro & vti, pro sicut.

m Ornata. vt sella & fræno, & similibus ornamentis.

n Tradantur. nisi fuerint excepta.

o Factum non erit. id est si aliquod fuerit ornamētum causa vendendi appositum, & illud non sit emptori traditum. & secundum hoc dic, restituendis, id est emptori dandis. & quod subiicit, iumentis &c, est aliud dictum, quando scilicet essent data ornamenta cum iumentis, & vitiosa: quo casu propter vitium accessorij etiam principale redhiberetur: vt dicit hīc. quod est mirabile. & his duobus casibus, scilicet vt ornamenta dentur, vel iumenta redhibeantur occasione ornamentorum, agitur intra. xl. dies tantum: vt hīc dicitur. sic & alijs, scilicet si redhibitio sit facta sine iudice, agitur ad pretium redhibendum intra. lx. dies: vt supra

cod. quod si nolit. s. in factum. & s. illud. & s. restitui. Item si non pronuntiauit vendor de natione: vt supra eo. l. quod si nolit. s. qui mancipia. Item si non cauet de his quae iubet aediles: vt supra eo. si vendor. Item si res fuerit vendita eo paēto quod nisi placuerit, reddatur: & non fuerit appositum tempus intra quod placat vel nō: vt supra. e. quod si nolit. s. si quid ita venierit. & s. item si tēpus. Item si non pronuntiauit de vitiis. nam licet non sit vitiosum, redhibeat tamen vt vitiosum si non pronuntiauerit vitiā, secūdum quosdam: vt. s. eo. l. j. s. j. in princ. & s. item si quod mancipium. & l. itaq;. Sed contra est ad hunc vltimum casum. j. e. si tamē. s. ei. vbi nō pronuntiat: & tamen nō agitur. Dic ergo tu satis esse si caueatur in his vitiis non esse mancipium: vt in. l. illa supra eod. itaque. & ita pronuntiet abesse vitiā, & nō adesse. nam quare pronuntiaret vitiā adesse, quae absunt? sed aliud est in natione, quam dicere debet: sed in dicto contrario. l. si tamen. s. ei. licet non pronuntiauerit, fecit tamen quod tantundem valuit. Accur.

p Iudicium. in factum. **q Redhibeat.** etiā nō morbosum, ppter morbosum: vt supra eo. cū eiusdem. & l. plerunq; & l. si plures.

r Ferē. ferē dicit propter seruos qui nō redhibentur propter vitiū animi, vt in fugitiuo, & errone. secus in iumentis: vt. s. e. l. j. s. fin. & l. i. i. i. & i. i. j. respō. & j. e. bouē. j. respon. vel ferē dicit ppter id quod est infra e. l. s. sed enim. & facit quod no. infra ea. l. s. non tantū. Accur.

f Mancipium potest. vt & s. e. quod si nolit. s. idē ait homine. & s. si mancipium. & s. penul. & j. e. si hominē. in fi.

t Xenophō

tamen. 7.

aut. ait spa

donees robo

re non ca-

rere.

scribit, non omnia animalia castrastra ob idipsum vitiosa esse, nisi propter ipsam castrationem facta sint imbecilliora: & ideo mulū nō esse vitiosum. Idē refert. O filium existimasse, equū castratum sanū esse, sicuti spado quoque sanus est. Sed si emptor ignorauit, vendor scit, ex empto esse actionem. & verum est quod Ofilius

species. nam omne iumentum est pecus. & hoc innuit ibi, de cetero pecore, &c. sed non omnia pecora sunt iumenta.

x Idcirco. quia non omnia animalia iumentorum appellatione continentur.

y Elogium. i. sermo generalis omnia animalia comprehendens.

z Neque morbi. in corpore. Accursius.

a Neque vity. in animo.

b De vilitate. sed aliud in homine: vt supra. eo. l. sin autem quis.

c Castratum. id est castē natum, vt differat à sequenti.

d Spado. scilicet equus.

e Ex empto. scilicet ciuilem: vt. s. de ac. emp. l. ex empto. s. si quis virginem. cūm alijs non erat empturus. nec enim ob ib vitiosum vel morbosum est, vt agatur ex hoc edito.

transiungi.

a *Transiungi*. puta à dextra tātūm, vel à sinistra tantūm sustinet: & quodlibet iugum dicit, & quodlibet plaustrum: sed trāsiungi, id est ex utraque parte iungi diuersis temporibus non potest.

b *Vt alterum*. nisi vnum. Azo. Vel dic quōd vult facere differentiam, an ex accidenti habeat hoc vitium: vt supra proxi. an ex natura: vt hīc. & secundūm hoc dic, iugum alterū, id est transiungi nō patitur: quod facit vel propter vi-

tiū corporis quod patitur ab vna parte: vel quia naturale fuit in ea à principio vitium quōd non potuit sustinere nisi ex vna parte. secus si accidētale fuit vitium animi: vt supra dixi. corporale autem vitium, siue naturale, siue accidentale, inducit redhibitionē. vel dic, alterum, id est neutrum.

c *ob morbum*. scilicet corporis. Accursius.

d *Vitiūmve*. scilicet animi: vt &. j. eo. l. bo- uem. in princ. aliter accipitur. s. eo. l. j. s. j.

e *Mancipiorum*. quæ redhibetur etiam propter animi vitia, si fuerint dicta abesse: vt. s. eod. l. ob quæ. §. animi autem vitium.

f *sub tempus*. subaudi- tunc semper.

g *Biduo*. repete, si.

h *Inquit*. Cælius.

i *Cum de ornamentis*. id est cùm de ornamentis agitur, semper adiicitur hoc verbum, scili- cett vendendi causa.

k *Agitur*. i. tractatur.

l *In actione*. scilicet ex empto, vel in factum: vel ponitur pro eode, id est in actione quæ est edictum. Accursius.

m *Deinde venire*. & ita non habebit locum edi-

ctum.
† No. secun- dum Bald. quod verbū componere ponitur pro foluere, & addo alium text. hoc ter- mino vten- tem in. c. i. §. si quis ali- quem. de pa- ce tenet. in viii. feu.

n *Venierint*. pretio in singulis constituto. Alioquin contra supra eo. l. cum eiusdem. quæ est contra. Vel hīc non agebatur redhibitoria, sed quanto minoris, vt hīc dicitur: quod non placet. Vel aliud in actione redhibitoria, quæ datur propter morbum: vt ibi. aliud in actione in factum, quæ datur propter orna- menta: vt hīc. vel hīc non erat eiusdem officij. Accursius.

o *Ornamentum*. quod non vult dare vēditor.

p *Vno pretio*. id est vna summa ex pretio singulorum collecta: vt supra eod. l. si plura, in princ. Accursius.

q *Separandum*, & idèo nec separatim colligenda summa: vt hīc, & supra ad leg. Aqui. proinde. §. j.

ait. Quæsitum est, si mula talis sit, vt transiungi a non possit: an sa- na sit. Et ait Pomponius sanam esse: plerisque deniq; carrucarias tales esse, vt non possint transiungi. Idem ait, si nata sit eo ingenio aut corpore, vt alterū b. iugum non patiatur, sanam non esse.

Non tantum autem ob mor- bum c. vitiūmve d. redhibitio locum habebit in iumentis: verum etam si cōtra dictū promissūmve, erit locus redhibitioni, exemplo mancipiorum. e. Vendendi au- tem causa ornatum iumētum vi- deri Cælius ait, non si sub tēpus f. venditionis, hoc est biduo g. antē venditionem, ornatum sit: sed si in ipso venditione ornatum sit: aut ideo (inquit h.) venale cùm esset, sic ornatū inspiceretur. Sempér quecum de ornamētis i. agitur, k. & in actione 1 & in edicto adie- cūm est, vendendi causa ornata du- eta esse. poterit enim iumentū or- natum itineris causa duci, deinde venire. m. Si plura iumenta ve- nient: nō omnia erunt redhibēda propter vnius ornamentū. o. Nam etsi vitiosum sit vnum iugū, non tamen propter hoc cetera iu- ga redhibebuntur. Si fortē iugū mularum sit, quarum altera vitio- sa est: non ex pretio tantum vitio- sa, sed ex vtriusque erit compo- nendū † quanti minoris sit. Cum enim vno pretio P vtræq; ve- nient, non est separandum q. præ- tum: sed quāto minoris, cùm ve- niret, vtrunque fuit, nō alterum r. quod erat vitiosum. Cum au- tem iumenta paria veneunt, edi- cito expressum est, vt cùm alterum in ea causa sit, vt redhiberi de- beat, vtrumq; redhibeat. in qua re tam emptori quām venditori consulitur, dum iumenta non se- parantur. Simili modo & si triga venierit, r. redhibenda erit tota: & si quadriga, redhibeat. Sed si duo paria mularum sint, & vna mula vitiosa sit, vel par: solum par redhibebitur, r. alterum non. Si tamen nondum sint paria con- stituta, sed simpliciter quatuor mulæ vno pretio uenierint: vnius erit mulæ redhibitio, non omniū. Nam & si polia x. * venierit, dice- mus vnum equum qui vitiosus, est, non omnem poliam redhibe- ri oportere. Hæc & in homini-

r Non alterum, quanto minoris fuit alterum tantūm.

f Venierit. in hoc differt à ciuili. Accursius.

t Par redhibebitur. scilicet par vitiosum.

u Vno pretio. scilicet vnicō, id est summa vna erat ex singulorum pretio collecta. alioquin est contra: vt supra eod. cūm eiusdem.

Vel aliter vt ibidem di- xi: quia hīc non sunt eiusdem officij.

x Polia. id est vniuer- sitas equorum. à polys quod est pluralitas. Accursius.

y Pluribus vno. id est vnicō facto ex pretio singulorū cuiuslibet. nam quilibet suo pretio fuit æstimatus: ne fit contra. s. eod. l. cūm eiusdem. Accursius.

z El fratres. vt su-

H. Inclusa verba sunt Flor. & i. omnib., sed abunda- do docet tit. Instit si quadrupes &c. Vide Har- me. li. 6. ti. 6. 2. & Solo- nem in Plu- tarcho de ca- ne mordace.

E. Eteret. id est no- cere posset: vt innuit infra eod. l. prox. argu. infra de statulib. l. La- beo, non tamē hic agi- tur nisi damno dato. infra. l. prox. §. si ad- uersus ea. Accursius.

b Q. V. a. Dupli. & Q. nihilominus agi potest actione in factum de pauperie: vt instit. si qua. pau. fe. di. §. fin. Accursius.

* Solidi. i. aurei, Budeg⁹ hic. & Ant. Aug. lib. 2. c. 9.

c B. Ouem. Vitiosum. Bin animo: vnde non redhibetur: sed quāto minoris agitur: vt supra eo. l. j. in fin. & l. ij. iiij. & iiiij. j. respon. & §. animi autem. Vel forte aliud est in iumētis: vt dixi supra eo. l. ædiles aiut. §. loquuntur. in princ. in manci- piis in tribus casibus

* Vulg. pes- tantū, propter vitiū standat. Hal cessim eunt

E. Ea quoque iumēta quæ sine cau- sa turbatur, & semetipsa eripiunt: vitiosa esse dicuntur. Qui ad amicū domini deprecaturus con- fugit, non est fugitiuus: e. imò etiam si ea mente sit, vt non im- pe- trato auxilio, domum non reu- ratur, nondum fugitiuus est: quia non solum consilij, sed & facti, fugæ nomen f. est. Qui persua- su alterius à domino recessit, fugitiuus est: licet id non fuerit factu- rus citra consilium eius qui per- suasit. g. Si seruus meus bona fi- detibi seruiens fugerit, h. vel sciēs se meum esse, vel ignoras: fu- gitiuus est, nisi animo ad me re- uertendi id fecit. Mortis con- sciscendæ causa sibi facit, i. qui propter nequitiam, malōsq; mo- res, flagitiūmve aliquod admis- sum, mortem sibi consiscere vo- luit: non † si dolorem corporis

d Pessūdant. id est pe- de percutiunt. Accur.

e Fugitiuus. vt &c. s. eo. quis sit fugitiuus. §. fin autem in hoc. Accur.

f Nomen est. conuerte literam. sic & supra de pæct. l. iurisgentium. §. pæctorum. sic & aliás exigitur factum, non consilium tantūm, vel propositum: vt supra eo. l. quod si nolit. §. il- lud planè. & supra de vſufruc. l. quid ergo. §. fin. Accursius.

g Qui persuasit. persuadens etiam tenetur a- ctione serui corrupti: vt supra de seruo cor- rupt. l. j. s. j. Accur.

h Fugerit. à te bona fi- de possidente. Accur.

i Sibi facit. sic & distin- lectio Flor. cum dupli- negatione.

guitar cū de bonis eorū liberorū, qui sibi mortē cōscierūt, quæ- ritur: vt hīc, & j. de bo. eorū qui antē sentē. mor. sibi consci. l. fi.

a Non reddit. quod est consecutus: vt & supra de peti. her.l.at vbi.ad emptorem enim cundémque possessorem respexit: quia grauius, vel quia in dedecus domini: vt dicitur supra sed si per eum seruum,&c. secus si non respexit: vt hīc subiicit,& infra de iniur.l.item apud. §. si quis sic fecit iniuriam.

b Cæso. scilicet per iniuriam seruo. alias cæsus.

c De eo . scilicet accusato. Accursius.

d Habita. quo absolu-to agitur in duplum: vt supra de calum.l.fin.

e Egerit. quasi pro vi-tio serui, non domini. nam hic véditori resti-tuit: vt.d. §. si quis sic.

f Officio. Hic no. quod aliud peritur: & aliud in condemnatione deducitur. sic infra de ex-cept. rei iudic. si is qui heres non erat. §. j. & de leg. j.l. huiusmodi. §. qui seuum.in fin. mi-nus enim valet, quod

^t Hanc tex. alleg. p. in-gu. Ludoui. Ro. fol. 23. t. 648. de quo ibi per cum. & hic in nouis ia-terpreta. Bo-logna.

nihil valet: vt supra de tribu. act. l. illud quo-que. §. minus autem. g Venditor. reuocato-ria: sed ille qui redhi-buit, tenetur ex illo edicto supra de alie.iud. l. quia redhibito.in fin. h Pignus manebit. vt su-pra quibus mo. pign. vel hypoth. solu. si debito. Sed certè imò vi-detur quod non: vt. §. de in di. addic. vbi. §. sed Marcellus. quæ est contra. Solu. ibi ex ne-cessitate resolutur ve-ditio: hīc ex volunta-te. Accursius.

i Seruus. & ideo nō liberatur à venditione. k Alienasset. scilicet eius proprietatem.

l Redhibeat. in præ-iudiciū emptoris, &c. vt subiicit. Vel etiā nō liberatur à venditore talem restituendo. Ac.

m Non potest. vt &. j. de iniust. testa.l.nam & si sub conditione.

n Ante actum fuerit. & absolutio secuta, sicut debuit fieri: vt & supra de iudi. non quem admodum. Sed contra supra ad Vellei.l. ali quando. §. fin. Solu. ibi

purè contra eum qui purè tenebatur agebat, licet alius conditionaliter tenetur. Item argu. contra infra de dona. cau. mor. l. mortis causa. Sed ibi nihil fuit in iudicio actum.

o Iterum agi. Not. iterum agi, si primò fuit incompetens actio proposita.sic & supra de pign.l.grege. §. si sub conditione. & infra de except. rei iud. si mater. §. eadem.

p Adquisitum. dominii: vt. §. de vsufru. sed & si quis. §. interdū.

q Vtissime.] c a s v s. Vendidisti mihi fundū: postea appetet fun-dus vitiosus, quia produxit pestiferā herbam. queritur, an ser-uus non redhibendus redhibeat propter fundum redhiben-dum: quod habes necesse dicere, si dicas hominem accedere fundo: vt. §. proinde. §. fi. Sed certè hoc est absurdū, vt homo qui est pretiosissima creatura, non redhibendus redhibeat occasione vilis rei cui accedit. Ideoq; dicamus non posse eum esse accesso-rem rei minoris propter sui dignitatē. Vide cætera in gl.j. [P R O P O N I T V R.] Si plures vendunt seruum vitiosum, datur redhi-

bitoria in solidū contra illum cuius fuit maior pars, vel non mi-nor. secus in aetione ex empto: vbi etiā pro partibus datur. Viui.

q Minoris. pretij: & hæc est ratio, quia homo est maioris pretij vel paris. hæc enim ratio esset nulla: quia secundum hoc res ma-ioris pretij non accederet ei quæ sit minoris. quod est falsum: vt

instit. de re. diui. §. si ta-men alienam. sed id est propter dignitatē ho-minis. homo enim rei maioris pretij, licet mi-noris dignitatis, acce-dere potest: quia hoc nō prohibetur hīc. Itē rei paris dignitatis, li-cet minoris sit prætij: vt homo homini in cu-ius est peculio. Si aliud diceretur, quām. §. di-xi, scilicet q̄ homo cui-libet rei accederet: red-hiberetur sāpe homo nō redhibendus, pro-pter rem principalem cui accederet: vt. §. eo. proinde. §. fin. quod quamvis prætor & ius ciuile in aliis admiserit, in homine tamen re-probavit. Nec obstat quod dicitur. §. de con-trahen.emp.l. si in em-pitione. ibi, nec refert, &c. referēdus est enim ad res alias accessoriās, non ad hominē. Azo.

Vel de homine ascrip-tio ibi dicit: alias obtinet qđ hīc dicitur. Vel dic, in duobus casib⁹ speciale. s. cū fundo accedit: & cum alij ho-mini: vt ibi, & hīc. Ac. Qui ad

r Aut edicto. veteri, quod ad plenum non ha-bemus. edictum er-go prætoris voluit, itē fer. l. 62. j. ti-ius ciuile voluit, ne ho-mo rei minoris prætij accederet. Accur.

f Dignitatem. est enim homo dignissima crea-turarū. vnde Ouidius: Pronāque cum spectet Versus. animantia cætera ter-ram: Os homini subli-me dedit, cœlumque videre, &c. Et virgili: Igneus est illis vigor, & cœlestis origo.

t Ridiculum. l. eadē ra-tione allegata quę alle-gatur in homine. s. vt non accedat alij: quia minoris pretij est. Azo.

z In seruo. Nec ob. instit. de fidei. §. fideiussores. quia ibi dici-tur de accessoria fideiussoris obligatione: hīc autem est vtraque obligatio principalis: licet vna super principaliter vendito sit, altera super vendito accessoriē.

x Aedilicias. vt infra de euict. si rem. §. j.

y Cum multis litigare. quod esset durum: vt. §. de exerci.actio. l. ne in plures. in solidum ergo teneātur, nisi quilibet separatim suam partem vendidit: vt. §. eod. quod si nolit. §. quod si venditori. ibi, verius est enim dicere, &c. Licet hīc nō vendiderit, vt essent ven-dendi plures rei in solidum. quod est speciale. Accursius.

z Ex empto. scilicet ciuilis.

a Cum singulis. hīc ergo loquitur cum omnes vendiderunt, vel maior pars vendidit: alioquin singuli conueniri non possunt, nisi cum magistro omnium cōtraheretur: vt supra de pact. item magistri. Vel dic, singuli qui venderunt.

b Nam potest. ratio ad primum dictum legis.

a **E**missus sit. hucusque allegauit: nūc soluit, sed interfuit, &c. idē habes. infra de euic. l. euicta. s. si seruus. in fi. & supra de act. emp. l. ex emplo. s. ignoramus.

b **E**x postfacto. post euictionem.

c **D**e creſcat. nec creſcit: vt supra de act. empt. si sterilis. s. cū per venditorem. Accur.

d **C**omittitur. id est incipit committi.

e **R**edhibitoria. soluat. id est soluerre nolit, & reddere à iudice admonitus.

f **I**ubetur. Sic ergo actio redhibitoria est arbitria. id dicūt in actio ex stipulatu, quæ datur p. dote: arg. eius qđ legitur. j. sol. matri. l. si filio. s. maritū. Acc.

g **R**eddat. id est reddere velit, & se præparet. sic ergo &c.

h **C**um mihi. Alienaueris. de quibꝫ debet cauere: vt supra eo. redhibere. s. j.

i **S**i hominem. Dene- gādam. imò videatur durare: vt infra de act. & obli. l. quæcumque. quæ est cōtra. Sol. illud verū est cum dātur mihi actiones propter dāna illata in seruo vel iniurias. quæ autem ex cōtractu meo, vel quasi, non: vt hīc, & j. titu. j. si seruus. Itē contra. j. de euic. l. euicta. s. si seruus. Sol. hīc ipse manumisit: ibi erat statuliber: & sic nō propter factū emptoris euénit libertas: unde non perit actio quāto minoris. Et pro hac solutione est & alia. j. titu. j. l. si seruum cuius nomine. Item in eo qđ hīc dicit, ī morte aliud quām in manumissionē, est cōtra. j. de solu. l. si mihi alienū. vbi dicit manumissionē simile morti. Sol. ibi quoad quādā, non autē quoad omnia verū est. Itē ad id quod subiicit hīc, quōd post mortē serui remanent actiones, est contra. j. titu. j. l. si seruus venditus. Solu. ibi de actione euic. dicit p. cessat, hīc autē de redhibitoria & quanto minoris p. durent. sed & in his ædiliciis cur aliud in morte, aliud in manumissionē? Rñ. quia fortuito mors contingit: manumissio volūtate emptoris. at instabis: nōne mors contingere potest voluntate emptoris: vt supra eo. quōd si nolit s. si mancipium. quod redhiberi oportet: & manumissio ex necessitate: vt. j. titu. j. sed hoc nomine. in fi? Respon. quando manumissio fit ex necessitate, idem est ac si mors continget. Sed quid si mors vel manumissio contingat ex voluntate? idem debet esse in vtroq; casu, vt non agatur: vt supra eo. quōd si nolit. s. si mancipium. secundum quosdā. Sed tu dic non esse ita. nam vbi mors contingit ex voluntate, æstimari potest: & debet seruus quanti fuerit tempore mortis suæ, æstimari, vt id restituatur vendori. cum enim non supersit seruus, non æstimatur quāti sit, sed quāti fuerit. in manumissionē verō cum supersit: cum agitur, æstimari debet secundum quod est. æstimari autem sic non potest. quia liber homo non recipit æstimationem.

ptoris sanum esse, fugitium non esse eum qui euictus sit: a sed interfuit emptoris, sanum possedit propter operas. neque ex postfacto b decrescat c obligatio. Statim enim vt seruus traditus est, cōmittitur d stipulatio quanti interest emptoris.

**xlv. GAIUS libro primo
ad Edictum Aedilium
Curulum.**

Redhibitoria actio duplēcē habet cōdemnationem. modō enim in duplū, modō in simplicē condemnatur vēditor. nam si neque pretium, neque accessionem soluat, c neque eum qui eo nomine obligatus erit, liberet: dupli pretij & accessionis condemnari iubetur. f si verō red dat g pretium & accessionem, vel eum qui eo nomine obligatus est, liberet, simpli iubetur condemnari.

**xlii. POMPONIUS libro octavo
ad Sabinum.**

Cum mihi redhibeas: furtis noxiisque solutum esse promittere non debes, præterquam quod iussu tuo fecerat, aut eius cui tu eum alienaueris. b

**xlii. PAULVS libro undecimo
ad Sabinum.**

Si hominem emptum manisisti, & redhibitoriam, & quanti minoris denegandam i tibi Labeo ait: sicut duplē actio periret. k ergo & quod aduersus dictum promissumve sit, actio peribit. Post mortem autem hominis ædiliciæ actiones manent,

**xliii. POMPONIUS libro
vicesimotertio ad Sabinum.**

Si tamen sine culpa actoris, familiæ eius, vel procuratoris mortuus sit. Audiendus l est is qui de vitio vel morbo serui querens, m retinere eum velit.

E hīc esse vitium vel morbus in corpore, vel in animo, merito cefant ædiliciæ actiones. si tamen ius sit in corpore. occasione corporis redhibitio fit: vt. s. eo. l. bouem. s. aliquando vel secundum Azo. simpliarū id est vilium rerum. vel dic tertio simpliarum id est rerū carentium vitali alimento: vel quia nō habent in se vitale alimento: vel quia non conferunt. non ergo pro tigno debili vel fræto, vel lapide male cocto, nec pro seruitute à prædio debita agi potest. agetur autē pro carne pestifera, & pro herbis. nam ratione herbarū agitur pro fundo: vt. j. eo. l. prox. & etiam pro rebus vilissimis, in quibus cauetur de morbis in simplicē: vt de euic. vt. j. titu. j. emptori fit redhibitio: vt. s. eo. l. bouem. s. aliquando. & l. ob quæ. s. idem Pōponius. & j. tit. j. l. emptori. Acc.

a **P**eriret. seruo empto à non domino: sed ex empto habet quod libertum non habet: vt infra titu. j. sed hoc nomine.

b **S**i tamen audiendus. alias. s. & alias non. sed melius est cum. s.

m **Q**uærēns. extra ius. vel dic, quanto minoris agens.

n **A**estimatoria. i. quāto minoris. imò certè videtur nocere: vt. j.

de excep. rei iudi. l. si is qui heres. s. est in potestate.

* Flo. m en-
sūn, & sic
ferē temper
per totas
pendetas.

Non nocebit emptori, si sex mensium * exceptione redhibitoria exclusus, velit intra annum æstimatoria a agere. Ei qui seruum vincitum o vendiderit, ædilicium edictum remitti æquum est. Multo enim amplius p est id facere, quām pronuntiare in vinculis fuisse. In ædiliciis actionibus exceptionem opponi æquum est, si emptor sciret defuga, aut vinculis, aut cæteris rebus similibus, vt vendor absoluatur. Ædiliciæ actiones & heredi & in heredem competunt: q vt tamen & facta heredum r quæ postea accesserint, & quod experiri potuerint, querantur.

Non solū de mancipliis, sed de omni animali hæ actiones cōpetunt: ita vt etiam si vsumfructum in homine emerim, competere debeat. Cum redhibitoria actione de sanitate agitur: c permittendum est de vno vitio agere, & prædicere, vt si quid aliud postea apparuerit, de eo iterum ageretur. Simpliarum s venditionum causa ne sit redhibitio, in vsu est.

**XLIX. VLPIANVS libro octavo
Disputationum.**

Etiam in fundo vendito redhibitionem procedere, nequaquam incertum est: veluti si pestilens f fundas distractus sit. nam redhibendus erit. Et benignum est dicere, vectigalis exactionem futuri temporis post redhibitionem aduersus emptorem cessare.

**L. IVLIANVS libro quarto
ex Minicio.**

VArkosus r fanus non est.

**LI. AFRICANVS libro octavo
no Questionum.**

Cum mancipiū r morbosum vel vitiosum seruus emat, &

E hīc esse vitium vel morbus in corpore, vel in animo, merito cefant ædiliciæ actiones. si tamen ius sit in corpore. occasione corporis redhibitio fit: vt. s. eo. l. bouem. s. aliquando vel secundum Azo. simpliarū id est vilium rerum. vel dic tertio simpliarum id est rerū carentium vitali alimento: vel quia nō habent in se vitale alimento: vel quia non conferunt. non ergo pro tigno debili vel fræto, vel lapide male cocto, nec pro seruitute à prædio debita agi potest. agetur autē pro carne pestifera, & pro herbis. nam ratione herbarū agitur pro fundo: vt. j. eo. l. prox. & etiam pro rebus vilissimis, in quibus cauetur de morbis in simplicē: vt de euic. vt. j. titu. j. emptori fit redhibitio: vt. s. eo. l. bouem. s. aliquando. & l. ob quæ. s. idem Pōponius. & j. tit. j. l. emptori. Acc.

u **V**Arkosus. qui modō, huc, modō illuc, vt stultus vadit: vel

x **C**um mancipiū. Ad huius. l. euictiā dic: cū seruus emit mācipliū: si quidē sine mādato domini, vel cum mādato, pecu-

Vide Bud.

hic.

Pestibilis

appellatur
in l. 4 C. eo.

a) Simpliarū venditiones sunt, p qui bus necesse venditor nō habet: de dupla emptori re promitte re: quarum etiā meminit Vlpia. in emptori j. de euic. Bud. hic.

liari tamen nomine:scientia & ignorantia tantum serui,& nō domini inspicitur. Et isti sunt duo primi casus qui ponuntur in.l. ista usque illuc, sed si seruus,&c. & euidentius explicitur. j. de libe. cau. imō. §. tunc. & j. de liti. l. iij. j. respon. Excipitur tamen quando domino præsente & non contradicente seruus emit. nam domini scientia in suum præiudiciū inspicitur: vt infra de libe. causa. l. imō. §. planē si filius. Si verò præsens dominus contradicere non posset, non obserit sibi sua scientia. & hoc est quod dicitur supra de cōtrahen. emp. l. in huiusmodi. sin autem domini mandato, & non in peculio, sed domini co emit nomine: si quidem dominus mandet de incerto, idem est, vt serui tantum scilicet & non domini debeat inspici ignorātia & scientia. idem si liber homo mādato meo mihi hominem emit: vt infra ead. l. §. circa. si verò de certa: tūc patris est vel domini, & non filij seu serui scientia vel ignorantia inspicienda: vt probantur hēc infra de lib. causa. imō. §. tūc. & l. in seruo. & j. de liti. l. iij. iij. respon. & supra de contrahen. emp. sed & si seruo. & infra. ead. l. §. sed si seruus. nec ob. quod hīc dicitur certū incertūmve: quia referatur ad eum casum quādo emit peculiari nomine. In usucapione quoque distinguēdum est: vt infra pro empt. l. iij. §. si seruus tuus. usq; ad illum. §. si à pupillo. Illud certum est, quod vbi quis vt nuntius emit, nunquam eius scientia vel ignorantia spectatur, sed domini. Azo. cūm nuntius vicem epistolæ gerat: vt la. nuntius supra de const. pec. l. & licet. gerit.

a Dominus. ignorans.

b Non domini. scilicet ignorantiam.

c Interficit. cūm sine mandato emit.

d Nomine. sine mandato tamen.

e Certum. repete, & cūm peculiari nomine emit, non interesse certū incertūmve emit eo mandante. nam & si seruo meo mādem vt nomine peculiari certum emat, & ipse sciat vitiosum, nocet mihi ne agam redhibitoria: multo magis si mādem de incerto. si autem ipse ignoret, & ego sciam: nocet mihi si sciam tempore emptionis. nam & nocet mihi vbi non mādaui, sed ipse me patiente emit seruum quem scio vitiosum: vt infra pro empt. l. iij. §. si seruus. & infra de lib. causa. imō. §. fin.

f Tunc. cūm sine mandato emit.

g Delictum, stultitiā appellat delictū: quia sciens vitiosum emit. h Nocere debet. Hīc est ar. contra infra de iur. & fac. ign. l. iniquissimum.

i Sed si seruus. R. dixit quōd iste ver. sed si, corrigit prædicta. scilicet in eo quod supra dixit non distingui cum emit nomine peculiari, emit certum vel incertum mandato domini. Sed certè hīc nomine dominico emit, ibi peculiari: vt ibi dixi. Vel expone vt ibi, quia ad incertum tantum.

k Emerit. & nomine dominico.

l Secret. & sic certum mandauit dominus emi.

m Personam. statuendum est.

n Ipse. procurator.

o Domino. ignoranti.

p Nihilo magis. si habes nihilo magis, planum est. hīc enim procurator non ideo magis quia dominus ignorauit, agit: & hoc di-

cit illud verbū, nihilo magis. & secundū hoc ponitur quin, pro q̄ quasi dicat certum est q̄ ideo magis agere nō potest. nam in verbo, nihilo magis, inclusa est negatio. si habes nihilominus, ponitur quin pro quōd & non. q.d. certum est quōd non est verum. s. q̄ nihilo minus agere possit. vel ponitur nihilo minus. pro nihilo

magis: & sit sensus, nihil primō, ipsi autē domino datur vtilis secundū quosdā, quam cedit procuratori.

q Eo nomine. id est propter vitium.

r Opponendam. procuratori agenti: quia ex suo contractu agit: sed domino, si agat ex persona sua: securus si procuratoris. nam datur vtilis ex contractu procuratoris: vt supra de act. empt. l. Julianus. §. si procurator. Accursius.

s I furtum. Promisit. ve, vt. §. eo. quod si nolit. §. j.

t Q Vi tertiana. Diebus. quando conuenit ex aliis cōtractibus. Accur.

u A Ctioni. Conditionibus. quia dixit se non teneri ex fuga post traditionē cōtingēte. idem etiā sine pacto: vt. C. eod. l. iij. Vel dic quōd vendor erat homo bona conditionis, actor verò malē cōdit. tenetur quasi præbēs occasionem fugae, vel quia bonus seruus.

x C Vm sex mēses vti- les. l. ad præscriptionē inchoandā, nō consummandam, sicut alibi. §. de calumn. l. annus. alij contra. dicunt enim etiam ad cōsummandam esse vtile.

y Habuisse. loquitur hēc lex quando vendor sciuit vitium: sed emptor supinē ignorauit. Et sic dolus præponderat culpæ: vt supra ad. l. Aquil. item si obstetrix. §. fi. & l. si putator. §. fin. si autem vterque, sciens repellit: vt supra eo. l. i. §. si intelligatur. Item si vterque supinē ignorauit, repellitur emptor: vt supra. l. si tamen. §. ei qui. & l. queritur. §. fin. Item si non supinē, non currit: vt supra eo. tit. l. sciendum. §. tempus. & hīc.

z Ignorauit. vt. j. quod vi aut clam. l. semper. §. hoc interdictum. in fi. §. & j. quando ap. sit. l. fi. & §. dies. & C. de excu. tu. l. quinqinta. & j. quis or. in bo. poss. l. j. aliās. iij. in princip. & de bo. poss. l. si plures. & arg. C. de in offic. testa. l. contra. Sed arg. contra infra ad. l. Iuliam de adulte. l. mariti. §. quinquennium.

a Oportebit. vt supra de contrahen. empt. sed si consensit. §. ignorantia.

b Atinus. vniuersam. hīc dic vt supra loca. l. querro.

c Stichus seruus. Stichus seruus meus emit seruum morbosum: ago redhibitoria, vt reddatur pretium. dicit q̄ non aliter ago, nisi seruum & accessiones, & alia quē consueuerunt reddere redhibitoria agentes, reddam: & quidem in solidum, non tātum quantum patitur peculium Stichi serui mei. & hoc probat per simile: quia si Pamphilus emptus nondum est traditus, & agam ex empto ex emptione quam fecit Stichus, vt tradatur Pamphilus venditus: non aliter consequar, nisi solidum pretium Pamphili soluā: non verò solū quod patitur peculium Stichi. Secūdū dicit econtra. pone q̄ Stichus seruus meus vēdidi Pamphilū: emptor agit contra me redhibitoria, vt reddā pretiū. dicitur q̄ teneor eātenus quatenus patitur peculium Stichi, non insolū, in peculio tamen Stichi videtur esse præsumptione iuris præsens aestimatio Pamphili redhibendi, licet adhuc sit in emptoris dominio, & per hoc nō in peculio Stichi serui mei, veritate inspecta: & q̄a teneor peculio tenuis, tantū debo deducere quod mihi debetur. Viuia.

Dolus quādo plus ponderat,

quād culpa.

a Daturus est. id est restituturus pretia, & alia similia: alias condemnandus.

b Continentur. id est in pupillo, qui alias non tenetur, nisi in quatuor est locupletior, si agat eius tutor redhibitoria: vt &c. s. eo. l. quod si nolit. s. si mancipium. &c. s. quod in procuratore. Accursius.

c Agat. vt res empta à seruo tradatur sibi. Accursius.

d Consequitur. vt &c. s. si cer. pe. l. cum fundus. s. fi. & facit. s. de compen. l. si cum filio.

e Competit. vt. s. e. l. cū autem. s. si seruus.

f Causa. id est aestimatio.

g Redhibitionis. i. aestimatio rei redhibendæ.

h Decem milibus. seruus venditus valebat quinque milia: sed duplo. s. decem milibus venditus est. totum ergo pretium empori redhibendum est: & in peculio esse videtur, quantum verè valet seruus. Acc.

i Ademptum. sine do-
lo. vt. s. quando act. de
pecu. est an. l. j. & de in
rem ver. l. j.

k Praestet. scilicet em-
ptor redhibendo: & si-
bi imputet quare non
tenet quod habet. Ac.

l Et nihil consequatur.
cū nihil sit in pecu-
lio. Accursius.

Coniunge
1. 4. de pro-
bat. j.

* In archet.
erat, nō de-
beat, sed par-
ti. non, ibi
fuit inducta;
test Anton.
Augu. lib. 1.
c. 2.

Emi seruum Stichum: qui à me fugit, & mihi res quasdam subtraxit. postea rediit sine rebus: egredi redhibitoria. dicit quod non alias reddam, licet pre-
tiū sit mihi restitutum, nisi & rerum mihi ab-
latarū aestimatio resti-
tuatur. potest tamē vē-
ditor eū pro noxa mihi dimittere. s. pro aesti-
matione rerum. Secū-
dō pone quod emit Pā-
philū à seruo tuo Sticho pro. x. & promisit mihi Stichus reddere duplā dicti pretij, si vi-
tiosus inueniatur. hic Pamphilus à me fugit cū rebus meis quibus-
dam. dominus vendē-
tis serui non vult resti-
tuere mihi agēti redhi-
bitoria duplam: neque rerum aestimationem: & tamen vult sibi restituī seruum. & dicit quod agam ad duplam, vt promissa est propter vitia de rerum aestimatione. dic quod vel eam restituet, vel Pamphilitum relinquat mihi pro noxa, seu dabit: vt in prin. l. dixi. Viuianus.

m Emptorem. id est dum esset apud eum &c. & res quasdam em-
ptori subtraxit. Accursius.

n Restitui. reuersus ergo fuit, id est dum esset apprehensus &c.

o Nisi pro his. id est pro aestimationibus rerum ablatarum: vt. s. eo. l. cū autem. s. Iulianus. Accursius.

p Item quero. fedit ad casum positum supra eo. l. prox. in fin. vbi seruus tuus vendidit mihi seruum vitiosum. agere enim cōtra te possum de peculio ad pretium quod dedi: & repetam in duplū: vt. s. e. l. quod si nolit. s. quia assidua. nam sic ex stipulatione dupla pro euictione superior, si nolit dominus serui vendentis.

q Retinendus. scilicet venditori, si empor eum rehabuit: vel dic,
ff. Vetus.

A emptori, si ad venditorem peruerterit.

r De peculio. cū emit à seruo: & dic, pro pretio.

s Dupla. i. sub stipulatione dupla pro euictione, vel pro vitia.

t Stipulatione, quæ fuerat apposita propter vitia. Alij dicūt propter euictionem, quasi nunc euincatur.

u Responsū est. vt li-
ceat repeti res, nisi da-
re velit seruū p. noxa.

x Seruum dupla. id est,
sub stipulatione dupla
pro euictione vel pro
vitia.

y Fugisset. scilicet ante-
quam esset venditus.

z Credendum est. vt &
j. de proba. l. cū pro-
bat. & de testi. l. ser-
ui. j. respon. Sed cōtra.
s. de interro. ac. si sine.
s. si seruus. Sed ibi in a-
lienō factō, nō suo, in-
terrogabatur: vt hīc er-
rat. vel vt ibi. & sic ad
duplū agitur, quasi
eo euicto. vel ibi in iu-
dicio.

1.7. j. de pro-
bationib.

LIX. V L P I A N V S libro septuaginta quarto ad Edictum.

C Vm in ea causa est venditum mancipium, vt redhiberi debeat: iniquum est venditorem pretium redhibendæ rei consequi. **a** Si quis duos homines uno pretio bemerit, & alter in ea causa est vt redhibeat, deinde petatur pretium totum: exceptio erit obicienda. si tamen pars pretij petatur, magis dicetur non nocere exceptionem: nisi fortè ea sit causa, in qua propter alterius vitium vtrumque mancipium redhibendum sit.

LX. P A V L V S libro sexagenimo nono ad Edictum.

F Acta redhibitione omnia in integrum restituuntur, perinde ac si neque emptio neque venditio intercessit. **c**

LXI. V L P I A N V S libro octavo quinto ad Edictum.

Votiens de seruitute agitur, **Q** uiclus tantum debet præstare, quanti minoris emisset empor, si scissit hanc seruitutem impositam.

LXII. M O D E S T I N V S libro octavo Differentiarum.

D res donatas editū ædiliū acuruliū nō pertinere dicēdū est. Etenim quid se restituturum donator repromittit, & quādo nullum pretium interueniat? Quid ergo si res ab eo cui donata est, melior facta sit? nunquid quāti eius

E & l. quāro si quis fundum. & supra de contrahē. empt. l. cum venderes fundum. Item & si ignorauit, & asseuerasset eum optimum & maximum, teneretur ad interesse: vt supra de act. empt. l. Iulianus. s. quid tamē. licet quidam hanc l. intelligent quando ignorans asseuerauit seruitutem impositam: & sic ciuali ex emplo agitur. Accursius.

A D res donatas. Etenim quid, alias eo quod se &c. id est ea ratio-
ne allegata, quod donator &c. vnde videtur locum habe-
re editum: sed cōtra est quando, pro quia: sed nullū pretiū &c. Et dic, restituturum, id est traditurum rem quam donat: vt. j. de verb. signifi. l. verbum reddendi. Alij verò libri habēt, & melius, quid enim se &c. & legetur interrogatiū, & respond. q. d. nihil, nec obligatur ciuiliter: sicut in emptione: quando, pro quia, in donatione nullum &c.

f Repromittit. quod venditor facit.

g Facta. deinde vitiosa appetet.

Dolo facit
qui quod iei-
nituus est,
petit.

C Vm in ea. Cōsequi.
ab ēptore quod nondum soluerat. Do-
lo enim facit, qui petit quod restitutus est:
vt. j. de except. dol. l. dolo. Accursius.

b Vno pretio. id est uni-
co. fuit tamen in quo-
libet suum pretiū con-
stitutum.

F &. s. eo. l. cū au-
tem. s. Iulianus ait. Si
ergo liber homo ven-
ditus est ad pretiū par-
ticipandum, & quia vi-
tiosus erat, facta est
redhibitio: redit in pri-
stinam libertatem, nō
in dominiū vēditoris.

Votiens. J. C A S V S.
Emi fundum: po-
st ea quidam vicinus e-
uicit mihi seruitutem in eo fundo. ago quan-
to minoris emissem.
Viuianus.

d Vicitus. scilicet ven-
ditor per actionē quā-
to minoris ciuilē, præ-
stat tantū quātum &c.
& hoc quādo ignorabat vēditor seruitutem
deberi. alioqu intene-
retur ad interesse: vt. s.
de act. empt. Iulianus.
s. quod autē dicimus.

UNED

- a Patiatur.hoc enim esse non debet:vt. j.de re iudi.l.& exheredatum.in fi. & l.nec ex liberalitate.Accursius.
 b tubent.exhibere vt oportet,vt non esse morbosum.
 c De dolo.quem commisit,si sciens alienum donat.
 d Obligare.vt promitto indemnitatē,si apparuerit me fuisse in dolo.Accursius.

e Benignē.ad hoc ergo potest agi ex quo solet:vt. s.e.l.quod si nolit. s.quia assidua.vel si non fiat,agi potest de dolo cū res apparuerit vitiosa:vt. C.de iure do.l.j.& j.de donat. l. Aristo ait. s.f. Sed nūquid agit de euictione qui habet causam lucrativā,vel quasi? Respon.nō:vt. C.de euic. l.ij.& j.si fa.fur.fe.dic. l.quotiēs. s.planē. & s. sed an & si legati.sed si incepisset à pactione, sic:vt. C.de iur. do.l.j.

SCiēdū.solas.subaudi,vel similes contractus,vt ad permutationem:vt. s.eo.l. scīdū. s.deinde.

g Fiunt. non enim in locationē intēdit trāsferri dominium:vt in emptione:vt supra loca.l.non solet.

Abeo scribit] c A-
Ls talis est: Vē-
 didi duos seruos pre-
 tio constituto in vni-
 ueritate . reperit em-
 ptor vnū esse fugitiū,
 vel aliās vitiosum , vel
 morbosum . proponit
 pro eo solo qui vitio-
 sum est, redhibitoriam,
 cū posset proponere
 pro vtroq.; vt. s.cod.l.
 cū eiuldem. & quē ven-
 ditor cū reniti posset,
 assentit . redhibitione
 serui facta,quantū pre-
 tium emptori restituatur
 quāritur. nec enim
 in redhibito pretiū sin-
 gē agit. in gulariter cōstitutū fue-
 alis veterib. rat.vnde videbatur ei
 re dāgitur. nomine non restituen-
 dum.Respō.tamē pre-
 tium restituendum,fac-
 ta aestimatione serui
 redhibiti: vt tamen nō
 transgrediamur vltra
 pretiū statutū pro rata
 serui redhibiti & non
 redhibiti:vt arg. j.titu.
 j.l.cū fundus. & quidē
 si empti sunt , quātūm
 videbantur valere, nō
 plus vel minus.planus est casus:vt infra titu. j.l.j.in fin.Si autem
 plus vel minus procede. sciamus ergo quantum fuerit pretium
 conuentum:deinde quantum fuerit pretium verum tēpore em-
 ptionis & venditionis: non cum agitur:vt infra titu. j.l. bonita-
 tis. deinde quantum fuerit pretium rei huius redhibitæ . verbi
 gratia,empti fuerunt pro.x.valuerunt quindecim:ergo fuerunt
 empti tercia parte minus veri pretij. redhibetur vnum. pone va-
 luit nouem: ergo fingitur emptus tercia parte minus , id est sex
 tantūm.sex ergo præstabuntur emptori.eadem computatio fiet
 si pluris empti fuerint quātūm valerent . pone,empti fuerunt pro
 nouem, valent sex . ergo fuerunt empti plus tercia parte quātūm
 valerent:redhibetur vnum.pone,valet tria. ergo fingitur emptus
 plus tercia parte:id est quatuor, quātūm præstabuntur emptori, &

- A alia sibi retinebit mancipia & similis fit computatio. j.de leg.ij.
 si quidem. &.l qui solidum. s.j. Accursius.
 i De vno.cū posses de omnibus,& velit venditor de vno tan-
 tūm,cū possit postulare redhiberi vtrumque.Accursius.
 k Agatur.vt infra titu. j.l.j.

1 **D**e omnibus,cū nō possent separari : vt. s.
 eo.l.cū eiusdem. & l.fi plura. & s. si quis cau-
 si seruus. s. si plurimum.
 m Agi posse. redhibi-
 toria,proponendo iu-
 mētum esse erronem,
 aut fugitiuum.

ANIMI.] QVOTIENS.] *Græcism*. subauditur enim tantū. Ant Au. l. 2. c 1. Zazius. antinomii. Alc. l. anniculus. j. de ver. sig. Hæc phrasim nō intelligens forte Valla, nostros au- thores calū. niari ausus est. quasi hic Viianus.

n Quotiens. qui noceat cuicunque rei,non ali- cui specialiter:vt. s.e.l. ob quæ. s. illud.

o Tempore. scilicet tan-
 tūm : vt. s.eo.Pompo-
 nius.

p Finiatur. quoisque res finiatur illa, id est, redhibeat. Vel dic, subauditur tantūm:ne sit contra. s.eo.l. Pomponius. Vel dic vt di-
 cat sōnitus.

q Sanatus sit. aliās sa-
 nus sit. & pro hoc. s.e.
 l. quod ita,

r Non spatio. Et est ra-
 tio : quia veterator di-
 citur non quia diu ser-
 uiuit: sed quia in ali-
 quo vili & malitioso
 officio saltem modico
 tempore se exercuit,vt
 capifer: vt infra subii-
 cit.aliās dicitur vetera-
 nus,qui anno seruiuit:
 nouicius , qui minus:
 vt infra de pul.fina. s.
 quotiens. aliās vetera-
 nus,id est vetulus, pro-
 pter temporis spatiū:
 vt. s.l.præcipiūt. Item servorum
 nota quod sunt(vt hīc
 patet)duo seruorū ge-
 nera. s. veterani & no-
 uicij. Sed contra insti-
 de iure perso. s.f. Sol.
 vna est conditio om-
 niū.q. d. quiavus non

est magis seruus q. alias:sunt tamē diuersorū officiorū:vt domi-
 no eorū placet:vt hīc, & s.de vſuſr. sed & si quid. s.mancipiorū.

f Genere.quia tali officio est præpositus,cui solent præponi ve-
 terani.Item causa:quia talia facit,qualia veterani confuerunt
 facere in suo officio:quia capifer.

t Ex venalicio.id est ex loco vbi nouicia mancipia venduntur.
 u Ministerio. scilicet vili,vt modò diximus, in quo statim fuit
 malitiosus.Accursius.

x Tirocinio.vt quia rudis est.
 y Conditione.id est qualitate seruendi.

DE EVICTIONIBVS, ET DVPLÆ stipulatione.

Supra dictū est de vitiis quā faciūt rē quasi euinci:nūc de vera euincione.
 Euincere

qui meliorem fecit , interest , do-
 nator conueniatur ? Quod mini-
 mē dicendum est:ne eo casu libe-
 ralitatis suæ donator poenam pa-
 tiatur. a Itaque si qua res done-
 tur,necesse non erit ea repromit-
 tere,quæ in rebus venalibus ædi-
 les repromitti iubent. b Sanè de
 dolo c donator obligare d se &
 debet,& solet:ne quod benigne e
 contulerit , fraudis consilio re-
 uocet.

LXIII. V L P I A N V S libro primo
 ad Edictum Aedilium Curulum.

SCiendum est , ad venditiones
 solas t hoc edictum pertine-
 re,non tantū mancipiorum ve-
 rum cæterarum quoque rerum.
 Cur autem de locationibus nihil
 edicatur , mirum videbatur. hæc
 tamen ratio redditur , vel quia
 nunquam istorum de hac re fue-
 rat iurisdictio , vel quia non simi-
 liter locationes vt venditiones
 fiunt. g

LXIII. P O M P O N I V S libro sep-
 timodecimo Epistularum.

LAbeo scribit, h si vno pretio
 plures seruos emisti , & de v-
 no i agere velis: t interæstimatio-
 nem seruorum proinde fieri de-
 bere,atque vt fieret in æstimatione
 bonitatis agri , cū ob euic-
 tam partem fundi agatur. k

Idem ait , si vno pretio plures
 seruos vendidisti , sanosque esse
 promisisti , & pars dūtaxat eorum
 minus sana sit: de omnibus l ad-
 uersus dictum promissum recte
 agi. * Ibidem ait , errare & fugere
 iumentum posse:nec tamen erro-
 nem aut fugitiū esse,agi posse. m

LXX. V E N V L E I V S libro quinto
 Actionum.

ANIMI potius quā corporis
 vitium est, veluti si ludos af-
 fiduē velit spectare,aut tabulas pi-
 etas studiose intueatur,sive etiam
 mendax , aut similibus vitiis te-
 neatur.Quotiens n morbus t son-
 ticus nominatur : eum significari
 Cassius ait , qui noceat . nocere

A alia sibi retinebit mancipia & similis fit computatio. j.de leg.ij.
 si quidem. &.l qui solidum. s.j. Accursius.

i De vno.cū posses de omnibus,& velit venditor de vno tan-
 tūm,cū possit postulare redhiberi vtrumque.Accursius.

k Agatur.vt infra titu. j.l.j.

1 **D**e omnibus,cū nō possent separari : vt. s.
 eo.l.cū eiusdem. & l.fi plura. & s. si quis cau-
 si seruus. s. si plurimum.

m Agi posse. redhibi-
 toria,proponendo iu-
 mētum esse erronem,
 aut fugitiuum.

AMORBUS alius son-
 ticus , alius non sōnitus
 enim tantū. Ant Au. l. 2.
 c 1. Zazius. antinomii.
 Alc. l. anniculus. j. de
 ver. sig. Hæc phrasim nō
 intelligens forte Valla,
 nostros au-
 thores calū. niari ausus
 est. quasi hic
 Viianus.

n Quotiens. qui noceat cuicunque rei,non ali-
 cui specialiter:vt. s.e.l. ob quæ. s. illud.

o Tempore. scilicet tan-
 tūm : vt. s.eo.Pompo-
 nius.

p Finiatur. quoisque res finiatur illa, id est, redhibeat. Vel dic, subauditur tantūm:ne sit contra. s.eo.l. Pomponius. Vel dic vt di-
 cat sōnitus.

q Sanatus sit. aliās sa-
 nus sit. & pro hoc. s.e.
 l. quod ita,

r Non spatio. Et est ra-
 tio : quia veterator di-
 citur non quia diu ser-
 uiuit: sed quia in ali-
 quo vili & malitioso
 officio saltem modico
 tempore se exercuit,vt
 capifer: vt infra subii-
 cit.aliās dicitur vetera-
 nus,qui anno seruiuit:
 nouicius , qui minus:

vt infra de pul.fina. s.
 quotiens. aliās vetera-
 nus,id est vetulus, pro-
 pter temporis spatiū:
 vt. s.l.præcipiūt. Item servorum
 nota quod sunt(vt hīc
 patet)duo seruorū ge-
 nera. s. veterani & no-
 uicij. Sed contra insti-

de iure perso. s.f. Sol.
 vna est conditio om-
 niū.q. d. quiavus non

est magis seruus q. alias:sunt tamē diuersorū officiorū:vt domi-
 no eorū placet:vt hīc, & s.de vſuſr. sed & si quid. s.mancipiorū.

f Genere.quia tali officio est præpositus,cui solent præponi ve-
 terani.Item causa:quia talia facit,qualia veterani confuerunt
 facere in suo officio:quia capifer.

t Ex venalicio.id est ex loco vbi nouicia mancipia venduntur.
 u Ministerio. scilicet vili,vt modò diximus, in quo statim fuit
 malitiosus.Accursius.

x Tirocinio.vt quia rudis est.
 y Conditione.id est qualitate seruendi.

DE EVICTIONIBVS, ET DVPLÆ stipulatione.

Supra dictū est de vitiis quā faciūt rē quasi euinci:nūc de vera euincione.
 Euincere

Euincere plus est quam vincere, nec enim superare tantum est vēditurem & emptorem iudicio vindicationis, sed etiā rem vel possessionem abducere. **qua ex causa regressus est emptori aduersus auctorem ex stipulatione dupla,** **qua una est ex adilicis stipulationib. l. v.** De verb. oblig. vel etiam si omis-
fit, actione ex empto in duplum pretij & accessionis, vel in simplum & in id
quod interest, quanto pluri-
mo auctorem periclitari o-
portet: **qua tamē ita demū**
locum habent, si auctorem
laudauerit emptor ut liti
subsisteret & defensionem
fusceret. qua denuntiatio
presenti & in iure fit hoc
modo, Quando te in iure cō-
spicio, postulo an auctor
fias, & dicitur actio in a-
cōtorem, id est in auctorem
presentem, quam re euicta
sequuntur auctoritatis sue
euictionis actiones ex em-
pto vel ex stipulatu, Quod
euictionis vel Quod auctor
itatis nomine victimus es.
nec enim potest defugere
auctoritatem venditor cui
denuntiarū est ut liti sub-
sisteret. Tractatur etiā hoc
titulo de aliis adilicis sti-
pulationibus, ut verē posis
dicere in continuādo, ut lo-
quuntur, siue connectendo
hoc titulo cum superiori, a-
dilicio editio applicatas a-
dilicias stipulationes, Cuiā.

Iue.] CASVS.

Ponit in prin-

cipio dictum quoddam generale, dicens quod qualiter cunq; res fuerit euicta, siue in parte, siue in toto: semper tenetur vēditor. verū tamē si pro parte res euincatur, refert p̄ diuiso, an p̄ indiuiso. si p̄ indiuiso, aestimari debet totus fundus: & p̄ medietate totius ageretur de euict. neq; cōsiderabitur magis bonitas vni⁹ partis q̄ alterius, si p̄ diuiso, p̄ parte euicta de euict. ageretur bonitate ei⁹ inspecta. Viu. vel dic casū aliter & meli⁹ vt i⁹ sumatio. **a** Pars. parte ergo euicta res videtur euinci: cū rei appellatione & pars cōtineatur: vt. j. de ver. sign. l. appellatione rei. Sed cōtra j. e. si dictū. s. in stipulatione. quē est cōtra. vbi dicit, parte hominis euicta, nō videri hominē euictū: & idē nō posse agi, nisi nominatim fuerit p̄missum. Sol. speciale in homine, secundū Ioa. secus in equis & cæteris indiuiduis: & secus in fundo: vt hīc, & ar. s. de ædil. edic. l. iustissimē. Vel dic idē in homine quod in cæteris indiuiduis: vt patet. j. e. l. naue. aliud autem in fundo, vt hīc secundum Marcel. nam quālibet pars fundi fundus est: vt. j. de lega. j. l. planè. s. fi. Sed hoc non valer: quia in illā. l. naue. nec tota nec pars est euicta, sed tabula. & sic dicitur pars fundi fundus: sed tabula non est nauis. & sic prima placet. Accursius.

b Emptor. ignorans. alias secus, nisi stipulatus esset: vt. C. eod. l. si fundum mihi. & C. communia de lega. l. fi. in fi.

c Euicta. qualitate nō inspecta, quæ inspici non potest propter loci incertitudinē: in casu tamē & hīc potest haberi ratio bonitatis: vt si certæ partis p̄ diuiso quā assignat petitor in fundo p̄ indiuiso, perat quātā partē pro indiuiso. secus si pro diuiso. Acc. **d** Portio. scilicet euicta. & responsio incipit, pro bonitate &c. **e** Regressus. sic & in actione ex empto re non tradita: vt. s. de ac. empt. si seruo mihi. s. fi. Nota ergo rationem meliorationis in actione ex stipulatu, & ex empto, quæ datur pro euictione haberi. Et sic est contra. j. e. l. ex mille. s. fi. vbi dicit rationē nō habēdā in actione ex stipulatu. Sol. bonitatis quæ tēpore vēditionis erat, etiā in actione ex stipulatu habetur ratio: vt. j. e. l. bonitatis. & s. tit. j. l. pen. s. fi. sed bonitatis cōtingentis post, habetur ratio in actione ex empto: nō autē in actione ex stipulatu: vt in l. contraria: vt. j. e. l. vendor hominis. & l. si cū vēditor. s. fi. & s. de act. emp. Titius. nisi specialiter pro sequenti incremēto fuerit promissum: vt. j. e. l. sed & si quid. in prin. Vltimō not. q̄ rerū alię sunt vniuersitatis iuris, de quibus dic vt. j. e. l. serui. alię corporum, vt domus & grec. & tunc ex empto, non de dupla, singulari re euicta: vt. j. e. l. naue. & sic etiam. j. de vſuca. eum qui. alias vno spiritu: vt hīc. Item euincitur aut personalis, aut realis seruitus. de prima dic vt. j. e. l. sed si quid. s. j. quia pars rei est: vt. j. de leg. ij. cū filius. s. omnes. In aliis seruitutibus dic vt. j. e. l. quod ad seruitutes. in corporali singulari dic vt. j. e. l. antepenul. s. fin.

ff. Vetus.

Res in du-
plici sunt dif-
ferentia.

A f. Aestimabitur. Dicunt quidam in actione ex stipulatu nō fieri aestimationem, sed pro quātate euicta partis: vt. j. e. l. ex mille. sed hīc in actione ex empto dicit. quod non placet. imō etiam in actione ex stipulatu in hunc modum: emisti fundum decem, qui valet quindecim, & sic tertia parte minus quam valeret. pone tamē euictum quod est

tertia, quæ tantum valet. vj. quatuor ergo intelligitur emisse: &

i ii. I DEM libro decimo ad sabinum. **C** Vm in vēditione serui pecu-
lium semper exceptū esse in-
tellegitur: k is homo ex peculio
summam quandam secum abstulerat. Si propter hanc causam fur-
ti! cū emptore actum⁹ sit, non re-
uerteretur emptor ad vēditem
ex stipulatione dupla: n quia fur-
tis noxisque solutum esse, præsta-
ri debet venditionis tempore. hæc
autem actio postea esse cōperit.

Qui tenetur ad cautionē dupla,
non tenetur cum fideiūssore: & ex
contractu tutoris potest conueniri
pupillus ad ea etiam quæ sunt
de natura contractus. h.d.

i iii. VLPIANVS libro trigensi-
mo secundo ad Edictum.

I Llud queritur, an is qui man-
cipium vendidit, debeat fideiūssorem ob euictionē dare: quō
vulgo auctorem † secundum

natur ut de dupla caueat.

g Si dupla non promitteretur. quod fieri debet in pretiosis rebus: vt. j. eo. l. emptori. s. quod autem. vel aliās vbi conuenit.

h Agetur. vt caueatur.

i Dupli. id est de dupla caueat: vt arg. s. ne iudi. in omnibus. vel
secundū Ir. in ipsum duplū: in pēdenti tamē est actio: vt tunc de-
mum cōpetat, si euincatur: vt. s. ad. l. Aquil. l. in lege Aquilia. & l.
si deletum. Sed in hoc vltimo potest dici cōtra: quia vēditor sū-
tim est obligatus actione ex empto ad cautionē prædictā: vt. s.
tit. j. quod si nolit. s. quia assida. vnde propter contumaciā sta-
tim est exigendus: vt ar. j. de tab. exhi. locū. s. condēnatio. agitur
ergo ad duplum quanti emptum est: non quanti res est: vt. j. eo.
l. cū fundus. in fin. & l. si fundo vendito tradito. nisi actū est in
contrariū: vt. j. eo. l. si plus. Sed re euicta postea an iterum agat?
Respon. non: vt arg. d. l. de tab. exhi. locū. s. condēnatio. Item
huic. l. est contra. j. de donat. inter vi. & vxo. l. si donante. vbi in
simplum cauetur. Sed ibi ideō, quia contra voluntatem eius cu-
ius fuerat res, remanebat penes possessores: imō etiam q̄ in sim-
plum cauetur, est ibi speciale: cūm alias in tali casu nec in simplū
esset cōviduum: vt. s. de rei vin. l. ex diuerso. s. petitor. Accursius.

C Vm in venditione.] CASVS. Præmittit quoddam generale. l.

C quod quotiens seruus venditur, semper venditur sine pecu-
lio: nisi exp̄sē conueniat vt cum peculio vēdatur. Pone ergo.
seruū quendā tibi vendidi: & quasdam res peculiares mihi
surripuerat. cōuenio te furti: an à te reconueniri possim stipula-
tionē de dupla, queritur: quia promiseram eum noxis forte fuisse
solutum? Respon. quod non: quia tempore venditionis debui
præstare furem non esse, iste autem postea factus est fur. Viuian.

k Intellegitur. vt. s. de contrahē. empt. quotiens. sed in manu-
missione distinguitur: vt. C. de pec. eius qui liber. me. l. j. Item in
obligatione serui idem quod hīc dicas: vt. s. de pi. l. j. s. seruo.

l Furti. scilicet noxali.

m Actum. scilicet à venditore.

n Dupla. quē p̄missa fuerat si furtis noxisq; solut⁹ nō fuisset. Ac.

l Llud queritur.] CASVS. Mancipio vēdito, an nomine euictio-
nis dādus sit fideiūssor? Et respon. q̄ non, nisi hoc actū fuerit.

[s i IMPVBERIS.] Tutor nomine pupilli rem vendidit, & de
dupla promisit: an pupillus finito officio conueniri possit ad di-
plā, & quatenus: queritur. Et respō. quod vtilis ih eum dāda est,
& quatenus est locupletior. in residū autem tutor conuenit.

Si autē tutor soluēdo nō fuerit, in solidū pupill⁹ cōtenietur. Vi.

o secundum. vel etiam confirmatōrem: vt in aut. de fideiūs. s. &
non solū. Accursius. Author secundus, fideiūssor est, venditor
primus: quia vterque tenetur auctoritatis nomine. l. vlt. j. eo.

a Debere. idem in venditione aliarum rerū: vt. j. eo. l. emptori. & de præ. stipu. l. j. §. stipulatio dupla. in casu tamen cum fideiussore: vt quia imminet euictio in limine contractus: vt. s. de peri. & cōmo. rei vend. l. pen. Vel dic: quia ibi non agitur ad fideiussore dandum. Sed vendor petens pretium repellatur, nisi fideiussor detur: vt. d. l. penult. de peric. & cōmo. rei vēd. & C. eo. l. Si post. quia tamen consuetudo in venditione librorū sic se habet, vt caueatur cū fideiussore, potest dici vt semper detur: vt. j. e. si fundus. & idē ubi alias esset consuetudo. Accursius.

b Utilem. finito officio tutelæ. Accursius.

c Adiicit. Papinian⁹.

d Accepto latum. in residuum enim tenetur tutor. sed si in eo non est soluendo, an pupillus teneatur: hīc subiicit quod sic, & infra de administr. tuto. l. cū plures. §. j.

e Sed an in totum. etiā in non versum. Accur. **f** Tutoribus. vt. s. de mino. l. tutor. §. fi. & j. de admini. tu. cū plures. §. j. & j. eo. si ideò. ij. respō. Sed cōtra. j. de regul. iur. l. neq; interdictū. Sol. haec actio datur in pupillū ex cōtractu inito cū tutore nomine impuberis: ibi denegatur actio in pupillū ratione delicti tutoris: vt. s. de act. emp.

l. Julianus. §. idē Julianus. nisi factus sit locupletior, vel fieripotest: quia tutor habet. nec pupillo dedit. cedit enī actiones in delictis: vt j. de tribu. l. iij. Vel satisfaciat pro eo, si non sit soluēdo. Item cōtra s. de procur. l. procurator qui pro euictione. Sed aliud in procuratore: vt ibi dixi.

S Erui venditor.] **C A S V S.** Vendidisti mihi seruū, & peculiū accedere dixisti. si euictus fuerit Pamphilus vicarius, an tenebris nomine euic. queritur. Distinguitur. aut fuit in peculio Pamphilus, & per iniuriam iudicis euictus fuit: quo casu non teneris, aut non: & tunc non accessit. secus est si dixisti seruum Stichum. accessurum. Viuianus.

g Labeo. vt & s. tit. j. l. proinde. §. sed hoc ita. sic enim & per omnia in hereditate vendita seruatur: vt supra de heredi. vendi. l. ij. in princi. & dic vt. C. eod. l. j.

h A iudice. culpa sua interueniente. alioquin contra puto: vt dixi. j. eo. l. si per imprudentiam. Accursius.

Si fundus.] **C A S V S.** Si res vendatur, vtrum caueri de dupla siue de simila debeat, loci consuetudo spectanda est. Viuia. **i** Gestum. licet fundus alibi sit. potest enim fieri venditio fundi alibi positi: vt. C. de contrahen. empt. l. j. siue ergo de dupla, siue de simila, siue cum fideiussore, vel sine, inspicitur cōsuetudo loci ubi contractum est: vt hīc, & arg. j. de reg. iur. l. semper in stipulationibus. Accursius.

Q Vi à pupillo.] **C A S V S.** Decessit Titius filio impubere herede in instituto: & ei, si in ætate pupillari decederet, seruo substituto: vendidit pupillus seruū: & de dupla promisit si euincetur. deceſſit in pupillari ætate. seruus gerebat se pro libero & herede, seipsum euincēs, an teneatur seruus quondam nunc liber factus? Respon. q. sic: quia pupillus neq; actione ex empto, neque ex stipulatu ad dupla conueniri potuit: cū proclaimare seruus in libertatem non potuisset, nisi demum mortuo pupillo. Viuia.

k Substituto. scilicet eodem quōdam seruo. nam ipse erat substi-

tutus pupillo ex quo in libertatem se euicit. Accursius.

l Cū. id est quāmuis.

m Potuerit. cū seruus nō nisi mortuo pupillo in libertate proclamare potest. & ita incipit actio contra heredem pupilli: quod potest: vt. C. vt act. ab herede & contra heredem. l. j. & j. eo. l. si per imprudentiam. §. j.

Et fallit hīc regula: quē de euictione tenet aetio, ipsum demū agētem repellit exceptio. quam habes. j. e. l. vindicantem. Sed hoc fit fauore libertatis. sic & j. eo. l. sed si stipulatio. §. si homo. Sed an in aetione ex empto quā cōtra liberū factum intendit, habebitur ratio hereditatis pupillaris, quā empori nō quæritur, propterea quod in libertate prouocat arg. quod sic, infra eo. l. prox. Accursius,

V Enditor hominis⁹ emptori

præstare debet, quanti eius interest hominem venditoris fuisse. Quare siue partus P ancillæ, siue hereditas quā seruus iussu emptoris adierit, euicta fuerit: agi ex empto potest. & sicut obligatus est venditor vt præster liceare habere hominem quem vendidit, ita ea quoque quā per eum adquiri potuerunt, præstare debet emptori, vt habeat.

i x. P A V L V S libro septuaginta sexto ad Edictum.

Si vendideris mihi seruum Titii, deinde Titius heredem me reliquerit: Sabinus ait amissam actionem pro euictione: quoniam seruus non potest euinci, sed in exempli actione decurrēdū est.

x. C E L S V S libro vicensimo septimo Digestorum.

Si quis per fundum quem cum alio communē haberet, quasi solus dominus eius eset, ius eundi agendi mihi vēdiderit, & cessedit: tenebitur mihi euictionis nomine ceteris non cedentibus. u

gl. quod illud interesse sit extra rem: quia est intrinsecum: quod patet, quia prosequitur seruum apud quem est: vt. C. de sentent. quā pro eo. l. j. & ita tenent doctores ibi.

P Partus. cum ancilla venditus. aliter enim non cōmitteretur de euictione actio: vt. j. eod. l. si prægnas. quā est contra. vel verius dic vt ibi.

q Euicta. euincitur enim hereditas, si bo. fi. possessor seruū institutū heredē qualiter cunq; iussit adire: & ex ea causa bo. fi. possidere cōpet, quā euinci possunt à legitimo herede, scilicet vero domino serui iubente, habita aditione pro nulla: vt. j. de acquir. here. si quis mihi bona. in princip. ergo licet venditor ab initio conueniri non possit vt hominem emptoris faciat, tamē si quod postea detrimentum accesserit, quia seruus non est factus, euictione secuta debet resarciri: vt hīc, & s. eod. l. prox. Vel dic quod fuit euicta per verum dominum serui.

r Vēdedit. vt & s. de ac. emp. l. Julian⁹. §. itē q. furē. & l. ij. §. j. Acc.

Si vendideris.] **C A S V S.** Vēdediti seruū alienū mihi, & de dupla cauisti. deceſſit dñs serui me herede instituto. an agere possi cōtra te ad dupla. cū iā videatur euictus seruus? Et respō. q. non: sed agā ex empto vt pretiū qđ dedi p seruo, mihi restituas. Viuia.

f Actionem. dupli.

t Decurrentum est. vt. j. eo. si ei cui. §. j. & ij. & l. non tamen ei. & facit supra manda. l. seruum Titij.

Si quis per fundum.] **C A S V S.** Habebas fundum communem cū Titio & Seio: tu solus constituiſti mihi seruitutem itineris: postmodum alij duo socij tui nolunt consentire. dicitur hīc q. teneris mihi euict. nomine. Viuianus.

u Cedentibus. vt. j. eo. l. si fundū. §. j. & cōtrariū ibi signabis. Acc.

Sic Flor. & manusc. i. ad actionē empti recurrendum ent.

LVCIUS TITIUS. INTULIT. SCILICET HERES EMPOTORIS.
Ad signatas. quod faciunt quandoque principes modico dato possessori gratia honoris: vt. s. de rei vin. item si verberatum. s. ij. ACCURSIUS.

CPERTINERE. imo videtur quod sic: vt. s. loca. si fundus. que est contra. Sol. hic secura fuit traditio: ibi non, secundum Azo. Vel hic erat publicatus ex delicto emporis: ibi ex delicto venditoris, secundum Ioanniem.

DSIMPLA. puta promittis mihi hominem quem vendis mihi, esse noxa solutum? & dic quod ad priuatas non ad noxas publicas pertinet. priuatae sunt ex priuatis delictis, publicae ex publicis: vt p. adulterio, homicidio, & similib. vt. s. tit. j. quis sit fugitiuus. s. quod autem ibi, noxas autem &c. & j. de verb. sig. l. hęc stipulatio. Sed contra. j. eo. tit. de verb. sig. l. si plu-

Noxæ appellatione omne delictum continetur. * noxæ.

res. s. fi. vbi dicit q. appellatione noxæ omne delictum cōtinetur. Sol. hic restringitur ratio-

ne contractus veditio-

nis super quo apponi-

tur hic stipulatio.

ENON PESS. DICEDU EST.

VIDAM.] CASVS.
Q^UTIUS, MÆVIUS, & SEIUS erant heredes instituti. Titius solus veditidit omnia prædia hereditaria, & pretij partē alij coheredes receperunt. si postea prædia ista fuerint euicta, vtrum coheredes Titij teneantur de euicti? Respondet quod si præsentes fuerunt, videtur consensisse: & ideo te-

nentur. VIUIANUS.

FVENDIDIT. præsentibus ceteris coheredib. nec cōtradicentibus.

GAdfuerunt. imo non eo ipso, sed quia pretiū receperunt, per quod videntur voltuisse: vnde nec vindicare possunt, & tenentur de euictione: vt hīc, & j. de dol. except. l. apud. s. quæstū est, si cū fundi. & j. de dona. inter vi. & vi. l. seruus commuñis. in fin. se- cū si non voluissent: vt infra eo. ex mille. s. fina. & supra de contrahē. emp. l. rem alienā. Ex prædictis patet quod malè ponitur hīc illud generale, præsens intelligitur cōsentire. tamen quidam ponunt hīc: & pro eo est arg. j. de admi. tu. l. iij. & s. loca. l. item quæritur. s. qui impleto. & arg. infra de fideiul. tut. l. cū ostendimus. s. fin. Arg. contra. s. communi di. l. Sabinus. Et arg. contra supra qui. mo. pig. vel hypo. sol. sicut. s. non videtur. & supra de pig. act. l. Gaius. & supra de pigno. si fideiussor. s. penult. & supra manda. qui patitur. & infra de spon. l. in sponsalibus. s. fi. & infra de lega. iij. Tertia. s. Lucia. Et potest dari quædam generalis respōsio ad omnia contraria: vt. j. de re iudi. s. pe. s. cur autem. secundum Azo. ACCURSIUS.

HDIFFENSERUNT. imo plus fecerūt, quia pretiū receperūt: vt dixi.

BONITATIS.] CASVS.
B^Eodem. Et dicitur sic: Si vendo tibi fundum, & promitto tibi duplā vel simplā euictionis nomine: siue totus fundus euincitur, siue pars: teneor ex stipulatione simplæ vel duplæ, inspecta bonitate quæ erat tempore venditionis: non cū res euincitur. sed si forte venditor promisit tibi duplam euictionis nomine quanti res nunc est, vel pluris incipiat esse, tūc si res cōcepit: & ideo si fundus crevit per allusionem, inspicietur bonitas quæ est per allusionem, VIUIANUS.

IBONITATIS. Lex ista nec in actione ex empto locum habere posse: quia in ea tempus euictionis spectatur: vt infra eo. euicta re ff. Vetus.

Euictio procedens de plenitude potestatis imperatoris, non officit venditori. h.d.

xii. PAVLVS libro sexto Responsum.

LVCIUS TITIUS PRÆDIA IN GERMANIA TRAS RHENUM EMIT: & PARTĒ PRETII INTULIT. **a** Cūm in residuum quantitatē heres emporis conueniretur, quæstionē retulit, dicens has possessiones ex præcepto principali partim distraetias, partim veteranis in præmia adsignatas. **b** Quæro, an huius rei periculū ad vedorē pertinere possit. Paulus respondit, futuros casus euictionis post contractā emptiōnem ad venditorē nō pertinere: & ideo secundum ea quæ propōnūt, pretiū prædiorū peti posse.

VERBUM NOXA, PROLATUM IN CONTRACTU PRIUATO, RESTRINGITUR AD PRIMAM NOXAM RACITAM. h.d.

Ex his verbis stipulationis duplæ vel simplæ, **E**UM HOMINĒ QUO DE AGITUR, NOXA * ESSÆ SOLUTUM: venditorē cōueniri non posse, propter eas noxas quæ publicè coērēri solēt.

NORA ISTAM. l. quod eo ipso quod probatur pretii perceptio ex certa scientia, probatur venditio. h.d. Bartolus.

xiii. SCÄVOLA libro secundo Responsum.

VIDAM EX PARTE DIMIDIA HERES INSTITUTUS, VNIUERSA PRÆDIA VENDIDIT, **f** & COHERedes PRETIUM ACCEPTEUNT. EUICTIS ISTIS, QUÆ-

VENDITA. nec in actione ex stipulatu: quia vt ipsi dicunt, in ea non habetur ratio bonitatis: vt. j. e. ex mille. s. j. Item secundum nos qui dicimus rationem haberi bonitatis in ea, saltē eius bonitatis quæ erat tempore contractus, non videtur posse stare quod de alluione dicitur: quia in actione ex stipulatu venire nō debet:

sicut nec partus postea editus: vt. j. eod. si prægnans. Item si ageretur ex empto propter alluionem, non debet inspici tempus quo accessit, sed quo euincitur. quare dicas has tres leges loqui ī actione ex stipulatu: & tertiam. s. illā, sed si quid, in eo casu cū promisit de dupla pro re principali, & reb. quæ accedit vel accedit. Azo.

KON IN DIMIDIĀ. l. cēt dimidia euicta sit pro diuisio: quia forte pars euicta melior erat, vel deterior: vt. s. eo. l. j. ACCURSIUS.

SED SI QUID **l** POSTEA ALLUIONE ACCESSIT, TEMPUS QUO ACCEDIT, INSPICIENDUM. SI VFLSFRUCTUS EUINCATUR, PRO BONITATE FRUCTUŪ **m** ESTIMATIO FACIĒDA EST. **n** Sed & si seruus euincatur, quanti minoris ob id prædiū **o** est, lis **p** ESTIMADA EST.

ILLA QUÆ ACCEDUNT REI VENDITÆ, VENIUNT SOLUM IN ACTIONE EX EMPITO. BALDUS.

xvi. POMPONIVS libro nono ad sabinum.

EVICTA RE VEDITA, EX EMPTO ERIT AGENDŪ DE EO QUOD ACCESSIT: **P**QUÆADMODŪ **q** EA QUÆ EMPTO FUDO NOMINATIM **r** ACCESSERŪT, SI EUICTA SINT, SIMPLŪ PRÆSTATUR. **f** DUPLÆ STIPULATIO COMMitti DICITUR TUNC CŪ RES RESTITUTA **s** EST PETITORI, VEL DAMNATUS EST LITIS ESTIMATIONE, **u**

sed ex empto ad interessē: sicut eo euicto quod specialiter fundo accessit. [D V P L A.] Tribus modis cōmittitur stipulatio duplæ: si aliquo agēte condénatus fuerit empor ut restituat, & restituit: vel si non restituit, sed estimationē: & si cecidit à possessione, & petierit, & succubuit. [S I S E R V V S.] Seruū mihi vedi disti, & de dupla cauisti, & sanū esse, fugitiū promisiſti nō esse, an non obstatē eo q. agam de dupla seruo euicto, agere possim redhibitoria, vel quanto minoris propter vitiū vel fugā, queratur. Proculus dicit referre an intersuit mea cū fui dominus: an cūm non fui. Primo casu agitur, secundo non: quia in nullo pauper sum, cūm dominus non sum. Primo casu stipulationem quam acquisui, amittere non possum, neque euictione, neque manumis. &c. Item & si interesset mea cūm dominus non fui: nō tenetur mihi in quantum ad præsentem operam: licet dubiū fuerit quantum apud me fuerit permanens. Et hæc omnia dicit allegādo. In fine dicit quod ad omne quod mea interest, vel interfuerit post stipulationē, agere possum, & corrigit præmissa.

PACCEB̄ST. TACIT̄, VT PARTUS QUI EST ī VĒTRE: sed de eo quod principaliter veditum est, agitur etiam ex duplæ stipulatione: sed de his quæ accedunt tacitē vel expressē, ex empto tantū: vt hīc, & supra de act. emp. l. ex empto. s. si quis rem vendiderit. ACCUR.

QUEMADMODŪ EA. HIC ACCIPE SI, QUOD EST. J. & HOC SIUE TEMPORE VENDITIONIS, SIUE ANTE, SIUE POST.

RNOMINATIM. SECUS SI GENERALITER, VT. S. EO. L. SERUI.

FPRESTATUR. PER ACTIONEM EX EMPTO.

TRESTITUTA. FUIT ERGO TRADITA. ALIAS NON COMMITTITUR, LICET QUIDĀ CONTRA: VT NOT. J. DE EXCEPT. DO. L. IIJ. ITEM QUID SI NON TRADIDERIT?

RESPON. VT INFRA DE EXCEPT. L. IIJ. ACCURSIUS.

UAESTIMATIONEM. HIC EST CÔTRA. J. E. L. SI CÙM VENDOR. S. SI SECUN-

dus. Sol. h̄c damnatur emptor in litis estimatione, vnde non licet ei habere. ibi verò venditor factus est procurator in rē suam qui mandati non habet regresum: quare emptori licet habere.

a Ab emptore. Hic est contra. j. eo. l. si rem quam. s. si duplā. Sol. ibi per suam culpam cedidit à possessione, h̄c non.

b Absolut⁹. fortè quia suam probauit possessionem.

c Duplā. pro euictione, non de sanitate vel fuga: quod patet: vt. j. quod si sanum esse &c. Vel dicas h̄c de fuga & similibus stipulatu: vt. j. proxī.

d Agere. scilicet quanto minoris, vel ex stipulatu, si de vitiis fuit promissum.

e Euictus. fortè hypothecaria, vel confessoria ratione vsusfr. Acc.

f Factus. cūm dominus esset venditor: vt infra de acquir. re. domi. l. traditio.

g Non esset. quia non fuit actoris. Accursius.

h Cœpi. ex causis superioribus.

i Manumissione. s. contingente, non ob meū factum, sed quia statu liber erat: alioquin contrarium est. s. tit. j. si ho minem. & j. e. si seruū cuius. Azo.

k Causa. necessaria alienatione interueniente: vt si conductio rei mihi vedita, & alij legatae sub conditione, extiterit. Accursius.

l Quod si sanum. ita videtur dici. si tamen stipulatus est esse sanum, aliter potest dici. nam semper allegādo dicit vsque illuc: summā autem &c.

m Ad presentem vsum. vt propter operas: vt s. tit. j. iustissimē. s. fi.

n In obscuro. scilicet interesse.

o Et an. s. ignoratibus repeate.

p Promissum. scilicet sanum.

q Summam. omisssis supradictis ineptis.

r Tantum. scilicet interesse.

f Consequar. etiam si non est factus meus. & hoc interesse liquet iam euicto homine. Sed si nondum sit euictus, nō appetet quod operas propter morbum vel fugam sit amissurus. quod ergo poterit interesse considerari? Reip̄o. agitur semper fortè pro praeterito, & sic pluries, sicut ex cautione damni infecti: vt infra rem ra. habe. si procurator. Accursius.

V Indicantem. J. CASVS. Si venditor velit vindicare rem à se venditam, repellitur except. dol. licet dominium eius alio titulo acquisiuit. Cætera clara sunt vsque ad. s. si homo. in. l. sed & si stipulatio. Viuianus.

t Conatur. s. sic veniendo contra factum suū: vt dixi. s. de adopt. post mortem. imo debet eam cōfirmare cū potest: nec debet distractare: vt h̄c, & s. de aet. emp. si quis alienā. & j. de vscap. l. cū vir. & ar. s. de rei vin. si à Titio. & ar. s. de pig. aet. rem alienā. in prin. & arg. s. de pig. l. i. respon. & arg. s. de distrac. pig. l. & si is. Sed contra hanc regulā est. C. de agri. & cen. quemadmodum. lib. xj. vbi idē venditor vindicat, vel reuocat quod vendidit. Sed ibi ideò, quia cōtra legem erat facta veditio. Item. C. de lib. cau. l. j. similiter est cōtra. Sed ibi respon. similiter. Vel speciale est ibi fauore libertatis. Item tertiu contra. j. qui & à qui. l. si seruo. vbi

manumissor alieni serui extitit heres domino, & nō confirmatur libertas. Sed certè licet ibi nō confirmetur, nō tamen potest manumissor venire contra. Item contra. s. eo. l. qui à pupillo. & j. e. sed & si stipulatio. s. j. Sol. ibi specialia sunt fauore libertatis. Itē not. h̄c ex hac. l. & prædictis regulam talem: quem de euictione

Excepcion de euictione cū repellit quē actio de ea tenet.

lationem interfuerit, eum seruum fugitiuum non esse.

Habes h̄c regulam, quod quē de euictione tenet actio, cundem agentem repellit exceptio. vide in glos. Bartolus.

xvii. V L P I A N V S libro vicen- monono ad sabinum.

V Indicatē venditorem rem quam ipse vēdidit, exceptio-
ne dolii posse summoueri, nemini dubium est, quāuis alio iure do-
minium quāsierit. Improbē enim rem à se distractam euincere co-
natur. Eligere autem emptor potest, vtrum rem velit retinere,
intētione per exceptionem elīsa:
an poti⁹ re ablata, ex causa stipu-
lationis duplum consequi.

xviii. P A V L V S libro quinto ad sabinum.

S Ed & si exceptio omisla sit, aut opposita ea nihilo minus euictus sit: ex duplā quoque stipulatione, vel ex empto po-
test conueniri.

xix. V L P I A N V S libro vicen- monono ad sabinum.

S Ed & si stipulatio nulla fui-
set interposita: de ex empto a-
ctione idem dicemus. Si homo
liber, qui bona fide seruiebat, ve-
nicit mihi à Titio, b. Titiūsque
cum heredem scripserit quasi li-
berum, & ipse mihi sui faciat
controversiam: ipsum de se obli-
gatum habebo.

Nota quod quando res euinci-
tur facto emptoris, etiam antece-
dente emptione, non tenet vē-
ditor. Bartolus.

xx. P O M P O N I V S libro deci- mo ad sabinum.

eū secūdū se per iniuriā iudicatū: ar. j. de le. j. si seruus pluriū. s. j.

z Ea. scilicet exceptione.

S Ed & si stipulatio. J. CASVS in. s. si homo. Hominem mihi vē-
didisti, quem credebas seruū, cū liber erat. de dupla cauiti,
si euinceretur: & apparuit liber, & eū heredē instituisti. si in li-
bertatē proclamet, eū ipsum de euictione habeo obligatū. Viu.

a Sed & si stipulatio. de euictione.

b A Titio. & traditus fuerit mihi. Accursius.

c Liberum. post traditionem reperiens eum liberum.

d Ipsum. tanquam heredem vendoris. & sic libero homine eu-
ictio in libertatem, de euictione agitur: vt h̄c, & s. manda. l. si
procuratorem. s. si liber.

e Habebo. sed nōnne potest remoueri exceptione rei veditæ tra-
ditæ ex persona eius cui successit? Respond. vtique: sed per se re-
plicabit nullam fuisse venditionem liberi hominis. Vel dic fauore
libertatis hoc esse: vt. s. eo. l. qui à pupillo. Accur.

F Undum meum. J. CASVS. Obligavi tibi fundum, & Titio eun-
dem vēdidi, & ab eodē postea emi, qui mihi de dupla cauit.
an ista cautio de dupla sic largè intelligatur, vt si à me euicatur,
teneatur mihi Titius nomine euic. ad duplā, quæritur. Et resp. q
nō: quia illud videtur exceptū. vnde & si nō excipiatur à Titio,
quod nolit teneri. si à me euicatur: si agam tamē euictionis no-
mine, repellet me Titius per exceptionem doli mali. Viuianus.

- a *Eo nomine scilicet pignoris.*
 b *Obligareris id est aggraueris. Accursius.*
 c *Des. scilicet promittendo in duplum si res esset euicta.*
 d *Pro me ne tenearis ideo quod &c. Accursius.*

S *I seruus.] casus. Seruum alienum vendidisti mihi, & de du-*

pla cauisti. antequa-

euinceretur, deceſſit.

an committatur stipula-

tio de dupla, quæritur.

Et dicitur quod nō. &

cauſam reddit. si tamē

dolū in vendando cō-

miseris: quia alienum

sciens vēdidiſti, tenebe-

ris: vt. s. de act. emp. ser-

uus qui à me. §. fi. [v n-

DE IULIANVS.] Alienū

seruum mihi vē-

didiſti, & de dupla ca-

uisti si euinceretur. cō-

uentus cōſtitui te pro-

cūtore, & litis æſtimati-

onē p̄fūtisti. à me non cōſe-

quēris. Item neq; mihi

seruus ablatus eſt: si ta-

men ego conuentus li-

litis p̄fūtisti æſtimati-

onē, commissa fuit ſti-

pulatio de euict. & cū

mihi seruū habere nō

liceret ſi p̄tium eius

non ſoluifsem, potius

eum habeo seruum ex

ista ſecunda emptione

cū æſtimationē p̄fūt

ti, quām ex prima. er

go regula intelligitur,

tunc demū tenetur vē-

ditor de euictione, cū

emptori rē habere nō

licet ppter euictionē.

[IDEI IULIANVS.] Seruum mihi vendidiſti, & de dupla cauisti.

conuentus euictionis nomine, & cauſa pen-

dente culpa mea seruo

fugam accipiente con-

dēnatus ſum ad inter-

elle petitoris. an cōtra

te ſtatiſ regreſſum ha-

beā de euictione, quār-

ritur. Et respond. quod

non: quia non propter

euictionē, ſed propter

fugam mihi seruū ha-

bere non licet. Si autē

culpa mea nō fugerit,

& petitor cauerim de

eo reſtituendo, non

committetur ſtipulatio, niſi eum apprehendero & reſtituero.

vnde quando litis æſtimatio offertur, ſufficit apprehenſio vt

committatur ſtipulatio. ſecundō neceſſaria eſt apprehenſio &

reſtitutio. Viuianus.

c *Si seruus venditus deceſſit, antē lit. confeſta. vt. C. eo. ſi quis tibi*

ſeruum. ſecus ſi poſt: vt. C. de aſſer. tol. l. fin. & s. de rei vin. l. vi-

que. quā ſunt contraria. Accursius.

f *Committitur. licet ſit alienus.*

g *De dolo. id eſt exceptio nomine dolii. Accursius.*

h *Poterit. etiam antē euictionem: vt ſupra de act. emp. ſeruum*

quem à me. §. fin.

j *Agī. ex emplo ad redhibendum p̄tium.*

i *Euictionem. vt infra eo. titu. habere licere.*

ff. Vetus.

A *Consequatur. vt &. j. eo. ſi cūm venditor. §. ſi ſeruus.*

m *Script. vt ſupra eo. l. euicta. §. j.*

n *Prope. id eſt ferē. videtur potius quod ex hac ſecunda, que eſt*

quasi emptio: vt. j. pro empt. l. ij. habeat emptor, quām ex prima.

Prop̄ autem ideo dicit, quia poffessori huic à petitore de euic-

tionē non cauetur: vt ſupra de rei vind. l. ex diuerso. §. petitor. & s. de condic. furt. ſi ſeruus. §. catiere:

o *Hunc. ſeruum.*

p *Iulianus. aliás. §. Iulianus. & aliás. l. ſi lite.*

q *Cōteſata, inter euincētem. & poffessorē.*

r *Poffessor. quanti aduersarij interſit, ſciliſet in litis æſtimationem.*

Accursius.

s *Non licet, not. ergo*

Afflictiones

duas quis ha-

bere potest.

F *Vndum mēū obligau: deinde alienau tibi, vt eo nomine non obligateris. b. Si eum poſtea abſte emam, & ſatis pro euictione mihi des, excipiendum cauitione, quod pro me obligatusſit: quia etiam non excepto eo, agendo eo nomine contra te, doli mali exceptione poſſim ſumoueri.*

B *Collige tres caſus. aut non licet habere rem vel æſtimationē empori propter euictionem: & ha-*

bet locū aſtio pro euictione: aut propter aliud omnino, non propter factum euincidentis, non licet empori habere: & tunc nō com-

mittitur, vt hic probatur. aut non licet habere ex alia cauſa quām a-

ctionis: & tamen ſperatur, quod etiam in cauſam euictionis con-

uincatur: & tunc cūm in illā fue-

rit redditum, habet locum: antē non: vt in. §. Iulianus. infra ea. l.

xxi. V L P I A N V S libro vicensi-

monono ad sabinum.

S *I ſeruus venditus deceſſit c-*

antequam euincatur, ſtipula-

tio nō committitur: f quia nemo

eum euincat, ſed fatum + huma-

næ fortis. de dolo g tamē poterit h

agi, i ſi dolus interceſſerit. Inde

Iulianus libro quadragēſimotertio

eleganter definit, duplæ ſtipula-

tionem tunc committi, quoſies

res ita amittitur, vt eam empori

habere non liceat propter ipsam

euictionem. k & ideo ait, ſi em-

pori hominis mota ſibi contro-

uertua venditorem dederit procura-

torem, iſque viētus litis æſtimati-

onem ſuſtulerit, ſtipulationem

duplæ non committi: quia nec

mādati actionem procurator hic

idēmque venditor habet, vt ab

emptore litis æſtimationem con-

ſequatur. l Cūm igitur neque

corpus, neque pecunia empori

absit, non oportet committi ſti-

pulationem, quamuis ſi ipſe iudi-

cio accepto viētus eſt, & litis æſ-

timationem ſuſtulifſet, placeat

D *I pro re pupilli t quām emit, litis æſtimationem tutor non*

ex pecunia pupilli, ſed ex ſuo p̄fūt

terit: ſtipulatio de euictione pu-

illo aduersus venditorem com-

mittitur. u

Iste. §. eſt ſubtilis: & loquitur

quando res quām emi, non euincit

à me, ſed ab eo cui confeſſi:

& dicit quod ex hoc habeo re-

gressum contra venditorem meū.

Bartolus.

Si pro euictione fundi quem

emit mulier, ſatis accepifſet, &

eundem fundum in dotem de-

diſſet, deinde aliquis eum à ma-

rito per iudicium abſtulifſet: po-

test mulier ſtatiſ agere x aduer-

ſuſores emptionis no-

autem domino fundi nupſit, ſtipulatio non committitur, cū

per iudicium non ſit euictus: ſed aget ex emplo ad ſimplum.

Viuianus.

t *Si pro re pupilli, vt credebat, quia emerat eius nomine eam. Vel*

dic quod euicta fuit per confessoriam, vel hypothecariam: aliás ſi per iniuriam eſſet euicta, cūm eſſet pupilli, ſecus eſſet. Accur.

n *Committitur. tenetur enim contraria tutelæ ad reddendā pe-*

cuniam: vt. j. de contra. iu. tu. l. quid ergo. §. contrarium.

x *Agere. vt &. j. de iu. do. l. quamuis in bonis & marittis, & pa-*

ter eius: vt. j. e. l. pater. ſed ſi conueniat maritus, quāratur vtrū

debeat maritus mulieri denuntiare, & mulier ſuo actori: quod

videtur eſſe neceſſarium. Item ſi cōdemnat maritus, nunquid

mulier ſtatiſ agit de euictione contra euictorem, an prius con-

rrr iiiij.

demnabitur ipsa marito? Primum tamen videtur verius secundum quosdam. arg. j. co. l. si seruum emero. Vel distingue secundum Azo. inter actionem ex empto, & actionem ex stipulatu. In prima necessarium non est primò damnari mulierem: in secunda sic: vt. j. eod. si cum venditor. s. si secundus. ADDITIO. Pro intellectu istius gloss.

aduerte secundū Bald. hīc quōd quando trāsfero rem in alium non simpliciter, sed in ea aliquod ius mihi reseruo, puta concedo rem in dotem, in emphateusin, vel in feudum: isto casu eo ipso quōd res euincitur ab eo qui habet causam à me, perimitur illud quod erat mihi reseruatum, & stipulatio de euincione committitur. & hoc est quod dicit iste text. q̄ mulier statim efficitur indotata: & per consequens sibi habere non licet. quandoque ego trāsfero rem in alium simpliciter, & nullum ius mihi in ea reseruo: & isto casu licet euincatur res ab eo qui habet causam à me, tamē mihi nihil abest propter illam euincitionem: & ideò est necesse q̄ ego condemner, & soluam sibi: alias actionē de euincione non haberem, secūdum regulam traditam per Iulianum. s. l. prox. s. Iulianus. ad idem. s. ead. l. s. j.

^t id est, ex Fundus effet. subaudi, & nihil aliud habet in dote. sed quomodo desinit esse dotalis, licet estimatio soluatur petitori: cum fundus apud maritum remaineat? Respond. bene, cūm hīc sit expensa necessaria: vt. j. de ju. dot. si is qui. s. quod dicitur. & de impen. in re. do. fac. l. quod dicitur. & argu. s. de peti. hered. l. vtile. Item quomodo committitur stipulatio, cūm non ipsi mulieri, vel suo heredi, sed alij, scilicet viro habere nō liceat: vt & infra de verbo. oblig. l. stipulatione ista. s. sicut autem. quæ est contra. maximè in eo quod dicitur infra. l. prox? Respond. quōd ibi dicitur non committi, sed habere alij non licere præter stipulatorem vel eius heredem siue successorem, intellige prorsus alium. at qui habet ab eo causam, non est alius: cūm de euincione heres, vel ipsa si viuit teneatur. aliud ergo si causam lucratiuam haberet.

^b S Ed & si post mortem. Regressus. scilicet per heredem mulieris. Accursius.

^c Maritus. quia dotem lucratus est: & bona est ratio: vt. j. eo. l. si seruum emero. & s. de mino. l. sed vbi restitutio. Accursius.

^d Ex stipulatu. nomine euincitionis. Accursius.

^e N On tamen ei consequens. scilicet quod videbatur propter p̄dictam rationem, quia mulier efficitur indotata.

^f Seruum. tanquam ex emptione, & ex dote. Accursius.

^g Euictum esse. ergo non committitur, nisi iudicio accepto. Sed contra. j. eo. si emptori. Solu. vt ibi.

^h Actionem. ad simplū: vt hīc, & j. ad. l. Fal. l. cūm emptor. Acc.

ⁱ S I seruum.] CASVS. Seruum mihi vendidisti, & de dupla cauisti: eum manumisi: an agere possim suo nomine, queritur. Et dicitur quōd non. Si autem quis libertum suum cum dixerit, egerit & obtinuerit, agam ex empto: quia eum libertum habere non liceat: contra venditorem ad interesse. Eodem modo si seruo fuerit fideicommissaria libertas relista, aget ex empto. h. d. cum. l. sequen. Viuianus.

^A Perdideris. vt. s. titu. j. si hominem. sic & quando pro derelicto habuit: vt & j. l. fin. Accursius.

^k S Ed hoc nomine. Ex vendito. id est exempto ad interesse: vt & s. de a. et. emp. l. Titius cum. s. ego cūm meminisse. Sed contra. s. de praescript. ver. l. naturalis. s. fina. Solu. ibi non estimatur hoc quōd manumissū habeo libertum, in odium eius pro quo manumisi: quia non vult parere contractui: hīc estimatur, quia nō habeo libertum eū quē ex iure contractus habere debeo.

^l Scierit. maximè. sed tunc etiā antē euincitionem agit: vt. s. de a. et. emp. l. seruum quem sciens. Accursius.

^m Manumittere. qui potuit cogi: vt. j. de fideicommiss. lib. l. generaliter. s. quotiens autem fideicomissa. Accursius.

* i. quas si obiecerit, res nō fuīset euicta. Vide disjunctionē gloss. in. l. si pro ea. s. viii. C. mandat.

mine, quasi minorem dotem habere cœpisset, vel etiam nullam, si tantum maritus obtulisset, quātus fundus esset.^a

xxiii. VLPIANVS libro vicensimo ad Sabinum.

S Ed & si post mortem mulieris euincatur, regressus b erit ad duplæ stipulationem: quia ex promissione maritus c aduersus heredes mulieris agere potest, & ipsi ex stipulatu d agere possunt.

xxiv. AFRICANVS libro sexto Quæstionum.

N On tamen ei consequens e esse, vt & si ipsi domino nutrita, in dotem eum dederit, committi stipulationē dicamus: quāuis aequē indotata mulier futura sit: quoniam quidem etiam si verum sit habere ei non licere seruum, illud tamen verum nō sit, iudicio eum euictū esse. g ex empto tamen contra venditorem mulier habet actionem.^h

xxv. VLPIANVS libro vicensimo ad Sabinum.

S I seruum cuius nomine duplex stipulatus sis, manumiseris, nihil ex stipulatione confaci possis: quia non euincitur quō minus habere tibi liceat quē ipse antē voluntate tua perdidis.ⁱ

xxvi. PAULVS libro quinto ad Sabinum.

S Ed hoc nomine, quōd liberum quis non habeat, ex venditatem.

dito k actionem habet, si scierit l venditor alienum se vendere. Sed & si ex causa fideicommissi emptor coactus fuerit cum manumittere: m exempto actionem habebit.

^l Si emptor fuit repulsus à viendicando propter exceptionem procedentem ex sua persona, non agit de euincitione: scetus si ex persona venditoris. hoc dicit cum. l. sequenti.

xxvii. POMPONIVS libro undecimo ad Sabinum.

H Oc iure utimur, vt si exceptiones ex persona emptoris obiectæ obstant, venditor ei non teneatur. si verò ad personam venditoris respicient, contraria. Certè nec exempto, nec ex stipulatione duplæ nec simple, actio competit emptori, si exceptio ei ex facto ipsius p̄ opposita obsterit.

xxviii. VLPIANVS libro octavo ad Edictum.

S Ed si ex vtriusque persona & auctoris & emptoris exceptiones obiciuntur, intererit propter quam exceptionem iudex contra iudicauerit: & sic aut cōmittetur aut non committetur stipulatio.

xxix. POMPONIVS libro undecimo ad Sabinum.

S I rem quam mihi alienam vendideras, à domino redemerim, falsum esse quod Nerua respondisset, posse te à me

dum: & iurauit rem emptoris non esse: vel etiam fecit pactum de non petendo: vel in simili casu impetravit ius iniquum cōtra alium: cūm ipse conueniretur ab alio ex simili causa.

^o Venditoris. scilicet tantum, non aliter: quia venditor fecit prædicta, quæ dixi modò fecisse emptorem: vel quia agenti emptori Publiciana exceptio dominij obiciatur: vt supra de Publio. l. fina.

P Ipsius. scilicet emptoris. Accursius.

^q S Ed si ex vtriusque. vt quia vterque fecit pactum de non petendo: vel vterque detulit ius iurandū. Sed quomodo ex persona auctoris obiciuntur emptori exceptio: vt. j. de exce. do. apud. s. de auctoris euincitione? Respon. si est rei cohærens, potest, vt hīc: si personæ, vt doli, non: vt ibi.

^r Et sic aut. quōd si non appareat, dici potest venditorem absolu: argu. j. de verb. obliga. si seruum. s. sequitur. vel si supersit iudex, ad eum recurrendum: vt. j. de appellationib. l. ab executo. si non absoluitur venditor. Vel dic, condemnandum, nisi potest propter exceptionem ex persona emptoris appositam condemnandum emptorem: vt. C. de asser. tol. l. fin. in fin. Accur.

^s I rem quam.] CASVS. Alienam rem mihi vendidisti: pretium non receipisti: cōperi rem alterius fuisse, & ei pretiū solui: an possis agere contra me act. ex vendito ad pretium? Et dicitur q̄ non, quia hoc bo. fi. nō conuenit, vt pretium cōsequaris, & eam à domino naclus sim. [S. D. V. P. I. A.] Rem mihi vendidisti. per culpatum meam à possessione cecidi, petij, & succubui: an cōtra te regressum habeam, queritur. Et respon. quōd non: cū dominus fuisti cū vēdisti: & rem retinere potui, licet petere non potui: puta ob exceptionem rei iudi. secus si sine culpa mea à possessione cecidi. [Q. V. O. L. I. B. E. T.] Emptor venditori denuntiare debet quotiens

quotiens agitur, ut res euincatur: sed quo tempore fieri debeat, quæritur. Et respon. q̄ nō est tempus præfinitum, sed antē litem cōtesta. & post potest fieri huiusmodi denuntiatio, sed non prope sententiam: cūm tunc non sit locus defensioni. Vixianus.

a Agentem. licet nondum soluerim: & potest hoc dici secūdum Io. cum sciens alienum

vendidisti, & non tradidisti, tūc enim & antē euictionem pretium solutum repeterem: vt s̄. de act. empt. si seruus quē. s̄. fi. vel cūm emi à colono, vel depositario, q̄ nullā habet possessionem: si quidē redimā à domino, magis sum laudandus, aliter autem viderur iniquū defraudari pretio conuento. Vel secundū Ir. indulgentū est emptori, qui bonam fidem a gnosendo calumniam euitans eam à domino redemit: secus si soluſris recelſe, ſet, quia non repeteret. cum ferri v̄tique hæc le

b Quia, ratio est. c Amissa fuerit, velut p̄i negligientiam poſſionē amissam: quæ vacans ab alio occupata fuit vendita: vel alio titulo alienata bona fiſcia ex quo dei emptori, & vſucaenam. extra pta: vt inſtit. de vſuca. ſ. quod autem, vel quia venditor iurauit nō eſſe domini, eo deferente. Item not. h̄c, quod quis sua culpa ſentit, ab alio non recuperat: vt h̄c, & inſtra ſi cui plus quam per le. Fal. iij. ſ. ſi legatarius. & ſ. fin. & ſ. item ſi ipſe. in fi. ſ. & ſ. de pecu. ſi poſtquam. Sed contra. ſ. eod. cuicta. ſ. j. Sol. vt ibi.

d Præfinitur. ſcilicet à iure. vnde no. quod lex nō determinat, nec ego: vt. & C. de diuer. reſcrip. l. faſo. & facit ad hanc denuntiationem. j. eo. ſi ideo. ſ. fin. & l. Herennius. &c. l. ſi fundo tradiro. ſ. fin. & C. eo. l. emptori & l. ſi permutatio. & j. e. l. ſi diectum. ſ. pe. in fin. Sed contra. j. de lega. iij. l. qui concubinam. ſ. heres. vbi dicit antē iudicium denuntiandum. Sol. ibi accipitur iudicium pro ſententia: & ſic concordat. Vel ſpéciale in euictione legatorum: vt ibi. Item

quid ſi non denuntiauit. in prima cauſa: denūtiauit tamen in cauſa appellationis? Respon. ſi quidem omnia ſunt auctori integra, vt quia testes habet, & nihil deperit, potest denuntiari ei: argu. inſtra de op. lega. l. vj.

e Condemnationem. id eſt dum non ſit renuntiatū allegationibus vel testes aperti, & facit. C. de tempo. & re. app. l. iij. in fi. Accur.

f Emptori. I. C A S V S. Seruum mihi vendidisti, non fugitiuum, & noxiſ obnoxium nō eſſe promiſti. furtum fecit antē ventionem Titio à me heredi inſtituto: an Titius contra te age posſit, quæritur. Et dicitur quod ſic, perinde ac ſi Titius noxali iudicio ſerui nomine conuentus condemnatus eſſet, vel de-

finitus: quod verius eſt. cætera plena ſunt uſque ad. ſ. ſi communi. in. l. ſi mancipium.

g Actionem. & ſic ſine iudicio cōmittitur. Sed contra ſupra eo. l. non tamen. Sol. ibi de stipulatione duplæ pro euictione, h̄c pro alia. item non videtur agi poſſe alia ratione: quia nihil ei abſit: vt ſ. de act. empt. ſi ſeruus mihi. j. respon. quæ ſimiliter eſt contra. Sol. h̄c videtur ei abeffe, cū actionem habeat quæ propter ſuſſionem ei competere deſit vel vt ibi. Idē obſtat, quia videtur ſublata per cōfusionem: ſed contrarium eſt. nam quodammodo videtur exegiſſe & ſic committitur ei ſtupatio, vt heredi.

h S Ita. In hac cauſa, id eſt ægritudine.

i Fruſtra eſt. l. querela, & fruſtra promiſſio. j Vtilem eſſe. id eſt valeare: & in cauſa eſt neceſſaria: ſcilicet ſi emptor rat, errorem hæc vitia ſciat: quia alijs nō ageret: vt inſra non videt le de do. except. apud. ſ. idem Labeo ſcribit.

k Vel horum, ergo in- cap. 7.

l Interesse eſt in obliga- tione, licet non promiſit ſe daturū, vel facturum ſed ita eſſe. Sed nonne faſtū alienum videtur pmittere? Respō. vt di-

xii inſtituti. de inuti. ſi pul. ſi quis alium. Acc.

m Adiectū. ſcilicet pro-

mittis interelle ſi quid horū eſt, quod eſſe nō debeat: vel ſi quid non eſt, quod eſſe debeat: vt

argu. ſupra ſi quis cauſa ſi procurator.

n Proponitur. i. que pre-

cipiunt proponi ædiles

vt. ſ. tit. j. ſi venditor.

Accursius.

o Q Via dicitur. in

multis legibꝫ: vt inſtitu. de inuti. ſti-

pu. ſ. quotiens. & j. de

verb. oblig. vbi autem

non appet. ſ. pen. &

l. ſcire debemus. & l.

quotiens. & hoc ſcili-

cet quando omnes nu-

meramus. ſecus ſi dicā

omnes has.

p Conſequatur. vt. &. ſ. ad leg. Aquil. ſed & ſi

prior. & j. de reg. iur.

l. bona fides. & ſ. tit. j.

quod ſi nolit. ſ. ſi quis

egerit. & ſ. de act. emp.

l. ex empto. ſ. etiam. &

j. e.l. cum fundo.

q Conſecutum. ſingamus ſciliſet emptorem &c.

r S I ſeruum. Vendidero. ſed non tradidi: & tunc dic, actione ex

empto condēnari ad interelle: vt ſupra de act. empt. l. j. vel

non potui de iure, tradidi tamen, & euicta fuit emptori meo: &

ego fui condēnatus actione ex empto nomine euictionis. nam

vtrōque caſu agam contra meum auctorem: & ſecūdum vtrum

que quæritur, quid ſi non &c.

s Condemnatus, actione ex empto ad interelle. Accursius.

t Condemnatus, quid ſi nondum condēnatus, nec condēnari

poſſim: vt quia ſic vendidi, ne de euictione teneat, vel de pretio?

Respon. hæc litera innuere videtur q̄ non cōmittatur. ſed arg.

pretium conſequi ex vendito agentem; a quaſi habere mihi rem liceret, Celsus filius aiebat quia nec bonæ fidei conueniret, & ego ex alia cauſa rem haberem. Si duplæ ſtipulator ex poſſeffore petitor factus, & viſtus ſit, quam rem ſi poſſideret, retinere potuerit, peti au- tem utiſter non poterit: vel ipſo iure promiſſor duplæ tutus erit, vel certe doli mali exce- ptione ſe tueri poterit: ſed ita, ſi culpa, vel ſponte duplæ ſtipulatoris poſſeffio amiffa fuerit. Quolibet tempore venditori renuntiari potest, vt de ea re agenda adſit, quia non præfinitur certum tempus in ea ſtipulatione, dum tamen ne prope ipsam condemnationem id fiat.

xxx. IDEM libro vicensimo- nono ad Sabinum.

S I emptori qui ſtipulatus ſit furtis noxiſ ſolutum eſſe, heres extiterit is cui ſeruys furtū fecerit: incipit is ex ſtipulatu actio nem habere, quemadmodum ſi ipſe alij præſtitifet.

Stipulatus ſanum eſſe, vel furē non eſſe, non continet quod verbū ſonat, ſed interelle: & tot ſunt ſtipulationes, quoſ ſunt illa quæ continet: & ex illa agi potest: quia continet interelle diuerſe. Baldus.

xxx. V L P I A N V S libro quadra- genimoſecondo ad Sabinum.

S I ita quis ſtipulanti ſpondeat, ſanum eſſe, furem non eſſe, viſpellio nem non eſſe, & cætera: inuti- lis ſtipulatio quibusdam videtur: quia ſi quis eſt in hac cauſa, imposſibile eſt quod promiſſit. ſi non eſt, fruſtra eſt. Sed ego puto verius hanc ſtipulationem, furem non eſſe, viſpellionem non eſſe, ſanum eſſe, vtilem eſſe. hoc enim continere, quod interelle horum quid eſſe ' vel ho-

xxx. IDEM libro quinquagen- simoprimo ad Sabinum.

S I ſeruum emero, & eundem vendidero, deinde emptori ob hoc fuero condēnatus, quia tradere non potui euictum,

P Conſecutum. ſingamus ſciliſet emptorem &c.

q S I ſeruum. Vendidero. ſed non tradidi: & tunc dic, actione ex

empto condēnari ad interelle: vt ſupra de act. empt. l. j. vel

non potui de iure, tradidi tamen, & euicta fuit emptori meo: &

ego fui condēnatus actione ex empto nomine euictionis. nam

vtrōque caſu agam contra meum auctorem: & ſecūdum vtrum

que quæritur, quid ſi non &c.

r Condemnatus, actione ex empto ad interelle. Accursius.

s Condemnatus, quid ſi nondum condēnatus, nec condēnari

poſſim: vt quia ſic vendidi, ne de euictione teneat, vel de pretio?

Respon. hæc litera innuere videtur q̄ non cōmittatur. ſed arg.

contra. s.e.si p re pupilli. s.j.&. j.eo.l.minor. s.si seru tuus. Acc. a stipulatio. contra venditorem meum, licet emptori meo res no fuerit euicta.

Si mancipium.] **C A S V S** in. s.si communi. Vendidi seruum quasi proprium, cum tibi & Titio esset cōmūnis. mihi vendidisti, & de culpa cauisti. Titio agenti communi diui. contra me, & cōmūnem probanti, seruu adiudicatus est. an contra te agere possim de euictione, quārētur. Et dicitur q̄ sic: neque obstat quod no egit rei vin. quia non interest &c. Dubium fuit, quia non videbatur posse agi de euictione, cū pro parte non committitur stipulatio de dupla: vt infra. eo.l.si dictū. [D V P L A E.] Stipulatio non solum si res vēdita per rei vin. euincatur, intelligitur euicta: sed cū spes non est quod ad emptorem redeat quia si debitor idemque vēditor pecuniam soluerit creditori, & agat emptor ad duplam cōtra debitorem eūdemque venditorem, repelletur per except. quia emptor poterit rehabeare rem. hoc dicit cū. l. sequen. Cetera plana sunt vsque ad. s. si simplam. in. l. emptori. Vi.

b Faciente. puta prosti- tuente. idem & si vendidit sine hac lege alij: vt. j.de iure patro. l. diuus in princip. c Manumisisse. quātum ad incommodum, non quātum ad commodū: vt. s. de in ius vocā. sed & si. s. prostituta. Acc. d Actum effet. sed nonne debet hīc agi prius rei vin. vt infra de except. l. fundi? Respon. hīc non fuit opposita exceptio de p̄apostoratione: de qua dicit in l. illa. sed si non oppo- sit, nonne fuit in culpa, & sic non agit: vt infra eo. si per imprudentiam? Respon. non, quia fuit de apicibus iuris: vt supra man. & Ale. in l. si si fideiussor. s. quedam. **A D D I T I O.** Bal. hic opponit contra glo. constate. in. quod processus non videtur valere, quia fuit omissus ordo. Sed 19 co. istam glo. reputarunt. in. ad non vnius causae ad seipsum. dicit tamen Bar. infra de testa. si que hoc, quod ramus. quod ordo omissus vitiat processum circa decisoria, secus exceptio ex circa p̄aparatoria: quod est not. tamen contra eum facit ca. ex- cussionis est exhibita. extra de iudi.

e Seruus. qui fuit venditus vt proprius: alioquin non: vt. C. e. l. si secundū eos fines. Accursius.

non potest f Ex dupla. an totius pretij? Respō. sic. sed quod habet ab aduer-

opponi vbi agitur de bo-

no & favore g Actionem. imò videtur quod non: quia ratione partis non cō-

publico. Bo-

mittitur: vt infra eo. si dictū. s. in stipulatione. quā est cōtra. So-

lu. hīc expressum fuit, vt propter partem committeretur stipula-

tio, alioquin contra: vt ibi. Accursius.

h Non interest. i. non est differentia. Accursius.

i Cōtinet. l. si quis &c. sed & si &c. & cōiūge sequēte legē cū ista.

k E tunc videtur. seruus de quo subiicit, id est creditor

l Habere. l. emptor, vt dare non teneatur creditori. aliud autem

si iā dedisset, quia semel esset commissa: vt. j. eo. l. habere licere, in

fin. Itēm nōt. quod sufficit si ipsum liberem, siue rem: vt infra de fideiussor. l. fideiussor pro venditore. in fi.

m exceptione. ergo differentia est, qua actione euincatur res & facit quod no. j. de exce. do. l. fideiussor.

n N Ave. Intelleguntur. vt tabula euicta agatur.

o Venditor, ex stipula- tu, sed ex empto: vt infra de vſuca. l. eum qui. & s. de act. empt. emptorem. s. si quis re. Sed contra est. s. e. l. j. vbi ex stipulatu agitur. Solu. potest dici quod in his quāe incommodam recipiunt diuisionem, fit speciale: sicut & in ho- mine: vt. j. eo. si dictū s. in stipulatione. Vel i. ex stipu- latu, sed ad exhibēdum agetur, vel de tigno in- innēto. Alij

E Mptori.] **C A S V S** in princ. est plan. [S I S I M P L A M.] Rem mihi vendidisti, & de simpla promisisti quāuis debuisse stipulari de dupla, cum crederē rem pretiosam no esse, cum esset: si euincatur, agam ex empto, vt alia simplam consequar: & hoc si tibi denuntiaui. si non, consequar vt de alia simpla repromittas & hoc cum res non est euicta. Viuianus.

P A vēditore. distrahe- te: & sua volūtate, non necessitate: quia tunc nec simplam etiā promittit: vt supra fami- erci. l. qui erat.

q Satisfetur, nisi in ca- su, vt plenē diximus. s. eo. l. illud quāritur.

r Repromittatur. s. tan- tū, vt hic, & j. de præ- to. stipul. l. j. s. stipula- tio dupla. & j. eo. si di- ctū. circa princ.

f De seruo. fortē no di- stincto eo, sit pretiosus an non, propter digni- tatem hominis: vt. s. tit. j. l. iustissimē. & quā sit pretiosa, vel no, sum- matim cognoscitur: vt

infra de præto. stipul. l. j. s. f. Accursius.

t Canere. de dupla.

u Stipulatus. & ita hoc casu datur ex empto ad duplum: quod est notandum. Vel dic. ad vnum simplum datur. ex empto: ad aliud ex stipulatione interposita de simulo.

x Continentur. tacite. s. denūtiatione facienda, & cōpetenti tēpore.

y Fecit. i. nō denuntiauit. & ita nec exēpto, nec ex stipulatu ager.

z Promittatur. hoc in eo casu quādō no est euicta, secundum Al. & sunt prope sententiā, alij cautionem ex abūdanti interponēdā dicunt: vt & alibi. j. de le. i. l. peto. s. fratre. sed certē nunquam est interponenda cautio aliquo loco vbi non sit necessaria: vt. j. vt le. vel fideicom. no. ca. l. hēc stipulatio. s. diuus. & supra de p̄cu. l. non cogendum. hīc ergo committitur si res iterum euincatur ab emptore nacto possessionem, vel ipso emptore ab alio possessorē petente. nec enim sequitur, si non committitur propter hāc euitionem, ergo no committitur propter secundam, secundū Ioā. Vel dic, vt promittatur & detur simila statim, secundum Hu. de porta Rauennata. in ea enim simila emptor no deliquit non denūtiando, cūm eam petere non poterat: & sic non perdidit, quod non habet: sed aliam simplam & interessē sic: vt. C. eo. emptor. Vel dic vt promisit, & postea statim petatur.

a In stipulationem. Quid si de nulla per errorē stipulatus est? Rñ. fortē & tunc ager ex empto, non in duplum. Accursius.

IN creditore.] **C A S V S.** Creditor vendidit iure creditoris, ita quod de euictione non tenetur: res euincitur emptori: quia non fuit debitoris: & sic habuerat creditor contra debitorem cōtrariā pignoraticiā pro eo q̄ obligauerat ei tem alienam. licet ergo de euictione creditor emptori non teneatur, tenetur tamen cedere cōtrariā pignoratitiam, cū ei nihil noceat. **Viu.**

a Vel. pro saltē. Azo.

b Praest. mirabile est quod cedit contrariam

i Si rem alie
nā j. de pi-
gn. act l. so-
l. co. l. pen.
s. de distrac-
pig.

pignoraticiā actionem, cum ea cedēti sit iniuti-
lis: vt. j. innuit, quod si-
ne dispēdīo &c. Et pa-
tet cuique q̄ creditoris
nil interfit, cum debi-
tor ab eo liberatus est:
vt. s. de distra. pig. l. re-
scriptū. **S.** si alienā. Rñ.
potest dici q̄ antē solu-
tionē emptor cōuenit de cessione: vt. j. de
sol. Modestin⁹. Vel dic
solutio quae facta fuit
creditori quantum ad
emptorē, est, ne debi-
tor cōueniatur pigno-
raticia acti. ex iure cef-
so: vel neg. gest. pro nul-
la habetur: vt h̄c, & in
prædicta. l. rescriptum.

c Quod sine dispēdīo. id
est damno debitoris:
hoc idēo, quia ille con-
tra quem imperat cef-
sionem, tenetur de eui-
ctione: vt. j. e. l. si pl⁹. **S.**
j. alioquī si nō tibi, sed
alij cuicūque sine meo
incommodo possum si-
veli facere gratiā, au-
dior: vt. j. de iure do. l.
cū in fundo. **S.** ipſ⁹. Itē no. h̄c, q̄ cogitur quis cedere, qđ est sine
suo damno: vt h̄c, &. s. qui po. in pig. ha. l. mulier. &. j. ad Trebel.
recusare. **S.** Titius. sic debeo pati fieri in meo, quod non nocet mihi: vt. j. de aqua plu. arcen. l. in summa. **S.** itē Varus. in fi. Itē alij p̄-
mittere: vt. j. so. ma. l. ij. Itē arbitrij diem prorogare: vt. s. de arb. l.
& si qua. **S.** arbiter. de euictione autem creditor non tenetur: vt
h̄c innuit, & C. credi. euict. pig. non debe. l. j. &. ij. Accursius.

M Inor. 25. annis. **C A S V S.** In prin. huius. l. dicitur: minor. xxv.
M annis cū iuris solēnitate fundū suū vendidit Titio: illū fun-
dū Titius vendidit Seio: minor dicebat se lāsum in tali venditione,
vnde petuit restitui aduersus Titium & Seium. prætor restituit
ex suo officio aduersus Titiū, & in ipsam rem aduersus Seiū. nū-
quid Seio dabitur regressus de euict. aduersus Titiū? Respō. q̄ sic
[s i s e r v v s.] Stichus seruus tuus emit Pamph. sine voluntate
tua, & eundem vendidit Titio: & de euictione promisit. cecidi à
possessione. egi directa rei vindicatione contra possidentem, &
succubui. queritur, an agā de euict. Et dicit quod nō: quia adhuc
non est protus euicta, cū adhuc possim agere Publiciana: & idēo
neque ego cōtra te, neque tu cōtra eum à quo seru⁹ tuus emit, de
euict. agemus. Secundo dicit: pone quod ego emi à seruo tuo. nō
cecidi à possessione: sed me possidente alius euicit: tunc & ego agam
pro euict. actione ex stipulatu, vel ex empto de peculio serui
tui. [s i a m e.] Quid sit bessis, & triens, & sextans, querre insti.
de heredibus insti. **S.** hereditas. Cætera sunt plana. Viuianus.

d Fundum. cum decreto. alias ipso iure non valet: & sic non erat
opus restitutione: arg. C. de prædi. mi. l. si quidem.

e Titium. primum emptorem.

f Seius. quod potest: vt. s. de mino. in causæ. **S.** interdum. & est ar-
gu. q̄ si die feriata detur sententia per officium iudicis, quod eo-
dem tempore debeat restituī præstita satisfactione.

g Fuerit. Quod fit in duobus casibus. **S.** cum secūdus emptor sci-
uit: vel cum emptor primus est non soluendo: vt supra de mino.
in causæ. **S.** finali. Accursius.

h Restituī. cōtra Titiū. Sed nūquid in duplū? Respō. in simplū.
erat autē ratio dubitationis: quia nō idēo res est euicta, quia non
fuerit vēdēntis, vel idēo quia fuerit alienata: sed est euicta contra
ius cōmune, & iure speciali, quod factum non videbatur vendi-
tor promisisse: sicut nec procurator minoris, qui eum ratū habe-

re promisit: vt infra rem ra. ha. l. iij. j. rñ. sed tenetur hoc casu: vt
h̄c, & infra de sol. qui res. iij. respon. Vel aliter illam intellige si-
cūt euenit restituto maiore: vt infra eo. l. si cum venditor. **S.** si qui.
nam beneficium prætoris non debet esse alicui captiosum
vt infra de præto. stipula. l. Paulus. & idēo vtilis, non directa
datur. at cum vitio. tunc nulla.

i Et iu. scilicet domi-
nus. Azo.

k Titius. qui emit à ser-
uo.

l Petierit. à possesso. per directam rei vindica-
tionem, cum à pos-
sessione cecidit sine cul-
pa sua.

m Et idēo vietus. nō er-
go præcedentem cau-
sam quae fuit ei antē
vēditionē serui sibi fa-
ctā, omisit petitor. Acc.

n supererit. No. ergo

h̄c quod qui egit rei
vindicatione, & amisit:
sto. **s.** q̄ lea-
nihilomin⁹ redit ad Pu-
blicianam & h̄c est o-
pi. Ioan. vt h̄c. Itē quia
duæ font & diuersæ a-
ctiones, siue cause agē-
di: vna ratione domi-
nij: alia ratione directi
secūdū Dy. in s. fed ista
nō part re-
iudicatio in
Publiciana
nec contra
cū s. est h̄c
secūdū Dy.
in s. fed ista
insti. deactio
& sequunt
Iason ibi n
102. colum.

Si seruus * tuus emit homi-
nem, & eundem vendiderit Ti-
tio, eiūsque nomine du plam pro-
miserit, & tu à venditore serui
stipulatus fueris: si Titius **k** ser-
uum petierit, **l** & ideo **m** vi-
etus sit, quod seruus tuus in tra-
dendo sine voluntate tua pro-
prietatem hominis transferre
non potuisset, supererit **n** Pu-
bliciana **o** actio: & propter hoc
duplæ stipulatio ei non com-
mittetur. quare vendor quo-
que tuus agentem te ex stipu-
latu **P** poterit doli mali exce-

in Publiciana sibi præiudicet: & pro eis est quod dicitur quod
actor omne suum dominium vndecūque & qualecūque in iudi-
ciū deduxit: ergo, vt dicunt, siue directum, siue vtile: vt. j. de ex-
ce. rei iu. l. si mater. **S.** denique. & **S.** eandem. in fi. **S.** & l. & an ea-
dem. **S.** actiones. & ad hāc legem respon. quod quando intentabi-
tur Publiciana, eliditur per exceptionem. sed prima opinio est ve-
rior. nec ob. quod dixi, qualecumque, & vndecūque: quia intel-
ligitur siue de iure gentium, siue ciuili, directum tamen: cūm his

duobus modis directa querātur dominia: vt. s. de rei vin. l. in re. non autem expone, scilicet vt dicebant illi, siue directum, siue vtile. Itē nec ob. quod est. j. e. l. si cum venditor. in prin. quae est huic l. contra. quia ibi subaudies maximē. Itē nec ob. quod est infra de exce. rei iu. l. fundi. vbi dicit quod ita demum potero tecū cō-
muni diui. agere pro fundo quem possides, si in directo dominio quod petere cōpī, obtineam. si ergo perdam in directo, nō agam communi diui. ergo nec Publiciana, quia his qui Publicianam ha-
bent, datur communi di. & econtra: vt. s. communi di. l. communi diuidundo. **S.** qui in rem. Ideo autem dico quod non ob. quia volebam agere communi di. ex eadem causa, ex qua agerem in re i. ratione dominij directi, quod tecum me habere dicebam: & idēo repellor. cæterum si velim agere Pub. & obtento in ea velim agere communi diui, quasi ex effētu dominij, bene possum.

o Publiciana. nam qui emit à seruo, putans eum posse distrahere, licet nō possit, vsu capi: nisi erret in iure, quia putet posse distrahere, licet non habeat peculij administrationem: vt. j. de vsuca. l. nunquam. in prin. h̄c ergo nō habuit peculij administrationem, alias dominium transtulisset: vt supra de rei vin. l. si quis hac lege. **S.** fi. vel non emit peculiariter.

P Ex stipulatu. sed nonne prior vendor fuit dominus? quod vi-
detur: quia dixit q̄ ideo nō trāstulit seruus dominū, quia sine vo-
lūtate domini seruus tradidit. ecōtra quod nō: quia dicit h̄c eum
teneri ad duplā. Ad hoc dic, q̄ non fuit dominus: sed cū agit em-
ptor, fuit absolutus possessor, eo q̄ sine volūtate &c. poterat etiā
absoluī: quia nō fuerat dominus: sed h̄c fuerat in petēdo: & idēo Causa in sen-
tentiā est in-
ferenda.

Itē oppo. actiones contrariæ proponuntur diuersis temporibus, vt h̄c, nō eodē: vt. j. de reg. iur. l. nemo. **S.** quotiens. & **S.** de tribu.

quod in herede. sed in exceptione non videtur ita. nam consulitur in dubio ut agat Publiciana, licet succubat, quia reus dicit eum dominū. quod non valet: quia non agit rei vindicatione: & ideo licebit reo obiicere contra id quod ipse fuerat confessus: vt. C. de li. cau. l. iubemus. sed certè illud expone ut ibi. & hic dicas, quod eodē & diversis temporibus potest cōtrarias exceptiones proponere: vt. j. de regulis iuris. l. nemo. ex his. in principio. & infra de exce. l. nemo. & supra de inoffic. testa. l. Papinianus. §. sed nec impuberis.

a Alias. ab emptore, vel à me antequam tradā. vt. s. e. l. si seruum emero. Itē q̄ dicit, euictus, dic. s. p. rei vin. ab alio p̄posita: & ppter hoc dicit aliás, quia supra egit. h̄c autem fuit conuentus emptor. vel dic aliás. i. vbi non supereft actio Publiciana vt quia egit rei vin. & ille fuit absolutus, non quia non esset dominus agens, sed quia possessor erat dominus. & secundum hoc dic, ab emptore agente.

b seruo. No. q̄ quādā cum ipsis seruis, non cum dominis facienda sunt: vt h̄c, & insti. de stipu. ser. §. sed cum. & infra de sol. Stichū. §. vsumfructū. in fi. &. j. de do. cat. inor. l. fi. & j. de verb. obli. l. fina. j. r̄n. Sed regulariter contra: vt infra de regulis iur. l. quod attinet, quā est contra.

c Praestabimus. Quid si non appareat, ex cuius parte sit euictum? Respon. fortè videtur de vtriusque parte p̄ rata parte euictū: arg. infra de pecu. le. l. si peculiū. & s. de peti. here. sed & si. adeo.

d Obligatur. & hoc casu fallit regula. s. eo. l. vindicātem. cū ipse parer vindicet: vt. C. de liber. cau. l. j. sic. s. eodē l. qui à pupillo. & l. sed si nulla.

e Obligatur. vt. j. eo. l. si per imprudentiam. s. si Titius.

f Aduersus. si euincat. & sic h̄c sunt paria, scio, & nolo tenteri contra Seium.

g Seium. alias Seiu: & alias eū: vt. s. cōmunia p̄x. l. si in venditione. s. planē. Sed certè imò videtur quod possit habete Sempronius quamdiu Seius sit in ea causa, in qua si suus esset vsumfructū, sibi duraret: vt supra de act. emp. l. fundum. in fin. quā est cōtra. Solu. ibi fundū vēdit detraet vsumfructū, & personam nominatur: vnde duo intertenetunt: h̄c autem non detraxit: sed tantum personam nominavit, dicens ad Seium pertinere. ideoque alio euincere tenetur post mortem. Sed quidam addūt, vel post capit. deminutionem. sed est contra, secundūm Bul. prima verior. Vel h̄c intelligitur secundūm illam, vt eo casu h̄c loquatur, quando Seius sit in ea causa, vt si verē seruum fuisset, eum non perdidisset.

h Re vera. repetitio casus, vt supra.

i Petente. scilicet Seio capite minuto, vel aliás vsumfructū amitt-

tente: cum multis modis amittitur: vt insti. de vsumfructū. s. finitū.

k Tenebitur. venditor.

l Defugier. l. venditor, vt non teneatur emptori: quia denuntiavit Seij fuisse vsumfructū. ideoque eo euincēte tenetur post mortē Seij, forte intelligendum est: vel capit. deminutionem: vt. j. e. l. fundum. sed lo. contra.

m Iis qui. l. c. a. s. v. Vē didi Titio fundum: & fideiussores dedi pro euict. deinde Titius instituit me heredem. fideiussores liberati sunt quos ei dederam: & licet legatario fundum dem, & ei euincatur, non tenentur fideiussores. Vitianus.

n Herede. instituto ab emptore.

o Actio est. h̄c est insufficiēs ratio: quia adhuc remanet eadē quāstio quare sunt liberati. dic ergo quod ideo liberātur antequam euincantur legatario, qā nō possunt pro eodem apud eūdem esse obligati: vt. j. de fideiuss. l. Vranius. & j. l. proxī in prin. Item post euictionem ideo similiter non tenētur, quia iam erant liberati, vt modō dixi. Item & quia si non esent ea ratione liberati, quia pro eodem &c. tamē cum legatum sit in specie, non tenetur de euictione heres: licet securus esset in genere: vt infra eo. l. heres.

p I. i. d. e. m. libro quinquagesimo etiaco Digestorum.

q S iis qui satis à me de euictione accepit, fundum à me herede legauerit, confessim fideiussores liberabuntur: quia etiam si euictus fuerit ab eo cui legatus fuerat, nulla aduersus fideiussores actio n̄ est.

r xli. P a v l u s libro secundo ad Edictum Aedilium Curulum.

s I ei cui vendidi, & duplam proimisi, cum ipse eadem stipulatione mihi cauisset, o hetes extiterim: euicto homine, nulla parte p̄ stipulatio committitur. Neque enim mihi euinci videtur, cum vendiderim eum: neque ei cui me promissorem præstarem, quoniam parum commode dicar ipse mihi duplam præstare debere. Item si domino serui heres extiterit emptor: quoniā euinci ei non potest, nec ipse sibi videtur euincere, nō committitur duplæ stipulatio. His igitur casibus exempto agendum erit.

t Cū emptor venditori, vel vēditor emptori succedit, re euicta, contra auctorem vendoris protesthaberi regressus: & successio loco solutionis habetur. Bartol.

u Si is qui fundum emerit, & satis de euictione acceperit, &

inlio, qui mihi c. debet, tanto minorem hereditatem habere videtur, quantum mihi debebatur ab eodem. sic in superiori casu, tanto mihi habet meam Seius mihi succedens, quanto de euictione ei tenebatur: & econtra tanto maiorem ego suam quāto ei tenebar. Cetera plana sunt v̄sque ad. l. si per imprudentiam. Accursius.

v O Cauiſſet. quando mihi præuendiderat. duæ enim fuerunt venditiones.

w P Parte. neque ex prima neque ex secunda emptione.

x Q Debere. vt. & j. de lega. j. l. cum filio. s. ipsi verē. in prin.

y R His igitur casibus. i. in hoc casu, non in primo: vt. j. ad legem Falcidiam, cū emptor. & supra de heredi, vel actio. ven. l. ij. s. si Titius. & facit supra man. l. si seruum Titij. Vel dic, his igitur, id est huiusmodi casibus, v̄l talibus: vt. s. eo. l. non tamen.

Vendiderit.

a vendiderit. & nunc euictus est, & postea emptori &c. vel etiam post successionem.

b Euicto. antē successionem.

c Fideiussores. illos scilicet quos accepit ille qui vendidit sibi: vel si venditor succedit emptori ageret contra illos quos ipse à suo auctore accepit. Fideiussores autem secundi contractus sunt liberauti: vt supra.l.proxi. & in prin.huius legis.

d Quoniam. vult probare qualiter fideiussores secundi contractus liberentur: imò econtra quod primi teneantur.

e Debitor. vt hīc venditor secundus, qui est debitor emptoris. Accursius.

f Proponitur. iuris fictione, quia pro eodē habetur, ac si per iudicem hereditati fieret solutio ab herede. Accursius.

g Hereditati. licet ergo successione sublata, tamen pinguor videtur hereditas peruenisse: vt hīc, & infra ad leg. Fal. l.j. §. si debitor. Accursius.

h In bonis. sic ergo si emptor prior, qui est secundus debitor de euictione, succedat ei, videtur euinci: & fingitur satisfacere hereditati: & sic vt emptor prior agat de euictione. Accursius.

i Heredis. quām fuerit prius quām adiret, id est solueret.

k Soluerit. à simili hic secundus emptor heres primi emptoris succubit, vt secundus emptor, non vt heres primi: sed fingitur detrahere de hereditate primi: & sic quasi heres primi egit de euictione contra fideiussores primi contractus. Accursius.

l Fideiussores. primi cōtractus, non secundi: vt modò dixi. Accursius.

m Poterit. intelligas primi contractus, non secundi.

n Si pregnans. De euictione. ex dupla stipulatione, sed ex empto fortè agi potest: vt supra.eo.l. vēditor hominis. & infra de leg. j. non quocumque. §. Iulianus. videtur tamen contra: vt. j. de leg. ij. si quod ex Pamphilo.

o Partus. nec pars dimidia fundi pro indiuiso: & tamen agitur pro euictione: vt supra eo.l.j. §. fin. subaudias ergo, nec est pars rei venditæ partus: vt infra de vsucap. l. si alienan. §. Sc̄auola. Sed obiicitur quod est infra de ven. inspi. l.j. §. ex hoc rescripto. vbi dicitur quod est portio viscerum matris. Respon. partus mulieris portio esse dicitur quo ad quid, scilicet vt pro eo non agatur interdicto de li. exhi. sed tunc demum cūm fuit editus.

eundem fundum vendiderit, a emptori suo heres extiterit, vel ex contrario emptor venditori heres extiterit: an euicto b fundo, cum fideiussoribus agere possit queritur. Existimo autem utroque casu fideiussores c teneri: quoniam d & cūm debitor c creditori suo heres extiterit, ratio quædam inter heredem & hereditatem ponitur, f & intelligitur maior hereditas ad debitorem peruenire, quasi soluta pecunia quæ debebatur hereditati: g & per hoc minus in bonis h hereditis i esse. Et ex contrario, cūm creditor debitori suo heres extiterit: minus in hereditate habere videtur, tanquam ipsa hereditas heredi soluerit. k Siue ergo is qui de euictione satis acceperat, emptori cui ipse vendiderat, siue emptor venditori suo heres exstiterit, fideiussores l tenebuntur. Et si ad eūdem vendoris & emptoris hereditas reciderit, agi cū fideiussoribus poterit. m

xliii. PAVLVS libro quinquaginta et tertio ad Edictum.

S I prægnans ancilla vendita & tradita sit: euicto partu vendor non potest de euictione n° conueniri, quia partus o venditus non est.

xliiii. IULIANVS libro quinquaginta et octavo Digestorum.

V Accē emptor, si vitulus qui post emptionem natus est, euincatur, agere ex dupla stipulatione non potest: p quia nec ipsa, nec vsusfructus euincitur. Nam quod dicimus vitulum fructum q esse vaccæ: non ius, sed corpus demonstramus: sicuti prædiorū frumenta & vinum fructum recte dicimus, cū constet eadem hæc non recte r vsusfructum appellari.

xliiii. ALFENVS libro secundo Digestorum à Paulo Epitomatorum.

S Capham non videri f nauis esse respondit, nec quicquam

A P V Accē emptor. Non potest. sed nec ex empto videtur: quia si bona fidei erat, fecit suum fructum: si malæ fidei, non agit. Respon. bo. si. possessor erat: sed tamen extantes restituit petitoti: & ideo agit ex empto. Vel dic, perceptum vitulum à venditore antē traditionem, vel à quocumque, cūm fine culpa vendidit desit possidere: malæ fidei autem non agit nomine rei vel accessionis, nisi stipulatur vel paciscatur de euictione: vt. C. eodem. l. si fundus.

¶ Fructum. quo casu pars videtur euinci, & ideo agetur: vt supra eodem. l. j. & infra eod. l. si ab emptore.

XLV. IDEM libro quarte Digestorum à Paulo Epitomatorum.

Q Vi fundum tradiderat iuggerum centum, fines multo amplius emptori demonstrauerat. si quid ex his finibus euinceretur, pro bonitate eius emptori præstandum ait: quamuis id quod relinqueretur, centum iugera haberet. u

Si vsusfructus rei venditæ pertinet ad alium, tenetur vendor emptori, quatenus interest eius tempore quo agit, vsusfructum non fuisset alterius venditionis tēpore. hoc dicit.

XLVI. AFRICANVS libro sexto Questionum.

F Vndum cuius vsusfructus Attij erat, mihi vendidisti, nec dixisti vsusfructum Attii esse. hunc ego Mævio, detracto vsusfructu, tradidi. Attio capite minuto, non ad me, sed ad proprietatē vsusfructum redire ait, neque enim potuisse constitui vsusfructum eo tēpore, quo alienus esset, sed posse me venditorem de euictione conuenire: quia æquum sit, eandem causam meā esse, quæ futura esset si tunc vsusfructus alienus non fuisset.

Qui constituit seruitutem in re aliena, personaliter obligatur euictionis nomine. hoc dicit.

Si per alienum fundum mihi viā constitueris, euictionis nomine te obligari ait. Et enim quo casu si per proprium constituentis fundum concessa esset via, recte constitueretur: eo casu si per alienum concederetur, euictionis obligationem cōtrahit. Cum tibi Stichum venderem, dixi eum statu liberum esse, sub hac conditione

subtilius. nec ideo mihi debet teneri emptor, quia vsusfructum retinere nō potui: vt probatur. j. de iure dot. l. si mulier. §. j. & 3. de act. emp. l. tenet. §. si tibi. Sed ecōtra si iste qui detraxit, prius decebat quā Titius fructarius, vel tali casu cōstituatur quod defineret esse fructarius: etiā si verū esset, tenetur emptori: vt. §. de act. emp. l. fundum. & facit ad. l. §. de vsusfructu. sub conditione. Acc. ¶ Contrahit. vt. §. eo. l. si quis per fundū. nō tamen est seruitus cō-

stituta, quæ sine prædiis esse non potest: vt. s. communia prædi. l. j. & insti. de serui. s. ideo autem quæ sunt contra. Sed hic tantum personalis obligatio contrahitur: vt dictum est.

^a Exoluerit. alias exoluerit. i. exceperit. & alias est exceperit.
^b Iussum. scilicet à testatore.

^c Dixerim quinque. scilicet iussum dare. Sed hīc nonne mentitus est quia videtur dixisse. v. tantum iussus est dare: vt. s. de inter. act. de ætate. s. si cum esset. ergo debet teneri: vt. j. eo. l. qui libertatis. s. q. d. ergo. quæ est cōtra. & j. c. l. qui alienam. s. f. si. quæ est similiter cōtra. nā in prædictis dicitur mentionē in summa danda teneri. Sed ibi dicit de maiori: hīc de minori. & est ratio in his omnibus cōditionibus, quia cum vēditor noluit teneri emptori ex conditione quæ erat emptori grauior, vel deterior, & eam expressit, ergo non tenetur ex ea quæ erat ei leuior. Et sic no. quod non punitur quis propter mēdaciū, cūm aliū nō afficiat damno. sic. s. de inter. act. de ætate. s. f. nā & secundū canones multa sunt genera mendaciorum.

Mendacium non semper punitur.

^d S id est bis quīque. ^e Dignus. sic & s. de aetio. emp. l. si duorum. & infra eo. cum plures. & facit supra de ædi. edict. l. si plura.

^f C vñ fundus. Conſequeretur. quod iniuum est: vt. supra e. l. quod dicitur.

^g S i ab emptore. Petiuitute & hy- chtus dicitur pars domi- onere l. 26 s. nij: vt. s. de vñfructu. l. de pig. l. pe. nij. Accursius.

^h S i pignora. Extra or- dinem. nam solē- nitas iudiciorum ho- die recessit ab aula.

ⁱ Re euicta. quia ex of- ficio venditur: vt. s. fami. ercisc. l. qui erat.

^k Actio. imò videtur nego. gest. vt supra de neg. gest. l. ait prætor. s. si executor. quæ est contra. Solu. vt ibi.

^l I per imprudentiam. J. C. A- S s v s. Si iudex me emptorem per impru- dentiam iuris condenauit, credēs per vnum testem probatum, vel per errorē facti, vt quia non bene elegit testes: neutrō casu teneat agere de euictione: sicut neque quando iudex fuit corruptus vindicante aliquo. Viuianus.

^l Si per imprudentiam. scilicet iuris.

^m Errorē. scilicet facti. Accursius.

ⁿ Auctoris. id est vendoris.

^o Aut quid. Scilicet dices contra respon. quid ergo refert. & e.

^p Stultitia. imprudentiam & errorem vocat stultitiam. Item in-

iuriam hīc vocat eandem, & plus: quia quando erat corruptus.

^q Quæ fu. emptori. à iudice: idem si ab alio: vt. quia de prædio ex- pellatur: vt. C. de aet. empti. l. fin.

^r Auctorem. vt. C. de te. per mu. l. j. nec heredis. f. a. in peti. her. nocent legatatiis: vt. j. de lega. j. l. si seruus pluri. m. s. quid ergo. nec facta liberti nocet patrono: vt. j. de bō. eo qui clūm major. s. fina. nec fideiussoris facta nocent re o: vt. j. de fi- deiuſſo. l. exceptione. sed f. a. socij omnium * Sed in eum qui pretio li beratus est. l. ad Edictum.

^s I per imprudentiam l. iudicis, aut errorem m. emptor rei vi- etus est, negamus auctori. damnum esse debere. Aut quid o. refert, sordibus iudicis, an stulti- tia P. res perierit? Iniuria enim quæ fit emptori, auctorem nō debet contingere.

Stipulatio de euictione potest committi contrā heredem vedi- toris: licet contra ipsum vendito- rem non potuerit committi. Item & heredi emptoris potest in plus committi, quām potuerit ipsi vedi- tori. hoc dicit. cum. s. non mirū.

Si Titius Stichum post mortem suam liberum esse iussum vendiderit, mortuo deinde eo Stichus ad libertatem peruererit: an stipulatio de euictione interposita teneat? Et ait Julianus committi stipulationem. t. quamuis enim Titio * hoc casu denuntiari pro euictione non potuisset, heredi tamen eius denuntiari posuisset. Si quis locum vendiderit, & idem venditor ab herede suo volunta- te emptoris in eo sepultus fuerit: actio de euictione intercidit. u. hoc casu enim emptor proprietatem amitteret. Non mirum au- tem est, vt euicto homine, ^v de eu- ictione teneatur heres, quamuis defunctus non similiter fuerit ob- strictus: z. cūm & aliis quibusdam casibus plenior aduersus heredē vel heredi competat obligatio,

q. quām competierat defuncto: a. vt cūm seruus post mortem em- ptoris heres institutus est, iuslū- que heredis emptoris adiit here- ditatem. b. nam actione ex empto præstare debet hereditatem: quā uis defuncto in hoc tantum fuit eo. l. vindicantem.

^y Homine. post mortem venditoris.

^z Obstrictus. Pone exemplum superioris. s. si Titius. Accursius.

^a Defuncto de quibus mulis catibus vnum ponit, vt & ecce cum & e. Accursius.

^b Hereditatem. id est aestimationē hereditatis eo homine euicto, quem ipse vendidit: vt supra eo. l. vendor hominis. & in multis aliis

aliis casibus idē inuenies: vt ab heredib. & contra heredes actio-nes incipient: vt. C. vt act. ab heredi. & contra hered. l. j. & j. de-pact. do. l. pater cūm. in fine.

a Expertus. & vici. vnde & solutio totius debiti facta est. vel me-lius expertus sum, & quidē succubui. vnde p̄priè obstat exceptio si agā cōtra alios: quia

trāfit ad eos tāquam ad reos' debendi, & exce-ptio rei iudic. si socij er-ant: vt. s. de arbi. l. si duo. Alij ponunt ca-sum quādo sum contra vnū expert⁹ pro parte, vt agendo in solidum contra alios repellar: vt C. de pact. l. si credito-res. & secūdū primū & vltimū dic, exceptionē intentionis, siue facti: cūm solutio ipso iure tollat obligationē: vt insti. quib. mo. tol. ob. in princip. vel pone φ venditor deceſſit reli-ctis plurib⁹ heredibus: vt. s. eo. l. si rem. §. j.

Sciendum est.] **CASVS.** Siue vendas, siue do-nes, siue in dotem des, promittere potes de euictione sub pēna dupli. Viuianus.

b Ex causa. vt. & j. de iure dotiū. l. nō solum. niſi in prima obligatio-ne contineatur pecu-nia: vt. s. de act. empt. l. Iulianus. §. ibidem.

Si fundo.] **CASVS.** Vē-didisti mihi fundū in cuius parte erat vi-nea: in alia pratum: in ter-tia terra aratoria: & certum pretium pro vi-nea, & certum pro pra-to, & certum pro terra fuit constitutū. si vinea euincitur, agitur ad du-plum vineæ. h.d. vsque ad. l. si dictum. Viuia.

c Si fundo. si. i. quāuis.

d Euincatur. p̄ diuiso. nam si pro indiuiso, nū-quam habetur ratio bo-nitatis: siue venierit cer-to pretio, siue non: vt po-te cūm nec bonitatis

ratio possit assignari: vt. s. e. l. j. & ij. de act. empt. l. si seruum mihi.

§. si modus. in prin. §. & s. eo. l. qui fundum. Accursius.

e Si singula. puta tantū vinea, & tantū pratum, & tantū ter-ra. Accursius.

f Pro benitate. scilicet totius fundi: nec etiam partis euīcte. & hoc in actione ex stipulatu. sed si in ex empto, inspicitur interesse. Accur.

g Praefandum. per actionem ex stipulatu.

h Dolo. Not. dolum præsumi. sic. s. man. l. si procuratorem. §. do-lo. Item hoc in actione ex stipulatu. Quid autē in exempto? qui-dam non idem: tu dic idem: vt. C. e. l. emperor.

i Non potest. niſi pacto hoc sit remissum: vt. j. e. l. Herennius. Vel niſi steterit per vēditorem quō minus eidem nūtietur. sic. j. e. l. si ideo. §. pen. & facit ad hanc. l. s. man. l. fideiſſor. §. si procurator.

k **Q**ui alienam rem. Desinit. id est incipit non teneri: vt hīc, & infra de solu. l. is qui. & infra de ver. obli. l. decem. & hēc sunt vera, niſi ratione restitutionis contigerit: vt infra eod. l. si cū venditor. §. si is qui.

l Teneri. quia non posset amodo euinci, niſi per iniuriam, de qua non tenet: vt supra eod. l. si per imprudentiam. vel per culpam non opponentis exceptionem: vt. s. eod. l. si rem. §. si dupla. Item hoc etiam si hypothecaria agitur: quia extraneus possidet: vt not. C. eo. l. si obligata.

m Tenetur. propter mendaciū: vt infra de statuli. l. si decem dare

iussum. & sic ad interēsse nomine euictionis: vt. d. l. si decem. non ad duplum hoc casu: vt. l. qui libertatis. j. eodem.

n Seruus. hoc enim ad emptorem transit: vt. j. de statuliber. l. si statuliber pēna. §. statuliber. &. §. si seruus.

o **S**i ideo cōtra emptorem. Habuit. vt supra de inoff. testa. l. qui re-repudiatis. in fi. & l. Pa-pinianus. §. meminisse: in fi. §. ibi, proinde &c. Sed quid si certum est emptore amissurū fuſſe causam. etiam si præ-sens esset: vel quid si præsens fuit, & allegauit, & testes produxit: sed sentētiæ non affuit? Respon. in primo non videtur quōd agat de euictione: quia potuit non succumbere: vt. s. de arbi. l. si in tres. & de leg. j. cum res. §. final. & secundum hoc est præ-sumptio iuris, & de iu-re. in secundo contra: quia videtur stetisse, cū sic prop̄ sententiā stet-terit, sicut ignis prope-veniēs veniſſe videtur; vt. j. quod vi atū clam: si alijs. §. est & alia. Itē dicas hīc quōd abfuit in vno mēo per cōtumaciam: aliud si p̄babili causa: vt. C. de cōtra. iu. tu. l. ij. Vel dic ibi derogati præ-sumptioni huius. l. quia probatur contra. Item l. cap. 7. no. hīc q̄ non agit, qui fecit ne vincere pos-set: vt. j. dere iudi. l. cō-tumacia. & j. de con-fessi. l. certū. §. si quis ab-sente. sic. j. de statuli. l. ij. in fine. Sed nonne absens hodie vincere posset? Respon. vtique: vt. C. de iud. properan-dum. §. & si quidē. &. §. si autē reus. sed tamen est idem: quia præsens aliqua allegare potuiſ-set, quibus vicisſet.

p Adfuit. nomine il-lius absensis: vt subiicit de tute.

q Egit. id est defendit: & sic ad inferiora.

r Tutor auctore. aut cuīn pupillo, cū auctoritate tutoris fuit cō-ceptum iudicium. & valet etiam si cum solo tute fuit a-ctum: vt hīc. aut sine auctoritate, & non valet, niſi sententia sit pro pupillo: vt. C. eo. l. cūm minores. & l. non idē.

s Iudicatum est. quod sufficit, siue ipsi, siue pupillo accipiāti tū-tor auctoretur: vt. j. de administ. tutorum. l. j. §. sufficit. Accursius.

t Contra tutorem. & per consequēns contra pupillum absentem.

u Ab eo. scilicet tute.

x Agendi. id est defendendi.

y Denuntiandum est. de hac denuntiatione dixi plenē supra eod.

l. si rem quam. §. finali. Accursius.

z Abſit. quia sit extra continentiam vrbis: vt infra de verb. obli-ga. l. si absentem.

Si dictum fuerit.] **CASVS.** Si promisiſti mihi quartam vel triplū

nomine euīct. sub pēna quadrupli. quoniā postea facere non vis. agam actione ex empto informata, vt facias: non tamen fideiſſorem dare teneris. [S I C O M P R O M I S E R O.] Emeram Stichum bona fide: & sic cōperam vſucapere: deinde incepisire alienum, quod mihi nō nocebat. sed si defisi polſidere ſponte, & sic defisi vſucapere, si postea mihi euincitur, cūm ad me poffeffio earum redierit, vel cum eo egerim alio poffidente, & succubuerim de euictione non ago. [IN STIPULATIONE.] Si vendo ti-bi seruum, vt ſecurior ſis de euīc. debes dicere cūm ſtipularis de

Sic Flo. & manuſcr. in vul. malē le-geb euīctus Taurē. in adno & An-ado. & Aug. lib.

Qui nē vin-cere poffet fecit, agere nō videtur.

Qui nē vin-cere poffet fecit, agere nō videtur.

P Adfuit. nomine il-lius absensis: vt subiicit de tute.

q Egit. id est defendit: & sic ad inferiora.

R Egit. id est defendit: & sic ad inferiora.

S Iudicatum est. quod sufficit, siue ipsi, siue pupillo accipiāti tū-tor auctoretur: vt. j. de administ. tutorum. l. j. §. sufficit. Accursius.

T Contra tutorem. & per consequēns contra pupillum absentem.

U Ab eo. scilicet tute.

X Agendi. id est defendendi.

Y Denuntiandum est. de hac denuntiatione dixi plenē supra eod.

L. si rem quam. §. finali. Accursius.

Z Abſit. quia sit extra continentiam vrbis: vt infra de verb. obli-ga. l. si absentem.

S I dictum fuerit.] CASVS. Si promisiſti mihi quartam vel triplū

nomine euīct. sub pēna quadrupli. quoniā postea facere non vis.

agam actione ex empto informata, vt facias: non tamen

fideiſſorem dare teneris. [S I C O M P R O M I S E R O.] Emeram

Stichum bona fide: & sic cōperam vſucapere: deinde incepisire

alienum, quod mihi nō nocebat. sed si defisi polſidere ſponte, &

sic defisi vſucapere, si postea mihi euincitur, cūm ad me poffeffio

earum redierit, vel cum eo egerim alio poffidente, & succubue-

rim de euictione non ago. [IN STIPULATIONE.] Si vendo ti-

bi seruum, vt ſecurior ſis de euīc. debes dicere cūm ſtipularis de

UNED

euic. promittis, quod non euincetur seruus, vel pars eius: quia neque verum est seruū euictum, si tantum pars euincitur. **S I P R A S E N T E.** Si vendis mihi seruum, & quæstio mihi moueat pro eo: debo tibi denuntiare ut me defendas. si te non inuenio, possum denuntiare procuratori tuo &c. Cætera plana sunt.

a Simpla. pacta enim talia valent: vt. j. eo. l. si plus. in prin. & potest dici ut h̄c sit disiunctio legis: ac si dicat, conuenit inter contrahentes, siue de simulo, siue de duplo, siue de triplo, siue de quadruplo: certè quod istorum conuenit, illud erit seruandū. si autem esset paciscen-
tiū h̄c distinctio, quia dixisset emptor, promittis aut simplum, aut duplū, aut tripulum, aut quadruplum: non seruaretur quod eligeret alter: sed quod minimū
vt. j. de verb. ob. l. inter stipulantem. §. si stipula-
tē. at h̄c vult seruari conuentionem per actionē ex empto infor-
matā ab hoc pacto in-
cōtinēti apposito. nam datur h̄c ex empto etiam ad quadruplū p-
mittendum: vt. s. e. em-
ptori. §. si simplam. Alij dicunt q̄ h̄c est disiunctio paciscētium, quasi ipsi possint sic pacisci, & eligere possint quā partem voluerint, vel actor, vel reus: & hoc per. l. j. de verb. ob. l. in cōventionalib. in prin. prima verior est. Sed quomodo maximē se-
cūdū primum intellectū stipulatio fit vlt-
tra duplū: vt. C. de sen. quæ pro. l. j. §. sancim⁹ quæ est cōtra: Solu. ibi de interesse singulari, quod non excedit du-
plum communis inter-
esse per iudicis aestimationem: h̄c autem partes taxauerunt: vnde hoc labore iudicem releuauerunt. Item eodem modo est contra supra de act. emp. l. Iulianus. §. ibidem. sed ibi pœna accedit loco quātitatis: h̄c autē loco rei emptæ. Sed vsque ad quā summā poterit emptor stipulari? Respo. vt que ad quadruplum, cūm apponatur per h̄c verba: duplū &c. vt insti. de act. §. omnes, sicut & alias. C. de spō. l. mulier. §. fina. secus si certa quantitas puta. c. quia tunc quantum vult: vt insti. de inuti. stipu. §. alteri. & j. de verb. ob. l. stipulatio ista. §. alteri. potest etiam h̄c lex intelligi quod egissent partes ut simila tantum promitteretur: tamen per errorē plus est promissum. certè agitur ex empto. s. ad simulum. & facit pro hac positione. §. si quis cau. sed & fi. §. fina. Item contra. j. de iure fis. l. si procurator. Solu. ibi speciale.

b Actione informata, vt secundū pacta fiat promissio. Vel dic, promittatur dicto pacto.
c Poterit. potest opponi, h̄c stipulatio est præatoria: vt infra de Ludo. Rom. præto. stipu. l. j. §. stipulatio. ergo non potest addi, vel detrahi: vt in. 2. charta infra de verb. ob. l. in conuentionalibus. Solu. hoc verum, nisi vt hoc, quod lex permittit: vel h̄c non addit nisi volente utraque parte: vt h̄c. dispositio. §.
d Repromissio. vt supra eod. l. emptori. §. fin. & infra de præto. sti-
no habet lo- pu. l. j. si. §. stipulatio duplæ.
cum in eo
e Actio. nisi volente venditore fiat: arg. §. ad legem Rho. de iac. qui proro-
gauerit: id l. j. §. si conseruatis. in fi. §. Item dic, nulla ex stipulatu, sed ex em-
est cōsensu- pto sic: arg. §. e. titu. si rem. in prin.
rit in iudicē
f Nulla enim. nec enim per omnia sententia arbitri est sententia: non suum. vt supra de his qui notan. inf. l. quid ergo. §. ex compromisso.
g Feci. scilicet restitui. Sed quid si in iudicem ordinarium, cui

A non eram subiectus, consensi: Respon. Ioan. idem quod in arbitrio, ratione huius legis. Item quid si plures erant mihi ordinarij, & vnum elegi: Respon. non idem: quia hoc fit ex necessitate: vt supra loc. in naue. & not. h̄c non agi de euictione, nisi per sententiam euincatur iudicis: vt & s. de rei vin. vtique. Sed contra supra eo. l. si mancipium. §. si communi diuidundo. Solu. & ibi fuit sententia iudicis.

h Non potest. speciale in homine secundū Io. secus in equo, & cæteris indiuiduis: & secus in fundo: vt. s. eo. l. j. & ibi plenē de hoc dixi.

i Euictus. de quo solo tenetur: nō de parte ex stipulatu.

k Si cum posset usucare. Sed quid si non potuit, quia malam fidem habuit? Respon. posset distinguiri forte, subtiliter quæsierit, an vltro sibi aliquis retulerit: vt primo casu videatur esse in culpa, secundo nō. vt infra de lega. iij. fidei commissa. §. si rem.

l Cepit. desinendo poscidere. Accursius.

m Procuratori. si autem absente, sufficeret suo procuratori, licet idem venditor ignotaret. idē si nulli, cum procuratore non haberet.

n Posset. vt. j. quod vi aut clā. l. j. §. sed & Arist. quid si nō denuntiatur, sed venditor quia mihi p̄ indiuisio vel in duplo partem védiderat, simul est b mecum conuentus de facto à Titio rei vindi. & in iudicio pariter probations præstimus? Respon. eū conueniri posse: vt ar. j. eo. l. Heren- nius. §. pen. & j. de ma- test. Lucius. in fin. & de hac denuntiatione dic

Vide. l. Stipu-
latio ista. §.
habere. j. de
verb. ob. l.

Vide. l. cum
quærebatur
j. iud. sol.
b] Not. glo-
sing. ad hoc
propositum
quod denun-
tiatio nō de-
bet fieri vē-
ditori qui si-
mul & semel
fuit conuen-
tus in iudi-
cio cum em-
ptore. Bolo.

c H Abere licere rem videtur emptor, & si is qui emporum in euictione rei vicerit, antē ablatam vel abductam rem sine successore deceperit: ita vt neque ad fiscum bona peruenire possint, neque priuatim à creditoribus distrahi. tunc enim nulla competit emptori ex stipulatu actio: quia rem habere ei licet. **¶** Quod cum ita est, videamus num & si ab eo qui vicerit, donata legata res fuerit emptori, æque dicendum sit ex stipulatu actio: nem non nasci, scilicet si antequam abduceret vel auferret, donauerit aut legauerit: **¶** alioquin

vt supra eo. si rem. §. fin.

o Pupillo. imò videtur quod non, sicut nec ab eo cautio damni infecti exigitur sine tute: vt infra de dam. infec. si finita. §. si pupillus. nec in mora constitui, nisi tutor cum eo interpelletur: vt. j. de verb. ob. l. l. sed si ex stipulatu. quæ sunt contra. Sol. h̄c in fauorem pupilli dictum est: vt si saltem pupillo, cūm possit, non denuntietur, emptor non agat. sed ibi non prodest, vt solus teneatur ex stipulatu, vel ex mora: quia opus est adesse tutorem: vt ibi. arg. §. de act. emp. Iulianus. §. si quis à pupillo. & insti. de auct. tu. §. j.

H Abere licere.] **C A S V S.** Vendidisti mihi fundū, & promisisti habere licere. venit Titius, & agit contra me rei vin. & obtinuit: sed antē executionem decepsit, sic quod non appetet qui petat executionem fieri. quæritur an sit commissa stipulatio? Dicitur quod nō. Idem dicit si dictus Titius victor mihi legauit rem illam antequā per executionem mihi auferretur. secus si post. Vi.

P Abductam. manu militari.

q Licet. vt & supra de act. emp. l. iij. j. respon. & supra eo. si seruus venditus. §. j. & C. de euic. l. iij.

r Non nasci. Respon. vtique non nascitur.

f Legauerit. & ita haberet rē. non ergo aestimationem petat: vt. j. sol. ma. si verò. §. fi. Sed videtur q̄ controuersia mora statim sit in mora: & non purgetur, licet postea habeat rē: vt. j. de verb. oblig. stipulatio ista. §. sed quatenus. &. §. si quis forte. quæ est cōtra. Sol. refert an is qui promisit habere licere, moueat controuersiam, & tūc cōmittatur stipulatio antē lit. cōtesta. vt ibi. an aliis, & tūc re abducta cōmittitur. Sed illud notandum q̄ vbi promisit duplū re euicta, et si mouēt cōtrouersiam ego venditor: expectatur tamen senten-

sententia: vt. s. eo. vindicant. & l. sed si ex. secundū. Azo. ADDIT. Cōclude ex hac glo. q̄ aut agitur ex stipulatione habere licere: & tunc refert, moueat controvērsiā venditor, vel tertius: aut ex stipulatione dupla, & tunc ambulat pari passu, secundum Bal. hīc.

a Non potest. vt. &. j. eo. l. emptori post euict. Sed contra. j. de except. do. si fideiussor. Solu. ibi fundū & omne interesse paratus erat dare: hīc solum fundū. vel hīc in alia stipulatione quā ibi: vt dices infra eo. l. emptori, Accursius.

Heres. J CASVS. Testator legauit mihi seruū in genere: heres tradidit mihi Stichum, & promisit de euic. quia credebat hereditarium: tandem est euictus mihi: agam actione prima ex testamento, ac si non esset mihi traditus. Viuia.

b Nominatim. id est in genere. si autem certus est, talis dādus est qualis est: vt. j. de leg. j. si à substituto. & l. si legati serui. & l. si seruus Titij. & l. si dominus. §. j. & s. e. si is qui. nisi scies alienā, vel nisi coniunctae personae: vt insti. de leg. §. nō solum. Et hēc vera, si denuntiauit heredi antē iudicium: vt infra de leg. iij. l. qui concubinam. §. herēs. aliter in venditione: vt s. eo. si rem. §. fi. Vel pone iudicium pro sententia, quod tuti⁹ est, quia promptum est iura iuribus cōcordare. Item quod dicitur, in seruo in genere relicto, idem in subalternatione: vt infra de leg. j. que de legato. Accur.

Sres. J CASVS. Emi à Titio domū pro.

c. deinde deceffit. quidam (pura Seius) me heredem instituit, & à me legauit illam domum dādam Cornelio. postea est euicta per dominum, queritur an Cornelius possit de euictione agere contra aliquem? Et dicit quod non. nam contra me non, quia in specie fuit legata. contra Titium à quo emi, non, nisi in duobus casibus. primus quando cessi iura mea Cornelio cōtra Titium. Item in alio quando cedo coactus, quia testator meus mihi iniunxit vt cederé: quo casu teneor cedere bona hereditaria quæ ob ipsum sunt hypothecata.

c Am. herede instituto à quodam.

d Nisi cessa. gratuito scilicet spontanea voluntate mei, qui sum heres: sed nec ego videor agere posse, nisi in casu: vt. j. eo. l. pater. Sed numquid cogar cedere, quia sine meo incommodo est? Respon. vt no. s. e. l. in creditore. Item quod est inutile mihi, aliis est vtile: vt not. C. de iure do. l. fi. in princ. nec mirum, quia plerumq; alter vendit, & alter tradit, & alter de euic. tenetur, vt creditor & iudex.

e Casu. subaudi, in quo.

f Hypothecas. tacitas scilicet in rebus defuncti. qui heredem rogauit cedere actiones: vnde heres haber necesse cedere.

g In venditione. Oportet. hoc cum fuit dictū, vel ex certa sciētia fuit omisso ne dupla promitteretur vel præstaretur. alioquin agetur perpetuo vt dupla promittatur: vt supra eo. l. ij. & supra eo. l. emptori. §. fi.

h Ex natura. & pro id est. Vel dic, stipulatus erat à venditore periculum euictionis præstari sibi, sed non in certa quantitatē, ager ergo in simili ex stipulatu, & ex empto ad interesse. Acc.

i Interess. Nota natura actionis ex empto esse, vt detur ad interf. Vetus.

semel commissa stipulatio resoluta non potest. **a**

Quando seruus legatur in genere, & traditur alienus, agitur ex testamento re euicta. Barto.

L VIII. I AVOLENVS libro primo ex Plautio.

Heres seruum non nominatim b legatum tradidit, & de dolo repromisit: postea seruus euictus est. agere cum herede legarius ex testamento poterit, quāuis heres alienum esse seruū ignorauerit.

L IX. POMPONIVS libro secundo ex Plautio.

Sires quam à Titio emi, legatus sit à me: c non potest legarius conuentus à domino rei, venditori meo denūtiare: nisi cesset ei fuerint actiones, vel quodam casu e hypothecas f habeat.

L X. I AVOLENVS libro secundo ex Plautio.

S in venditione dictum non sit, quantum venditorem pro euictione præstare oportet: g nihil vendor præstabit praeter simplā, euictionis nomine: & ex natura h ex empto actionis, hoc quod interest. **i**

L XI. MARCELLVS libro octavo Digestorum.

S id quod à te emi, & Titio vendidi, voluntate mea Titio tradideris: de euictione te mihi teneri, sicuti si acceptam k rem tradidissim ei, placet.

L XII. CELSVS libro vicensimo septimo Digestorum.

A esse: vt. C. eo. l. non dubitatur. & s. de actio. empt. Titius. in fi.

k S id quod à te. Acceptā. quasi breui manu: vt supra si cer. pet. s. l. singularia. in fine.

S rem. J CASVS. §. si ei. Titius vendidit mihi fundū pro. c. qui decedens tres habuit heredes: omnes in solidum tenentur defendere, non tamē qui libet potest defendere pro tertia. Secundò dicit, aliis cessantib studiōsē, hīc si vincit, omnibus pdest: si perdit, omnib⁹ nocet: vt quasi re legitimē euicta de euictione agam & contra alios. [s. FVN- D V M.] Vendidisti mihi fundum in quo vsus fruct. erat Titij, sic vt li- cēt capite minueretur, esset tamē ei repetitus, puta quoad viuet: in vēditione autem dixisti vsumfru. esse Titij. sed non dixisti qualitatem sicut erat. postmodum Titius capite minuitur. ego nolo habere vsumfruct. Titius retinet ex repetitione. ego contra venditorē meū agam in quantum interest non fuisse Titio repetitū, vel ad duplā vsumfruct. si stipulatus sim. Viuianus.

l Habetur. vt institu. de re. diui. §. interdum.

m Vna. secundū quod nos simpliciter sequitur.

n Denuntiari. quia in solidum unicusque denuntiandum est, licet partis præstatio quemlibet liberet: vt infra de verbo. obliga. l. cum ex causa. & l. in executio- ne. §. in solidum.

t Laudare præscalingua significat nominari. Gel. lib. 2. ca. 6. Macrob. Nonius & Bud hīc.

L XIII. MODESTINV S libro quinto Digestorum.

H Erēnius Modestinus respōdit, non obesse ex empto agenti, q̄ denuntiatio pro euictione interposita nō esset, si pacto ei remissa z̄ esset denūtiandi necessitas. Gaia Seia fundū à Lucio Titio emerat: & quētione mota fisci nomine auctorē laudauerat, t̄ & euictione secura fund⁹ ablatus, & fisco adjudicatus est venditore **¶**

vt subiicit.

p In iudicium. omnes.

q Subiicit. in solidum: vt statim patet.

r Denuntiationis. in solidum cuiilibet factæ.

f Vincitur. & hoc casu recte, &c.

t Quoad viueret. in quo casu intelligatur repetitus.

u Detraicto vsumfructu. pro Titio.

x Fruendi. scilicet ex repetitione: vt supra de vsumfru. sed & si quis §. si operas.

y Erat. illud solum & totum, scilicet quod specialiter & simpliciter pertinet vsumfru. ad Titium, non etiam quoad viueret: hīc enim semel amissum resumit: vt supra qui mo. vsumfru. amit. l. iij.

z H erēnius. Remissa. remittentibus enim &c. vt supra titu. l. j. l.

H queritur. §. si vendor.

a Venditore. ergo eo absente tenetur appellare etiam in mala causa, quia in bona tenetur & eo præsente: vt. C. de admi. tuto. l. si bonam. sed an debet prosequi? fortè non, ad instar procuratoris: vt C. de procu. l. inuitus. & quod in fi. huius. l. dicit, in bona causa dicit, & quando non tenetur appellare. ADDITIO. Pro declaratio- ne istius glo. dic secundum Bald. hīc quod aut emptor habet malam causam, quia verè res est potentis, & tunc nō credo quod appellare teneatur, cum etiam sine sententia possit restituere: vt no. s. de nego. gest. at qui natura. §. cum me. & s. māda. Quintus. & hoc dico, siue vendor sit præsens, siue absens: licet glo. cōtra. Si verò habet bonam causam: si præsens sit vendor, non credo quod appellare teneatur, vt hīc. Si verò sit absens, tenetur appellare, vel denūtiare vt appellat: vt. s. māda. si procurator. §. si ignorantes. Sed in eo quod dicit, si emptor habet bonam causam, q̄

fff

non tenetur appellare praesente veditore, videtur falsum, quia sic sententia fuit iniuriosa, ergo non nocet venditori: vt. l. si per imprudentiam. s. eo. nec sua præsentia auger obligationem, & ideo istud dictum non est verum, vbi constat q̄ bonam causam habebat, sed est verum in dubio, quādō non constabat hoc, nec contrarium. & ita teneatis secundum Bal. hīc.

a. *Præsente.* facit enim præsentia: vt. e. si ideo. s. fi. & dic præsente, scilicet tēpore sententiæ. & sic potuit appellare.

b. *Appellauit.* quando nō habebat necesse: vt s. posuit. & ita refert an non appellauit, an appellauit, sed vitio suo perdidit causam.

c. *Ex præscriptione.* quia intra fatales dies nō est prosecutus appellatio- nē, ideo bona videtur fuisse causa: vt. s. eo. l. si ideo, idē si renuntiauit causę, eadē ratione. idē si nō appellauit quādō bonā causam habuit: vt. C. de admi. tuto. l. si bonā. & sic tribus modis videtur perdidisse suo vitio, quibus casibus non agit, vt hīc, & j. de fideiū. l. exceptio- ne. & j. si cui plus quā per leg. Fal. nīf. s. si legatarius. & s. manda. si procuratore. s. si igno- rantes. & j. de solu. Sti- chum aut Pamphilum s. pe. & s. e. l. hoc iure. & præsumo semper ma- lam causam, ex quo se- mel est dānatus: vnde appellare non tenetur, maximē præsente ven- ditore, sicut hīc dicit.

Ex mille.] In princi- huius. l. ponit glo- hunc casum vsq; ad. s. si totus. [s i t o t v s.] de fundo flumē abstulit. cc. postea euictum est totum quod super- erat, agis cōtra me pro dupla pretij mille iuge- rum, quia si aliās esset deterioratus, nō deminueretur dicta dupla, neq; augeretur si fun- dus esset melioratus. [Q V O D s 1.] Pone q̄ vēdidi tibi fundum mille iugerum, in quo quinta erat Titij. flumen adiecit. cc. & sic sunt modō mille &. cc. iugera. Titius euicit tibi quintā id est. cc. nunc queritur an teneatur de euictione de illis. Dicit q̄ non, sed tantum de quinta mille, quia eius quod de alluione est euictū, non præstat vendor periculum. [Q V A s i t v m.] Vendidi tibi fundum mille iugerum, in quo Titius habebat quintam. flumen abstulit. cc. per alluionē. cc. attulit. postea Titius euicit quintam totius, & sic. cc. queritur an in totis. cc. de euictione ages. & dicitur q̄ non, sed in sola quinta octingentorum quā remanserunt quādō primo. cc. flumen abstulit, quā sunt. clx. & sic pro. v. ducē- torū quā attulit flumē, non tenerur vēditor. [C A T E R V M.] Dicit q̄ hāc vera sunt, quando quota fundi euincitur. Cāterū si certus locus fundi euincitur, agitur pro dupla illius loci. fortē enim de melioribus locis fundi est, quod cōsiderādū est. [Q VI V N V M] Ego & Titius habebamus fundum duorum iugerum indiuism. vendidi ego. Scio vnum iugerum pro indiuiso designatum mēsura. dicit q̄ non transfero dominium iugeris ipsius designati, sed di- midiam tantū, cūm in qualibet gleba quilibet nostrum habet dimidiam pro indiuiso. Idem si nō designauit iugerum integrum, sed quandam locum non ad mensuram fortē. Viuianus.

d. *Ex mille iugeribus.* Mille iugera vēdidi tibi, in his quartam par- tem habebat Titius, scilicet. ccl. primō flumen abstulit tibi. cc. de-

num Titius petiit quartam mille. s. ccl. sed tu in quarta ducen- torum quā flumen abstulit, & quā periit, repulisti Titium. in. l. agis contra me pro quarta mille, quā pertinuit ad Titium. non po- tes, quia tibi emptori periit quarta ducentorum, vt de euictione non agas quā abstulit flumen, non mihi: vt ob id non teneat pro euictione, nisi p̄ quinta mille, id est. cc. & se- cundum hūc modum Iungel. i. procedes in sequenti- s. cod. bus respon. Accur.

e. *Pro parte quinta.* scili- cet mille, nō pro quar- ta mille, quod esset. ccl.

Sic Flor. & omnib. ma- nus. & vulg. perperā qui- dā putat le- gendum cē. Totius ad partem non est eadē ra- tio.

* Etiā non fuerit nomi- natim addi- tu de partis euictione.

qua pars fundi est fun- dus. l. 16. s. 2. s. eodem.

Ex mille iugeribus traditis, ducenta † flumen abstulit. si postea pro indiuiso ducēta euincatur: duplæ stipulatio pro * parte quinta, nō quarta, præstabatur. nā quod periit: damnū f emptori, non vēditori attulit. Si totius fundus quē flumen deminuerat, c- uiuctus h sit: iure non deminuetur euictionis i obligatio, non magis quām si incuria fundus aut seruus traditus deterior factus sit. Nā & ecōtrario non augetur quantitas euictionis, si res melior fuerit ef- fecta. Quādō si modo terræ inte- gro k qui fuerat traditus, l du- centa iugera per alluionē acce- ferunt, ac postea pro indiuiso pars quinta m totius euicta sit: perinde pars quinta præstabatur, ac si sola ducenta n de illis mille iugeribus quā tradita sunt, fuissent euicta: quia alluionis o periculum non præstat P vendor. Quā- situm est, si mille iugeribus tra- ditis, perissen ducenta, mox al- luuiio per aliam partem fundi du- centa attulisset, ac postea pro in- diuiso quinta pars euicta esset: pro qua parte auctor teneretur. Dixi, conseqens r esse superioribus, vt neque pars quinta mille iuge- rum, neq; quarta t debeatur eu- ictio nomine, sed perinde u te- neatur auctor, ac si de octingentis illis residuis sola cētū sexaginta x fuissent euicta. nam reliqua qua- draginta y quā vniuerso fundo

In hanc le- test ei restitui per allu- gē vide mo- linæum.

tum quod supereft euincitur: & an idē in grege si quinq; pecora primō perierint, & quod supereft euincitur? & videtur in omnibus idem: vt supra de leg. & senatuscon. l. non possunt. Accur.

i. *Euictionis.* in actione ex stipulatu de dupla. aliter in actione ex

empto: vt. s. de actio. emp. l. Titius. s. fi. quā est contra. & j. co. l. euicta re ex empto. Item hīc de augmēto quod superuenit post:

de eo verō quod antē euictionem, dic vt diximus. s. el. j.

k. *Integro.* id est mille iugerum, vt subiicit.

l. *Traditus.* cuius totius quinta erat Titij.

m. *Quinta.* scilicet. ccxl.

n. *Ducenta.* quinta mille.

o. *Alluionis.* id est. xl. quā sunt euicta de ducentis, quā accre- uerunt: quorum sunt quinta portio.

p. *Non præstat.* duplæ stipulatio: quod in actione ex empto præ- stitit: vt supra eo. l. euicta, quā est contra.

q. *Mille.* in hoc casu quinta erit Titij.

r. *Consequens.* imō videtur potius contrarium in princ. s. si totus. sed consequens ei quod in alluione dicitur.

s. *Quinta.* quā erant. cc.

t. *Quarta.* quā erant. ccl.

u. *Perinde.* q. d. sicut quando nil accreuit, non tenetur auctor: sic & quando re accreuit. nam, &c.

x. *Centum sexaginta.* quā sunt quinta octingentorum.

y. *Reliqua quadraginta.* quā sunt quinta ducentorum.

Deceſſerunt.

a Decesserunt illi euicti, id est pro portione qua habebat in fundo. Accursius.

b Intellegi. q.d. sicut de mea portione quam euinco. xl. periuise intelligitur tota, ita & meae portioni. xl. accreuius videtur, que ego intelligor euicisse, quasi horum periculum quae accreuerunt. & intelligitur euicta,

nec praestat venditor: sicut no pristat eorum periculum quae intelliguntur decessisse mihi euincenti quintam partem octingentorum quae remanserunt, cum nihil accessisset.

b Intellegi. ideòque non praestatur euictio. Accursius.

c Pro bonitate. hoc dicitur esse verum in aetio ex empto, sed no in stipulatu. quod falsum est: quia i ea habetur ratio bonitatis, no vt praestet totu quod pars euicta valet hodie, sed vt fiat omni partium collatio. & ita quicquid pars valeat, videbitur: vt si emi. xx. re que erat. xxx. amodò scis q i vtraq; parte euicta & no euicta tertiam hodie sum lucratu: & ita econtra si decreuerit rei pretiu, vel plusquam valeat sit empta, secundum Io.

d Qui vnum iuggerum. duo erant duo iugera habentes p in diuiso.

e Tradidit. vnum iugerru mēsura designatum, quod facere non potuit nisi p parte dimidia: quia vt dixit Ir. aut solam dimidiā ha

bebat fundi, aut solam dimidiā possidebat: ideòque alterius partis dominium transferre non potuit.

f Locum. non mensuratum.

g Fundum. scilicet totum, cum dimidia tantum sua sit. Accur.

R Em hereditati pignori obligata heredes vendiderunt, & euictionis nomine pro partibus hereditariis sponderunt. cum alter pignus pro parte i sua liberasset, k rem creditor euicit. l Quarebatur an uterque heredum conueniri possit. idq m

heredes. scilicet debitoris.

i Pro parte. pignus dicitur liberari pro parte, non quia pars tantum teneatur, in solidum enim tenetur, sed quia pro parte debiti, quae soluta est, pignus non tenetur: sed pro parte alia non soluta tenetur in solidum.

k Liberasset. subaudi, alter non. Accur.

l Euicit. ab emptore per hypothecariam tanquam duo rei debendi. Accur.

m Idque. vt quilibet possit conueniri. & sic supple respon.

n Causam. quasi dicat. non ideò quod in solidum teneatur tanquam duo rei debendi.

o Exceptionem. opponendam emptori agenti de euictione, quo casu recuperat iudicio fami. ercisc. vt. s. fami. erciscun. heredes. s. idem obseruatur.

p Actiones. pro dimidia eius quod modo soluitur, quā videor soluere pro alio.

q Praestarentur. ab emptore, contra heredem conuenti.

r Proponenterur. nec ideò fuit exacto vltra quam iam soluerat, p. Vetus.

A in solidum teneretur (nam non vltra partem hereditati tenebatur) sed propter indiuisam causam pignoris, vt dixi: quia nisi in totum non poterat libertari. Accur.

f Utile. id est efficax.

t Pignus. quo casu recuperat iudicio fami. ercisc. vt. s. fami. ercisc. heredes. s. idem obseruat.

u Cum coheredis. s. qui soluit cōtra heredē, q. ppter eā affect⁹ est dāno in eo quod pristit agenti de euictione.

x Alteri. vt &. s. de noxa. l. electio. s. fin. & s. man. l. mādatū distra hendorum. in fi.

S I cū venditor. l. c. a. s. s. s. Vendidi tibi fundum, & de euictione pmisi. à possessione fine tua culpa cecidiisti. volebā vīdicare, & ideò mihi denuntiasti vt assisterē. ego dixi. age audacter Publiciana vel vili in rē. tu vīdō meo cōsilio nō credidisti, sed directa in rē egisti, & succubuisti. de euictione nō ages. Secūdō, si tibi cōsului vt hypothecaria ageres, & nō fecisti: nihil mīn⁹ agis de euictiōe. neque em ea tibi cōpetebat, neq; eius pignoris dominiū p ēptorē que rere credideras. [s i. s. q. v. i.] Militis rē absens emi à non dño, & prescripsi, vel vsucepi. tādē miles reuersus restituitur ad vindicadū. dicit q & ego restituat ad agendū pro euic. idē ecōtra si miles qui emerat à non domino

Succumbens in rei vindicatione directa, non agit de euictione, si superest sibi Publiciana, vel vīlis rei vindicatio. h. d.

LXVI. IDEM libro vicensimo octavo Questionum.

S I cū vēdō admouisset y temptorem, vt Publiciana potius, vel ea actione quae de fundo vētigali proposita est, experiretur, emptor id facere supersedit: z omnimodo nocebit ei dolus suus, nec committitur stipulatio. Non idem in Seruiana quoque actione probari a potest. hēc enim et si in rē actio est, nudā tamē possessionē auocat: b & soluta pecunia vēdōtori, c dissoluitur: vnde fit, vt emptori d suo nomine nō competit.

equū tuū, vsucepit in militia. nā vt ego restitutor ad vindicandū eo reuerso, sic & ipse contra auctorem suū, vt de euic. agat. [s i. s. q. v. i.]

D SECUNDVS. Rem alienā vēdō Titio, & pmisi habere licere, deinde Titius Seiō verus domin⁹ vult euincere, qui Seius denūtiauit suo auctori. i. Titio: qui Titius assumit procuratō ad defensionē Seij. cū verus domin⁹ de suo iure probasset, & cum hīc defensor rē reddere nollet, condemnatus est in estimationem litis, scilicet defensori, nō domino. quāritur ergo an Titius possit agere cōtra me ex stipulatione habere licere. dicit q non: sed ex empto ad interesse agit contra me: qua actione consequetur dicta litis estimationē, cum eam rem habere de iure non possit à Seio, quem defendit: imō verius, quia actione mandati contra Seium estimationem litis prēstā non habet. [DIVISIONE.] Tres erāt heredes. vnu erat absens, sed habebat domi procuratō ad alia sua negotia. duo präsentes cum illo procuratore absentis diuiserunt heredē. sed postea fundus adiudicatur vni de präsentibus. fuit ei euictus. vnde potest agere contra heredes, & act. prescrip. ver. p euictione ad interesse. aget ergo cōtra absen- tē, si ratā habuerit diuisionē, aliās contra procuratō euictionis nomine, non quātū valebat fundus tēpore diuisionis. Vi.

y Admonuisse. maxime. nam & si non edmonuisse, non committitur stipulatio, cum adhuc supersit sibi Publiciana proposita rei vin. & est contra, vt dixi. s. eo. l. minor. s. si seruus. licet quidam dixerint contra, vt ibi diximus.

z Supersedit. sed egit rei vin. direct.

a Probari. scilicet si venditor admonuerit emptorem vel hypothecariam intenderet. Accur.

b Auocat. s. quia penes auocatē nuda est. i. sine dominio, quod intēdit querere emptor p emptionē: sed per rei vin. vīdicat quis dominiū, id est rem ratione dominij: vt C. vbi in rem actio. l. j.

c Venditori. qui & creditor erat. & dic, soluta ab emptore qui soluit premium.

d Emptori. ex hoc scilicet quod soluta pecunia venditori, liberaatur pignus, appetit quod emptori suo nomine non com-

petit. tunc enim alij non solueretur pecunia.

a Petat. per in integ. resti. completa præscriptione. Accur.

b Possefori. directa cessante propter præscriptionem, vel vñscacionem; vt supra eod. qui alienam. sic & in minore qui petit restitu: vt supra eod.l.minor. Accursius.

c Emptori. militi. s.

d Hominis. s. serui.

e Eo. s. homine.

f Damnatio. in litis æstimatione.

g Ex stipulatu. s. cùm stipulatus est duplū, si ré ei habere nō liceat. nec enim illa committitur statim lata sententia: vt. s. e. habere lice-re. licet sit ar. contra. s. si ser. vindi. l.j. §.j. Sed ibi ipse éptor stipula-tur duplū re euicta, vt ibi non habere licere. vel hīc nō videtur dā-natus, quia nomine aliено dānatur: sed vi-detur ad duplā etiā p euictione agi: vt. s. e. l. euicta. §.j. quæ est con-tra. Sol. vt ibi.

h Non poterit. à suo venditore primo.

i Ex vendito. id est ex empto aduersus vēditotem primum.

k Procurator. i. procurans, aliás nō desideratur ratihabitio. Vel dic quòd erat. p cura-tor ad alia negotia.

l Absentis. vt supra de pecu. l. procurator qui pro euictione.

m In dominum. sicut & ei daretur: vt. s. de a ctio. emp. Julianus. §. si p curator. Azo. Dic a ctionē p scri. ver. vt C. fami. ercif. l. si familiae.

n Deterioris. pretij.

o Excedat. nam si plus valet, tunc crescit æstimatio, & decrescit si min⁹ valet. hoc i actio-ne p script. ver. sicut in actio-ne ex empto, quia in vtraque petitur interesse. sec⁹ in actione ex stipulatu p euictione, in qua inspicitur tē-pus venditionis: vt supra. e. l. ex mille.

P E Mptori. Non recte.

rimo videtur q sic: vt. s. de do. excep. si fideiussor. quæ est contra. Sol. ibi & interesse si quod erat, & seruum parat⁹ est præstare. vnde agentem ad rei æstimationem & interesse, repellit: vt ibi, hīc autē rem tātūm paratus est præstare, & ideò ab interesse nō defenditur.

sec⁹ dico in dupla pre-tij pmissa. nam illa se-me cōmissa, nō resolu-tur postea: vt. s. e. ha-bere. in fi. Itē contra. s. fol. ma. l. si verò nego-tiū. §. fin. vbi dicitur q

Re euicta per restitutionem in integrum, vtilis actio de euictione competit. h.d.

Si is qui reipublicæ causa ab-fuit, fundum petat, a vtilis posses-sori b pro euictione cōpetit actio. Itē si priuatus à milite petat, eadē æquitas est emptori c restituendæ pro euictione actionis.

Si emptori res abest propter fa-tum suū, nō propter euictionem, licet postea propter euictionē sibi absit æstimatio, non committitur stipulatio duplæ, sed agit ex em-ptō. hoc dicit.

Si secūdus emptor vēditoris eū-démq; emptorē ad litem homini-s d dederit procuratorē, & non restituto eo dānatio f fuerit se-cuta: quodcūque ex causa iudica-ti præstiterit procurator vt in rem suā datus, ex stipulatu g consequi non poterit: h sed quia damnum euictionis ad personam pertinuit emptoris, qui mandati iudicio ni-hil percepturus est, non inutiliter ad percipiendam litis æstimatio-nem agetur ex vendito. i

Ex causa diuisionis debetur euictio: in qua venit interesse sicut ex causa venditionis. hoc dicit.

Diuisione inter coheredes facta, si procurator k absentis l in-terfuit, & dominus ratam habuit: euictis prædiis, in dominum m a ctio dabatur, quæ daretur in eum qui negotium absentis gesit: vt quāti sua interest, actor cōsequa-tur: scilicet vt melioris aut dete-rioris n agri facti causa finē pretij quo fuerat tēpore diuisionis æstima-tus, diminuat vel excedat. o

Qui tenetur ad quātitatē respe-ctu certæ speciei, offerendo spe-ciem non auditur, nisi conseruet partem alteram indemnam.

LXVII. IDEM libro decimo Responsum.

E Mptori post euictionem serui quem dominus abduxit, ven-ditor eundem seruum post tem-pus offerendo, quò minus præstet quod emptoris interest, non re-cte P defenditur.

Qui de euictione non tenetur, etiam re euicta à pretii petitione non repellitur. h.d.

LXVIII. IDEM libro undecimo Responsum.

C Vm ea cōditione pignus di-strahitur, ne quid euictione secura creditor præstet: q* quamvis pretium emptor non soluerit,

A marit⁹ liberaſ reddēdo vxori ipsas res quas habuit de hereditate liberti mulieris, licet in estimatione fuerit o bligat⁹. Sol. illud ex æquitate, vt ibi dicit. & in alio casu loquitur ibi quām hīc. Acc.

C Vm ea. [CREDITOR.] CASVS. Tititus debebat tibi. c. sub pignore fundi, tu mihi alia. c. animo nouādi delegasti. mihi

Titiū cū omni iure. li-cet mihi euictat fūd⁹ ti-bi à Titio obligat⁹, nō ideò cōtra te liberatū habebit actionem. Vi.

q Præstet. quod semp-agi intelligitur: vt. s. de pig. l. periculū. & s. de actio. emp. l. ex empto. §. sententiam.

r Quo min⁹. sec⁹ in his qui de euictione tenē-tur, qui. s. vt domini vē-dūt: vt C. e. si post. imō & si soluerūt, reperūt: vt supra de act. empt. l. ex empto. §. fi.

f Per delegationem. & sic est nouata: vt. j. de noua. l. delegare.

t Maluit. Sei⁹ Titio. x. Casum po-debebat sub pignore nit. fūdi: Titi⁹ mihi. x. acce-pi à Titio in solutū no-mē sui debitoris cū pi-gnore. qd pign⁹ postea mihi euincitur. nō ago contra Titium, quia à me est liberatus. Acc.

u Creditor. idémque debitor delegans.

x Accept. s. à delegato.

y Liberatus. quātū ad pignora euicta. Sed nū quid saltē vt cedat cō-trariam pigneratīa a-ctionē? R. n. videf q sic: vt. s. eo. l. in creditore.

z Habet. creditor prædictus.

a Q Vilabilitas. Non tenebitur. s. ad in-teresse. sed nunquid ad pretiū? Videtur quòd sic: vt. s. de act. empt. l. ex épto. i. fi. quæ est cō-traria. Sed certè aliud est si dicat propter vnam causam. s. libertatis se nolle teneri nomine euictionis: in quo casu nec tenetur ad pretiū: vt hīc. aliud si dicat ge-neraliter se nolle tene-ri nomine euictiōis: in quo casu tenet ad pretiū: vt ar. s. si qs cau. sed & si. s. quæsitū. &. ar. s. de pec. nam quod. s. fi.

b Ex præterito. appo-sita.

c Obtingere. in futu-rum. Azo.

d Presens. i. purè, & sic non est statuliber.

e Conditionem. melio-rem: vt si. x. dare ius-sum, dixerit. v. debere, & is. x. datis peruene-rit ad libertatem: vt. s. eo. si fundum. s. fi.

f Datam. à testatore.

g Praualuit. cū quære-bat, ex stipulatu, an ex tione ex il-empto debeat dari &c. pulatu.

Ex empto.

a *Exempto.* ad interesse quāti sua interest eū euictum nō esse. Sed contra. s. eo. si fundo. §. fi. Sol. hīc interest mea ipsum nō esse mētitum: quia si verum esset quod dixit. s. q. iussus esset dare. xx. difficius posset peruenire ad libertatē tantā pecuniā dando, quām perueniatur cū. x. dare iussus est. Titius enim & facilius minorē summā offerre & dare potest. s. verò et si sit mētitus, nō tamē interest mea illud esse verū quod asseverauit falso, cūm facilius dādo. v. q. si teneretur dare. x. perueniat ad libertatē nec obstarat quod dicitur s. de inter. ac. de ætate. §. si cū. quia ibi mētitus est in iudicio. Accur.

b *Putabat.* ideo putauit ex empto cōpetere actionē, & nō ex stipulatu: quia putabat, &c. Sed videtur ad duplū agi: vt. j. de statuli. l. si x. dare. quāe est contra. Sol. non est cōtra, quia ita punctare debes ibi, ob euictionem dumtaxat duplē repetitio erit emptori. & quod subiicit, & ex empto, propter mendacium.

c *Liber factus.* vt & C. de testa. ma. l. cū testamēto. & j. de cōdit. & demō. l. Iulius Paulus. Sed cōtra in. e. ti. l. cū seruus ita. vbi dicitur q. licet omnia offerat, nō tamē est liber nisi legat rationes, & domino cōputet: vt ibi dicitur. Sol. aliud est quando nihil debet, quia tūc pro purē libero habetur: vt hīc cū suis concor. & aliud quādo aliqua debet, quia tunc est cōditionalis: vt ibi, & ar. j. de lib. leg. l. petitor.

d *In reliquis.* relinque-re, est debitum ex administratione retinere. vnde & reliqua dicuntur ipsa debita retenta. vel fōrtē à reliquis deriuatur reliqua. & q. ita sit, probatur hīc, & infra de admi. tu. l. qui no minibus. & l. Lucius. j. respon. Accur.

e *Dare.* hīc apertē trāsit in emptorem: sed quod est in faciendo nō: vt. j. de statuli. pœna. §. fi.

f *Consequēs.* ratio proportionalitatis totius ad partem.

g *De reliquis quinquaginta.* id est propter. Azo.

h *Perfusoriē.* id est ambigū, secundum P.

i *Conditionem.* arg. idem in eo qui causa libertatis recepit: vt in princ. hīc. l.

k *Iudicio.* vt. s. de contrahen. emp. Labeo. & l. cūm in lege.

l *Portio.* Verbi gratia, vēditus fuit ager in specie pro. xij. & assertuit agrū esse triū iugerū. ergo pro vno quoque præsumuntur dari quatuor solidi. & deest vnu iugerum. repetetur portio pretij quē pro singulis iugeribus data esse credebatur. hīc ergo nō pro bonitate eius quod deest præstatur euictio: sicuti cū pars indiuidua rei euinceretur, quia non bonitas loci æstimari potest, qui locus non extat: sed tenetur ex empto eo nomine quod deest. Accur.

ff. Vetus.

* Vide Bu
dāum hic.

† perfunctō
rī. Bud. i. di
cis causa.

Relinquere.

Reliqua.

* propōsitā.

† perfunctō
rī. Bud. i. di
cis causa.

Reliqua.

Casum po
nit.

casu ex empto a actionem esse: vi-delicet quia putabat b eū qui prōnūtiasset seruum viginti dare iussum, conditionem excepsisse quāe esset in dando:

Si seruo relicta sit libertas, si rationes reddiderit: videtur purē relicta si nulla reliqua supersint, ideo si tanquā statuliber vendatur, vēditor tenetur. sed si supersint, videtur relicta sub conditione si illa reddiderit. & ideō si maior summa per venditorem exprimatur, ex empto tenetur. secus si tantam summam exprimat. hoc dicit.

Seruus rationibus redditis libet esse iussus est. hūc heres tradidit, & dixit centū dare iussum. si nulla reliqua sunt quāe seruus dare debat, & per hoc adita hereditate liber fact⁹ c est, obligatio euictio-nis contrahitur, eo q. liber homo tanquā statuliber traditur. Si cētū in * reliquis d habet, potest videri heres non esse mētitus: quoniā rationes reddere iussus, intellegitur summā pecuniā quāe ex reliquis colligitur, iussus dare. c Cui cōse-quens f est, vt si minus quām cen-tū in reliquis habuerit, veluti sola quinquaginta, vt cūm. eā pecuniā dederit, ad libertatem peruenierit, de reliquis quinquaginta g actio ex empto cōpetat. Sed & si quis in venditione statuliberū perfusoriē h + dixerit, conditionē i autē libertatis celauerit: épti iudicio k tenebitur, si id nescierit emptor. Hīc enim exprimitur, eū qui dixerit statuliberū, & nullā cōditionē pronūtiauerit, euictio quidē nomine nō teneri, si cōditione im-pleta seruus ad libertatē peruen-erit, sed empti iudicio teneri: si mo-dō conditionē quā sciebat prēpo-fitā * esse, celauit: sicuti qui fundū tradit, & cū sciat certū seruitutem deberi, perfusoriē + dixerit, Itine-ra, aētusque quibus sunt, vtique sunt, recte recipitur: euictio quidē no-mine se liberat: sed quia decepit emptorē, empti iudicio tenetur.

L *Licet vnum sit instrumentū, & vna venditio, si tamen corpora rerum venditarū sint diuersa: vno euicto agitur ac si essent plura instrumenta, & plures éptiones.* h. d.

LXXII. CALLISTRATVS li-
bro secundo Questionum.

C Vm plures fundi specialiter nominatim vno instrumēto euictionis interposito venierint, nō vtiq; alter alterius fundus pars

sua interest.

x *Vno casu, si fuit stipulatus sibi redi, vel pactus: vt. C. de rei v-xo. act. §. videamus. Accursius.*

y *Hoc casu, cū est emācipata, nō reuersa ad patrē. Azo. sed & ipsa mulier si non habet patrē, agit in tali casu: vt. s. e. l. si pro re. §. fi.*

z *Promissorem. de euictione.*

a *Magis. quandoque contrarium.*

b *Inducit. quē sola sufficit in huiusmodi cōtractib⁹: vt. s. m. l. cū seruus. sed hīc est etiā spes rehabendę dotis quādoq; vt hic dicit. p. quo vt ratione spē aliquid agatur, facit. j. ex quib⁹ cau. in pos. ea. Fulcini⁹. §. si qs actionē. & j. sol. ma. si ab hostib⁹. & C. sol. ma. l. dos. Sed videtur q. alia ratione agat, nō affectionē tātū, sed quia*

fff iii

m *E* *victa re. Interest.* datur enim ex empto ad interesse: vt dixi. supra. eo. si in venditione.

n *Capit.* scilicet rei æstimatio.

o *Emptoris.* hoc quantum ad actionem ex empto. aliud si ex stipulatu agatur: vt supra eo. ex mille. §. j. Accursius.

P *Ater. CASVS.* Titius

filius Seij. pro sua filia fundū in dotē dedit, quem emerat à nō domino, qui fund⁹ est euictus à genero Titij. queritur an statim pos- sit agere Titius de euic-tione cōtra suum au-ctorē: Videtur q. non, dupli ratione. Prima quia dos est mulieris, & non patris. Itē si pa-ter huius decederet, nō cōferret dotē quā pro filia dederat. ecōtra vi-detur q. sic: quia inter-est patrī filiā esse do-tatam, saltē ratione af-fectionis, & etiā quan-doq; ratione pecuniā-rii cōmodi: vt si est in

* q̄tem e:
merat, puta
à Titio.

p *Ater filiæ nomine fundū p **
in dotē dedit. euicto eo, an ex empto vel duplæ stipulatio com-mittatur, quasi pater dānum pa-tiat, non immeritō dubitatur. q Non enim sicut mulieris dos est, ita patrī esse dici potest: nec con-ferre fratribus cogitur r dotē à se profectā, manente matrimonio. r Sed videamus, ne probabilius dic-tatur, cōmitti hoc quoq; casu sti-pulationē. Interest enim patrī filiā dotatā t habere, & spē quā-doque recipienda u dotis, vtique si in potestate sit. Quod si eman-cipata est, vix poterit defendi sta-tim cōmitti stipulationē, cū vno t casu x ad eum dos regredi possit. Nūquid ergo tunc demum agere possit, cū mortua in matrimonio filia potuit dotem repeteret, si euictus fundus non esset: an & hoc casu y interest patrī dotatam filiā habere, vt statim conuenire promissorem z possit? quod magis a paterna affectio inducit. b

Licet vnum sit instrumentū, & vna venditio, si tamen corpora rerum venditarū sint diuersa: vno euicto agitur ac si essent plura instrumenta, & plures éptiones. h. d.

LXXIII. CALLISTRATVS li-
bro secundo Questionum.

C Vm plures fundi specialiter nominatim vno instrumēto euictionis interposito venierint, nō vtiq; alter alterius fundus pars

sua interest.

x *Vno casu, si fuit stipulatus sibi redi, vel pactus: vt. C. de rei v-xo. act. §. videamus. Accursius.*

y *Hoc casu, cū est emācipata, nō reuersa ad patrē. Azo. sed & ipsa mulier si non habet patrē, agit in tali casu: vt. s. e. l. si pro re. §. fi.*

z *Promissorem. de euictione.*

a *Magis. quandoque contrarium.*

b *Inducit. quē sola sufficit in huiusmodi cōtractib⁹: vt. s. m. l. cū seruus. sed hīc est etiā spes rehabendę dotis quādoq; vt hic dicit. p. quo vt ratione spē aliquid agatur, facit. j. ex quib⁹ cau. in pos. ea. Fulcini⁹. §. si qs actionē. & j. sol. ma. si ab hostib⁹. & C. sol. ma. l. dos. Sed videtur q. alia ratione agat, nō affectionē tātū, sed quia*

* Id est, si
fratibus suis. & sic idcirco filia
emancipata, & pater est
stipulatus. nā vtroq; ca
su ea mortua in matrimo-nio,
cōpetit patri re
petitio. an ergo tantū
quādo pecuniariter in-
terest, agit pater cōtra
suū auctōrē: an & quā-
do ratione affectionis
tantū? & dicit q. vtro-
bique. Viuianus.

p *Pater filia nomine fun-dum. quem emerat.*

q

Dubitatur.

quod agere nō possit.

r *Fratribus cogitur. i. pa-
ter fratribus suis. & sic idcirco filia
loquit in eo casu quā-
do hīc pater viuēte suo
patre dedit dotē p filia
sua, quē erat nepris ad
auū. filia autē ipsa con-
fert, aut minus accipe-
ret de hereditate sui pa-
tris: vt. C. de colla. l. do-
tis. & in auth. quod ob-
tinet: alias non agitur
quādo nō est euicta: vt
C. de colla. ea demum.*

f

Matrimonio.

cū in bo-

nis patrī nō sit:

vt hīc,

& j. de colla. bo.

filiū.

& de colla. do. l. j. §. fi.

t

Dotatam.

Quādoq;

pecuniariter,

quādoq;

sola affec-tione,

& hoc

semper est,

& ideo sem-

per agit.

Accursius.

u

Recipienda.

f. habet,

ideo tunc pecuniariter

ob-

tinet.

iii

tenetur de euictione. Sed r̄n. non semp̄ tenet: vt. C. de iure do. l. j.

Complures spectatur. siue dicas q̄ vniuersaliter fuit premium solutū, siue in singulis, estimatur eius bonitas. sed primo casu etiam quo depretiata sunt cetera: vt. s. tit. j. si plura. Accur.

b Cautione. Sed nōne & si vnu est fundo, & pars euincatur, agitur siue in totū siue p̄ parte pretiū sit statutū, licet diuerso modo? Rñ. sic: & qd̄ h̄c dicit, dic nō impediri quin agatur vt p̄ plurib. Ac.

c Comprehenderit. vt & creditor vnu de debitorib. per vna cautio- nem obligatis: vt. C. si certū petatur. i.e. quod & sic pro parte remanet, & pro parte rescindit negotiū. Sed contra. j. de solu. si quis alia. ij. resp̄so. vbi dicit q̄ p̄ debito dedit duos seruos in solutū: quorū vno euicto tota prima obligatio remanet. Solu. ibi ideo, quia non erat ibi exticta prima obligatio, cū debuit eos facere accipietis: vnde facile remanet obligatio prima. h̄c attē fecit vedor qd̄ debuit: quia tradidit: vnde est liberat. sed postea euictione, secuta nō susciat obligatio; nisi quantum est euictum. Ac.

d Sia fundo. Dedit. sub paeto lucra- dæ dotis si premorere- tur vxor, vt sequentia locum habeat, vel fuerint data aestimata.

e Doli mali. vt. C. de rei vin. l. cūm à matre. in fi. & de re. al. non ali. l. veditrici. Sed videtur q̄ non agat, cū sua culpa possessionē amisit, cūm exceptionem nō opposuit, sed expectauit agere: vt. s. eo. l. si re. j. s. si dupla. quæ est cōtra. Solu. Cūm culpent alij te, me laudare nesse est, cū habeas lucrum: vt. s. eo. tit. l. sed & si exceptio. Item & venditionē confirmare debet: vt. C. de lib. cau. l. si ab eo. quia non videtur emptor dominus. Accursius.

f Sip̄lus. Dari. id est restitui per actio- nem ex empto. & idem si vltra duplum non sit dictum.

g Conuenerit. non errore, sed consensu: vt supra si quis cau. l. sed & si quis. s. fin. & C. de spon. l. fin. & supra eod. si dictum. & infra titu. ij. euictis. & facit supra de arbit. l. non distinguemus. in princ.

h Liberatus. vt. C. eodē. l. si ob causam. in fi. vt euenit in eo quod ex conuentione venditur: vt. s. de distra. pign. l. rescriptum. s. j.

i Dumtaxat. imò in omne interessu: vt. s. de pig. act. l. eleganter j. respon. quæ est contra. Solu. vt ibi. Accursius.

k Vsuris. computandis post euictionem.

l Restituere. fructus puta, quia non extabant, vel etiam mala fide consumpti sunt: vt. C. de rei vind. si fundum.

videtur esse, sed multi fundi vna emptione continentur. Et quemadmodum si quis complura mancipia vno instrumento emptionis interposito vendiderit, euictionis actio in singula capita mancipiorum spectatur: a & sicut aliarum quoque retum complurium vna emptione facta sit, instrumentum quidem emptionis interpositum vnum est, euictionum autem tot actiones sunt, quot & species rerū sunt, quæ emptione comprehēsæ sunt: ita & in proposito non vtiq; prohibebitur emptor, euicto ex his vno fundo, venditorem conuenire, quod vna cautione b emptionis complures fundos mercatus comprehendenter. c

Heres potest ex persona propria venire contra alienationem factā per defunctum mero iure. sed si obtineat, de euictione tenetur. Itē si pars velit, potest cum per exceptionem repellere. hoc dicit.

LXXXIII. PAVLVIS libro septimo Responorum.

Sia fundos Mæuianū & Seianū, & ceteros doti dedit. d eos fundos vir Titius viua Seia sine cōtrouersia possedit. post mortem deinde Seiæ Sempronia heres Seiæ quæstionem pro prædij proprietate facere instituit. Quæro, cūm Sempronia ipsa sit heres Seiæ, an iure controuersiam facere possit. Paulus respondit, iure quidem proprio, nō hereditario Semproniam, quæ Seiæ, de qua quæritur, heres extitit, controuersiam fundorū facere posse, sed euictis prædiis eandem Semproniam heredē Seiæ conueniri posse, vel exceptione dolii mali c summoueri posse.

LXXXIV. HERMOGENIA- NVS libro secundo Iuris Epitomarum.

Si plus vel minus quam pretij nomine datum est, euictione secuta dari f conuenerit, g placitum custodiendum est. Si iussu iudicis rei iudicata pignus captum per officiū distrahitur, post euin-

a Restituendum. vt. & C. eode in l. qui rem emit. nisi h̄c conuerterit vt mota controvērsia pretium restituatur: vt. C. eo. l. siue in libertatem. Est tamen argu. contra. s. communi diui. si socius.

n Exigi. de facto. sed vt possit de iure exigi, tenetur: vt. s. de here. vel act. vendi. si nomen sit distractum. Sed argu. contra supra de dol. ma. l. nam is.

Q Vod ad seruitutes.]

GASVS. Vendidi tibi fundū, ignorās eū seruū, cū deberet seruitutē vicino: qui vicin⁹ postea euinct seruitutē. nō teneor de euictione ad interesse: cū neq; tota res, neq; pars est euicta, quādo huius modi seruitus euincit. & hoc nisi dixisse optimū: quia tūc ad interesse. Secūdū quārit: si vendo fundū, an tehear præstare eum dominatē vicino. & dicit q̄ non, etiam si dixi optimum maximū: nisi expresse dixi ei deberi seruitutem. Lex vltima plana est. Viuianus.

o Quod ad seruitutes prædiorum. Prædiorum ideo dicit, quia sec⁹ est in personali, vtpu v̄susfructus: vt. j. eodem l. sed & si quid. s. si v̄susfructus. & l. si rem. s. si quæ sūt cōtra. & notari potest. j. de le. j. l. seruo legato. s. si fundus,

p Si tacitæ. nominaliter ponitur, nō aduerbialiter. hoc est, quia neque venditor neque éptor aliquid dixit de seruitutibus, & ita tacitæ sunt, cū vterque de eis tacuit, & hoc cū vēditör ignorabat seruitutes, nā nō ad interesse tenetur tūc, sed quāto minoris empturus esset, agit: alioquin ad interesse: vt. s. ti. j. quoties. & s. de act. emp. l. Julianus ait. & s. eodē l. sed & si quid. Acc.

q Tacitæ. aduerbialiter. Accursius.

r Non posse. f. ad duplū, sed ex épto: vt no. s. de contrahen. empt. cūm vēdēres. Vel dic q̄ h̄c exceptit ne teneret nomine seruitutis. quod Io. non placet. Acc.

s Actum. etiam eo ca- su quo dixit optimum.

t Teneri. id est in le- gatis quoad euictionē feruitutis: vt infra de lega. ij. Mæuius. s. pla-

* Sic Flo. & manuscr. vbi gloss. i. acce- derē dictum fit, quas glo- fas ad verbū sumbit. Accursius pro suis, Itaque nullam h̄c emendatio-

9.

2.

parerg. c.

9.

cet. secus est quantum ad euictionem dominij.

u Fundum. præstandum: vt. j. de verb. signi. l. qui vt optimus.

x Accessum. id est dictum sit accedere: vt & supra de contrahen- empt. l. in vendendo. Accursius.

y S i alienam. Amitti. amittitur actio quæ cœpit. sic & supra quibus mo. v̄susfruct. amiti. l. j.

z Pro euictione. quia donasse videor: vt & infra de stipula. ser. l. quod seruus. sicut & manumittendo: vt & supra eodem. l. si seruum cuius.

DE EXCEPTIONE REI VENDITÆ.

Quia

poris non spectat ad iudicē, & quia in potestate actoris est petere iudicatum. [P A P I.] Tutor finita tutela inuenitur debitor ex mala administratione in c. puta, licet in nulla mora sit ex interpellatione, vel alio modo factō hominis, cū ipsa re est in mora: fauore pupilli quondam eas debebit vsq; ad tempus quo illa.c. exolueret. Secūdō po-

ne quōd obtulit consignatum, & depositum, dicit nō teneri extunc, cūm noluerit adultus recipere. Viuianus.

a Cum iudicio bona fidei. secus de stricti iuris iudicio, vbi usurā nō veniunt, nisi per stipulationē sint promissae: vt C.eod.l.quamuis. Vel nisi in legato, & fidei-comisso, & nisi post litem contesta. sed hoc ultimum nō placet. Quæ autem sint bona fidei, habes institut. de actio. §.actionum.

b Disceptatur. de usurā rū quātitate prāstāda.

c Ex more. vt leuiores prēstētur quē in regione frequentātur, si plures frequentātur: vt. j. de admi.tu.l.tutor qui repertoriū. §.ex ceteris.

d Contractū eſt. ibi cōtractū esse videtur, vbi pecunia est soluēda: vt j.de bo.auct.iu.poss.l. iiij. & infra de actio. & obli. cōtraxisse. Accur.

A D D I T I O Vel dic cōtractū fīctē per collatā solutionem vbi debet etiam solutio vētilari, secundūm Bald.hic.

e Vr legi. vt. C.de vsu. l.eos qui. §.super.

f Mora. scilicet alia.

g Usura. imō videtur quōd non, vt usura, sed vt interesse: vt supra pro socio.l.socium.in princ.solu.vt ibi. Accursius.

h Temporis. post quadrimestre tempus.

i In potestate. not. rationem quare ad iudicem non spectat: quæ ratio cūm quandoque deficiat, ad eum spectat futuri temporis tractus: vt statim in exemplis dicam.

k Iudicatum. posset tamen alia ratio reddi, quia cūm per legem nobis sit prouisum in hoc casu quando non soluit intra quadrimestre tempus per legem: vt. C.de vsu.rei iudic.l.fi. non debet de hoc iudex se intromittere: arg. C.si man. ita fuer.alie. ne pro. l.si is qui. &. C.de fideicom. authen. hoc amplius.

l Notat. prædicta confirmando. Accursius.

m Post condemnationem. sed antē multum pertinet: vt supra de ædil.edic.l.aediles. §.item sciendum.

n Tractus. q.d.nihil: vt &. §.de iud. nō quēadmodū. &. j. de aqua plu.arcē.l. Atteius. §.pe. Sed cōtra. C.de sen. quæ sine cer. quā.l.j. §.j. vbi de usura futura iudex pronuntiauit. Sol. hīc officio debetur usura, ibi per stipulationē. Vel ibi in sententiā prēcepit, hīc autē in quadā interlocutoria, sed & aliis modis potest ponī ibi casus. Itē cōtra. j. de no. ope. nun. l.si prius. & de aqua plu.arcē. Atteius §.de eo opere. & de dam.infec.l. qui bona. §.cū inter. &. C. de fideliſ. l.j. &. §.ad.l. Aquil. in lege Aquilia si deletū. &. §.de peti. he. re. q. si in diē. §.j. &. §.si fer. vind.l.egi. &. l. harū. &. §.si vsusfru. pe. l. pe. §.pe. in fi. &. §.pro so.l. pro socio. quib⁹ omnibus cauetur de futura. Sol. speciale in prædictis: aliā seruetur hēc regula. Vel dic q. pro præsenti iure ago in omnib⁹ casib⁹ prædictis, licet pro tēpore futuro, qđ hēc lex nō prohibet. hīc enim nullū ius obligatiōis habeo in præsenti quod possit porrigi ad futurū, quia officio debētur. Quid ergo si stipulatione debētur usura, nō per officiū? videretur secus, secundūm hoc. Vel forrē idē alia ratiōe, quia idē in certū tempus debetur, cūm sit in potestate debitoris soluēre. sed hoc falsum est: vt. j. de verbo. oblig.l. qui Romæ. in prin.

*Vulg.legē.

*Vulg. tra-
stus.

o Restitutionem. id est circa ea quæ debentur ex causa tutelæ.

p Laior. quām in aliis: quia hīc re ipsa fit mora: vt. C. in qui. cau. in integ. resti. non est necel.l.in minorum.

q In diem. No. q. in die qua fettur sententiā, prēstatut usura pecuniā debitæ ex administratione, hoc est quæ currit usq; tunc, non

postea intra tempora quatuor mensium: vt C.de vsur.rei iudic.l.fi.

r Restituit. pecuniā ex administratiōe debitā.

s Tutelæ. id est circa ea quæ debētur ex administratione tutelæ.

t Conuenerit. verbis: vt & illud, Vos inquam conuenio o Iudæi.

u Deposuerit. Est ergo

*Quid signi
ficer hoc lo
co causa, &
quid hoc no
mine conti
natur, recte
definit l. 20.
§. de rei
vind.

necessaria oblatio, cōsignatio, & depositio:

vt hīc, &. j. de admi.tu.

l.tutor qui. §.pupillo.

§.tutor.in fi. & ar. j.e.l.

euietis. §. post traditā.

&. C.eo.l.ij. &. l. accep

ptam. &. l. si creditrici.

&. l. si non stat. &. C.de

vsuris pupil.l.fin. Acc.

x Usura. ipso iure: vt

supra depositi. l. j. §. si

pecuniam.in fi.

Vulg.] c A S V S . Pe

Vide que
in hunc locū
scriptis loā.
Copus.l. de
fructibus.ca.

vij fundum actio-

ne ex stipulatu, vel an-

cillam. venit partus &

fructus post item non

antē perceptus.

y In personam. etiam in

iudicio stricti iuris.

z Quale. non respicit

pecuniam.

a Cum petitur. id est cū

lis contestatur.

b Dari. vt. j.l. pxi. §.j.

&. §. si cer. pe.l. cū fun-

dū. in pī. & de rei vin.

l. præterea. &. §. de pe.

here. illud. &. j. eo.l. vi-

deam. §. si actio. &. §.

de pign. l. si fund. §. in-

terdū. Sed nunquid si alij pœnā promiserit, etiā premium debeat?

Respō. vt not. §. de in li. iuran. l. nummis. etiā si pretiū deberetur.

c In fideicomisi. Egit Titius cōtra Gaium actione personali

Casum po-

tentia pro actore, nec est appellatum. habet Gaius quadrimestre nit.

tempus. eo lapsō interpellatus prædiū distulit soluere. tūc Titius

proponit querelā cōtra Gaiū & pro re & pro fructibus perceptis

& perceptiēdis etiā in tēpore quadrimestri & postea. Resp. imperator

de perceptiēdis eum nō teneri pro tēpore quadrimestri, sed

tamē determinatur sic, vt si antē sententiā latā primō heres fue-

rit in mora, teneatur etiā in tēpore quadrimestri: alioquin dilata-

lio reo afferret lucrū. si nō fuerit in mora, quod vix contingit. l.

reū non esse in mora: nō teneatur de perceptiēdis. de perceptis au-

tem semper puto eum teneri, quia dilatio nullū debet afferre cō-

modum. usura etiā indistinctē in medio cessant, quia grauissimæ

debēt postea currere. sed in fructibus non est eadē ratio: vt. C.de

vsu.rei iudic.l.fi. Et not. ex prædictis q. imperator non cognosce-

bat ex appellatione, tunc enim nō cōputaretur quadrimestre tē-

pus à prima sententiā, nec dicerētur interim currere: vt. C.de vsu.

rei.iu.l.ij. itē no. q. quadrimestre tēpus nō datur in actione in tē,

sed quām cito potest restituī: vt insti. de offi.iud. §.j. secūdū. Azo.

d Intermissio. i. prætermisso. sic. C.si mancip. ita fu. ali. ne pro. l. ij.

e Ad sententiam. definitiūam retrocedendo, id est à die mortis

vsque ad sententiam ita accipi, &c.

f Comoda. fructuum perceptiendorum. Accursius.

g Accipiat. à tēpore prime sententiā cōmonitorię, si antē nō erat

in mora, sed itermissō legitimo tēpore: vt dixi. Sed nōne sit noua-

tio huius fauorabilis actiōis: vt. C.de vsu.rei iu.l.fi. quæ est cōtra

Sol. sit nouatio in bonū, nō in malū: vt. j. de noua.l. alia causam.

h Decretū. secūdū qđ de cōmodo legitimi tēporis nō tenetur. Et

caue tibi, quia hēc distictio in fructib⁹ tantū perceptiēdis adhibe-

da est:

Tāpus lon-
gū in actio-
ne in tē non
datur.

da est: ut generalis sit ratio inferior, cu ea temporis, &c. secundum. lo.
 a sententiam commonitoriam, quae quidem est ante lit. cōtesta.
 b Falcidiæ casum denotat in quo posset accidere quod mora nō
 intercessisset. Accursius.
 c Fructuum, percipiendorum.
 d Ex sententia, hæc sola

videtur ratio, si qua est,
 quare post sententiam
 nō debeat teneri, quia
 vixit: sed certè hæc
 est nulla: vt. j. de ex-
 cept. rei iudi. l. cūm eu-
 dent. & hīc subiicit,
 cum ea temporis, &c.

e Non lucrū, esset autē
 lucrū, cūm in primo de
 percipiēdis teneatur, si
 modò propter senten-
 tiā excusetur. ex quo
 patet quod de receptis
 semper teneatur, cūm
 lucrū facere nō debeat:
 sed in percipiendis di-
 stinguitur fuerit in mo-
 ra, vel nō, ante senten-
 tiā: licet quidā dicāt
 hanc legē tantū in per-
 ceptis loqui, & de per-
 ciēdis eum excusant
 semper. & quia ante fa-
 cta est mētio de fructi-
 bus fideicōmissi, nota-
 verunt hīc quidā de eis
 in hunc modum. Qui

fructus va-
 ri sunt.
 fructus heredē, qui fi-
 deicōmissariū sequan-
 tur, videamus. Fructus
 itaque sunt quidā pen-
 dentes, quidā percepti,
 quidā percipiēdi. Pen-
 dentes omnes fideicō-
 missariū sequuntur, cū
 quodammodo partes
 fundi sint: vt. s. de rei
 vin. l. fructus pendentes.
 Percepti alij ante aditā
 hereditatē, qui omnes
 ad fideicōmissariū per-
 tinēt: vt. j. ad Treb. ita
 tamē. s. sed si quid post
 aditā hereditatē, perce-
 pti, alij ante morā, alij
 post morā, post morā

percepti & etiā percipiendi fideicōmissarium sequuntur: vt. j. de
 leg. j. apud Julianū. s. j. & j. ad Treb. ita tamē. s. si seruum. ante
 morā percepti, si impendio heredis & opera percipiuntur, ipsum
 sequuntur, cæteri verò fideicōmissarium: vt. j. ad Treb. l. postu-
 lante Sticho. s. sed in huiusmodi. id ēst in factu. Et not. quotiens
 aliquid sub appellatione nominis collectiui relinquitur, vt equi-
 tum, etiā ante morā fructus deberi: vt. j. e. l. equis. Item fructuū
 perceptorū quidam in quartā computantur heredi, quidā non.
 heredem autem intellige, cui aliquid relinqui necesse est. fructus
 ergo omnes in quartā computantur, præter eos qui negligentia
 petentis ab herede percipiūt, secus in his qui percipiuntur quia
 nondū venit dies fideicōmissi, vel cōditio. nam hi qui ex iudicio
 defuncti videntur percepti, in Falcidiā cōputantur: sicut & cūm
 quis rogatur hereditatē & fructus specialiter restituere: vt. j. ad
 Treb. mulier. s. si heres. & l. in fideicōmissariā. & not. C. ad Treb.
 iubemus. Item sciendū est, in speciali fideicom. statim hereditate
 adita recta via dominium ad fideicōmissarium pertransire: in ge-
 nerali verò non, nisi restituzione facta: vt. j. ad Trebel. l. Marcellus.
 & l. cum ita. secundum Ioā. & in eo. tit. l. j. & l. restituta. & l.
 facta. Sed quomodo intelligitur quod. j. e. legitur in l. fructus.
 vbi dicitur, fructus qui post acquisitū ex causa fideicō, dominiū
 ex terra percipiuntur, ad fideicom. pertinere: cum aliās inuenia-
 tur fructus ante morā perceptos nō ad fideicom. sed heredē per-
 tinere: vt. j. e. equis. j. Respon. secundum R. vt no. d. l. fructus, in
 generali autē fideicōmissio transeunt fructus post restitutā her-
 editatem percepti: & ad ipsum proculdubio pertinēt. sed licet ad
 ipsum pertineat, quidā tamen ad heredem sunt restituendi, scili-

cet qui negligentia non petētis sunt percepti: vt dixi. quod ergo
 dicitur in l. f. C. de vſu & vſuſtu. leg. l. j. in legatis & fideicō. fru-
 ctus nō à die mortis sed post lit. cōtest. venire: in eo casu intelli-
 gendū est, cum ante litē motā nō fuerit in mora. casus enim esse
 potest in quo non solum vſq; ad lit. contest. sed vſq; ad senten-
 tiā nō est in mora: vt

j. eo. tit. l. neq; eorum.

f Bona fidei. vt actio ex
 stipulatu: vt. j. eo. l. vi-
 deamus generaliter. §.
 si actionē. Item cūm de
 donatione agitur con-
 tra donantem: vt. j. de
 dona. l. eum qui. Acc.

g Litem contestatam. vt
 supra. l. prox. cum suis
 concordantiis.

h Dependens. id est
 percipiēdis post senten-
 tiā, percepti autē semi-
 per restituuntur: percipiēdi
 nunquā in his ca-
 fib: vt hīc dicitur. Nec
 ob. quod dicitur supra
 prox. respō. quia ibi in
 actione quæ est quasi
 bona fidei, dicit, scili-
 cet actione ex testamē-
 to: vt. C. in qui. cau. in
 integ. resti. nō est ne. in
 minorū. & hoc secun-
 dum quosdam. Veldic
 quod hīc intelligitur
 distingui vt. s. scilicet
 an fuerit in mora ante
 iudiciū, an non: vt ibi
 distinguitur. Accur.

i Mortem. quo casu &
 ipse heres iure nouo
 quartā fideicōmissario
 seruare debet: vt ī aut.
 de restit. col. viii. Ir.

k Bona fide. Secūdū si ma-
 la, vt causa interuertē-
 di fideicōmissi: vt & j.

ad Treb. l. Titius roga-
 tus. & l. deduc̄ta. §. fin.
 & s. de pe. here. l. sed &
 si lege. §. quod autem.

l Supererit. idem de eo
 quod quasi superest: vt
 quia in aliam rem con-
 uertitur: vt. j. de leg. ij.

imperator. §. f. & l. seq. & l. idem. Sed videtur cōtra de dona. in-
 ter vi. & vxo. l. quid ergo. & l. ex annuo. §. si maritus.

m Voluntatis. testatoris. sed videtur fructus non venire: vt. j. ad
 Trebel. l. deduc̄ta. §. penul. & l. in fideicōmissaria. in princ. quæ
 sunt contra. Sol. verbum quicquid, quod hīc ponit, tollit con-
 trarium, quod non ponit in legibus contrariis. Item contra. j.
 de lega. iiij. l. quod his verbis. in princ. vbi dicit fructus non veni-
 re. Solu. illud de benignitate, hoc de rigore: vt hīc, & infra ad
 Trebel. l. Balista. Vel dic sicut dixi in solutione alterius, quod hīc
 patebat intentio testatoris, vel ibi consumpti.

n Neceſſitudini. id est consanguinitati: vt argu. supra de iusti. &
 iur. l. fin. & not. quod potest mater vni committere administrationem
 rerum quas filio reliquit: vt hīc, & in aut. vt lic. ma. &
 auia. s. j. col. viii. & infra de testa. tu. l. iiiij. Accursius.

o Fundum. alias non est in tex. fundum. sed subauditur propter
 id quod sequitur.

p Suas. scilicet ego Vlpianus, & bene: vt infra de leg. ij. l. si ita
 relictum. §. Pegasus.

q Defuncta, præterquam de fundo.

r Tantū. & nō fructus: quia quod in vno permisit, in ceteris pro-
 hibuit: vt. s. de iudi. l. cū prætor. & C. de procura. l. maritus. Acc.

s Lubrico. id est lubricis tutoribus. & hæc est secunda ratio.

t Prætulerat. committendo fidei Pollidij sui necessarij. Accur.

u Si auro vel argento. in specie, non in massa: vt infra patet vbi

distinguit. Accursius.

x Exigetur. petet tantū quātū ex locatione horū vasorū cōsequi

potuit, scilicet vt fructū vel vſuras: vt. j. e. l. videam. j. s. præterea.

Iu vno per-
 mittere. &
 in alio pro-
 hibere quis

poteſt.

Si stipulatus.] **C A S V S** Ex causa donationis promisisti mihi fundum dare, & vacuā eius possessionē tradere. post hanc stipulationem tenuisti per annū, & fructus perceperisti. huic peto rem & fructus, & dico venire fructus, licet fieri sit in obligatione. Secundo quæritur an idem sit de ancilla: vt ecce causa donationis promisisti ancillam dare, & vacuā possessionē tradere. si antē traditionem nascitur partus, an veniat? Videtur quod nō: quia siue vnu predictorū tantum dixit, non venit: siue etiā vtrumque, quandoq; non venit, vt videtur, vt quando emptor ancillæ stipulatus fuerit rē dari, vacuamq; eius posses. tradi. nam licet sint geminata verba, hoc casu non videtur plus cōtinere nisi quod ex natura venditionis est. sed licet sic allegauerim: dic q; vbiq; geminantur verba predicto modo, q; veniat in emptione & venditione ancillæ: sed si alterum tantum, nō. [s i

V E R O P O S T.] Vendidisti mihi seruū vel ancillā, & antequā traderes, peperit ancilla, vel seruus aliquid tibi quēsuerit. postea animo nouādi stipulatus sum seruum p̄dictum seu ancillam. de adquisitis nihil fuit dictū. & dicit quod actiōe ex empto petuntur, cūm non sit in eis quæsitis facta nouatio. Viuianus.

a *Vacuāmque*. quod dicitur, scilicet tradi vacuam possessionem, semper intelligitur in prima clausula, scilicet dari: vt. s. de actio. empt. l. iij. s. j. quare ergo cūm tantū dari stipulatur, non veniunt fructus? Respon. adiectio operatur vt coniuncta facerent, quorum neutrum per se faceret: vt infra de leg. j. si quando. & j. ad municipi. l. j. in fin. & de leg. iij. l. ea tamen. Sed arg. contra. C. de fidei. l. non recte. Ioan. & infra de verb. oblig. l. qui stipulatus. & supra pro so. sed & si adiiciatur. & de cap. & postlim. re. l. postliminij. s. fin. & de auro & argen. le. l. pediculis. s. Labeo. Azo. & infra de pact. do. l. cūm pater dotem. & dic vt ibi.

b *Incerti*. sic dicta, quia incertum est quantum fructum perciperet stipulationis tempore. sic infra de verborum oblig. l. vbi autem non. s. fundi.

c *Verba*. scilicet vacuam possessionem tradi: ne frustra fieret adiectio. Io. Sed certè imò videtur ex hoc verbo tradi, non venire fructus: vt supra de actio. empt. l. iij. s. j. quæ est contra. Sol. ibi de perceptis antē stipulationem, hīc de perceptis post. Vel solue vt ibi. Accursius.

d *Respondere*. quod modò de fructibus dixi, posito scilicet simili casu quod stipulatus sim ancillam dari, vacuāmque possessionem tradi. Accursius.

e *Pertinet*. si separatim intelligentur.

f *Promittendi*. l. tantū, quia dixit tradi vel præstari. Sed certè videtur quod ex solo verbo, tradi, veniant fructus: vt. j. de verbo. oblig. l. in cōventionalibus. s. f. quæ est contra. Solu. ibi appellat causam bonorum nō fructus, sed interest: vt. j. e. tit. si fundum.

g *Effectum*. quia dixit dari: quo verbo dominium debet transferri: vt instit. de act. s. sic itaque.

h *Stipulatus*. scilicet rem dari, vacuāmque possessionem tradi. Sed quid si dari tantū? Respon. aliud dici potest, vt nō factum traditionis, sed effectum dominij significet: vt. j. de verb. oblig. vbi autem non. s. fin. hoc ergo contingit hīc ratione cōtractus præcederat, & ratione adiunctionis alterius verbi.

i *Verisimile*. Nota non plus venire in substituta actione quām in ea cui substituitur, vt hīc, sic & legatarius stipulando nomine legati serui, non esse fugitiuum. nam non plus quām in prima actione ex testamento venit in stipulationem: vt. j. de leg. j. si legati serui nomine. Item in eo qui stipulatur antē diem de legato

soluendo: vt. j. vt le. no. ca. l. j. s. si quis sub conditione. Idem de eo qui accipit fideiussorem pro legato: vt. s. de condic. inde. frater à fratre. s. fin. Et simile est in eo qui constituit quod ex causa donationis debeat: vt. j. de dona. qui id quod. Accursius.

k *Compelleretur*. Sed in eo venit factum solum, id est traditio assina: vt supra de act. empt. l. ex empto. circa

prin. ergo patet q; non plus sub secundo verbo quām sub primo eset: sed tamen, &c. & sic proximo superiori casu responderet: scilicet medio, & vltimo.

l *Ex stipulatu*. Deducta re empta in stipulationem animo nouandi.

m *Consequitur*. vt. C. de peri. & commo. rei vedi. l. post perfectam. Sed contra. j. de nouatio. l. aliam. Solu. perit etiam hīc priuilegium primæ actionis per nouationē: sed in eo tantum quod translatum est in obligationē secundā: vt. C. de trāsact. l. age. Accursius.

n *Generaliter*.] **C A** *s v s*, Vendidisti mihi domum: fuisti in mora tradēdi. potuisti autem interim locare domum meretricibus, quod non fecisti: nunc volo pecuniae habere fructum percipiendæ. nō possum. Viuianus.

o *Præstationem*. quam non percepit: & ideò non imputatur. secus si percepit: vt infra de peti. here & ancilarum. in fin. & l. si possessor. quæ sunt contra. Accursius.

p *Vm de in rem*.] **C A S V S** Mutuavi filio vel seruo tuo centum sub vsuris: quæ. c. vertit in rem tuam. & tu per. x. an. singulis annis præstitisti vsuras. licet non probo promissam vsuram, si tamen probē per. x. annos præstitas, vinco. Ad hoc adducit exemplū aliud imperator: quidā Flauius debebat mille filiæ suæ emācipatæ, vel etiā non emancipatæ, quia Flauius deliquit, vnde fiscus accepit eius bona, & per. x. an. soluit vsuras de mille illi filiæ Flauij, nunc in vndecimo anno petit illa filia Flauij, quæ Athenagora vocatur: & pronuntiauit imperator pro ea, hoc solo probato quod fiscus soluerat vsuras diu illorum mille. Viuianus.

q *Quæstio meueretur*. & erat iudicium stricti iuris, ex quo agebatur de in rem verso: aliás ex ipsa mora sine aliqua præstatione venirent: vt. j. eo. l. mora. s. in bonæ fidei. Accursius.

r *Longo*. scilicet decēnō: vt. C. de præscrip. long. temp. x. vel. xx. annorum, in rub. Alij dicunt, triennio: vt. C. de fideicomissis. l. j. Sed ibi speciale fauore alimentorum. Sed videtur q; ideò quod aliquandiu sint præstite, non ideò in posterū necessario præstentur: vt. C. de pact. l. si certis annis. Sol. ibi biennio tantum, hīc autem maiori (secundū quosdam) tépore sunt solutæ, scilicet decē annis. Alij dicunt quod hīc non extabat memoria: vt. j. de aqua plu. arcen. l. j. s. j. Vel ibi nudum pactum interuenit, & hoc cōstatbat: hīc autem dubium. Item eodē modo cōtra. C. de vsur. l. creditor. vbi loquitur de vsuris aliquandiu præstitis. Item similiter cōtra. j. de ope. lib. l. operis. vbi dicitur quod licet libertus præstiterit aliquātō tempore operas quæ sibi à manumissore impositæ non sunt, non tamen ideò in posterum tenetur. Sol. secundū quosdā ibi loquitur in tépore minori quām decennio. Tu autē breuiter ad omnia contraria sol. distinguis: quia aut creditor afferit aliquid sibi deberi ea sola ratione, quia in præteritum est præstítū, siue vsuram, siue aliquā aliam præstationem: & tunc nullo tempore præiudicatur soluenti: vt. C. eo. l. creditor. & d. l. operis. Et est ratio: quia tempus non est modus tollendæ vel inducendæ obligationis: vt infra de ac. & ob. l. obligationum ferē. s. placet. aut ex pacto quod vult probare per diuturnam solutionem: & tunc aut ex nudo. & tunc idem quod in primo: vt. in d. l. C. de pact. si certis annis. Aut vestito: & tunc præiudicium fit, vt hīc, & arg. infra de aqua plu. ar. l. j. in fin. nisi in casu fauore alimentorum

alimentorum. quo casu etiam si ex tempore tantum nititur, per triennium praiejudicatur: vt. C. de fideicommissis. l. j. Et hanc eandem distinctionem serua in decimis, & quibuslibet praestationibus, secundum Ioan. Idem quoque in seruitutibus adquirendis, vel personalibus, vel rerum quae non habent continuam causam: vt. j. de aqua plu. arcen. l.

ij. in. fin. Vel hominum forte: licet solum tempus non sufficeret allegari. vt. C. de præscrip. Ion. t. p. l. sola. Sed hoc

^{t i. decies} ^{centena} se-
stertiorū nū-
mūm. Anto.
Augusti. lib.
l. c. 6.

a. ^{Præstitifset.} quia for-
tē erat diligēs: nec for-
tē consuevit suas pecu-
nias iactare: vt infra de
probationibus. l. cūm
de indebito. §. si verō.
sed magis consueverat
fœnerare: vt infra eo. l.
qui semisses. §. fi.

b. ^{Athenagoræ.} Athe-
nagora fuit filia Flauij:
& dederat pater ei filię
dotē: vt. C. de rei vxo.
act. auth. sed quamuis.

l. equis. j. eo.
idem ad ver-
bum repetit
Modestin^s.

Vel promisit ei emāci-
patę, vel non emācipa-
tę: & morte cōfirmata
est promissio: vt. C. de
dona. intet vir. & vxor.
lahtēpe. ^{ADDITIO.}
Tenet ista glo. securi-
dūm Bald. hīc q̄ pro-
missio quae est facta à
patre filio existenti in
potestate, confirmatur
morte. qđ verum vide-
tur: quia lex dicit quod
promissio facta inter
virū & vxor, nisi inter
ueniat traditio, vel ali-
quid quod loco tradi-
tionis habeatur, morte
non cōfirmatur. Sed for-
tē ista glo. debet intel-
ligi secundū. Papini. j.
de do. inter vi. & vxo.

c. ^{Cuius.} l. Flauij.
d. ^{Decies centena.} id est
mille. & caue tibi: quia
potest intelligi in do-
tem damnatū fiscum

heredem Flauij: quia diu præstiterat vsuras eius dotis. Vel dic
quod hīc nullæ fuerant vsuræ tempore quo non fuerat soluta
dos quam præcepit solui, idē quia in præteritum erat soluta.
e. ^{Præstitifse.} scilicet per fiscum qui successit Flauio. Et not. quod
dicit, præstissem, idem tamen si tantummodo promisisset vsuras
dotis, licet nullam dotem promisisset: vt. not. C. de do. promis.
si pro dote. & C. ad leg. Fal. l. fin.

f. ^{Allegasset.} scilicet filia.

g. ^{Ebitor.} Vsurarum. vt. C. eod. l. si creditrici.
h. ^{Non erunt.} si nummos in suos vsus conuertit postea:
vt. C. eod. l. acceptum. in fin.

i. ^{Quis.} id est equabus. & facit ad hanc. l. s. de peti. here. sed
& si lege. in fin. & l. quod si oues. & l. ancillarum. Accur.
j. ^{Pecunia.} l. mutuo dederit. x. & stipulatus est sibi reddi. xx.

k. ^{Stipulatum.} id est stipulationem.

m. ^{Non tenere.} vt infra eod. pœnam. & l. placuit. Ex quibus col-
lige quod vtile per inutile non vitiatur. Accursius.

n. ^{Pro modo.} legitimæ vsuræ. & sic sit separatio, cūm sit pecunia.
res separabilis. sic & aliás in pecoribus: vt infra de aqua quoti.
& æsti. l. j. S. Trebatius. Sed aliud in fideiussore, qui accipitur in
grauiorem causam, qui in nihil tenetur: vt infra de fideiussi. l.
Græce. §. illud quod. est hoc arg. contra.

o. ^{Vsurarum.} scilicet maiorum. Accursius.

p. ^{Commititur.} Interpellari enim videtur ab ipsa die constituta:
vt. C. de contrahen. & commit. stipu. magnam.

q. ^{Non enim.} q. d. propter vnam solutionis cessationem, & vsuras
deberi, & pœnam exigere absurdum est. sed hīc cessant minores, ex
quod currunt maiores.

r. ^{Solueretur.} scilicet cum minoribus vsuris.

s. ^{Inculpatam.} quoad maiores: sed minores debetur, nisi fiat oblatio, & consignatio, & depositio. sed contra maiores sufficit sola oblatio, quia nondum cœperunt: vt. C. eo. si per te. Accursius.

t. ^{Opponetur.} Et sic not. quod non nocet alicui aduersari defectus, cū ipse in negligentia non fuit: vt hīc, & j. vt in Negligentia quandoque nocet.

v. ^{P A V L U S libro secundo}
^{Questionum.}

^P Artum post litem contestata
tam editum restituere u pos-
sessor debet: quem non deberet
restituere, si cūm mater petere-
tur, x iam natus fuisset: nisi spe-
cialiter & pro hoc egisset. y

Non fit cōpensatio damni pro-
ueniētis ex culpa administratoris
cum lucro proueniēt ex lege, vel
consuetudine: licet propter ipsius
contractū: sed cum proueniēt ex
cōtractū, & diligētia administratoris, sic. h. d. Et in primo casu non
fuerunt maiores vsuræ in stipula-
tionem deductæ: in secundo sic.

x. ^{I D E M libro vicensimprimo}
^{Questionum.}

^G Atius * Seius, qui rem pu-
blicam gerebat, z fœnerauit
pecuniam publicam sub vsuri-
s a solitis. Fuit autem consuetudo,
b vt intra certa tempora non
Hic est tex.
sing. ad hoc
quod officia
lis potest ad-
quirere a
ctionē reip.
fine cessō.
d. qto tamē
no est mirā-
dum: vt hīc
in secundis
interpretā-
Bolo.

moram & partus venit: vt infra eo. l. Paulus. in prin. Vel ibi fuit
specialiter petitus partus, vt hīc.
G. Atius seius.] ^{C A S V S.} Gaius erat massarius cutie Boſi. &
fœnerabat pecuniam publicam sub quatuor defi. vt erat
consuetudo. erat etiam alia cōsuetudo, scilicet quod illi qui non
soluerent minores singulis. v. mensibus, extūn ternerentur ad
vsuram quinque dena. quidam ex debitoribus quibus mutuauit
Gaius, factus est non soluendo culpa Gaij: alius autem soluit
quod debuit, & etiam vltra: ita quod si fieret compensatio, vi-
deretur nunc solutum secundum consuetudinem. queritur, an
fiet compensatio, an non cedat lucro reipubli. quod plus est sol-
lum: & quod ab alio deficit, soluat Gaius de bursa sua? Et res-
pon. quod cedunt lucro reipublicæ eo casu, quo prætextu con-
suetudinis nomine pœnae maiores cōsecutus est: neq; in releua-
tionem eius computatur. Si verō ex industria sua maiores vsuras
stipulatus est etiam vltra consuetudinem: tunc quidem satis est
si Gaius tantum inferat reipubli. inter omnia, quantum secundum
consuetudinem potest ei deberi. idē si plus quām exigi
debuit, ab aliquo est exactum, & ab alio minus, licet culpa Gaij:
fiet compensatio. Secundò dicit: eadem in tutori, si fecit nomi-
na ex pecunia pupilli: & quādam culpa tutoris facta sunt non
soluendo, & ab aliis exigit plus: quia compēsat. idē dicit, quia
in tutori non habet locum dicta consuetudo. Viuianus.

z. ^{Gerebat.} erat etiam massarius communis.

a. ^{sub vsuris.} scilicet minoribus.

b. ^{Consuetudo.} scilicet illius reipublicæ.

a *Vsuris*. minoribus ex pacto debitibus.

b *Grauiores*. legitimæ tamen: vt supra eod.l. pecunia. in princ. etiam & sine pacto. Accursius.

c *In soluendis*. scilicet vsuris minoribus & maioribus, secundum Pet. & hoc culpa Gaij interueniente. vnde non dicit compensatione fieri: vt. j. de ad-

mini. tuto. l. cum queritur. Vel dic secundum Ir. q. cessarū in minoribus: quia erant non soluedo, sed alij soluerunt etiam maiores.

d *Quidam plus*. id est maiores, qui cessauerunt in minoribus.

e *Vsurarū*. f. minorū.

f *In vsuris*. ita q. nullo modo soluerunt.

g *Suppleatur*. in minoribus, habita compensatione eius quod ex consuetudine à quibusdam exigatur.

h *Proficere*. ad euitandum damnum propter non soluētes maiores: quia non poterant, secundum Ir. Vel verius, vt dixi, ad euitandum damnū minorum, quæ etiam ipsa culpa Gaij solutæ non erant.

i *Cederet*. vt sic eas nō compenset.

k *Stipulatus*. ciuitati cui adquirit utile actionem: vt tutor pupillo: vt. s. de constit. pecu. eum qui. §. Julianus.

l *Solas*. & omnes scilicet maiores & minores: nec relevatur ideo quia ab aliis exigit maiores: licet & isti debentes minores sint soluendo, vt subiicit.

m *Præstari*. ab hac dictione, præstari, vsque illuc, adquisiuit, &c. est litera Pisana.

n *Formam*. id est consuetudinem: licet minores sint legitimis: vt infra de admi. tu. l. tutor qui. §. ex ceteris.

o *Solent*. tunc scilicet cum & hīc habeantur pro soluendo propter culpam Gaij.

p *Publicus*. id est Gaius qui erat administrator. nam ipse à seruendo dicitur seruus. hīc enim non diuersitatem personarum, sed causum inducit. Vel dic, seruus publicus iussu Gaij Seij.

q *Adquisiuit*. scilicet maiorum vsurarum quæ consuetudo sit. Nam superiori casu ex consuetudine, non ex industria vel stipulatione Gaij maiores vsuræ erant quæsitæ: vnde ibi non fit compensatio: hīc sic.

r *Compensationem*. i. computationem: vt. s. de rei vind. l. emptor.

s id est quamuis.

t *Vniuersorum*. id est si hoc non vult pati sponte.

u *Debitorum*. scilicet quorundam tantum; qui maiores vsurias soluerunt. Azo. hoc enim non permittitur: vt infra de admi. tu. cum queritur.

x *Eadem fere*. fere ideo dicit, propter consuetudinē illam minorum & maiorum, quæ in tutoribus locum non habet. Item quia ciuitati queritur ex nudo pacto: vt. j. eo. l. etiam. quod non est in pupillo. Itē quia si tutor maiores vsurias propter debitorū paupertatem & suam negligentiam non est cōsecutus, & occasione maiorum tantum est cōsecutus, vt suppleatur debitū minorum, nō tenetur: sed saltem quædam pupilus agnoscat: vt. j. de admi. tu. cū queritur. Vel ideo, quia ipse pupilus debet stipulari: alias

illatis vsuris, **a** grauiores **b** infligerentur. Quidam debitores cessauerunt in soluendis **c** vsuris: quidam plus **d** intulerunt: & sic effectum est, vt omne quod vsurarum **e** nomine competebat, etiam pro his qui cessauerant in vsuris, **f** suppleatur. **g** quæsitum est an illud quod amplius ex consuetudine pœnæ nomine à quibusdā exactum est, ipsi Seio proficere **h** deberet, an reipublicæ lucro cederet. **i** Respondi, si Gaius Seius à debitoribus vsuras stipulatus **k** esset, eas solas **l** reipublicæ præstari **m** oportere, quæ secundum formam **n** ab his exigi solent, **o** etiam si omnia nomina idonea sint. Quod si seruus publicus **p** obligationem vsurarum reipublicæ adquisiuit? **q** æquum est, quamvis ipso iure vsuræ reipublicæ debeantur, tamen pro deficitis nominibus cōpensationem **r** maiorum vsurarum fieri, si **r** non sit parata res publica vniuersorum **t** debitorum **u** fortunam suscipere. Eadem ferè **x** in tutoribus Marcellus refert.

Diuisa negligentia atque mora, diuidit præstationem vsurarum & pœnæ. hoc dicit: quæsi dicat, sicut diuiditur causa, ita diuiditur effectus. Franciscus.

xii IDEM libro quarto Responorum.

S Eia mutuam pecuniam **y** accepit à Septicio: de vsuris ita conuenit: nisi sua quaque * die vsuræ **z** suprascriptæ ex soluerentur, vel post tertium **a** mensem, tunc in maiores vsurias Seia tenebatur: & deinceps **b** per singu-

seruus, si habet, vel est emendus, vt directa ei queratur. alias si tutor non potest seruum habere, ipse tutor præsenti vel absenti pupillo stipulatur: vt. s. de constit. pecu. l. eum qui. §. Julianus.

S Eia accepit. ccc. reddéda annua bima trima die sub vsuris quatuor den. soluendorū in fine cuiuslibet anni. **q**

si tunc nō soluerentur diætae minores, vel saltet intra tres menses, termino elapsō extunc teneretur ad sex denarios pro libra. Secundū adiecit, idem obseruari in sequentibus pensionibus. queritur ergo, an currunt vsuræ maiores primæ pensionis statim post annum intra tres menses: an tūc demū quādo in omnibus pensionibus fuerit cessatū? Et respon. primo anno elapsō primi anni currere, & sic de secundo & tertio. Viu.

y *Pecuniam*. reddendā annua bima trima die.

z *Vsura*. f. minores.

a *Vel post tertium*. quasi dicat vel extunc statim ex quo est cessatum: vel post tres menses ex die cessationis.

t *Vulg. ex pectaretur.*

b *Demeps*. i. post aliū terminū primū ex quo cessasset: & sic cōpīsent currere maiores.

c *Per singulas*. Ex hac oratione quæ sequitur, oritur dubitatio: quia potest intelligi vt demum post omnem cessationem incipiāt maiores currere: vt supra de pigne. actio. l. si necessarias. §. si annua. in prin. Vel quia prout in quolibet fuerit cessatū, statim pro ea quantitate currat: quod est verius, vt dixi in fin. & s. si cer. peta. l. lecta. & dicta. l. si necessarias. §. si annua. in fin. §.

d *Debita*. ex hac obligatione sortis.

e *Eam stipulationem*. Ea stipulatio vna dicitur, propter vnum tēpus, scilicet stipulatiōis in-

terpositæ, in quo cōditionem eius qui stipulatur, intuemur: scilicet an sibi, vel alij querere possit: vt. j. de don. cau. mor. l. senatus. §. fin. & j. de verb. oblig. si filius. Plures tamen esse dicuntur, propter plures summas: vt. j. de verb. obliga. l. pluribus. §. j. Sed nunquid elapsō primo anno statim currunt pro prima sorte? Videtur quod non, sed omnibus terminis solutis: quia dicit, sua quæque, &c. vt. s. de pign. act. si necessarias. §. si annua. sed his adiecit, deinceps, &c. & sic cū dicat de aliis terminis, appetat quod de primo tantum dixerat. Item querere, quid eligetur, vel statim post cessationem, vel post tres menses? Respon. post tres menses: vt infra de verbo. oblig. l. si ita stipulatus fuero.

Q ui semisses. **c a s v s**. Mutuaui tibi. c. sub vsuris maximis: sed postea accepi minores per longum tempus. certè videor remittere maiores. [Q V A E S I T V M.] Procurator cum mandato, vel gestor sine mandato, habuit pecuniam domini depositam. queritur, an teneatur domino ad vsurias. Et respon. quod non, si dominus non fuerit solitus fenerare. Viuanus.

f *Pertanta*. scilicet decem vel viginti annis. Vel dic etiam breuiori tempore in odium vsurarum, fortè quinque annis.

g *Non fuit*. & creditor accepit. nec enim cogebatur. Accur.

h *Exceptionem*. Nota mirabilem præsumptionem: quia scienter de non

de non petendis maioribus videtur fecisse tacitum pactum, per longinquam petitionem, & exactiōnem minorum. sic. s. eod. l. cūm de in rem verso. & j. eo. cūm quidam. §. diuus. Posset etiam poni casus, vt q̄ conuenerat de minoribus: & si illæ non præstarentur, quòd maiores darentur: & creditor accepit tantum minores per multū tempus postquam potuit petere maiores: vt Co. e.l. aduersus. & l. quāuis. Accur.

^a Pro pecunia. ratione negligentiæ. Accur.

^b Debeat. procurator, vel gestor.

^c Fenerauit. id est solitus fuit fenerare.

^d Ex consuetudine. vt s. de pig. act. l. vel vniuersorum. Secus si cōsueuerit fenerare: vt s. de neg. gest. l. at qui natura. §. non tantum.

^e Nomine. secus si in suos vsus conuertisset, facere quæ feneraret.

soltus est fa. cere domi. n°. l. vel vniuersorum. s.

^f Epondit.] CASVS.

R Testator legauit mihi ancillas duas: pu-

ta Arethusa & Pam-

philam. heres fuit in

mora. tenetur ad par-

tus editos post morā.

[H E R E S .] Testa-

tor rogauit heredem

suum vt hereditatē to-

tā restitueret mihi post

mortem suam heredis:

& hoc excepto reditu,

medio tempore ancil-

læ pepererunt. quæri-

tur, an partus sint resti-

tuendi: & si continen-

tur appellatione redi-

tus. Et respon. q. non.

quod est verū. Secun-

dō dicit, ī generali re-

stitutione hereditatis deducētō reditu. Idem

dico in speciali restitu-

tione alicui⁹ rei: vt ec-

ce, rogatus vt ancillam

mihi restituat sine redi-

tu, cūm ipse heres moriatur. nam non resti-

tuet partum eius. Viu.

^f Mora. semper autē fuit in morā à die fidei-

commissi cedente, si fuisset testatoris: nisi gratia legis Fal. fiat: vt supra eod. in fideicommissi.

^g Sine reditu. hi etiam sine hoc non restituerentur. quod dic vt infra ad Trebel. l. in fideicommissariam. & l. mulier.

^h De reditu. quo non continetur partus. & erat dubitatio: quia excepérat solūm reditum eorum, ergo omne aliud restituēdum: ergo partus. sed tamen hīc continetur appellatione reditus. &

sic est contra infra eod. l. in peculium. Accur.

ⁱ Eum qui. aliás. l. eum qui. & aliás. §. Neratius.

^k Similiter. id est deducētō reditu. Azo.

^l Non esse. Hoc in eo casu, cum aditione hereditatis fideicom-

missariæ dominium non est quæsum, cūm extranei vel heredis

esset res legata. & ita intelligitur. j. eod. l. equis. Alioquin à die

adquisiti dominij fructus præstatur: vt. j. e.l. Herenius Modestus.

Item contra. j. ad Trebel. l. in fideicommissariam. & l. mulier. §.

si heres. sed ista duæ de fructibus, & l. deducta. §. hereditatem.

hæc directè est contra. Solu. hīc loquitur de partu edito primo

ante diem fideicommissi cedētē: ibi de partu nato postea. Azo.

^m In fideicommisso. sine reditu. Accur.

ⁿ Moram. quæ est post diem: vt C. de contrahen. & commit. stipu. l. magnam. Accur.

^N Eque.] CASVS. Fundum meum possidebas mala fide: vnde

teneris ad fructus perceptos ante litē contestatā, cōdictio-

ne sine causa, de postea perceptis officio iudicis. Et dicit hīc q̄ neutro casu veniunt vsuræ dictorum fructum. Viuia.

^o Litem contestatam. Quæ est ratio? Respond. non ea quia vsura accedit quantitatē, nō specie: quia pone eos cōsumptos, vel eos fecisse suos, vt ipsi non deberentur: sed eorū cōsumptos. Sed for-

tē illa, quia sicut vsura vsuræ non debetur: sic nec vsura fructus, id est accessio accessio-nis. Alij dicunt quòd officiū officio non po-test seruire. Sed cōtra supra de petit. heredita. l. heres furiosi. Solue vt ibi. Item quando fuerūt percepti? Respon. post item cōte-

statam, qualiscumque fuerit possessor. vel si

* Vide ne confundas cum legato quod heres necessariō dat. l. legatū j. de ope. pub. & j. eo. l. seq. in fi.

Eque eorum fructum qui post item contestatam officio iudicis restituendi sunt, vsuras præstari oportere: neque eorum qui prius percepti, quasi malæ fidei possessori condicuntur. P

xvi. IDEM libro primo Decretorum.

L Iberalitatis * in rem publicā factæ vsuræ nō exiguntur. ¶

Cum vsuræ pretij fundi ab eo qui à fisco emerat peterentur, & emptor negaret traditam sibi possessionem: imperator decreuit, iniquum esse vsuras ab eo exigī, qui fructus non perceperis. r

Pro tempore quo cucurrerunt vsuræ minores. non committitur stipulatio de maioribus. Bar.

xvii. IDEM libro singulare de vsuris.

C Vm quidam cauisset, se quo-tannis quincunces † vsuras præstaturum: & si quo anno non soluisset, tunc totius pecuniæ ex die qua mutuatus est, semisses soluturum: & redditis per aliquot annos vsuris, mox stipulatio commissa esset: diuus Marcus Fortunato ita rescripsit: Praesidem prouinciae adi, qui stipulationem de cuius iniuitate questus es, ad modum iustæ exactiōnis rediget. Hæc constitutio ad infinitum modum excedit. Quid ergo? Sic temperanda res est, vt in futurum dumtaxat ex die cessationis crescant vsuræ.

Alij dicunt, etiam ex mora, nisi à præside tempus sit positum: vt dictis legibus. Accur.

^r Non perceperis. vt supra de act. empt. l. Iulianus. §. ex vendito. alias secus: vt infra eod. euictis. §. post.

C Vm quidam.] CASVS. Mutuui tibi. c. sub vsuris. iiiij. dena.

E singulis mēsibus: in quibus si cessares, p̄misisti maiores nō ex die cessationis tantum, imò extunc. postea soluisti minores tribus mensibus: & extunc non soluis. teneris quidē ad maiores sed non extunc: quia iniquum esset quòd pro eodem tēpore ad vsuras tenearis, sed ex die cessationis tantū. [IN TACITO.] Testator in secreto reliquit. c. cuidam non capaci: & heres dixit secreto se daturum. hæc quidem. c. auferūtur heredi cum vsura, & dantur fisco. nam nō capax habere non debet. [SI DIES.] Testator præcepit statuam erigi in municipio ad honorem municipij. si dies intra quem ponit debet, à testatore non est præfinitus. præses statuere debet tempus: & si intra illud non ponit, tenetur heres ad vsuras tertiae centesimæ. Viuia.

^f Quotannis. id est singulis annis. Accur.

^t Ad infinitum. id est nō finitum, vel determinatum: sed terminari potest. ponitur enim negatiū, nō augmentatiū. Azo. q. d. obscura est: & ideo statim interpretatur. Accur.

^u Excedere potest si à tēpore interpositæ stipulatio-nis dicas præstari vsuras maiores, vel in totū, vel saltē pro parte:

Conditio certi, stricti iuris.

t Vsurā quinçū cē-tesimæ vsu-ræ vnicias

quæ est contra. Vel vt ibi.

L Iberalitatis.] CASVS.

Ex causa do-

nationis promisi rei-

publicæ. c. Dicit quòd

non current vsuræ cō-

tra me. [C V M V S V .

R AE .] Non teneor ad

vsuræ pretij, nisi tradi-

ta re. Viuia.

q Exiguntur. nisi fue-

rint in mora: vt supra

depositi. l. j. in fin. j. re-

pon. & infra de ope.

publi. l. si legatum. &

infra eodem. l. prox. §.

fina. quæ sunt contra.

In archet. erat, finitum sed additum inter versicu-los, IN , vt effet ad in-

finitum. An. Aug. nam & in manuscr.

& vulg legi-tur, infinitū. Cont.

ideoque dicit, à die cessationis : vt subiicit. Et hoc idèo , quia à priori tempore etiam minores currebant. alias autem bene posse peti ex tempore stipulationis: vt supra si cer. peta. l. lecta . in fi. & infra de ver. obli. l. huiusmodi.

a Longi temporis. scilicet triennij, vel quinque annorum.

b Gratiō. quia dignitatem per eum sperabas habere. sed in. l. qui semisses. & C.e. aduerſ. & l. quāuis. fuit signū remittēdi maiores exceptiones minorum, siue esent pmissæ : vt. l. quamvis. siue nō: vt. l. aduersus.

c Non putasti. vt. s. eo. qui semisses. in prin.

d Fideicommissō. vt si heres accommodat fidem de restituendo nō capaci.

e Prestandum. vt & supra de peti. her. l. prædonis. & j. de his qui, vt indig. l. heres. & l. cū quidam. & C.ad. l. Fal. l. iij. & j. de vul. substi. ex facto. S. Julianus.

f Et vſurarum. id est emolumētū quod est vſura, secundū lo. alias cōtra est quod dicitur vſuram vſuræ non debet: vt C.de vſur. l. fin. Et dic, quas exigit ab hereditario debitore, vel quasi , vbi ex sua mora dedit, vel stipulatione. Accur.

g Nō potuit. q. d. nihil. Et sic not. quōd nō imputatur alicui si nō facit qđ & si facere vellet, nō posset : vt supra eo. l. pecunię in fi. & supra de arbi. l. arbiter. S. kalēdis. in fi. S. & C. de anna. excep. l. j. in fi. & j. de adul. si maritus. in priu. & j. de vſufu. le. l. Sempronio . & supra quādo act. de pecu. est an. l. j. S. j. & supra de nego. gest. si pupilli. S. fi. & infra de condit. & demon. l. multa. in pri. Sed nōne ego possum facere vt possim solvere, petendo ei curatore bonis: ergo possum solvere: vt. j. de regu. iur. l. qui facere potest. & S. de mino . l. ait prætor. S. j. & Respō. in adulto ibi: sed hīc in pupillo . Vel hīc non facilē: illa quandoque facilē. Vel illa in conditionibus appositis in ultima voluntate.

h succurri . vt supra peram. nam. foricas. i. la. uacra. publi ca. solere cōduc. docet scilicet tātum, vel principaliſter. alias contra insti. manda. S. tua gratia.

k Deberet. vt si conuenerit, vt non soluta mercede vſq; ad certum tempus vſuræ præstetur. Et sic not. quōd citra stipulationē ex solo pacto incontinenti appositio debentur in contractibus omnia: &c. bona. fi. vt hīc, & S. depositi. Luci⁹ Titius. & C. de pac. inter emp.

& ven. l. in initio. secus in stricti iuris: vt sup̄a de præscript. ver. Titius. & C. de vſur. quamvis. Si autem hīc pactum nō intercesseret: non deberentur, nisi ex mora quae per interpellationē vel litis contestationem adueniet: vt infra eo. mora. S. in bona fidei con. Sed quid si mercedem ad certum diem se soluturum cōuenit: & nil de vſuris dictum est? Respon. præstat: quia in mora est die interpellante pro homine: vt arg. S. de le. cōmis. l. si fundus. S. fi. & j. e. l. euictis. & j. de act. & ob lig. l. traiectitiae. & C. loca. & condit. l. præses. Accur.

* Sic recte in veter. iu archetypo autem Florentino peram scripiū erat, inquit, Taurēl. notum non est.

conueniuntur , vſuris obnoxios esse satis* notum est. P Idem obseruatur in operum curatoribus, si pecunia apud eos remansit. Sed in ea quam redemptoribus commiserunt: etiam si negligenter dederint, vſura eis remittitur. Hæc autem ita sunt, si nulla fraus arguitur: r alioquin etiam vſuræ adplicabuntur.

Si dies non sit ab his qui statuas vel imagines ponendas legauerunt, præfinitus, à præside tempus statuendum est: f & nisi posuerint heredes, vſuras reipublicæ vſque ad tertiam + centesimæ pendent. r

Dies etiam incertus à principio, sed ex postfacto certificatus, interpellat. h. d. text. cum glo.

xviii. IDEM libro tertio Responſorum.

E Viētis agris, si initio v conuenit vt venditor pretium restitueret, vſuræ quoque post euictiōnem præstabuntur: x quamvis emptor post dominij litem inchoatam fructus aduersario restituit. nam incommodum medij y temporis emptoris damnum est.

Post moram semel commissam non excusat debitor propter impedimentum superueniens in persona creditoris. h. d. Idem si in persona sua. infra eo. l. sed & si reipubli. S. fina.

Post traditam possessionem defuncto veditore, cui successor incertus fuit: medij quoque temporis vſuræ pretij quod in causa depositi non fuit, z præstabuntur.

Non debet quis condemnari ad fruct⁹ rei in qua fruct⁹ nō cadūt: sed ad commoditatem quæ ex ea percipitur: quia loco fructuum habetur. Bartolus.

xix. GAIUS libro sexto ad legem duodecim Tabularum.

V Ideamus, an in omnibus rebus petitis, in fructus quoque cōdemnatur possessor. Quid enim si argentum, aut vestimentum, aliāmve similem rem, quid præterea si vſumfructum , aut nudam proprietatem, cū alienus vſusfructus sit, petierit? Ne-

z Nō fuit. idē erit & si esset in causa depositi: si tamē oblatū non esset: vt C.e.l.ij. Ir. Sed videt q nullo modo currat: vt. S. eo. l. pecuniæ. S. fi. & l. cū quidā. S. si pupillo. quæ sunt contra. Sol. hīc in quasi mora: ibi in vera mora: alias hīc ipsi defuncto inceperant currere: ibi non, sed erant cursuræ: vt infra eo. cūm patri.

Videamus.

a līta glof. est sing. ad hoc, quōd il le qui est obligatus fisco, constituitur in mo ra fine inter pellatione re ipsa: quæ tamen glo. cum tex. nō debet ita largē intel ligī, prout volunt scribentes vbi. o Caperint. quia fisc⁹ successit creditori. p Notum est. etiam si ne vlla mora. Sed contra. j. ad munici. l. consti tutionib⁹. Sol. vt ibi. t si legatū j. de oper. pub. vnde hac verba sumpta vidē turquibus dā sed ego cōtra sentio. vi de Ant. Aug. lib. 2.10. cap.

q In operum. publico rum: vt differat à præcedente. r Arguitur. scilicet cu rat oris. Azo.

f

s

statuendum est. & nisi sit à præside cōstitut⁹, tūc in tra sex mēles le uiiores: postea verò semisses: vt. j. de ope. publi. l. si legatum quē est contra. Sed non placet quōd sit cōtra, sed concordat cū illa. & sic istā distīguas vt ibi notaſ.

t

p

Pendet. propter morā post præceptū præsidis. alias non : vt. S. l. proxī. in prin. Accur.

u

v

Videt. Initio. id est incontinenti. x Præstabuntur. etiam sine interpellatioē: qā dies interpellat pro ho mine: vt Co. de cōtrahē. stipu. magnā . Azo. Si autē hoc pactū non esset, nō venirent nisi post euictiōnem mora interuenirent. Accur.

y

Medij. id est à lite contestata vſq; ad sententiā.

z

NED

a *Videamus.* Proprietatis. id est quia ex nuda proprietate id est ex hoc verbo, vel nomine, non facta relatione ad rem ipsam nullus fructus peruenit. Azo.

b *Computabitur.* sicut nec aliarum seruitutum: vt statim dicit ibi, iter quoque, &c.

c *Vsusfructus.* vt. s. de rei vindi. l. fructus non modo. in fin. & l. seq.

d *Potuerit.* hæc tamen raro locantur.

e *Aestimari.* vt supra de serui, rusti, præd. l. cùm esset. in fin.

f *Quod admittendum est.* vt. s. si ser. vindi. l. loci corpus. §. in cōfessoria.

g *Vsuras.* Nō vitia-
re. Sic ergo in-
utilis adiectio vitiatur,
& non vitiatur: vt hīc, &
j. eo placuit. Accur.

h *Ciendum est.* Ad-
hibendos. scilicet

solutioni per quos fa-
cilius possit probare se
soluisse quām per ex-
traneos, vel inimicos.

i *Expediēdi.* quòd de-
bitori daturi sunt pe-
cuniam. Accursius.

k *Rogādu.* vt intersint
solutioni: & sic videat
se liberatos. Vel dic vt
interueniant apud cre-
ditorem, à quo modò
acepit debitum vt sa-
tisfaciat priori. Vel dic

tertio: quia obligatus
erat aliquis fideiussor-
rem dare: vt supra de
constit. pecu. l. qui au-
tem. §. j. Non enim vi-
detur esse in mora dan-
di, dum pro eis inue-
niendis studet, & sic
curret. Accursius.

S Ed & si reipub. J. C. A.
S. v. Si reipu. cau-
sa aliquis missus est su-
bito, nulli videtur mor-
ram facere: & ergo ad
vsuras non tenetur. Vi-
uianus.

t Concor-
glo. 2. in p̄. i.
in c. cū post.
extra de ele-
& c. quoniā
frequēt. §.
si verò alter.
ad finē: ibi,
cū habent
fortè exce-
ptiones legi-
timas.

v Vulg. ex-
pediēdis de-
bitis.

l *Defensionem.* id est
excusationem sui, qua-
re non soluat. Accur.

m *Mandare.* per pro-
curatorem. Azo.

n *Non pos̄it.* de facto.
de iure enim potest.

o *Aliquando.* Titius
minori debebat. x. ex
contractu bonæ fidei
tenetur ad vsuras sine
vlla interpellatiōe, vel
lit. contest. maximè si
non sit qui conuenia-
tur: quia est absens Titius, vel sine herede deceſſit.

p In re. potest dici moram fieri in re, vbi cumque quis sine de-
nuntiatione vel litis contesta. tenetur ad fructus vel vsuras: sicut
infra eo. l. videamus. j. respon. & . §. item si indebitum. & . §. in Fa-
uiana. & . §. item si vi. & . §. ex causa. & . §. in interdicto. & . §. fin. &
infra eo. l. penul. Quod autem de vsuris dixit, non inueniemus
eas currere ex mora in re, nisi in persona minoris: vt. C. in quib.
cau. in integ. restit. non est ne. l. in minorum. Punitur ergo huius-
modi mora in re, vt dictum est in prædictis. & patet etiam infra
de verbo. oblig. cū filius. §. j. & . l. ad diem. & infra titu. j. l. fin. &
l. Labeo. Sed Ir. dicit eam non puniri, cum rei non personæ vi-
tio euueniat. sed fortè intelligebat alias quām in prædictis casibus.
Item pone infra titu. j. l. Labeo.

Adiectio
inutilis non
vitiatur, sed vi-
tiatur.

que enim nudæ proprietatis, quod
ad proprietatis ^a nomen attinet,
fructus vllus intellegi potest: ne-
que v̄susfructus rursus fructus ele-
ganter cōputabitur. **b** Quid igi-
tur si nuda proprietas perita sit?
ex quo perdiderit fructuarius v-
sumfructum, æstimabuntur in pe-
titione fructus. Item si v̄susfruc-
tus ^c petitus sit, Proculus ait in
fructus perceptos condemnari.
Præterea Gallus Ælius putat, si
vestimenta aut scyphus petita sint,
in fructu hæc numeranda esse:
quòd locata ea re, mercedis no-
ne capi potuerit. **d** Iter quoque
& actus si petitus sit, vix est vt fru-
ctus vlli possint æstimari: **e** nisi si
quis cōmodum in fructibus nu-
meraret, quod habiturus esset pe-
titior, si statim eo tempore quo pe-
titiet, ire agere non prohiberetur.
quod admittendum est. **f**

xx. P A V L V S libro duodecimo
ad sabinum.

V Suras illicitas sorti mixtas,
ipſas tantum non deberi cō-
stat: cæterū sortē non vitiare. **g**

**Qui differt solutionem ex iusta
causa, non committit moram. se-
cū si ex ficta. hoc dicit cum. l. seq.
& sequē. Et differt ista. l. à. l. si quis
solutioni. quia hīc non negabat
solutionem, sed differebat ex iusta
causa. Bartolus.**

xxi. V LPIANVS libro trigen-
mo quarto ad Edictum.

S Ciendum est, non omne quod
differendi causa optima ratio-
ne fiat, moræ adnumerandum. **†**
Quid enim si amicos adhiben-
dos **h** debitor requirat, vel expe-
diendi **i** debiti, * vel fideiussori-
bus rogandis? **k** vel exceptio ali-
qua allegetur? Mora facta non
videtur:

xxii. P A V L V S libro trigenimo-
septimo ad Edictum

S I modo ipsum non fraudandi
causa simuletur.

xxiii. V LPIANVS libro trigen-
mo quarto ad Edictum.

A **S** i quis.] **C A S V S.** Titius debitor dicit se nolle soluere, sed iuri
parere: queritur, an sit in mora? Respon. quòd nō, si iustè, &c.
[C V M R E V S.] Si reus est in mora, eosdem effectus quos ha-
bet mora contra reum, habet & contra fideiū. vt infra eo. mora.
[M O R A.] Siue ego, siue procurator meus, siue gestor negotio-
rum meorum interpel-
let debitorem meum,
facit eum morosum ra-
tione officij: nec per
eos acquiritur actio,
sed impinguatur: sicut
si forem inuenirent re-
rum mearum, acqui-
runt actionem, vt de
non manifesto faciant
manifestum: & sic in
quadruplum. & sic de-
nuntatio procurato-
ris impinguatur: & ad
aliud valet, vt faciat
perpetuam obligatio-
nē, scilicet quoad hoc
vt licet res debita pe-
reat debitori, eius ob-
tentu non liberetur.
Viuianus.

Mora commissa re ipsa non tol-

litrur ex casu contingente ex per-

sona morosi. hoc dicit.

Aliquando **o** etiam in re **P** mo-
ram esse decerni solet, si forte non
exstat qui conueniatur.

xxiv. P A V L V S libro trigen-
mo septimo ad Edictum.

S I quis solutioni quidem mo-
ram fecit, iudicium autem ac-
cipere paratus fuit, non videtur
fecisse moram: vtique si iustè ad
iudicium prouocauit. **q** Cūm
reus moram **r** facit, & fideiussor
tenetur. Mora videtur credito-
ri fieri, siue ipsi, siue ei cui man-
dauerat, siue ei qui negotia eius
gerebat, mora facta sit. Nec hoc
casu per liberam personam ad-
quiri videtur, sed officium imple-
ri: sicuti cūm quis furtum mihi
faciētem deprehendit, negotium
meum agēs, manifesti furti actio-
nem mihi parat. **f** Item cum pro-
curator interpellauerit promisso-
rem hominis, perpetuam facit sti-
pulationem. **t** **†**

Primò loquitur in malæ fidei.
Secundò loquitur in bonæ fidei.

Tertiò in eo qui à principio fuit
bonæ fidei, postea incepit esse ma-
læ fidei. Secunda ibi, in alieno
fundo. Tertia ibi, bonæ fidei.

xxv. V LPIANVS libro septi-
mo Digestorum.

Q Vi scit **u** fundum sibi cum
alio communem esse: fru-
ctus quos ex eo percepit inuitò
vel ignorante socio, non maiore
ex parte suos facit, quām ex qua
dominus prædij est. Nec refert,
ipse, an socius, an vterque eos se-
uerit: quia omnis fructus non iu-
re seminis, sed iure soli **x** percipi-
tur. Et quemadmodū **y** si totum

mimo emi fundum, in quo seminaui alienum frumentum. quæri-
tur cuius sit fructus, an meus, an eius cuius fuit semen. & dicit
meum esse, sicut quando ex opera serui alieni, quem bo. fid. pos-
sideo. hoc autem probat ex alio simili: vt ecce in meo proprio
fundo seu alienum semen. & dicit quòd est meus fructus. idem
est ergo in bon. fid. pos. quia plus iuris habet bon. fid. pos. circa
fructus quām fructuarius, cum bon. fid. fiant statim quòd à solo
separati sunt: sed fructuarij fiunt demum in horreis repositi. &
idem quod est in bon. fid. est in eo qui habet fundum in emphy-
teusim: vt statim quòd à solo separati sunt, fiant eius. Viuianus.

u *Quis scit.* sed iuret quòd sit suum, vel seminatoris.

x *soli.* id est quia sit suum, vel bona fide à se possessum.

y *Quemadmodum.* quod est in toto quoad totum, idem est in

Hinc sum-
pta l. Qui si-
ne dolo. j. de-
regi. iur.

In vulga-
addit. & si
mortuus sit
homo pro-
missus. quod
irrepit ex
glossis. nec
enim extant
in manuscr.
ea verba.

z *Stipulationem.* vt fu-
pra de procur. per pro-
curatorem. Et expone
vt infra de verb. oblig.
l. si seruum. §. sequitur.
Accursius.

Q *Viscit.*] **C A S V S.**
Siue sciam te par-
tem habere in fundo
quē possideo, siue sciā
totum tuum: non fa-
cio fructus meos in eo
quod tuum est. [I N
A L I E N O.] A non do-

mino emi fundum, in quo seminaui alienum frumentum. quæri-
tur cuius sit fructus, an meus, an eius cuius fuit semen. & dicit
meum esse, sicut quando ex opera serui alieni, quem bo. fid. pos-
sideo. hoc autem probat ex alio simili: vt ecce in meo proprio
fundo seu alienum semen. & dicit quòd est meus fructus. idem
est ergo in bon. fid. pos. quia plus iuris habet bon. fid. pos. circa
fructus quām fructuarius, cum bon. fid. fiant statim quòd à solo
separati sunt: sed fructuarij fiunt demum in horreis repositi. &
idem quod est in bon. fid. est in eo qui habet fundum in emphy-
teusim: vt statim quòd à solo separati sunt, fiant eius. Viuianus.

u *Quis scit.* sed iuret quòd sit suum, vel seminatoris.

x *soli.* id est quia sit suum, vel bona fide à se possessum.

y *Quemadmodum.* quod est in toto quoad totum, idem est in

parte quoad partem: vt h̄c, & infra ad lega. Falc. in ratione. §. prorsus. & infra de admini. tuto. l. si duo. in fi. & infra de adquir. hered. si seruus eius. & supra de pact. l. iuris gentium. §. adeò. arg. contra. C. de distract. pigno. l. quamdiu. & supra de inoffi. testa. l. Papinianus. §. sed nec impuberis. & supra de euict. l. ex mille. & supra de petir. heredit.

sed & si. §. adeò. Solut. autem est in illo generali: idem in parte, &c. in brochardo.

a. *Frumentum*. scilicet alienum. Accursius.

b. *Seruit*. prædictus Titius bona fidei possessor.

c. *Ea*. neutri generis.

d. *Accedere*. l. fructus.

e. *Adquirunt*. vt infra de adquirē. terū. do. l. quæsitum. in fin.

f. *seminis*. quod fuerat alienum.

g. *Id iuris*. scilicet pœnae: vt infra de adquir. re. do. l. in bon. fid. in princip. Non enim per omnia sunt similes: vt patet in quæstione serui habenda: vt infra ad Sila. l. j. §. j.

h. *A quilibet*. & de cuiuslibet frumento.

i. *Percipientur*. vt de vſufruct. l. si fur decerpserit. & subaudi h̄c, vel ab alio nomine suo. Vel dic, scilicet ita q̄ idonee reponantur: vt & not. supra quib. mo. vſuſruct. amit. l. si vſuſructarius.

k. *Eius*. vt & infra de acquiren. re. do. l. quæſitum. in fin. §.

l. *Fundum*. idem in colono: vt infra de fur. l. si apes. §. j.

m. *Separati sunt*. etiam à furibus, dūmodo possidētes nō desierint habere possessionē fundi. Item sunt & aliæ duæ differētiæ inter fructua rium & bonæ si. possessorē: quia bon. fid. pos. transmittit ad heredē: fructuarius nō: vt inst. de re. di. §. is ad quem. Item fructuarius etiā naturales fructus suos facit: vt. §. de vſufruct. l. vſuſruct. legato. bonæ fidei possessor non: vt supra eo. l. fructus.

n. *Seruit*, idem si post scientiam seuit, vel etiam post lit. contesta. vt ex responsione colligitur.

o. *Percipientos*. Nota ergo quod bonæ fidei poss. post litis contestatio. quoad quædam remanet bonæ fidei poss. scilicet vt faciat suos fructus: vt h̄c. Item vt compleat vſuſcapionem: vt. §. de rei vind. si post. & C. de vſuſcap. transfor. §. hoc proculdubio. Item vt non præster in feritum, si tamea iustum causam litigandi habeat: vt. §. de rei vindic. l. vtiq. §. non enim. & de petit. here. l. illud. fit autem malæ fid. vt teneatur de fructibus. Item vt interrupatur præscriptio. Item in quod alio nec omnino censetur bonæ fidei poss. nec malæ fidei: vt supra de rei vind. Iulianus scribit si in aliena. Sed in eo quod dicit h̄c facere fructus suos post scientiam, est contra infra de acquiren. re. do. l. bonæ fidei. §. in contrarium. Sol. h̄c de æquitate: ibi de rigore, secundum Ir. Vel possumus dicere quod quæſtio quæ ibi fit, determini-

natur h̄c. Vel dicamus quod quamvis suos faciat, vt h̄c: tamen si extant, iudicis officio restituit: vt supra eo. l. euictis. & C. de rei vindic. l. certum. Item h̄c in singulari petitione: secus autem in petitio. hered. vbi quocumque modo ſciat, incipit eſſe prædo: vt supra de petit. hered. sed & si. §. de eo autem loquitur.

p. *Adquirit*. vt. C. de

rei vind. l. j. Sed contra infra de adquir. re. do. l. qui bona fide. §. tamdiu. vbi tam in libero homine bo. fidei poss. quām in seruo alieno bona fide posſeo vi detur nocere superueniens ſcientia. Solu. ibi ad liberos tantū refertur, non ad seruum alienum: licet & de illo ibi feciſſet mentio nem. Item contra infra de adquiren. re. do. l. quæſitum. vbi ſimiliter dicit in bon. fid. poss. quolibet nocere superuenientem ſcientiam. Sol. ibi loquitur in herede qui nunquam ha buit bonam fidem, licet defunctus habuerit: h̄c autem habuit emperor ab initio bonam fidē, ſecus ſi ſcientiam, vt ibidem.

V Enationem, fructus fundi negauit eſſe: niſi fructus fundi ex venatione conſtet. q.

Moram ſibi commiſſam tranmittit quis ad heredem. Bartolus.

xxvii. AFRICANVS. libro octauo Questionum.

C Vm patrifamiliā mora fa cta ſit, iam in herede eius non quæritur mora. nam tunc heredi proximo hereditario iure ea competet: r. ideoque ad cæteros quoque deinceps tranmittitur.

xxviii. GAIUS libro ſecundo Rerum Cottidianarum, ſue Aureorum.

I N pecudum fructu etiam fœtus eſt, ſicut lac, & pilus, & la na. Itaque agni, & hœdi, & vituli, ſtatim pleno iure ſunt bona fidei possessoris & fructuarij. Partus verò ancillæ in fructu non eſt: itaque ad dominum proprietatis pertinet. absurdū + enim videbatur, hominem in fructu eſſe, cum omnes fructus rerum natura hominum gratia cōparauerit.

Quod eſt inutile, vitiatur: & non vitiatur utile. hoc dicit.

xxix. MARCIANVS libro quartodecimo Institutionum.

P Lacuit, ſive ſupra ſtatutum modum quis vſuras ſtipulatus fuerit, ſive vſurarum vſuras: quod illicite adiectum eſt, pro non adiecto haberi, & licitas peti posse.

xxx. PAULVS libro singulari Regularum.

E Tiam ex nudo pacto deben tur ciuitatibus vſuræ creditarum ab eis pecuniarum.

E in pecudum. nec ad bon. fid. ſclicet direcō: vtiliter autem ſic ad bon. fid. possel. vt. §. de Publ. l. si ego. §. partus. Sed videtur etiam direcō iure ad bon. fid. poss. pertinere: vt. §. eo. l. Paulus. §. heres. quæ eſt contra. Solu. illud euenit ibi ex volente defuncti, qui deducto reditu voluit talia restitui.

x. P Lacuit. Poſſe. Hoc eſt verum ſecundum leges iſtas: ſed per authen. nec licitas petet qui fuit ſtipulatus illicitas: quia cadit à principali actione: vt. C. de vſur. auth. ad hæc. Vel illa loquitur in rusticis. Item not. h̄c argu. quod fit vltra modum, reducitur ad modum. Item quod inutilis adiectio vitiatur, & non vitiatur: vt. C. de dona. l. ſancimus. §. ſi quis autem. & de constit. pecu. l. haſtenus. §. fin. & ſupra eo. l. pecunia. in prin. & l. vſuras. & infra de iur. do. l. ſue generalis. §. quærendum.

y E Tiam. vſuræ. hoc ſpeciale contra duas regulas. Vna, quia regulariter non debetur citra vinculum ſtipulationis: vt. C. eodem

codem. l.ij. Alia, quia nudum pactum non parit actionem: vt supra de pactis. l. iuris gentium. §. quinimò. Accursius.

a **Q** uod in stipulatione. Momenti. vt & infra eodem. l. tutor. §. fin. & infra de verbo. oblig. l. vbi autem. §. penul. sic nec sententia: vt infra de re iudi. l. in summa. §. qui sortis. Sed contra infra de lega. iij. nummis. Solu. ibi fauor ultime voluntatis: hic odium usurarum. unde illud valet, licet in exiguis: hic non: vt arg. infra de lib. & posthu. l. cum quidam.

M ora.] c a s v s .

Quæritur qualiter mora definitur. Et dicit Pomponius quod non potest definiri, neque potest dici quando committatur. nam tūc cūm quis interpellatur congruo loco & tempore, loquitur de mora quæ fit facta hominis, id est per interpellationem. nam quēdam alia est specialis, quare ipsa committitur sine facto hominis: de qua hīc nō dico. An sit in mora debitor, si procurator eius vel familia interpellatur? Et dicit quod nō: imò ipse debitor definit esse in mora, si iam eo in mora existente dem ei nouam dilationem. [i n

B O N A E F I D E I .] In venditione quam tibi feci, debes mihi. x. si sis in mora, teneris ad usuras. Secundò, vendidi filio tuo pro decem quandam rem: cuius nomine ipse in solidum, tu vero teneris vel quod iussu, vel de in rem verso, vel de peculio. quæritur, an in usuris tenearis? Et dicit quod non: sed agam contra te ad sortem act. de peculio, vel simili. & quod per eam non exigam, à filio tuo petam. Tertiò econtra interpellauit filium. ipse quidem fuit in mora: tenetur in solidum ad usuras, pater non tenetur in plus quā de peculio. Quartò dicit, quod si duo rei promittendi sunt, alter non tenetur in solidum, licet unus sit in mora: quia licet eum interpellaret, non nocet alij. Quintò, si fideiussor in mora solus sit, non nocet reo vt ad usuram teneatur. nam neque si occiderit fideiussor seruum debitum, nocet reo: imò liberatur reus: & per consequens fideiussor directa non vtili tenebitur.

b Non ex re. quandoque enim fit ex re: vt supra eod. l. sed & si rei. §. aliquando. & dices in distinctione statim.

c Oportuno loco. sed quis dicitur oportunus locus? Respon. potest dici ille in quo debitor potest conueniri in iustitia vt soluat: non aliis, etiam vbi habet locum domicilij: sed non potest ibi conueniri. quod fit quandoque, vt diximus. §. de transact. l. cūm hi. §. causa. Item subaudi, & tempore: vt. j. de sol. si soluturus.

d Quod apud iudicem. scilicet an in loco oportuno interpellatus fuerit, & sic sit in mora. Accursius.

e Difficilis est. id est impossibilis, sicut testium notitia: vt infra de testi. l. iij. §. j. Sed certè mora quæ iure communi committitur,

Mora defini- potest sic definiri: Mora est, cum quis maior. xij. an. non habet curatorem: quia si habet, pupillo comparatur, vt infra de verbo. obliga. l. si pupillus. Sed contra supra de euict. l. si dictum. §. pupillo. Sed dic vt ibi diximus. Interpellatus per diei apposita lapsum: vt. j. de ver. oblig. l. si fundus. & C. de contrahen. stipul. l. magnam. vel per litis contesta. vt. j. de verbo. obliga. l. nemo. §. j. Vel per eius cui debetur denuntiationem congruo loco & tempore factam: vt hīc & j. de verb. obli. l. si ex legati. cūm intelligat se debere, vel intelligere debeat: vt supra si cer. peta. l. quod te. Nec omissa sit debiti repetendi instantia, sine causa distulit rei præstationem vel solutionem: vt hīc, & supra eo. l. sciendum. Hæc autem mora sic commissa habet quinq; principales effectus. Primum, quia facit rem, vel interesse tantū æstimari officio iudicis prout erat tempore more, vel cœpit esse postea, perseverante tamē mora: vt supra de eden. l. vbi. §. j. & supra de condit. tri. l. pen. & de act.

Mora quinque principales effec- que principales effec- tibus habet. empt. datio. §. si per venditorem. & infra de re iudi. l. si kalendis.

ff. Vetus.

A & supra de condit. fur. l. in re. §. j. & infra de verb. obliga. l. quotiens in diem. Secundus effectus est, quia facit currere usuras in contractibus bonæ fidei, & in quibusdam stricti iuris, scilicet in legatis & fideicommissis: vt hac. l. §. in bonæ fidei. & de leg. iij. quis seruo. & l. qui solidum. j. respon. & §. etiam. Nam parificantur hīc legata & fideicommissa iudicio bonæ fid. vt. C. in quibus causis in integ. resti. nō est ne. l. in minorum. sed secus in contractibus stricti iuris etiam lit. contest. vt. C. de condit. inde. l. j. licet Rogerius contra, per. l. infra eod. l. lite. sed illa in bonæ fidei intelligitur. Item & tertium habet effectum, quia inducit petitionem fructuum in quolibet casu, si petam quod aliquando fuit meū, vel eius à quo causam habui. alias exigitur litis contesta, in stricti iuris iudiciis: sed in bonæ fidei semper sufficit sola mora: vt probatur hæc infra eo. l. videamus. in principio. & §. j. & §. si actionem. & §. ex causa. & §. si possessionem. & supra eod. l. iij. Quartum habet effectum in casu speciali: quia punit in tertiam partem eius quod debetur: vt. C. de inoffici. test. l. si quis

Etorum quæstione decidi posse, cūm sit magis facti f quād iuris. Et non sufficit ad probationem moræ, si seruo g debitoris absentiis denuntiatum est à creditore, procuratoréve eius: cūm etiam si ipsi, inquit, domino denuntiatum est, cæterū postea cūm is sui potestatem facere, omissa esset repetendi h debiti instantia, non protinus per debitorem mora facta intellegitur.

Habetur hīc quod pater ex sua mora non tenetur ad usuras. facit l. cum filius. in prin. infra de verb. obliga. Bartolus.

In bonæ fidei contractibus ex mora i usuræ debentur. Quid ergo si & filius familiâs, & pater ex persona eius teneatur, siue iussu eius contractum est, siue in rem versus est patris, vel in peculiū: cuius persona circa moram spectabitur? Et si quidem pater dum taxat cōuenietur ex mora sua, nō tenetur: k in filium tamen dabi-

in suo. Quintum habet effectum circa interitum. Nam indistinctè morosus de periculo tenetur, erat res peritura penes actore, vel non. satis est enim quod potuit non perire: vt infra de leg. j. cūm res. §. finali. & l. apud Iulianum. §. j. Nec ob. supra depositi. l. si plures. §. vlti. quia ibi non erat in mora: quia habebat probabilem causam resistendi, licet esset cōuentus, puta propter expensas. Item probatur expressè in authen. de deposito. §. j. col. vj. vbi dicit intercedentem teneri de casu fortuito: multò magis ipse depositarius tenetur. In rei vindi. tamen quædam specialitas feruatur: quia vbi est in mora possessor quoad interitum, qui prius fuit bona fidei, distinguitur. aut habet iustum causam litigandi: & tunc nullo modo de interitu tenetur: vt. §. de rei vindi. l. vtiq; aut non, & tunc cūm distinctione illa tenetur: erat res peritura, vel non: vt supra de rei vindi. l. item si verberatū. & hoc de communis mora, quæ in omnibus hominibus locum habet. Specialis autem fit multis modis. Primò in heredi. petitione, qua fit quocumque modo sciat: vt supra de peti. here. item veniunt. §. à quo. & §. petitam. Secundò, in minoribus. xxv. an. vbi fit re ipsa: vt. C. in qui. cau. in integ. rest. non est ne. l. in minorum persona. & hæc purgatur temporis cursu: vt infra de leg. iij. l. Tertia Seio. §. usuras. Tertiò in libertate, vbi similiter fit mora re ipsa: vt infra de fideicom. l. l. cūm ver. §. appareat. Quartò similiter fauore per solum. cursum biennij: vt. C. de iure do. l. fin. §. fin. & hæc similiter parit usuras: vt ibi dicitur. Quintò, odio: vt in fure & prædone: vt. j. de vi & vi arma. l. j. §. rectissimè. & l. penult. & C. quod metus causa. l. i. in inferente tamen metum, distinguitur: vt. §. quod metus causa. l. si cum exceptione. §. quod si homo. Purgatur autem mora, si animo nouandi creditor fuerit stipulatus: vel non animo nouandi, si res fuerit in præsentia. Item per oblationem quantum ad euitandum interitum: vt supra de condit. fur. l. parui. & infra de solu. l. qui decem. §. j. Accursius.

f Facti. sunt enim facta incerta, licet ius certum: vt infra de iur. & fact. igno. l. iij.

g Si seruo. maximè cūm dominus hanc denuntiationem ignoret: vt infra de iti. actuque priua. l. iij. §. j. & argu. supra de peti. here. l. item veniunt. §. ponamus.

h Repetendi. dando dilationem, nec enim exigitur vt semper interit, & non desinat petere. Accursius.

i Ex mora. fructus etiā sine mora: vt. j. eo. l. videamus. §. ex causa.

k Non tenetur. scilicet filius: sed pater sic, secundū. M. vel secundū Al. non tenetur, scilicet pater directò, sed vtiliter. cum enim

Morosus. semper de periculo tenetur.

actione bonæ fid. conueniatur, debet mora ibi venire. secus autem si ex contractu stricti iuris conueniatur pater de peculio, vel de in rem verso, vbi mora non venit. sed secus sit in fideiūsfore, qui non tenetur ad vſuras ex mora sua, cùm ipse semper actione stricti iuris conueniatur: nisi fuerint per stipulationem promissæ à se: nec ex

mora rei: nisi in omnē causam intercesserit: vt supra loca.l. quero. Tu dic tertio, quod non tenetur, scilicet pater vlo modo ad vſuras: sed de interitu bene tenetur post suam moram: vt infra de verb. obliga. l. cùm filius. in princ. sicut & fideiūsfor: vt infra ea. l. in fin. Et si opponatur, quare non tenetur in vſuras

^t Ex stipula. tu. l. mora. j. ex mora, cùm ex bona fidei iudicio conueniatur? Respon. ad instar fideiūsforis: vt. d. l. cum filius. Item quia dolū committit pater committendo moram, ratione illius doli debet teneri de interitu: vt supra de pecu. l. depositi nomine. Accur.

a Prefet. nomine sortis, non vſuræ. Accur.
b Dumtaxat. vel de in rem verso, vel quod iussu: si tales erant contractus qui etiam post moram in patrem etiā producuntur: licet res debita intereat: vt infra de verbo. obligat. l. si seruus. §. an filius. Accursius.

c Non nocet. imò videtur quod sic: vt infra de duo. reis. l. pen. & C. de duo. reis. l. fin. Sol. ibi erant socij, hīc

non, secundūm Ioan. vt argu. supra de arbit. l. si duo. Vel hīc in mora in non faciendo: ibi in faciendo. vel ibi notat factū vnius, vt quia agnouit debitum. Accursius.

d Solus, veluti si solus interpellatus fuerit.

e Non tenetur. scilicet reus principalis. Vel dic fideiūsfor, scilicet directo: sed vtiliter sic, scilicet de interitu: vt subiicit. Accur.

f Dabitur. vt &. j. de solu. Stichum aut Pamphilum. in fin. j. resp. &. l. cùm quis. §. si quis. in fine. §. &. j. de ope. lib. l. si liber- tuts moram. &. j. de verb. obliga. l. si pupillus. in fin. & hoc si post moram occidit: secus si ante. nam tunc de dolo actione tenetur: vt. §. de dolo. l. fideiūsfor. quæ est contra. Nam nulla erat ibi alia actio: hīc autem iam alia nata erat, scilicet qualitercumque contingat interitus. Item hīc, quando solus fideiūsfor erat in mora: secus si vterque, vel etiam reus tantūm: tunc enim directa: vt. j. de verborum obligationib. l. mora. Accursius.

g I bene. Humanum. vt. C. de commer. l. j.

h Insolentiam incuriosam. aliàs, insolertia incuriosam. & est insolertia incuriosa, magna negligentia: vt si quærat quis pecuniā per singulos annos tantūm semel: vt infra de iure fisci. l. in fraudem. §. fiscalibus. ^a

i Non ambitiosam. vt si quotidie inquietet eum. qui enim est ambitiosus honoris quem sperat habere per debitorem, non erit ei acerbus: at qui non ambit eum, instanter petit: vt hīc. ergo debet medium tenere. vel dic quod appellat bonam diligentiam.

V ſure.] CASVS. Sicut vſura accedit pecuniæ, sic fructus rei accedit, scilicet in bona fidei iudiciis, & in legatis, quæ eis æquiparantur. Viuianus.

k Obtinent. vt si fundum emi, fructusque percepisti: & eo euicto per exceptionem dolii vſuras pretij velim repetrere, vel retinere, fructuum compensatio admittitur: vt supra de rei vindic. l. emitor prædium. secundūm Ioan. Vel dic quod sicut sorti accedit vſura: sic fructus rei. Sunt & alia quædam quæ sunt similia stu-

A tibus: vt supra de petitione hereditatis. l. mercedes. §. planè. sed in casibus differunt: vt supra de rei vindic. l. si nauis. & supra eodem. l. in fideicommissi. & C. de condic. inde. l. j. & supra de peti. hereditatis. l. si possessor. Accursius.

L Ite. Currunt. scilicet in bona fidei contractibus. secus in stricti iuris iudi. vt. C. de condic. inde. l. pecuniæ. & infra eo. l. vidēamus. §. si actionem. venit tamē fructus: vt supra de condic. inde. l. indebiti. Sed Rogarius etiam in stricti iuris. Accursius.

P Rædiorum. Acci- piuntur. facit infra de verbo. significatiōne. l. vſura pecuniæ. & supra si certum pet. l. lecta. in fine. Accur.

E T in contraria.] CASVS. Gerebam negotia tua sine manda- to. solui creditoribus tuis, & ex mea pecu- nia, vel ex ea quā mu- tuuo accepi sub vſuris, an tu tenearis mihi in vſuris? Primò dicit φ sic, si commode tuum gessi negotium. In se- cundo repeto quantū alij dedi, non plus, li- cēt à minoribus te li- berem. Viuianus.

N Et in contraria. non solūm in directa. o Veniunt. vt supra de negotiis gestis. l. at qui natura. §. non tantūm. creditore. in fin. §. Accursius.

P Absoluam. Impro- priè dicitur absoluī cre- ditor: sed debitor à cre- ditore absolvitur. Ac- cursius. ADDITIO. ^t Vulg. præ Imò verò propriè po- nitur. Terentius in A-

D delp. Ibo ad forum vt hunc absoluam. Absoluam, inquit, id est redditio pretio dimittam. Budæus hīc.

q Incommodo. vt argu. §. ad legem Rhod. de ia&t. l. j. & l. ij. prope princ. &. j. de contra. iu. tu. l. quid ergo. Accursius.

r Venient. scilicet tantūm, nō autem quasi vſura, sed quasi sors: vt &. §. pro socio. l. socius qui. Accursius.

f Vtique. non aliàs, secundūm. H. & Ir. & B. Sed Ioan. & Azo. contra. §. man. l. si verò non remunerandi. §. si mihi mandaueris. &. §. sed & si reum vſuris. & dic, si pro quamuis. Dicit ergo quod licet plus commodi attulerit, non tamen agit nisi pro vſuris præstitis. alioquin si decem impendi in negotia tua, nonne repeatam: vel si soluam creditori tuo. nec enim facio meliorem conditionem tuam, imò in aliquo deteriorem: quia prius tenebatis ex contractu stricti iuris: nunc bona fidei. Item si solu ei vſuram quæ est sors facta quantum ad me: agam tamen in id quod commodi attuli. Vel dic, si plus, id est non minus. & secundūm hoc non ob. illa. l. mandati. Vel dic vt ibi.

V Ideamus.] CASVS. Aliquando peto rem vt meam per rei vindi. & ibi veniunt fructus ex die moræ. aliquādo actione personali: & ibi quādo veniant plenè, vult dicere hīc. Vel primò ponit exemplum in cōdic. ob causam: vt ecce, Berta futura vxor Titij, dedit ei fundum in dotem: & Tiriū tenuit per annum, dum sperabatur matrimonium, deinde deficit spes matrimonij: quia accepit aliā, & decessit. agit Berta condic. ob causam. Quæritur de fructibus. Et dicit φ tam illius anni quo sperabatur matrimonium, quām alterius postea veniunt fructus: fuitq; mora in rem: quia nulla fuit interpellatio, siue facta fuit. Secūdō, quid si ipsa aliā nupsit, & sic per ipsam deficit spes matrimonij? Respon. idem vt veniant, ne sequatur absurditas: quia Titius neglexeret fundum: quod nō debet facere. [IN FAVIANA.] Debitor multorum creditorum, fraude alienauit fundum: vel libertus in fraudem patroni: nunc agunt creditores ieuocatoria, sci- licet

licet actione Pauliana: vel patronus agit Fauiana contra acceptatores. quæritur, an fructus veniat? Et dicitur quod sic, nā alias nō plenè diceretur fieri restitutio, maximè quia prætor precepit talia alienata restitu: & illi rem restitui, continet rem cum fructibus. quod autem de interdicto vnde vi, & actione quod metus causa subiicit, planum est. [si]

A C T I O N E M. Ex causa donationis fundum promisiisti mihi per stipulationem: nunc ago ex stipulatu vt tradas: an veniant fructus? Et dicit q̄ licet te interpellē extra ius: nō ideo veniūt, sed tunc demū cùm fuerit litem cōtestatus. neq; obstat superioribus casibus vt in cōdictionibus fructus veniat: quia hoc peculiū neque est neque fuit mēū. si verò petebam quod fuerat mēū, veniunt fructus. [EX C A V S A.] Peto rem ex cōtractu bonæ fid. puta ex empto vel pro socio, vt communices res quæsitas. veniunt fructus: & demū ago depositi, vel commodati, finito vsu in quem cōmodau: & hoc dicit.

[I N I T E R D I C T O.] Foueam in meo fecisti vi vel clam. ago vt in pristinum statum reposas. vejiūt fructus, vel quos amisi, vel quos tu percepisti. [A N T E M A T R I M O N I U M.] Planus est & in eodem casu loquitur. §. sequens. Viuvianus.

a Renuntiata adfinitas. Id est non secutum matrimonium.

b Restituendi, vt & supra de conditione obcau. da. l. qui se debere. §. finali.

c Adfinitas. scilicet cōtrahenda.

d In re. mora fit in re, cùm nulla denuntiatio ne opus est: vt. §. eod. l. sed & si. sed in persona non, nisi denuntiatio p̄cedat. Prima tamē non semper habet locum, sed in persona minoris.

e Omnimodo. etiam percipiendi: siue eo tempore quo sperabatur adfinitas, siue non. Accursius.

f Ut debeat. vt infra soluto matrimonio. l. si mora. nam in solo duplo arrarum debet damnificari: vt. C. de sponsa. l. mulier.

g Ratio autem. vt de percipiendis teneatur. Et est vna ratio, secundum Ir. & Azo. Est alia, quia mala fi. debet teneri vtroque tempore, licet res sit sua: quia curare debet vt dos augeatur dū durat spes adfinitatis. Item propter dubiū, an debeat apud eum remanere multo magis soluta adfinitate, & nuntio remisso: quod in aliis reuocatoriis non inuenitur citra bonæ fidei possessorem vt teneatur de percipiendis. Accursius.

h Hac est. scilicet omnium prædictorum. & expone secundum Io. Et ideo tenetur de fructibus post renuntiationem adfinitatis, quia percepit. si autē non percepisset, non teneretur: quia licuerat ei negligere fundum: vt supra de hered. vel act. ven. l. vēditor ex hereditate. §. quemadmodum. Vel dic secundum Azo. ratio autem, &c. quasi dicat, ideo tenetur de fructibus: quia si dicas non teneri, sic negligeret fundum: quod esset iniquum.

i Licuerat. sup. ideo hoc erat, quia licuerat, &c. secundum Ioan. secundum aliam est plana.

ff. Vetus.

k Debeo. vt supra de condic. inde. l. in summa. §. ei qui.

l In Fauiana. quæ est personalis & perpetua: vt infra si in frati. pa. l. j. & l. iij. §. hæc actio.

m Pauliana. quando locum habet, dic vt. C. si in frau. pa. l. j.

n Fructus. qui erant tempore alienationis, vel percepti post lit. contesta. vt infra quæ in frau. cre. l. ait prætor

§. per hanc. &c. §. præterea. &c. l. fin. §. nō solūm.

o Restituuntur. vt infra de verb. signifi. l. fin. §. fin. & §. de rei vindic. l. præterea. &c. l. ex diuerso. §. vbi.

p Veluti in interdicto. etiam ante lit. contest. quod in aliis nō est: vt supra de vi & vi. ar. l. j. §. exinde. Accursius.

q Restituat. vt & supra quod met. cau. l. sed & partus. non tamen vt restituta re per sententiam, possit adhuc ageare de fructibus: vt arg. C. depo. l. iij.

r Mora mea. quod distuli agere quod metus causa.

s Non consequar. vt. §. de ver. obl. l. si filius. §. fina. Sed contra. j. eod. tit. l. si fundum. vbi dicit venire interesse. Solu. hīc stipulatus erat aliquid sibi dari: ibi stipulatus erat aliquid sibi tradi: & sic factum ppter quod agitur ad interesse: & sic ad fructus: vt. j. de re iudi. l. si quis ab alio. §. fin. & j. de verb. obl. l. cū stipulatus. §. fi. & l. quotiens. Vel ibi de alio interesse, quæ fructuū. Si obiciatur, Cur ergo ad interesse non agitur vbi stipulatus sum vacuam possit. tradi. nā nec fructus veniūt: vt supra de actio. empt. l. datio. §. j. Respon. imdō veniūt fructus: sed nō tanquam fructus, sed tanquam interesse. Distinguitur tamen, an agat vt tradat vacuam

possessionem: & tunc si tradat etiam sine fructibus, liberatur. aut vt id impleatur quod conuenit, & præstet interesse quod nō tradidit. tunc enim & fructuum ratio habebitur, & omnis utilitas meæ. Accursius.

t Dici. vt. §. eo. l. iij. & §. si cer. pet. l. cū fundum. in princ.

u Restituendi sunt. scilicet à venditore emptori: hoc est dandi: vt supra eod. l. si stipulatus. §. fin. & supra de hereditate vel actione vendita. l. vendor ex hereditate. §. quemadmodum. Accur.

x Communicandi. cū putans fundum suum, percepit: & sic fecit suos. Item à tempore moræ tenetur de percipiendis.

y Si possessionem, quæ erat apud depositariū, vel cōmodatarium.

z Reuocem. de hoc statim ponit exemplum.

a Diximus. scilicet modo in superiori casu circa contractum emptionis.

b Dotis fiunt. vt & infra soluto matri. l. de diuisione. & argumen. l. si marito. §. j. & infra de iure dotium. l. dotis fructus. secundo responso.

c Cum ea. scilicet dote. Accursius.

d Deductionem. nullus enim casus, &c. vt infra soluto ma. l. fructus. & infra eodem. l. quod in fructus. & supra familiæ ericundæ. l. fundus qui.

a In cæteris nam communi diui. bonæ fidei est.
 b Præstantur ab initio.
 c Si dos prælegata id est legata à viro vxori.
 d Veniunt quia dotis fuerant facti: vt supra prox. §. antè matrimoniū. videtur enim legasse quod per primā actionē peti posset, & valet legatum, quia pleni⁹ est legatū quād de dote actio: vt institutionibus de leg. §. sed si vxori. & ideo valeat: vt. J. de leg. iij. l. si deportata. §. si quis Acc.

E Quis.] CASVS. Testator legauit mihi duas equas alienas: & legauit mihi equitum alienum. tenetur heres ad fœtus post moram: imò in equitio legato etiā ante moram. Vi.

e Equis. i. equabus. s. alienis. aliās si testatoris, statim ab adita hereditate: vt. J. eo. l. Herenius. & dic. singulis.

f Post moram. vt. s. eo. l. Paulus. §. fin.

g Greg⁹. si legauit equitum alienū, etiā postea nata sub hac oratione comprehenduntur: vt instit. de leg. §. sed si grec⁹. sed si decē equas postea natas antè moram heredis, non comprehenduntur: ideoq; nec petuntur: vt in hac l. dicitur.

* Sic⁹ veter. sed in arche. excusationē, qđ tāquā vītiosum mutauit Taur. el. l. ut ait ipse.

I N eū.] CASVS. Creditor qui pro decem habebat pignus, vēdit illud pro. xx. teneat reddere residuū cū vſuris. vel si vendidit illud pro decem tantū, non tenetur ad vſuras debitor ex die venditionis. Legem seq. vide per te. Viuianus.

h Reputatio. scilicet vt superflui det vſurā debitori: vt supra de pign. act. l. quamuis. §. fin. & l. seq. etiam ex mora in rē in hoc casu. vel dic, vt tantæ sortis quātum est pretium, non debeantur vſuræ ab eo die, licet emptor pecuniam non numeravit cū creditor fuit in culpa: alioquin non ita: vt supra de distra. pign. l. quæsitum. Accursius.

i T vtor. Medij temporis. ab appellatione vſque ad confirmationem: vt. J. de app. l. negotiorum. & J. de re iudi. l. fin. & argu. J. de rit. nup. l. si tutor. §. quid ergo. Sed contra. C. de vſur. rei iudi. l. ij. & fi. Sol. hīc frustatoriē protractum est tempus: ibi per legis licentiam. vel ibi transiuit in rem iudicatam, hīc non, quod est verius: vt no. infra de re iudi. l. fina, sed in idem recidit.

k Lege. id est pacto.

l Deposuit. in totum ergo debet fieri oblatio: vt. C. de sol. l. obſignatione. & supra de acti. empt. l. Julianus. §. offerri. & supra de pigno. l. qui pignori. Sed cōtra supra si cer. pe. l. quidam. Solu. hīc in totum cōſitebatur: ibi non: vt & supra si pars heredi. pe. l. permittendum. Item hoc quod hīc dicit, fallit in casibus quos not. supra si certum peta. d. l. quidam.

m Accept. quasi dicat, verum est quod scripsit.

n Ille. scriptor, vel notarius.

o Non posse. vt & s. eo. l. quod in stipulatione. Sed certè imò &

si non esset quantitas expressa vſurarum, nō posset peti: quia necessarium est deduci eas in stipulatione: vt. C. eo. l. quamuis. & s. de præscrip. verb. l. Titius. præsumptio tamen est propter epistolam qđ stipulatio intercessisset, nisi contrariū probaretur: vt. C. de contrahen. stip. l. j. alia tamen causa potest esse quare debeantur, puta mora, si esset iudicium bo. fid. vt. s. depositi.

l. Quintus. & tunc que in regione frequētatur: vt. s. l. j. Accur.

H Erennius.] CASVS.

T estator legauit mihi vineā in kalendis Iunij: & decessit. heres pridie vindemias adiuit. Dicit qđ habeo fructū vineæ, & cessit dies legati aditione hereditatis. Viuianus.

P Post adquisitum. id est post aditam hereditatem, non à die mortis:

vt. J. de lega. j. si tibi. §. t. Sic Flor. cū seruus. quod ergo & in manus legitur. s. eo. l. equis. & C. de vſu. & fruct. leg. l. fin. intellige in equis alienis, & equitio alieno. sed testatoris re le-

gata, ab adita hereditate dominium est legatarij & rei & fructus: sed à fructibus posset excusari heres, si nesciret rem legatā, & perciperet eos antè morā: vt infra de adquirē. rerum do. l. quæsitum. secus tamen in fructibus vltimi anni matrimonij seruatur circa dotem: vt. J. solu. mat. l. diuortio. quæ est arg. contra. Accur.

xlii. IDEM libro undecimo Responſorum.

c H Erennius Modestinus respondit, fructus qui post adquisitum P ex causa fideicommissi dominiū ex terra percipiuntur, ad fideicommissarium pertinere, licet maior pars anni antè diem fideicommissi cedentē præteriisse dicatur.

Cessionarius potest petere illud quod poterat cedens, etiam iure speciali. hoc dicit.

xliii. IDEM libro octauodecimo Responſorum.

d H Erennius Modestinus respondit, eius tēporis quod cessit, postquam fiscus debitum percepit, qđ eum qui mandatis à fisco actionibus experitur, vſuras quæ in stipulatum deductæ non sunt, petere posse.

xliiii. IDEM libro decimo Pandectarum.

P Oenā pro vſuris stipulari ne-mo supra modum vſurarum licitum potest. r

xlv. POMPONIVS libro ter-tiodecimo ad Quintum Mucium.

H Erēnius.] CASVS.

Mutuaui decē Titio sine vſuris. deinde successit mihi fiscus: & sic cōperunt ei deberi vſuræ post annū. fiscus iura sua contra Titium cessit Seio. nunc agit Seius iure cesso contra Titium. queritur an possit petere vſuras, & cui⁹ temporis? Respon. eius anni quo fiscus potuit: tamen non prioris vel posterioris temporis, scilicet post cessionē. Viuianus.

q Percepit. destinatio-ne: vt quia obligatio debiti peruenit ad. eū

E ex successione.

r Petere posse. propter fiscum: quia & eas petere potest non pro futuro. alioquin contra: vt infra de reg. iur. l. in omnibus. petit ergo hīc fiscus vſuras iure speciali citra conuentionem: vt. s. eod. l. cū quidam. §. fiscus. Accursius.

P oenam.] CASVS. Mutuo decem, & stipulor duplam, vel ali-quid nomine pœnæ. dicit quod ita demum valet stipulatio pœnæ, si legitimam vſuram non excedit.

s Poteſt. vt & supra cod. l. pecunia. & l. placuit. & eo. l. cū allegas. sit enim hoc in fraudem vſurarum: quod ex qualitate facti & personarum præsumitur, quia sit solitus fenerare. sic supra de act. empt. l. Julianus. §. ibidem. vel ibi. Accursius.

F Ructus.] CASVS. Maritus donauit vxori fundū credenti donationem valere. queritur, an faciat fructus suos percipiēdo? & dicit industrielles sic, naturales non. nam neque alius bonę fid. poss. facit suos naturales, sed tantū industrielles. Viuianus.

Donata.

a **D**onata. cùm putauit donationē valere: alioquin pro posseſſore possidet: vt. j. de adquir. poss. l. quod vxor. quæ est cōtra. & j. de dona. inter vi. & vxo. l. de fructibus. Azo. Alij dicūt quod hīc res donata non erat donantis, sed bona fide posſeſſa.

b **F**acit. & idem in vſuris ex pecunia redactis: vt infra de dona. inter virum & vxorem. obstat *Cadiomus huius legi. s. boni fiduciā lectorū l. de fructibus.*

c **s**uis. vel alienis. nam naturales excludit tñ.

Fructus naturales an Perceptione bonæ fidei possessoris fiant.

d **B**ona fidei. No. naturales fructus non fieri bo. fid. poss. perceptio- ne sola. Et sic est cōtra. j. de adquir. rerū do. l. bona fide. in princ. vbi dicit quod omnes fiūt eius. Sol. hīc sine titulo: ibi cū titulo. sed certè imò & hīc fuit titu- lus. Dic ergo q̄ omnes sunt possessoris, scilicet non solum quos ipse percepit, vel sua cul- tura: sed & quos aliis, dummodo sint indu- striales. & sic loquitur contrarium.

e **Q** uod in fructibus. Deminuere debe- re. etiā malæ fidei pos- ſessor: vt &. s. de petit. here. l. si à patre. §. fru- ctus. & dixi. s. eo. l. vi- deamus. §. pe. & famili- ercisc. l. fundus qui.

f **P** aratū. Nō videri. vt. s. eo. l. si quis ſolutioni. & l. ſi modò.

g **M** aritus. Ha- buiſſet. ex ſe, non ex alio: vt infra de condi. & demō. l. cum vir vxori. Accursius.

h **A**n fructus etiam. nō ſolū proprietas.

i **M** ulieri. Sed cur re- ſtituit fructus. cū nullo modo interpellati fue- runt heredes, & ideò non fuerunt in mora? Respon. ideò quia fe- cérut dolo quod minus

* Coniunge cap. 71. fru- tūs de reg. iur. j.

* Ad cit. hu- ius faciliore intellexit, vide Bud. li. i. de aſſe vbi de multipli- ci vſuram specie tra- stat.

interpellarentur: quod ex postfacto appetet: ideòq; pro inter- pellatis habentur: vt. j. quod vi aut clam. l. j. s. si quis. vel quia legatariæ quæſitum est dominium ex conditionis euentu: vt ſupra eo. l. Herennius. ſed tunc ex die conditionis. Accursius.

k **F**ruſtus. Poteſt intelligi in poſſeffore bo. fid. & quod iuriſ ſeſetur in aliis vtilitatibus, hoc & in iſta. ſed hoc nō valet: quia cùm non ſit dominus, non poſteſt obligare, niſi ponas eum habere titulum: vt ſupra de pigno. l. ſi ab eo. vel poſteſt ponere in fructuario, qui poſteſt obligare iſum ius vtendi fruendi, non au- tem proprietatē: vt inſtit. de vſu & habit. §. j. & C. de vſufruct. l. interest. quæ eſt contra.

DE NAVTICO FOENORE. †

Superior titulus eſt de vſuris mediterraneis, hic verò de maritimiſ: nec de vſuris omnibus, ſed de ea ſpecie vſurariū, quæ ſenū dicitur, cuius definitio hec. Ad ſortē mutuo acceptā quod accedit lucrū ex conuentione. Quod ſi ad alium contractū accedit prater ſortem aliquid officiū iudicis, nō lucri cauſa, ſed ne in danno veretur creditor propter morā debitoris, vſura eſt non ſenū. & equiſima, ſenū propter lucri audițatē ab equitate aliquanto diſcrepans. Longè verò alia ratio fœnorū mediterranei, alia maritimi. nam ſors cui accedit mediterraneū, eſt periculo debitoris, cui maritimus ſine traieſti- cū, periculo creditoris, quod & prius quā nauē ſoluāt debitores teſtari ſolere. Demosthenes ὡρὸς φορμίων. & mediterranei modus certus finitū ſq; maritimi infinitus, vel hodie vtriusq; finitū, ſed maritimus lōgē grauius velutī pro prelio ſucepti periculi. et illud ex ſtipulatiōe, hoc etiā ex partione. Cuiat.

l **R**ateſtitia.] **C A S V S.** Mutuo tibi decem aureos portandoſ vltra mare meo periculo. ſi nauis pereat, hæc quidem pecunia dicitur traieſtitia: & in ſtra centefinam vſuram poſſum pacifici. ſed ſi non per aquam, ſed hīc consumere debebas,

ff. Vetus.

hoc acto non erit traieſtitia: & ſic prædictam vſuram ſic magna nō poſſum ſtipulari. Secundò pone quod mutuo tibi centum aureos, vt emas merces hīc, & portes vltra mare. quæritur, an hæ merces ſint traieſtitiae, vt ſic poſſim vſuram pacifici. Et reſpon. ſi auctum eſt, vt meo periculo ſint, ſic: aliaſ non. Viuianus.

l **V**ehitur. cum peri- culo creditoris. Accur-

m **C**onſumatur. quo da-

tur. Azo.

n **E**tiam ipſe. ſ. merces.

o **C**reditoris. hoc ex- preſſo à creditore: aliaſ non. Accursius.

p **P**ecunia. id eſt res ha- bentur pro traieſtitia pecunia, vt ſic pereat periculo creditoris.

L **A**beo.] **C A S V S.**

Mutuaui tibi cen- tū aureos meo pericu- lo, quos reddere, pmi- ſisti cùm peterē, vt ex- tunc definiat meū eſſe periculum. poſtea de- cediſ ſine herede, vel non inueniriſ, vt poſ- ſim petere. debeo pro- teſtari corā bonis viris me denuntiare ſeu pe- tere nō poſſe: & cedit loco petitionis, ſeu de- nuntiationis. Viuia.

* Subaud. i. cauſa. Græci dicendi ge- nus. Ant. Au. lib. 2. c. 1.

Raieſtitia ea pecunia eſt, quæ trās mare vehitur. cæterū ſi eodē loci co- ſumatur, m non erit traieſtitia. Sed videndum, an merces ex ea pecunia comparatæ, in ea cauſa habeātur. Et interest vtrum etiam ipſe n periculo creditoris o nauigent. tunc enim traieſtitia pecunia P fit.

Protestatio de non poſſe inter- pellare, pro interpellatione habe- tur. ad hoc allegatur iſta lex.

ii. **P**ompōnius libro tertio ex Plautio.

L Abeo ait, ſi nemo ſit qui à pa- te promiſſoris interpellari traieſtitiae pecunia eſt poſſit, id ipſum testatione complecti debere, q vt pro petitione id cederet.

iii. **M**odeſtinus libro quarto Regularum.

I N nautica pecunia ex ea die periculum ſpectat creditorē, ex quo nauem nauigare coueniat.

Pro pecunia traieſtitia deberi poſteſt vſura cēteſima quouſq; pe- riculū pertinet ad creditorē, non vltra: nec pro operis ſerui miſſi cauſa traieſtitiae pecunia eſt poſteſt deberi maior vſura quā legitima. hoc dicit.

iv. **P**apinius libro tertio Reſponſorum.

N Ihil interest, traieſtitia pe- cunia ſine periculo credito- riſ accepteda ſit, an poſt diem preſti-

petit. hered. l. item veniunt. ſ. petitam. Vel dic, prodeſt hæc inter- pellatio, vt vſuræ debeat ur ex præterito, vel futuro, ſi ſic fue- ram ſtipulatus, reddeſ cum petiero, alioquin dabis vſuras ex præ- terito, vel futuro. Accursius.

I N nautica.] **C A S V S.** Mutuo tibi centum aureos meo pericu- lo: & conueniſti vt iter arriperes kalen. Martij. certè extunc eſt nautica, & currit centefima vſura. Viuianus.

R Coeniat. vtriq; id eſt debitori & creditori, & nauigauerit: nec enim aliud periculū niſi nauigij fuſcipit creditor. quaſi ergo co- dictione impleta, extunc trālit periculū: vt &. j. eo. l. proxima. Ac.

N Ihil.] **C A S V S.** Inter duos cauſas dicit nō eſſe differentiā. Pri- mus. Mutuo tibi centū aureos portandoſ ſupra mare: ſed

E non meo periculo. Certè non eſt traieſtitia, neq; deberur cēteſima vſura: ſed aliā minor. ſecundò: Primiſ ſecepſi cum mutuaui meo periculo vſq; ad mensem, nō vltra: certè extunc nō eſt traieſtitia vt debeat ur maxima vſura: in primo tamen nullo tēpore fuerit maior debita: in ſecundo ex finito mēſe. [N E C P I G N O R A.] Mutuaui tibi centū traieſtitia ſub pignore: ſtipulor cente- ſimam vſurā, quæ in capite anni dupli- cat ſortem. mittebā quen- dam ſeruum pro repetenda pecunia: cuius operis perdiſ ſtipu- labar duodecim imperiales pro quolibet die ſub eodē pignore. quæritur an valeat. Dicit q̄ non: quia inter totū nō debeo habe- re vltra duplatā ſortē in fine anni: hoc autē eſſet amplius: vnde neq; pignora poſſum tenere pro eo quod plus eſt. [Q V O D I N S I N G V L O S.] Mutuo tibi centū traieſtitia pro ſingulis diebus vnum areum vſurā nomine. quæritur an valeat. Et dicit q̄ ſic: cùm in totū non excedat ſortē in capite anni. [I N S T I P U L A T I O N E.] Mutuo tibi centū traieſtitia meo periculo: item ſtipu-

ttt iiij

lor prō operis serui missi pro pecunia aliquid per singulos dies: deinde ex interuallo stipulor vſuram minorem centesima. quæritur, an valeat. Et dicit quod sic: dum tamen non excedat inter hanc & stipulationem operarum duplatam sortem.

a. Deserit. vt infra de fideiſſ. l. ſi à reo. §. ſub diuersis. Sed argu. cōtra ſupra de condic. inde ſufficit. & facit ſu- prā de peri. & commo- rei venditæ. l. quod ſi pendente.

b. Debebitur. ſcilicet le- gitima vſura.

c. Semper. ſcilicet præ- ſtabitur legitima.

d. Difſuſo. id eſt finito.

e. Pro operis. Mitteba- tur ſeruus cū debitore vt pecuniam peteret à debitore die ſtatuto:

Vide ad hunc locum Anto. Aug. lib. i. Emen. cap. 9.

& certam ſtipulabatur credit or pecuniā pro operis ſerui illuc missi: vt infra de aet. & obli.

l. traieſticiæ. Quas ope- ras interim dominus amittet, & de ea ſti- pulatione hīc loqui- tur. inter omnia ergo non debet excedre du- plum ſortis in anno: vt vt hīc, & infra proxi. §.

f. Deductū eſt pro vſu- ris. ADDITIO. Vide Budæum in hunc lo- cum, in prioribus an- nota. hoc ipſo titulo.

g. Duplum. connume- rata ſumma ſortis cum vſuris in fine anni:

h. Post diem. Nonne idem & ſi antē inchoa- tum? Respon. idem ſi durāte periculo. quod dic ut ſupra ea.l.

i. Legitimæ. vt quia ſti- pulatus eſt triētes, qui pōterat ſtipulari beſ- ſes. Accursius.

k. P. Ericuli. Mūtu- tibi pecuniam, quā volo mihi reddi ſi nauis ex Asia vene- rit: ſed ſi non vene- rit, vo- lo reddi mihi cum vſu- ra centesima. ſic ergo traieſticiæ assimilatur: quia ut ibi creditor pe- riculū ſuſcipit, & propter hoc maius cōmo- dū habet: ita hīc quia emitt euentū periculi, maius cōmodū ſentit in caſu deficiētis cōdi- tionis, &c. Tria respōſa plana ſunt, dic ergo, periculum, &c. in pecunia ſcilicet mu- tu data prædicto modo.

l. Pœnali. ſi extat, pœ- na eſt creditoris: ſi defi- cit, eſt debitoris.

m. Speciem. in aliū cō- tractū: vt do ut facias, vel nō facias. nam hæc non eſt traieſticia.

n. Nō cadat. In his ceſ- fat repetitio: non quia fuſceperim periculum, ſed quia ſecuta eſt cauſa, veluti manumis- ſio: in ſuperiori caſu periculum conditionis eſtentis ideò ſu- ſcipio, vt ſi defecerit, cum ipſa pecunia quam dedi, aliquid fe-

tutum, & cōditionem impletam, periculum eſſe creditoris deſie- rit: a. vtrobique igitur maius le- gitima vſura fœnus non debebi- tur, b. ſed in priore quidem ſpe- cie ſemper: c. in altera verò di- ſcuſſo d. periculo. nec pignora vel hypothecæ titulo maioris vſuræ tenebuntur. Pro operis e. ſerui traieſticiæ pecuniæ gratia ſecuti, quod in ſingulos dies in ſtipula- tum deductum eſt, e. ad finem ſ. centesimæ, nō ultra duplum g. de- betur. In ſtipulatione fœnoris post diem h. periculi ſeparatim in- terpoſita: quod in ea legitimæ i. vſuræ decriit, per alteram ſtipula- tionem operarum ſupplebitur.

Quando agitur ut creditor non repetat quod dedit, eſtente vel non eſtente aliqua conditione propter periculum quod ſuſcipit, ad ſimilitudinē pecuniæ traieſticiæ potest ſtipulari centesimā vſu- ram: & etiam ex nudo pacto de- betur: niſi cadat in contractum innominatum, vel fuerit datio ob- causam, qua ſecuta eſſat repeti- tio. hoc dicit.

v. Scævola libro ſexto Reponorum.

P. Ericuli k. pretium eſt & ſi con- ditione quamuis poenali l. nō eſtente recepturus ſis quod de- deris, & insuper aliquid preter pe- cuniā: ſi modō in aleæ ſpeciem m. non cadat: n. veluti ea ex quibus conditions * haſci ſolent: vt ſi manumittas: ſi non illud facias: ſi non conualero, & cætera. nec dubita- bis, o. ſi pifator erogaturo in ap- paratum, plurimum pecuniæ de- derim, vt ſi cepiſſet, redderet: p. & athletæ, vnde ſe exhiberet, exer- cereturque, vt ſi vicifſet, redderet. In hiſ autem omnibus & pactum ſine ſtipulatione ad augendā obli- gationem q. prodeſt.

Perempta obligatione princi- palis, fruſtrā queritur hypotheca- ria. h. d. iſta notabilis lex. Barro.

vi. Pavivs libro vicensimo- quinto Questionum.

F. Oenerator pecuniam vſuris maritimis r. mutuam dan- do, quasdam merces in naue pi- gnori accepit: ex quibus ſi non potuifſet totum debitum exſolui, aliatum mercium aliis nauibus

ram augmenti: & in hoc traieſticiæ aſſimilatur.

o. Nec dubitabis. quin quod redditur, ſit pretium periculi hiſ caſibus, vt in princ. huius. l. idem, licet ibi maius erat dubium. Vel dic. licere duplum ſtipulari ad instar traieſticiæ: licet verè non ſit traieſticia. Alij dicunt non licere ſtipulari duplum in hiſ caſibus, & ſimilibus.

p. Cepiſſet, redderet. (q. d. eſt. j.) ſcilicet pecuniā cum vſura centesima.

q. Obligationem. vſura- rum legitimarū, & cō- munium: vt. j. eod. l. in quibusdā, & eſt ſpecialis: vt. ſ. t. i. j. l. etiā ex nu- do. regulariter contra: vt. C. de vſuris. l. iij;

r. F. Oenerator. Mariti- mis. id eſt cente- ſimis, ſic dicta, quia ibi plus frequentantur. nā & alibi habent locum: vt. ſ. l. proxi.

f. Naue propria. i. prin- cipaliter ſibi ſoli obli- gata, in qua pecunia erat traieſticia, cuius periculum creditor ſu- ſceperat. Accursius.

t. Potuit. ſi non peti- ſet. Accursius.

u. Alias. ſcilicet vbi non ſubiit creditor pe- riculum crediti.

x. Pertinet. vt. C. de pi- gno. ac. l. pignus. Acc.

y. Amiſſa. quæ ſunt in alia naue. Accursius.

z. Sine cauſa. quia nihil creditor cōſequeretur.

a. Exſtiterit. cum nauis vene- rit ſalua. Accur.

b. Caſu. quād qđ ſpe- ctat ad creditorē. Azo.

c. Exactus. id eſt præ- terierit.

* Taurell. in adnot. ita fe- cimus ut mi- nor fieret immutatio à lectioē Pād. vbi eſt deſi- fe. putamus tamē deſe- ſiſſe ſcribē- dū, vt ſupra proximē.

I. N quibusdā.] Idem caſus eſt qui fuit in l. nihil.

d. In quibusdā. id eſt in quodā, vel propter cō- tractū ſortis, & propter cōtractū vſurū.

e. Vſuræ. etiam nudo pacto: vt. ſ. e. l. periculi.

g. Fin. & dic, quēadmo- dum, &c. id eſt ſicuti.

nō autē dicas ex mora.

f. Cum vſuris. centeſimis, vel minoribus.

g. S. Eruius pœnam. id eſt vſuram cen- teſimam.

h. Prætitutum. vt pro- mittis mihi. x. in pa- ſcha: alijs vſuras ex- tunc. & ſic in. l. seq.

i. Accipiat. vt. ſ. de pi- gne. ac. l. aliena. ſi per creditorem. Not. ergo.

Oblatio pœ- quod ſola oblatio im- nam impe- pedit quod min⁹ pœna dit.

In archety. erat. quā pe- cuniam: quā leet. vt vitio-

sam reiecit Taurell. vt in adno. ait.

In manuſcr. & vulgat. eſt, qui pecunia

deberet.

DE

k. S. I traieſticia. Debitoris. vt. j. de aet. & obliga. l. ad diem. & l. cū filius. ſ. pe. non idem econtra: vt ſupra de aet. edic. l. quod ſi nolit. ſ. item ſi tempus. & ſ. tit. j. l. pecunia. ſ. fin. Acc.

DE PROBATIONIBVS. &c.

Quia in causis de quibus est dictū, & etiā de quibus dicetur, necessaria sunt probationes & præsumptiones: ideo de eis dicit, & dic probatio plena fide facit. Præsumptio autē est triplex, nam quedam est talis cui statut, etiā si contra quis probaret: ut mulierē stipulatā dorē: vt. C. de rei vxo. act. l. j. in princ. Aliis cui statut, do-

nec cōtra probetur: ut si res fuit patris, hereditus esse præsumatur: ut. C. eo. siue posse statut. Aliacui nō statut aliquo modo, nisi administrativa habeat: ut probatio per privatū instrumentum: ut C. eo. l. instrumenta. Accur.

Hic etiam titulus communis est omnī iudiciorū de quibus actum est supra.

namq. nulla sunt iudicia; nisi iudicē deceas, quod intēdis veritate cōstare, quod utiq. sit probationib. vel præsumptionib. Probatio-

nones sunt testimonia vel instrumēta quibus fides veri cōstat. Præsumptiones sunt veluti anticipations que-

dam de eo quod in re est cōmuni sensu percepta ex eo quod plerimq. intelligitur, quod plerimq. sit, quae probationū onus in eum trāferunt cōtra quem faciūt. Id verō hoc titulo poti. mū explicatur variis in iudicis cui incumbat onus probandi, reo an actori an utriq. in petitione hereditatis, in restitu- tione in integrum, in actione finium regundorum, in actione interrogatoria, in condicione si certum petetur, in condicione indebiti, in actione hypothecaria, in actione redhibitoria, & alii plerisque. Cuius.

Votiens.] CASVS. Volo succedere Titio: quia dico me agnatum eius: & sic de genere eius. hoc debeo ego probare. Secundo, sum datus tutor: volo me excusare propter quatuor liberos: quia dico me de gente Italica. ego debeo me probare Italicum.

a] Bald. hic dicit hāc gl. fore nota & sic singu. ad hoc, quōd hoc quatuor homines faciūt. Bolo. Quotiens. potest queri de genere, & cūm tractatur de alicuius successione ab intestato, & quis dicit se de eius genere esse. Item similiter potest queri de gente, cūm tractatur de excusatione tutelæ: vt si dicat se excusandū propter quatuor liberos, cūm sit in Italia: vt inst. de excu. tut. §. j. Vel dic secūdō genus, id est agnationem: vel gentē, id est cognationē: vt. j. de verb. signi. l. s. ē. in prin. Item de gente potest ponī: vt cūm dico seruū esse talis nationis, quem mihi vendidisti: vt. s. de ædil. edic. q. si nolit. s. quia assidua. ibi, qui mācipia, &c. Sed nonne est impossibile probare genus? nam probare te filium, est impossibile: ergo & genus: vt j. de condit. & demon. l. Lucius: Respon. probatur per indicia: vt. s. de his qui sunt sui vel alie. iur. l. filium. cognitionem autem probare est facile: vt. s. de in ius vo. l. quia semper. Accursius.

b] E I incubit. b] Ducas ponit regulas hæc lex. Prima, qua dicitur affirmantē probare: vt hic, & C. e. l. actor. & insti. de le. s.

quod autē diximus. & C. de ed. l. qui accusare. & C. de rei vin. l. bonā in ca. res. & j. de proba. l. generaliter. Hec autē fallit, si præsumptio pro bona. l. ex eo faciat q. dicit: vt patet in re quā habet vxor: vt. C. de iur. dot. l. etiā. & j. de do. inter vi. & vxo. l. Quintus. Itē. j. e. l. si pactū. Secūda regula est, q. qui negat, non teneatur probare: vt. C. de proba. l. actor. in fi. cui est cōtra. C. de codicil. l. nec codicillo. Sol. ibi est talis negatiua, vt negare quem compotē mentis esse, quae est pro affirmatiua. Itē sunt cōtra oēs illi casus in quibus dicitur utrūq; probare: vt in crimen falsi, & etiā maiestatis, & similibus: quos habes. C. ad. l. Corne. de fal. vbi. & de aboli. l. fallaciter. s. fi. sed illi sunt speciales. Itē cōtra, quōtēs negatio cōsistit in iure: vt. j. e. ab ea parte. & hoc idē, quia q. negat ius, videtur affirmare. nā si di- co, nego hūc possē testari: video affirmare q. aliquid sic iure sit cōstitutū, q. prohibeat eū testari. idē in similib. Idē in seruirute: vt si dicā, nego te habere ius vtēdi. video em̄ affirmare ius meū. s. q. sim dñs, & prohibere possim. hinc est q. si me dominum non probō, succubo: vt. s. vsuf. quaemad. ca. vti frui. in his ergo quia negatio affirmationē habet inclusam, vel implicitam: qui negat, probare debet. Remanet ergo hēc regula in simplici negatiua fa- cti: vt res ista nō est tua, non feci homicidiū. Sed quae est ratio q. iuris negatiua probatur. i. aliquid cōstitutū quod prohibeat, facti nō: Rñ. quia omnia de iure licēt, nisi p̄bentur nō licere: vt. s. ex qui. cau. ma. l. necnō. s. sed qđ eis, vel vt. s. dixi. Sed si in præterito tēpore aliquid de iure nego, vt nō iure me emācipasse, qđ video affirmare? nec em̄ video dicere me hoc posse: quia de præterito est: & ea quae de præterito sunt, incōmutabilia sunt: quia iā verū est. Rñ. lo. video affirmare ipsum in mea potestate, & mihi ac-

ff. Vetus.

quirere, vel aliquod ius obstitisse: q. infantē vel absētē emācipō, & non corā principe. Certē si diligēter attēdas, nō est aliqua negatiua, quae tacitā nō habeat affirmatiua. Causa tamē tibi: quia quēdā, vt dixi, putātur tacitē affirmatiua: quēdā nō. Ut autē hēc plenē videas, dic q. triplex est negatiua. s. facti, iuris & qualitatis.

Negatiua iuris potest & debet probari ab eo qui eā propōnit, cū oīa præsumantur licere: vt dixi. j. eod. l. ab eā par- te. & s. qui. ex cau. ma. necnō. s. quod eis. Nē-

gatiua qualitatis dici- tur illa, vbi qualitas ne- gatur: vt cū dicitur, iste non est idoneus: nō est dignus: nō est soluēdo. Et hoc debet p̄bati ab eo qui eā proponit: sicut & in negatiua iuris: vt. j. de le. ij. cū quidā itā fideic. ij. tñ. & l. cum pater. s. rogo. & de manu. test. seruos & C. de inoffi. testa. l. omnimodō. &

extra de præsum. c. dūdū. & j. de lib. agno. l. fi. Sed ad vltimū qđ dixi quē præsumi esse soluēdo, est arg. cōtra. C. e. l. ex persona. & j. de magi. conue. l. j. s. si magistratus. & j. eo. l. nō est neceſſe. sed illud propter præsentē paupertatē. Item arg. contra. j. de condit. & demon. l. antepe. in fin. & s. qui satis. co. l. si verō. s. qui pro rei. Negatiua facti, si nō habet adiunctā determinationē loci vel tē- poris, & vel alterius rei, nūquā p̄batur directē vel indirectē: vt si dicat aliquis se nō fuisse citatū: vt hīc, & extra de elec. boniā memoriā. ij. & C. de proba. actor. Si autē habet annexā determina- tionem, tunc indirectā habet probationē: vt extra de testi. ex re- nōre. & C. de contrahē. & cōmit. sti. p. l. optimā. in fin. Accur.

C] BAL. not. g. o. ad hoc, quōd nega- tūta coarcta- tālo & tē- pore potest probati.

C] CASVS. Testator filio spūrio in primo testamēto reliquit. c. his verbis: ô heres fac quod scis. & rogauerat eū prius in secrēto. postea idē testator fecit secundū testamētū, in quo instituit eundē quē prius: & in quo nil dixit de illo legato neque expresse, neque tacitē. deinde eo mortuo, venit fiscus, & cōuenit peti. her. heredē, dices se ab intēst. succēdere debere, cum auferri debeat heredi, qui accōmodauit fidē de restituēdo nō capaci. facit enim fiscus tacitē intelligi in secūdo, quod erat dictū in pri- mō: & sic fiscum obtinere, nō probet heres defunctum mutasse voluntatem quam habuerat de dando non capaci. Viuianus.

c] CASVS. detulit se fideicommissarius, & sic dimidiam habere: vt infra de iur. fisc. cū tacitum. Accursius.

d] Tacitum. ideo sic dictū, quia timet palā relinquerē nō capaci, dicens hoc in primo testamento, fac quod scis. & hoc in primo testamēto, in secundo nihil dixit: vt. j. de iur. fisc. l. iij. & l. ita. Ac.

c] Qui cōuenit. quoniā dicit, siue affirmat: vt. j. e. l. eū qui. & s. e. ei. Nō ergo q. quis præsumit remanere in eadē volūtate siue bona, siue mala: vt hīc, & j. de accu. si cui. s. j. Sed videſ secūdū tātū voluntatē valere: vt. j. de adimēn. le. l. si tibi certā. quae est cōtra. vbi primō vni legavi, & eū fideicō. eiusdē rei grauāui, & eidē eādem rem postea lego. nā non intelligitur repetitū primū fideicō- missum. Sol. hoc euēnit hīc propter secreti suscepti rationē: ibi autē palā erat legatū, & capaci. Itē adhuc cōtra ad idē. j. de iu. fisc. l. Statius. in fi. j. respō. ibi, placuit. & c. vbi dicit ex cautione cōtra eundē secūdū institutū posse agi, si fuit interposita. Et sic videtur q. non ex testamēto: & sic non intelligitur volūtas repetita. Sol. hīc pro eadē vel maiori parte fuit in secūdo testamento institutū: ibi pro minori parte: vnde onus videtur remissum. Alij dicūt subaudiri ibi etiā ex cautione, non solū ex secundo testamento. Alij, q. ibi fuit interposita cautio animō nouādi actionem, quae debet oriri ex testamento. Vel dic quartō, q. semper intelligatur repetitū. at ibi negat repetitas prælegationes rogato: non tamē negat tacitū fideicō. repetitū, imō affirmat: vt eal. circa princ. Item not. ex hac. l. de repetitione: vt. j. de verb. obli. l. Titia. s. idē respō. & in lit. ad. l. Aquil. s. cāterū. & s. capite tertio. Sed à quo? Respon. si neuter se detulit. s. non capax rogatus, à fisco. Accur.

f] Elegērūt. s. sicut primō instituerūt subaudi. q. d. præsumit in vltimo testamēto tacitē repetitū qđ in primo continebatur: nec videtur ab eius fide recedere quē semel elegit, nō cōtra p̄betur.

f] Elegērunt. duplex est hēc præsumptio secundū legem, ex eo quod fieri solet, item quia sic fecit in præteritum. Accursius.

E] Mptorem. CASVS. Emptor serui qui agit redhibitoria, de-

bet probare vitium præcessisse venditionem. Viuianus.

a Fugisse. quod si non poterit, interrogabitur seruus: vt. j. eod. l. cùm probatio. Accursius.

A Bea.] **CASVS.** In causa quā habeo cū Seio, aduocavit cōtra me Tiri: ego dico eū nō posse aduocatū esse: vtrum debeo p̄bare, an ipse nō possit, cū quilibet pr̄sumat posse? Et r̄n. q̄ debeo p̄bare. Secūdō pa-

ter petit filiū in pot-

estate esse, vt quæstia p-

filiū quæritur patri. fi-

lius dicit se esse emāci-

patū. pater confitetur:

ambit glas. sed dicit emācipationē

q̄ h̄ec h̄ic

nō tenere, certè ipse pa-

tamen uof ter p̄bare debet: quia

nō est facta corā ordi-

nario iudice. Viuia.

b Ab ea parte, siue a-

ctoris, siue tei.

c Ab aliquo. puta ab

aduocatione.

d Specialiter. vt quia est

litis redēptor: vt C. de

postu. l. si qui. p̄sumit

ergo licere omnia &

fieri posse de iure, & es-

se iure facta, nisi cōtra

codicil. lib. p̄betur: vt h̄ic, & s. ex

q̄. cau. ma. necnō. s. sed

qd. & C. de fi. instru. &

iur. hastē fī. l. j. & insti.

de fideiſ. s. fi. & C. e. fi

scriptū. quidā tamē h̄ic

distinxerūt: an negē fa-

ctū, vt te emācipasse,

cū de pecul. agā: & tūc

incubit mihi p̄batio.

an neget te quidē iure

facere posse: & tūc mi-

hi incubit. Iōā, in hoc

dissētit: q̄a licēt negem

de iure id te facere pos-

se, videor tamē affirma-

re te p̄hibitū. & ita ne-

gādo ius ponit, quare

p̄batur: & sic nō nega-

tiua, vt dixi, sed affirma-

tiua p̄batur. & pro eo

sunt verba hui. l. ab ea

parte &c. secūdū Azo.

nam aduersario licere

videtur, nisi contra probetur: vt modo probauit per multa iura.

e Rectē. quia non coram iudice ordinario.

f Pr̄fāre. a de iure, scilicet cùm constet de facto: vt h̄ic, & j. so.

ma. l. Titia. & C. si aduersus rē iudi. l. i. j.

g P atronū. Aliquid dedisse. inter viuos. alioquin si dicat eū mortis

causa alienaſſe, vel legaſſe: quōd min⁹ dimidiā haberet, non

est necesse q̄ p̄bet dolū liberti: sed sufficit ſolū effectū siue euē-

tū p̄bari: vt. j. si quid ī frau. pa. l. j. s. j. Sed q̄ est ratio diuersitatis?

R̄n. quia legata nūquā p̄ſtātur ex alicui⁹ testamēto, niſi aere alie-

no deducto: vt. j. ad Treb. l. j. s. is q̄ quadrigēta, ī fi. h̄ic aut̄ q̄ le-

ge patrono debet, quālī aēs alienū cēſetū: vt. s. de inof. test. Papi-

nian⁹. s. si quis impubes. quare ſequit̄ vt legata relīcta dolo, vel

ſine dolo, nūquā p̄ſtent̄ niſi deducto q̄d debet patrono. aliena-

tiones autē inter viuos fact̄, poſſit vel nō poſſit deduci aēs alie-

nū, nihil⁹ min⁹ rat̄ ſunt: niſi fiāt in fraudē, & p̄pterea irritētū

secūdū Azo. Itē not. q̄ dicit h̄ic, aliiquid. nā ſi totū quicquid ha-

bebat, alienauit, nō oportet fraudē p̄bari: vt. j. quā in frau. cre.

l. omnes. s. Lucius. Itē not. h̄ic, qui dolum dicit &c. vt. & j. eo. l.

quotiens. s. qui dolo. & C. de reuo. his quā in frau. cre. l. j. in fin.

h Vt partem. hodie tertiam, olim dimidiā: vt insti. de ſucces. li-

ber. s. ſed noſtra. & s. j. Accur.

i Auocare. per Fauianā: vt. s. de pe. her. l. q̄ ſi in diem. s. penul.

C Vm probatio.] **CASVS.** Agit emptor ſerui redhibi. debet pro-

bare viuū p̄cessiſſe: quod ſi alio modo non poſteſt, per in-

terrogationem ſerui quæſtioni ſuppoſiti probabit. Viuia.

k Deficit. quod erat neceſſe p̄bari: vt. s. eo. l. emptorē. Item in-

tellige q̄ deerāt adminicula probationū. ſ. ſemiplena probatio.

aliās em̄ ſolo dicto ſerui ſine quæſtione vel tormēto crederetur:

vt. s. de ædil. edict. l. quēro. ſ. fi. pr̄cedūt tamē indicia quā ſunt

minus quā ſemiplena p̄batio. aliās à tormentis non incipitur:

l vt. j. de quæſtio. l. j. in prin. ſic intelligit. j. de testi. l. ſerui. respōſo.

m In ſe enim. id eſt propter ſuum factū. Azo. quod fieri poſteſt:

vt. j. de quæſtio. l. interrogari. Accur.

n Videtur. ſic & dicitur, delictū tuū te puni, nō ego. Azo. Not ergo ex hac. l. arg. q̄ aliquid conceditur ſecūdariō, quod princi-

paliter non cōceditur.

nā principalitet ſeruu

nō eſt testis: vt. j. de te-

ſta. qui testamēto. ſ. ſer

u. in defectū tamē, ſi

ue ſecūdariō eſt: vt h̄ic

dicſ. ſic & . j. de auēt.

tu. l. j. in prin. & ſ. nau.

cau. ſta. l. j. ſ. caupones.

ar. cōtra. ſ. de pacl. l. fi-

deiuſſoris. Acc. **ADDI.**

TIO. Dic q̄ illa lex po-

tius concordat, q̄ diſ-

cordat, ſecundū Fulg.

S I filius.] **CASVS.**

Agit filius cōtra pa-

triē ſuocans in existē-

tiā ſui iuris, dicens ſe

emācipatū. certè ipſe

fili⁹ debet p̄bare tum

fauore patris, tū quia

fili⁹ dicit ſe ſui iuris. idē

dicit de ſeruo, qui ad li-

bertatē prouocat. Viu.

n Neget. cū is tāquam

filius teneatur. aliās cō-

tra: vt. ſ. eo. l. ab ea par-

te. in fine. Accur.

o Doceat. i. probet. &

hoc duab⁹ rationibus.

vt ſubiicit: quarū vna

eft de iure ſpeciali, alia

de iure communi.

p Iubetur. vt. j. de lib.

cau. liberis. ſ. fin. & C.

eo. vis eius. Accur.

S I paclū.] **CASVS.**

Feci paclū Tito

debtori meo de nō pe-

tendo. licēt nō dixi, &

ei⁹ heredi: tamē itelli-

gitur & de herede, niſi

contra probetur. Vi.

q Factum. de non pe-

tendo.

r Excipitur. inſra eo. l. in exceptionibus.

f Probare debet. hoc propter p̄aſumptionē, quā ſacit pro alte-

ro. p̄aſumitur enim quilibet ſuo heredi vt ſibi prouidere: vt in

fi. hui⁹. l. & ſ. de pig. aēt. l. ſi neceſſarias. ſ. pe. & ar. C. de codicil. l.

nec codicilloſ. Fallit autem hoc, ſi eſt contrariū aētū: vt. j. de li-

be. lega. l. Aurelio. & l. nō ſolū. ſ. tale. in principio. & . j. rē rat. ha.

l. ſi ſine. ſ. ſi in ſtipulatione. vel niſi talis ſi naturā res debita, q̄

nō trāeat ad heredē: vt. vſusfr. vel ſimilis ſeruitus pſonalis: vt. d.

l. nō ſolū. ſ. tale. in fi. & . j. de verb. obli. ſtipulatio iſta. ſ. ſi quis. &

ita etiā poſteſt responderi ad id quod eſt. ſ. de arbi. l. diem. ſ. j.

C Enſus.] **CASVS.** Cēſuales, qui principi ſoluerunt censum,

ſaciāt ſcribi, quia ſcriptis probantur, non per testes. Viuia.

t Monumenta. cēſualia, vel cēſus publici. ſic & aliās, pateris liba-

bat & auro. aliās deefit, &: & ita eſt plana. erāt enim ſcripturā in

quibus cōtinebantur census. vel poſteſt dici, vt loquatur de qua-

libet ſcriptura, ſiue census, ſiue aliud instrumentum apud magi-

ſtrum census: & dices ſic, census, id eſt ſcriptura, & monumenta

ſcilicet alia. p̄ quo eſt. C. de don. l. in donationib⁹. & hoc eſt ſpe-

cialē. aliās contra: vt C. de fi. instru. in exercendis. Alij dicunt q̄

ibi non quæritur cui plus: ſed dicit vtrique credi. dicam ergo ex

facto vel dato dudū habēti plus: ar. ſ. de pig. cōtrahitur. nec ob.

in auth. de fi. instru. ſ. ſi verō tale. quia ibi & vox viua & ſcriptu-

ra erant ex parte vna. quōd ſine ſcriptura in ſolutione omnino

ſibi non credatur, habes C. de apochis pub. l. j. Accur.

N on eſt.] **CASVS.** Magistrat⁹ dedit tutorē pupillo: & accepit

fideiuſſorē ab eo. tamē tutela administrata & malē, agit mi-

nor cōtra magistratū, cū tā tutor q̄ fideiuſſor ſint nō ſoluendo.

dicit magistratus: ego dedi idoneos & diuītes. dicit minor, imō

pauperes. quæritur quis probare debet. Et r̄n. q̄ magistratus. Vi.

u Pupillo. cū agit cōtra magistratū. facit p̄ hoc. C. ſi ſer. exte. l. j.

Caueretur.

a Caueretur. vt & j. de magi. cō. l. j. s. si magistrat⁹. Not. etgo hīc quōd pr̄sumit⁹ quis nō idoneus, nisi probetur idoneus: vt & C. eo. l. ex persona. & C. de inoffi. test. liberi. Sed contra dixi. s. e. l. i. j. per. l. j. de manu. te. l. seruos. & de leg. i. j. cum quidā. & ad idē C. de inoffi. test. l. omnimodō. Sol. hīc ideō sic statuitur, quia in tali statu non inueniatur tēpore depositi officij. ex vno enim tempore trahitur ad aliud pr̄sumptio: vt. j. de remili. l. non omnes. s. à barbaris. & facit pro hoc C. si ser. exte. l. j.

b **Q** Vingenta . alias quingenta , & alias quinquaginta . Accursius.

* Sic Flor. sed in quibusdam manuscr. & im- presis, quin- quaginta.

Vide Eras. Chil. i. cent. 9. prouerb. 88. a] Dic quōd in illa. l. erāt duæ scripturae eiusdem voluntatis & dispositionis secundūm Fulg. 1. 3. 4. s. si eadē res. j. de leg. i. Cod. de proba. l. j.

e Iudici . Not. iudici nō aduersario faciendam fidem: qui semper negaret: vt infra de verb. ob. inter stipulātem. s. j. & quōd iudici facienda sit tantū, probant hēc iura. C. de re. alie. nō alie. l. j. & C. de condic. ob. tur. cau. l. j. & C. de eden. l. pcurator. & Co. de testi. eos. & l. siquando. s. sed eum. & C. ex qui. cau. maio. l. non idcirco. &

Cod. de rei vindicat. l. doce ancillam.

C Vm de ætate.] **C A S V S.** Minor. xxv. ann. volebat admitti ad honores, asserens se maiore, alius impediens dicit eū minorem. pr̄parauit vterq; vel per testes vel per scripturas nativitatem probare: quærerit cuius probationibus sit standum? Rñ. ve- rioribus, licet olim eis staretur quæ minori nocent. Viuia.

f Professio: id est depositiones testium.

g Proferuntur. à diuersis partibus.

h Nocet ei. de cuius ætate quærerit.

i Ex eo. scilicet tempore: vt sic tot annos habeat quot extunc currebant. & potest hoc habere locum, siue de restitutione in integrū tractetur, siue de matrimonio, & de omni alio, vbi certa ætas attenditur.

k Videtur. vt & j. de testi. l. ob carmen. s. si testes. & s. de interrog. act. l. confessionibus. & ar. s. de leg. & sena. con. l. in ambigua. Sed videtur quōd nulli parti hīc credatur: vt C. de fi. instru. l. scripturæ. quæ est cōtra. Sol. hīc loquitur non de diuersis scripturis contrariis: sed professionibus seu confessionibus testium. Item hīc à diuersis partibus, ibi ab vna. Accur.

l **C** Irca. Ex libertinitate. id est ex possessione libertinitatis.

m Referendum. id est distingendum est.

n Ingenuitatis. Sed cur nō pr̄sumit⁹ ingenuus, licet sit in possessione libertinitatis: vt cū agitur de fundi seruitute, pr̄sumitur fundus liber, nisi aliud appareat? Rñ. quia cōstat fundum aliquādo fuisse liberum, sed non hominē: quia seruus nasci potuit.

o Ingenuum . imō videtur quōd semper patronus necesse ha-

non fuisse: nam probatio exigenda est ab his quorum officij fuit prouidere, vt pupillo caueretur. *

C U eadē quātitas relinquitur in codicillis, quæ relicta fuit in testamento: videtur animo duplicādi relictā, nisi probetur contrarium.

xii. IDEM libro septimodecimo Digestorum.

Q Vingenta b * testamento tibi legata sunt. idem scriptū est in codicillis postea c scriptis. Refert, duplicare legatum voluerit, an repetere, & oblitus se in testamento legasse, id fecerit. Ab vtro ergo probatio eius rei exigenda est? Prima fronte t̄aequius videtur, vt petitor probet quod intendit: sed nimurum probationes quādam à reo exiguntur. Nam si creditū petā, ille respōdeat, solutā esse pecunia: ipse hoc probare cogēdus d est. Et hīc igitur cū petitor duas scripturas ostēdit, heres posteriorem inanem esse: ipse heres id adprobare iudici c debet.

Quando testes producti super ætate à diuersis partibus contrariantur: illis creditur qui verisimilia deponunt. h. d.

xiii. IDEM libro trigensimo Digestorum.

C Vm de ætate hominis quæ reretur, Cæsar noster in hēc verba rescriptit: Et durum & iniquum est, cū de statu ætatis alii cuius quæreretur, & diuersæ professions f proferuntur, g ea potissimum stare, quæ nocet: h sed causa cognita veritatem excuti

beat probare: vt infra si liber. inge. esse di. l. quotiens. in fin. Solu. ibi restringitur semper ad eum casum tantum, quādo est in pos- sessione ingenuitatis. Accur.

p Contendat. q. d. nihil, quoad onus p̄bationis sustinendum: in seruo autē constat quōd sit hēc distinctio: vt. s. eo. si filius. in fi.

q si quis . existens in possesſiōe īgenuitatis.

r obtemperari. i. an sit mos ei gerendus.

t Egeri. i. b confu- temperari. Bud. hīc.

Ei incubit onus probādi, qui nō est in quasi possessione illius iuris quod asserit: quod est verū in iuribus circa personā: secus in iurib⁹ realibus: vt. l. sicut. s. sed si queratur. supra si serui. vin. Itē no. q. re⁹ potest in se assumere onus probationis. quod glo. intelligit generaliter in quacunque causa. Bar.

xiv. V L P I A N V S libro secun- do de officio Consulis.

C Irca eum qui se ex libertini- tate l ingenuū dicat, referen- dum m est quis actoris partibus fungatur. Et si quidē in posses- sionem libertinitatis fuit, sine dubio ipsum oportebit ingenuitatis n causam agere, docereq; se ingenuum ō esse. Sin verò in posses- sionem ingenuitatis sit, & libertinus esse dicatur, scilicet eius qui ei cōtrouersiā mouet, hoc probare debet, qui eū dicit libertū suū. Quid enim interest, seruū suū quis, an li- bertū cōtendat? P Si quis q autem fiducia ingenuitatis suæ vltro in se suscipiat probationes, ad hoc vt sententiam ferat pro ingenui- tate facientem, hoc est ingenuum se esse vt pronūtietur: an obtēpe- rari r ei debeat, tractari potest. Et d nō ab re esse opinor morem ei geri l probanti se ingenuum, & sententiam secundūm se dandam: cū nulla captio intercedat iuris. t

re rei sit inductum, vt reus non debeat cogi ad probandum, sed actor: non debet in eius læsionem retorqueri: vt. C. de leg. & consti. quod fauore. hīc etiam inducit illud verbum, morem ei geri. q. d. quod in aliis ex consuetudine obseruatur, & hīc dicendum est: sed & infinita sunt exempla, in quibus dicimus aliquem admissum non iussum probare. Item quāro, an in omni alia cau- sa sententia debeat ferri pro reo, quōd sua sit res, si probauerit: an sufficiat si pronuntietur actoris non esse: diuersa sunt enim commoda in his: vt. s. de iure iur. sed & si possessori. in princ. Io. idem in aliis dicit, quod in ingenuitate dicitur. Item quāro, si vterque velit probare, quis primō debeat audiri: & puto acto- rem, secundūm Azo. Item, an videtur renuntiare iuri absolutio- nis, quæ solet fieri auctore non probāte sic transferendo in se? Respon. non: quia aliud onus assumpsit, vt absoluere tantum. Itē pro hoc: quia qui plures habet excusationes, si in vna non probet, aliis vti intra tempus non prohibetur: vt institu. de excu. tu. s. qui autem vult. Item nemo prohibetur & c. vt infra de except. non videtur. vnde sicut auctore non probante absoluitur reus li- cēt exceptionem non prober: sic & hīc.

Q Vidam.] **C A S V S.** Gaius tenebat Titium pro filio suo: qui Gaius in codicillis legata reliquit quibūsdam suis fratribus. post mortem Gaij Titius, vt filius, accepit bona pa- tris: & fideicom. soluit fratribus defuncti: & illi confessi sunt per scrip. se accepisse fideicom. à Titio filio defuncti. causidici dicūt quōd non erat filius: quærerit, an probet filius se filium. Dicit quōd non, cūm in possessione sit filiationis: & ideo fratres

defuncti debent probare non filium. Viuianus.

a *A Gaio. scilicet marito, cùm non esset ex eis suscep-tus. Acc.*

b *Inuasit. & vt filius consuevit accipere bona patris. scriptus enim fuit vt filius. Accur.*

c *Et cautionem. qua fuerunt confessi se recepisse fideicommissum à filio & herede defuncti. Accur.*

d *Emissam. i. cautionē ppria manu factā.*

e *Probari debet. cùm ipse sit in quasi possessione filiationis. Azo.*

sic ergo non sit probatio ex predicta scriptura filiationis: vt C. eo.

non epistolis. & l. non nudis. sic nec alias libertatis: vt. j. de fideicommiss. lib. l. generali. §. si quis tutorem.

f *Tiam.] CASVS.*

Minor vult restituī, & probare de ætate: & inducit matrē & auia. dicit quod recipitur vtraque: licet aliter parētes non admittantur. Viuianus.

g *Professio. dicunt quidā, id est natales facti à matre pro probanda ætate filij. Vel dic, testificatio, siue dictū matris vel auia pro ætate filij. & secundūm hoc est contra. C. de testi. l. parentes. Sol. non recipitur matris professio*

vt testis, licet iudex ex eius responsis querat veritatē. & sic nō probat vt unus testis: vt. j. e. l. fi. in fi. sed quādam minorem presumptiōnem facit: sicut cùm quererit an sit filius, facit præsumptionē pro filio: vt. j. de li. agno. l. j. s. Julian. licet nō contra filiū: vt. j. de Carb. edic. l. j. s. si quis nō ab aliquo. Accur.

h *Filiorum. cùm queratur de ætate.*

i *Vm de lege.] CASVS. Agit legatarius pro legato. heres dicit quod vult retinere Falcidiā: at legatarius replicat, quod non habet locum: quia heres habet quartam. dicit hīc quod heres debet probare Falcidiā locum habere. Viuianus.*

j *Heredis probatio. quod facit probando tot legata, & asserendo tantūm esse in bonis. si enim legatarij dicunt, tantū remanet penes heredem quod sufficiat ad Falcidiā, ipsi debent probare: vt C. de iure delib. l. fin. §. licentia. Accursius.*

k *Votiens.] CASVS.*

Libertus agit contra patronum, & pro- quocat in ingenuitatem: econtra patronus negat eum inge- nuum. postea petit operas. quæritur, quis in prima & secunda quæstione prober? Respon. in prima quod libertus, vt constet li- bertas. in secunda patronus debet probare conuentiōnem ope- raruī [Q. V. I. D O L O.] Peto à te. x. quæ mihi promisi: tu excipi- dicens quod dolō te induxi ad promittendum. tu debes proba- re me dolum cōmisissē. [INTERROGATIONIS.] Titius de- bitor meus decēssit: ego vocauī Seium ad ius tanquam heredē debitoris: & interrogauī eum an esset heres. respon. quod sic: vel etiam tacuit: quod pro eodem est. deinde conueni eum ad debi- tum. is pendente lite negat se heredē. sed ego dico eum con- sensisse quod sic, vel tacuisse: ipse negat consensisse, vel tacuisse. certè ego debo probare quod assero. Viuia.

l *Exiguntur. loquitur ergo de artificialibus, vel fabrilibus. nam obsequiales ipsa natura debetur: & id ē non exiguntur probatio à patrono: vt supra de condic. inde. l. si non forte. §. libertus.*

m *In præjudicio. id est præjudiciale actione, quam intēdit liber-*

tus contra patronū, petēdo se in ingenuitatem: vt insti. de act. §. præiudiciales. at econtra patronus petit operas.

n *Videatur. vt quia est in possessione libertinitatis: & id ē par- tibus actoris fungitur libertus: vt. §. eo. circa. cùm aliās probaret patronus: vt. j. si lib. inge. esse dic. l. fi. in fi. & facit. §. e. patronus:*

o *Debere. in quæstio- ne operarum. Accur.*

p *Qui dolo. non id ē si culpa, secundū Ioā. licet alij cōtra: vt. C. de pi- gne. acti. l. si nulla. Acc.*

q *Licet. hīc, licet, non videtur bene ad uersari: imò quia in exce- ptione, debet probare. Sed dic, imo bene. nā videbatur tanūm alio agente per dolum: sed certē & q de dolo ex- cipit; vt agis ex vendi- to: dico tē dolo me in- duxisse. Item quid de*

Hīc videtur esse casus quo qui pol- fidet nihilominus acto- ris partes su- stinet scripti ad titulū de actionibus Insti. §. sequit.

Cōcor. glo. in. c. fedes. superverbo, dol. i. princ. extra de ref. crit.

r *Admissum. nisi ad- missus præsumatur: vt supra man. l. si procura- torem. §. dolo. Et not. hīc hanc regulam: qui dolum &c. vt & supra de tribu. l. iij. in fin. & C. de dolo. l. dolum. & §. de iudic. si prætor. §. Marcellus. Sed contra infra de except. rei iu- di. si rem. vbi quis pro- bat se dolum nō com- misisse. Solu. ibi spon- tē, nō tamen iussus: vt §. eo. l. circa. in fin. Vel pbat ibi eo ipso quod cōtrariū nō probatur.*

s *Solū heredē. hoc si co- rā alio iudice: aliās ipse iudex supplet qd scit vt iudex, secundū Ioā. Alij dicūt ei nō credi: qā possit malignari iu- dex: sed Io. dicit nō pos- se. qā i scriptura est re- dactū: sed fortē iudex*

non meminit: vel non fuit scriptum. & sic habet locum hæc lex.

t *Tacuisse. quod præjudicat tacenti: vt supra de interroga. actio.*

Taciturnitas quandoque nocet.

u *sed actori. idem si dicam te respondisse non præcedente inter- rogatione: vt supra de interro. act. si sine.*

v *In exceptionibus.] CASVS. Regulam ponit, ad quam dat exen- tia plā vñque ad finem: & plāna sunt præter vñlimum: in quo dicit aliquis dum luderet, vendidit tibi rem alienam, vt pretium lude- ret. tunc re euicta ago de euictione. ipse vendor excepit se ven- didisse in ludo: per hoc sic non teneri se dicit. certē ipse probat*

w *hanc suam exceptionem. Viuianus.*

x *In exceptionibus. idem in replicatione, duplicatione, & triplicatione: cùm omnes largē exceptiones dicantur: vt infra de excep- t. iij. & infra eo. l. cùm de indebito. Accursius.*

y *Velut intentionem. id est sicut actor debet plenē probare intentionem, sic reus exceptionem: vt hīc, & infra de excep. l. j. & infra eo. l. cum de indebito. §. sin autem pro parte. in fi. §. & §. eo. quo- tiēs. §. q. dolō. Sed cōtra. j. de verb. fig. l. verbū oportebit. §. actio- nis. vbi dicit q actionis verbo nō continetur exceptio. Sol. illud verū est ex vera significatione: secus ex interpretatione. Item & id ē quia actor originaliter probat: reus verō incidenter. Item fallit hæc regula quæ est hīc, in exceptione non numeratæ pecu- niæ, vbi qui excipit, nō probat: vt. C. de nō nume. pecu. si ex cau- tione. Et est ratio: quia qui hanc exceptionem opponit, non dicit vel ponit: sed dictum vel positum ab alio negat, idem dicam de excep. non nu. do. cùm similes sint, vt. C. de non nume. pecu. l. in contrafribus*

Actionis ver- bo, exceptio- an cōtineat.

cōtractibus.in fi.nam & vtraque earum tollitur tempore: vt C. de non nume.pecu.l.in contractibus.in prin.& de dot.cau.non nume.l.fin.& in auth.ibi posita.nisi fuerint contestatae: vt C.de non nume.pecu.l.si intra.at alia exceptiones non tolluntur: vt infra de excep.dol.l.pure.¶.fin.& C.de excep.licet.

a *Probare.* vt Cod. ex q.ii.cau.mia.l.ij.Acc.

b *Aduersario.* vt in populari actione:vt.¶.de procu. licet.in prin. Item in omnibus criminalibus: vt. j.de publi.iudi.l.pen.¶.ad crimen. Itē & aliās: vt C. de affer.tollen.l.j.in prin. Itē quod subiicit fieri; vt quia miles: vt C.de procu.l.militē.& in iure consistebat hæc probatio quandoque. Accursius.

c *Exceptionem.* quia omnia talia fieri possunt, nisi contra probetur: vt.¶.de procu.l.mut.¶.¶.cūm queritur.

d *Pesata.* id est soluta: vt.¶.de proba.l.j.

e *Judicatae.* exceptio obiciatur.

f *Oportet.* vt quia nolit teneri de euictione rei alienatæ nomine in tali ludo: vt infra quarum rerum actio non da.l.fina.¶.j. Vel nolit soluere, vel solutū repetere: vt.¶.de alea.l. antep.¶.j. & C.de reli. & sumpti.fune. in lege græca. Accur.

I quis.] CASVS. Cepi Titum liberum hominem, & posui in vinculis:& tenui per annum fortè:nunc vocat ad ius,& prouocat ad libertatem:quis probet? Et certè videatur quod eo ipso quod non erat in possess. libertatis, sed seruitutis tempore quo agere incipit, ¶. incumbat ei onus probadi, sed certè hoc esset iniquum, vt ideo ego exonerarer. queritur. Et dicit me probare debere. Vitianus.

g *Indignissimè.* id est indignissimum esset si cōsequeretur.& sic C. de acqui.possess.l. nec ex vera. de facto enim tantum tenet: vt infra de acqui.possess.l.cūm heredes.& facit C.eo.l.vis eius.

h *Quia probari.* ponit causam quare volebat habere cōmodum possessoris.Azo.

i *In libertate.* cūm ei non daretur facultas recedēdi:vt infra de li. ho.exhiben.l. ij. quis autem sit loco possessoris, habes infra de lib.cau.liberis.¶.fin. Accur.

V Erius.] **CASVS.** Testator si rem alienam legaret sciens, heredes tenetur: sed si ignorans esset testator, nō tenetur heres. vnde heredes consueuerunt negare defunctum sciuisse. quis ergo proberet? & dicit quod legatarius. Vitianus.

k *Obligatam.* nam quando sciuit, fuit heres vtroque casu. aliās legatarius:vt. j. de legat. j. si res. fallit in coniunctis, vbi etiam si testator ignorauit rem alij obligatam, heres luere debet: vt C. de lega.l.cūm alienam.& die vt ibi. Et nota ex hac.l. argu. quod

semper præsumittur ignorare, nisi probetur scire: vt hīc. & institu.de lega.¶.quod autē. & C. qui mili.non pos.super seruis.lib. xiij.&.¶.de trāsc.l.q. cū tutorib.¶.¶.fi.&.j. de admi.tut. hoc autē. **E** Agit.caue, quia in replicatione hoc probatur. **V**m qui.Pone casum vt supra eo.l.cūm tacitum.

m *Debere.* vt supra eo. l.ij.& infra de lega. ij. l.fideicommissa.¶.si rē. Accursius.

A *Ntē omnia.] CASVS.* Creditor a-gés hypothecaria, duo debet probare, rē obli-gatam, & fuisse in bonis obligationis tépo-re. Vitia:

n *Agentem.* id est cre-ditorem. Accur.

o *Pertinere.* quod ver-bum latē patet, etiam si sit debita: vt infra de verb.sig. l. verbū illud.& supra de pig.l.j. in princip. Item hoc in speciali pignore.in ge-nerali sufficit vt quan-documque post:vt su-pra de pig.l. & que nō dum sunt.¶.quod dici-tur. Accur.

p *Data sit.* vt & su-pra de pignori. & que nōndum.¶.quod dici-tur. hoc autē tenēt cū agitur contra aliū:non contra debitorem: vt

Hæc tota lex videtur potius esse Tribon. quā Pauli, si sile & frequētes mutationes inspicias.

xv. PAVLVS libro tertio

Quæstionum:

C Vm de indebito queritur, quis probare debet non fuisse debitum? res ita temperāda est, vt si quidem is qui accepisse dicitur rem vel pecuniam indebitam, hoc negauerit: & ipse qui dedit, legitimis probationibus solutio-nem adprobauerit: sine vlla di-stinctione ipsum qui negauit fesse pecuniam accepisse, si vult audi, compellendum esse ad proba-tiones præstandas quod pecu-niam debitam accepit. Per eten-nim absurdum est, eum qui ab ini-tio negauit pecuniam accepisse, postquam fuerit conuictus eam accepisse, probationem non debiti ab aduersario exigere. Sin verò ab initio cōfiteatur quidem suscepisse pecunias, dicat autem nō indebitas ei fuisse solutas:præ-sumptionem & videlicet pro eo esse qui accepit, nemo dubitat.

t *C* Vm de indebito. Hoc negauit. scilicet se accepisse. Accur.

u *Legitimis.* testibus, vel instrumentis, non autem iureiu-rando: ^a vt.¶.de iureiuran.l.eum qui.

x *Accepisse.* videtur ergo post apertura iure veteri posse probari. sic supra de rei vindi.officium. & C.de præscrip.long. tem-por.l.emptor. sed in illis. ll. constat iudici, non parti. vel dic vt in.l.officium.

y *Non debiti.* id est indebiti. & sic not.hīc quod punitur infici-
tor:vt.¶.ad.l.Aquil.inde Neratius.¶.hæc actio. & in authent. de trien. & semis.¶.illud quoque in iudicis.

z *Præsumptionem.* No.præsumitur ex eo quod plurimū accidit. sic.¶.eo.l.ij.in fi.&l.si paetū. & j.de iur.& fac.ign.l.in omni.

a *Dubitatum.* Sed quare magis hīc quām supra? respon.ibi. si debi-tor consideraret, non negasset solutum.

Diligentem a Diligens. Not. diligentem non esse verisimile errare: vt C. qui
errare nō est & aduer. quos. l.j. & C. ar. tu. l. fi. & C. de rescin. ven. l. quisquis.
verisimile e.

b Ignorantia. prōpter præsumptionem scientiæ: quia si præsum-
matur ignorās, ignorātia est supina. & no. hīc quōd probat quis
ignorantiam: & sic præsumitur scientia: vt C. de præscript. long.

repol. eniptor. & l. su-
per. sed in vtriaq; pro-
batur eo ipso quōd nō
probatur contrariū. sic
infra ad Trebel. l. si he-
res ab eo. §. fi. in fi. §. sed
est ar. cōtra. C. qui mi-
li. nō pos. super seruis.
& C. de epis. audi. si le-
gibus. & diximus supra
el. verius. Solu. Verius
hīc probat indebitum,
qd̄ potest facilē quan-
doque facere, vt si ap-
pareat testamentū nō
valere ex quo soluit: vt
supra de inter. act. l. de
ætate. §. ex causa. si au-
tē excipiatur qđ scien-
ter soluit, ipse probet
scientiā: vt. d. l. verius.
& secundūm hoc pro-
batur ignorantia præ-
sumptiū, eo ipso q̄
probatur indebitū: &
sic non obſt. d. l. Ac-
cursius.

c Causam. sui soluētis.
d Forensium. id est que-
fiunt in foro, vel pala-
tio. Accur.

e Gaudēs. quibus suc-
currīt: vt variis legi-
bus continetur: vt su-
pra qui satisda. cog. de
die. §. si seruus. & supra
de iurisdi. om. iudi. si id
quōd. §. fi. & C. de iur.
& fac. igno. l. j. sic ergo
nota hīc, quōd secun-
dūm qualitatē perso-
narum cernit: vt in
prædictis concordan-
tiis dicitur: vt infra de
iure fisci. l. ij. in fi. Ac-
cursius.

f Accepit. etiam si nō
negauit solutum. Ac-
cursius. ADDITIO.

Ista glos. facit ad quæ-
stionem. pone: Aliquis negauit se occidisse hominem: dixit ta-
men quōd si appareret se fecisse, ad suam defensionem fecit. tūc
debet audiri, cūm sibi incumbit onus probandi: non tamen gra-
uatur adeò quin audiatur. casus est in hoc text. secundū Bar. hīc.

g Debitum. totum. & sic aliquid est originis. Accur.

h Omnumdō. forsitan quōd neque inficiationis, neque personæ
ratio habetur: vt & aliás supra. ea. l. §. j. sed Al. dicit quōd hīc est
præsumptio: quia non negat quin fuerit debitum pro parte, vel
aliquando. sic ergo nota hīc, quōd nō est eadem ratio totius ad
partem: vt. §. de inoffic. testa. l. Papinianus. §. sed nec impuberis.
Item nota propter solutionem transferri onus probationis: vt
& C. de nō nu. pec. l. cūm fidem. & loquitur hīc vbi fuit infici-
tus: vel etiam vbi non, sed soluens fuerit pupillus. & hoc dicit,
forsitan &c. & est ratio secundum Al. quia hīc est præsumptio.

i In omnibus autem iussionibus. a in omnibus casibus in quibus a-
liquid iussimus.

k Inferre. vt in auth. de fide instru. §. si tamen. coll. vj.

l Pro calumnia. si hoc exigatur: vt. §. de iureiu. l. iuslurandum. §.
qui iuslurandum.

m Iurante. aliás iuramenti: vt & C. de iureiu. delata.

n Seruando. cui defertur. Azo. sed hodie hoc sacramentum ca-
lumniæ in aliis non præstat: cūm semel in initio præstitū fue-
rit: vt in auth. de his qui ingre. ad ap. §. fi. col. v. idē dico de alio
iuramento de quo hīc dicit, quia hodie non præstat ab initio:
vt C. de iureiu. l. generaliter. §. j. Vel dic quōd ibi loquitur

cūm à iudice defertur.

o Sin autem cautio. scilicet priuata, idem tamen dico si publica:
vt si dicat, ille fuit cōfessus se accepisse, vel se debere. secus si di-
cat, acceperit: tunc enim probat debitum: licet sit arg. contra. C.
de do. cau. non nu. l. fin. sed certe ibi nō erat publicū instrumen-
tum, vel promisit per stipulationem decem
quaē accepit.

p Indiscretē. id est cau-
sa. non adiecta ex qua
debeantur. Accur.

q Eum. scilicet credi-
torem.

r Nisi. nō est excepti-
uum. Accur.

s Exposuit. scilicet de-
bitor, promittendo sci-
licet pecuniā pro præ-
cedēti causa quam cō-
fiterit intercessisse. &

ita ponitur aliás: vt C.
de nō nu. pe. l. genera-
liter. & l. aduersus.

Quid tamen si nō pro-
mittat, sed confiteatur
mihi se debere ex an-
tecedēti causa? Respō.

& tunc debet stare suo
testimonio: vt C. de nō
nume. pecu. d. l. gene-
raliter. Itē quid si me

absente confiteas quis
se mihi debere? Respō.

non valet, ad instar sti-
pulationis: vi instit. de
inuti. stip. §. itē verbo-
rum. cūm ambē sint de

iure ciuili: vt institu. de
lit. obli. in prin. & insti-
tut. de act. §. de consti-
tuta. Itē intellige hoc

etī si sine scriptis fiant
huiusmodi cōfessiones. hoc em innuit. d. l. ge-
neraliter. i. fi. & hoc sta-
tim subiicit, suæ con-
fessioni &c. sed tunc

posset probari contra-
rium per solos testes:
vt infra de regu. iur. l.
nihil.

t Eum. scilicet confi-
tentem.

u Oportet. hoc fallit in
pecunia confessata: vt
C. de non nu. pec. in contractibus. in princip. & in dote: vt C. de

dote cau. nō nu. l. fin. & in aut. ibi posita. Item fallit & aliás, vbi
demum secundā confessioni statur, & non primā: vt in. d. l. in
contractibus. §. j. sic C. ad Vell. si muliet. & in aut. vt immo. ante-
nup. do. §. pe. col. v.

x In scriptis. Not. exigi probationem in scriptis: vt Co. si minor
sema. dixerit. l. iiij. dicit ergo hīc scriptura quōd rem illam quam
fuerat cōfessus se emisse, habeat puta ex legato, vel ex permutatione:
& sic ad pretium deductū in confessione non tenerur. vel

E producit publicum instrumentū in quo continentur quōd ea die
qua dicitur esse factum primum instrumentum, fuit alibi cōtra-
hens, vel subscriptus, vel subscriptus vt testis: vt C. de contr. sti-
pu. l. optimam, in fin. Vt autem de hac confessione plenē videoas,

dic, cum quis cōfitetur, aut ad aliquem liberandum, & tunc pre-
judicat sibi post. xxx. dies: nisi in quibusdā casibus in quibus sta-
tim præjudicat: vt C. de non nu. pec. l. in cōtractibus. §. super cō-
teris. & §. j. Aut ad obligandū: & tunc aut in cōtractu mutui, &

tunc post biennium: vt. d. l. in contractibus. in prin. aut dotis: &
tunc post tempus statutum: vt C. de dote cau. l. fina. & in aut. ibi
posita. aut ex alia causa: & tūc statim, vt hīc. nec etī potest pro-
bari contrariū nisi per alia scripturā: vt C. de non nu. pe. l. gene-
raliter. & hoc si est discreta, id est, cū causa aliter non præjudicat:

vt & hoc. §. dicitur, & dixi. §. de interroga. actio. l. j. Accur.

y Promiss. probando ex alia causa debitum: & pro hoc osten-
dendo scripturam.

*Sic Flo. An.
Aug. li. 2. c. 2.

Non potest
enim fides
instrumenti
testibus tol-
li, sed cōtra-
ria tantū in-
strum alteri-
us collisione
l. r. C. si mi-
nor se ma-
iore, dix. l.
genetalitet.
C. de nō nu-
mer. Nouel.
90. de telib.

Cōfessio au-
tem præ-
iudicet.

Procula cum magna aliis deest cum.
b Tacite. Not. tacita remissionē: vt. C. de reuo. do. l. fi. in fi. & j. de iu. do. l. cū post. j. r. n. & s. de vñr. l. cū quidā. §. diuus. j. r. n. & j. ne de sta. defun. l. ij. in fi. & j. de cap. & postli. re. si à patre. Sed arg. contra. j. re. amo. si cū dos. in prin. & j. de act. & obli. l. Lucio. & addē infra de do. inter vi. & vxo. l. si seruus communis.

* Procula cū.

Quit testamentum. **c** Ei. s. filio naturali, cui ex testamento sunt legitimi, aliis diuidia totius. Itē si non sunt legitimi, per. l. ab intestato vñq; ad duas vñcias, sed legitimis extatib⁹ nihil: vt in auth. de tri. & semif. §. cōsiderauimus. **A D D I T.** Dic melius vt in aut. licet. C. de natu. lib. & in corpore vnde sumitur, vbi iste. §. corrigitur secundū Fulgo.

d Modum. idē si nihil poterunt capere. Item quid si ab eo emit, & cōfiteretur sibi premium solutum pater inter viuos? Respō. secus, quia hīc in vltima volūtate: in qua facilius fraus fieri præsumitur: vt. s. eo. patronus nisi forte omnīa vēderet etiā ante: vt. j. que in frau. cre. l. omnes. §. Lucius.

e Kalendario. kalenda repetit. Bud. riū dicitur pecunia de hīc.
In sinu meo, id est i. occulto, & penit⁹ apud me, & in potestate mea. Bud. Vide Eraf. chil. 2. **f** Videtur. ppter legis interdictum præsumitur fraudis simulatio.

g Adieccisse. & ita oportet probare filium cōtrariū. nam hoc editum nō præjudicauit: vt. j. de li. leg. Aurelio. in princ. §. fin. & de leg. iij. cū quis. §. pe. Acc.

h S arbiter. i. iudex ordinarius. Azo. Et dic quod hæc lex duos ponit casus. Primus, si ex alterius loco aqua pluia profluens opere manu facta alteri agro nocere posset:

agi potest aquæ plu. arcen. act. vt opus tollatur: vt. j. de statilib. l. Labeo & j. de aqua plu. arc. l. j. s. hæc actio. & in princi. legis. & l. si tertius. §. officium. Duo itaq; probat actor, id est factū opus: & aquam nocere posse. Tertium etiam videtur q̄ probet, scilicet tempus quo opus factū est, vt tamen dies & consil ad liquidum nō exquiratur: sed satis est si supersint qui fieri viderūt, vel etiam audierunt eos qui viderunt vel audierūt id fieri. sic enim probabit extare memoriam. nec enim quia extitit aliquādo memoria, probatur nūc extare, vt in ætate dicimus: vt. C. de in integ. re mi. l. si minorem & est hīc primus casus. Secūdus: Reus ad sui defensionem probat pactū à parte actoris factū, vel loci naturā, id est sitū: vt quia mōtosus est: vel vetustatē: quia licet sit manu factū, non tamē extat eius memoria: quod sic probat per testes asserentes omnium esse opinionē se non vidisse vel audisse quando hoc fieret: nec eos vidisse vel audisse, qui id viderūt, vel audierunt: & hīc est secūdus casus in illo. §. sed cum. & j. de aqua plu. ar. l. ij. §. idē Labeo. secundū Azo. Sed in primo casu quæro, an duo testes sufficerent qui dicerēt se vidisse vel audisse illū qui vidi. Videtur q̄ non: quia ille quem isti viderunt, nō sufficeret, quia solus. ergo

nec isti. sed cōtra dici potest. quid enim ad rem? nā nec aliquis sibi sufficeret per se. sufficiunt tamē duo testes qui audierūt ipsum stipulari, secundū Azo. Item nota hac. l. speciale in actione aquæ plu. arcē. vt testimonia de auditu recipientur. sed certè imò nō videtur speciale. nā in quibuslibet obligationibus & contractibus hoc evenit, sed hic fertur de auditu alieno, & sic de auditu auditus: quare est speciale: aliās non: sicut. C. de testi. l. testium. Fallit etiam in causa matrimonij, secūdū antiquos canones: siue in causa cōsanguinitatis cōtra matrimonij: vt in decre. xiiij. q. ij. super. licet illud hodie per concilium corrigitur. Vel aliter hoc probatur de proprio auditu, & de veritate, siue in contractibus. nā debet probare actor memoria operis extare. sed memoria retinetur per auditum: ergo est probatio veritatis. antea tamē debet probare quod sit manufactū ab aliquo. tunc memoria quidē per auditum retinetur. sed si nō constat manufactū, quod est principale: nec potest probari memoria, quod est subiectum.

memoriam non extare: probare debet quod hæc est omniū opinio quod non extat. **hoc dicit.**

xxviii. LABEOLIBRO septimo pithanom à Paulo Epitomatorum.

Sarbiter. b animaduertere debeat, an operis facti memoria extet: hoc ei querendū i. est, an aliquis meminerit id opus factū esse. Paulus: Imò cū in arbitrio queritur, memoria facti operis extet, necne: nō hoc queritur, nū aliquis meminerit quo die, aut quo consile factū sit: sed num hoc aliquo modo probari possit, quādo id opus factū sit: & hoc ita, quod Græci dicere solent. **ει πλάτω** * enim potest hoc memoria nō teneri, intra annū puta factū, cum interim nemo sit eorū qui meminerit quibus cōsulibus id viderit. Sed cum omnium hæc est opinio, nec audisse nec vidisse cū id opus fieret, neque ex eis audisse qui vidissent, k aut audissent: l & hoc infinitē similiter susum + versū n accidet: o cum memoria operis facti non extaret.

xxix. SCÆVOLA lib. nono Digestorum.

Imperatores Antoninus & **Virus** Augusti Claudio Apollinari rescripsent in hæc verba, Probationes quæ de filiis dātur, nō in sola adfirmatione testiū consistūt, sed & epistulas * quæ vxorib⁹ misse allegarētur, si de fide earū constituit, nōnullā P vicem instrumentorum obtainere decretū est. Mulier grauida repudiata, filiū enixa absente marito, vt spuriū in actis professa est. Quæsitum est an is in potestate patris sit, & matre intestata mortua, iussu eius hereditatem matris adire possit: nec obsit professio à matre irata facta. Respōdit, veritati locū superfore. q

in pig. ha. l. pe. in fin. & C. de non nume. pec. l. generaliter. quod non placet: sed semiplenam, non autem plenam probationem faciunt: vt in fi. huius. l. & C. de testi. l. nec professio. & C. eodem. l. non nudis. & l. non epistolis.

q superfore. vt supra de inoffic. testa. l. si instituta. §. j. quæ veritas probatur ex eo, quod hīc natus fuit vicinis scientibus: vt. C. de nupt. l. si vicinis.

DE FIDE INSTRUMENTORVM, &c.

Visa probatione in genere, sequitur per species: & primo de ea quæ fit per vocem mortuam, quæ validior est quam ea quæ per vocem vivā fit. Accur.

Probationis species una est quæ sumitur ex conventionibus scriptis, ex testimoniis vel ex aliis scripturis, quæ propriè instrumenta vocantur. Sed significantur etiam eo nomine persona, veluti actores, serui, & testes nec enim minus instruunt causam, vel reum vel iudicem personæ quam scripture, & instrumenta ab instruendo dicuntur. quæ notatio in l. argentarius. §. edi. De eden, his verbis demonstratur, ea pars rationum quæ ad instruendum aliquem pertineat, & similibus in l. 8. famil. ericis, & l. 34. De admin. tut. l. vii. De susp. tut. l. 5. De iur. de. Quod additur. Et amissione eorum abest ab indice titulorum, hīc certè supereft. Cuiacius.

[†] Sic. in vet. in archetypo autē erat ī. r. bitro. Taur. in adnot.

^{*} id est lati⁹, & in obseruatis iuris angustiis. Vi de Alcia. lib. dispū. 2. c. 11.

[†] Sic Flo re. etē, non autē vt vulgo nunc scribitur, susum.

[‡] Sic & in l. 9. j. de diuort. l. Iurisconsultus. §. 3. & §. j. de grad. quidam putant à sus deriuari, quod si.

[§] Infinitē. §. tantum

duas personas numeravit. hīc vltra procedit.

[¶] Versum. simile susum

versum. j. de gradi. l. iurisconsultus. §. sed si ex

inferioribus.

^{||} Accider. subaudi.

absoluitur. reus.

[¶] Imperatores. Nonnullam. sed multā: nā

præsumptionē faciunt donec cōtra probetur, secundū quosdā: vt. §.

de posl. l. Publia. in fin.

alias confi-

stunt. sed &

epistola. ego

puto archety.

lectionē ferri posse.

Ita vt post al-

legarentur fiat punctū.

a Instrumentorū. Accipienda sunt. s. largē sumpto vocabulo.
b Testimonia. i. chartæ: vt differat à sequenti casu. Vel dic.
c id est dicta testium in scriptis redacta: vt. j. de testi. l. iiij.
d idem diuus. quod est verum: sed non quo ad hanc. l. Accur.
e Habentur. sic & largē ponitur. j. de verbo. sign. l. notionē. s. instrumentorū. Sed alias

* Lex pen & fin pātēthesi sunt inclusi: vt pro delētis notentur. Taur. Delēdas autē esse magnū argu- mentū est, quōd in nul- lis manuscr. reperiuntur, quos quidē viderimus. sanè Græci ad. l. 8. s. de stat. hom. ci- tant. I. impe- ratores pro vltimahu- ius tituli. Originalia nomina tria sunt.

* tit. 14. de fisci aduoca- to.

f Concor- tex. & qd ibi- no. in ca. si adscripturas 9. dīf.

g Addebat Paulus, iustę petitionis, & Tribon. o- misit. Quā scriptura in iudicio vim obtinere cō- ueniat, Ci. in orat. pro Rosc. Co- medo.

h veteres glossę Inter- pretātur de eo qui nunc dat pecuniā fenori nec cōtentus le- gitimis vſu- ris, nō aliter vult numera- re, quām si scribat debi- tor in chiro- grapho se, eo die qui bieñio pre- sentem pre- cessit acce- pisse. Repete- re (inquit Bu. in anno. ad. l. Julian. s. quantum ad exhib.) est retrorsus petere. hīc cautio repe- tita die iter- ponī dicit, cū dies lōgē quāsita ve- stigataq; est ac retrorsus

est retrorsus. Et mō. postea volo accipere pecuniā à Mēvio: qui aliter non dat mihi nisi eādem rem mēā obligem sibi, ita q; sit potior in pi- gnore: & ego hanc fraudē excogito vt fiat instrumentum in quo cōtineatur q; ei obligē: & fuerit facta obligatio repetita die præ- terita anni antequā Titi' acciperet: vt & alias. C. ad. l. Cor. de fal-

(xxx. * Libro primo Responorum Fe- sto respondit.

S I ancilla fuerit, ad libertatem perductam non videri neque per fideicommissi relicti sibi probationem, nec quod alimēta sunt vt nutrici præstata.

xxxii. Libro secundo Mactorio Sabino.

C Ommemorationem in chi- rographo pecuniarū, quæ ex alia causa deberi dicūtur, factam, vim obligationis non habere.)

DE FIDE + INSTRU-
MENTORŪ, [& amissione corū.]

TITVLVS III.

i. P A V L V S libro secundo
sententiarum.

G Istrumentorum nomi- ne ea omnia accipienda sunt, a quibus causa instrui potest: & ideo tam testimoniā b quām personæ instrumen- torum loco habentur. c

ii. I D E M libro quinto sententiarū. *

Q Vicumque à fisco conueni- tur, non ex indice d & exé- plo alicuius scripturæ, sed ex au- thentico conueniendus est: ita, si contractus fides possit ostēdi. Cæ- terū columniosam + scripturā, vim in iudicio obtainere non con- uenit. c *

Socius eiusdē criminis non po- test alium socium accusare: sed an contra eum testificari, vide quod nota. extra de testi. c. veniēs. & C. de testi. quoniam liberi.

iii. I D E M libro tertio. Responorum
repondit.

R Epetita f + quidem die cau- tionem interponi nō debuif- se: sed falsi crimen, quātum ad eos qui in hoc cōsenserunt, contractū non videri: cūm inter p̄sentes &

super. col. nona. nisi fuerit officio iudicis publicatum. & sic intelli- guntur. d. ll. vt fratrū filij, & de admini. tuto. chirographis. Quid autē si sine iudice fiat exéplificatio: nonne in aliquo valer? Rñ. po- test dici q; sic: quia per hoc probatur q; scriptū intercessit: quod est neccesse: maximē tunc quando est neccesse fieri contractū in scriptis. Item probatur q; intercesserit bona fides. nam hīc proba- tur intercessisse. Item præsumptio inducit: vt. j. de iure fisc. l. in fraudem. s. neque instrumenta. nam & ex priuato hoc fit, vt ibi constat. Alij dicunt, aut dico conuenio te ad decem, & vide in- strumentum quod inde mihi fecisti. & non possum: vt hīc: quia hoc non fecisti. an verō dico, conuenio te ad. x. quæ debes: quod probo per sumptum ex authenticō: & sic per obliquū. quod non placet: quia tunc esset imponere legem verbis.

e Non conuenit. imō qui eam ostendit, nisi veritatem astrin- gerit, vt falsarius punitur: vt. C. de probatio. l. iubemus. Accur- sius.

f R Epetita.] C A S V S talis est: Obligauit rem meam Titio pri- emēta, an- tidatam vul- gō appellat. huic oppo- nitur prola- ta die.

A l. si creditor. cū ergo ego & Mæuius socij sumus eiusdem crimi- nis, neuter potest aliū accusare: vt. C. de lib. cau. l. si filium Titius tamen potest recte accusare utrumque. Accursius.

g Magis. ideo magis, quia debitor eū cui bona fide obligatus e- rat, decipere non debuit: ideōq; alias tenet cōtraria pigneratitia:

vt. s. de pign. act. tutor.

s. cōtraria. & s. de pig.

l. & quæ nōdum. s. qui

res. creditor autem ei

nullo modo obligatus

est. Itē creditor vt sibi

consuleret, licet alios

fraudaret, fecit. Accur.

h I N re Verbis. dūmo-

dō aptis: vt infra

de supel. leg. l. Labeo.

i Obligationibus. scili- cet aliis. Ioan.

k sine his. i. his omis-

sis: vt. s. de pign. cōtra-

hitur. & C. de proba. l.

si de possessione. & j.

de spon. l. in sponsali-

bus. in princ. Acc.

l Nuptiæ. vt &. C. de

nup. l. neque. in fin. nisi

in casu: vt in authē, ibi

posita.

m S I res. Hēc lex ge-

neralius loquit

quām superior. Acc.

n Factum suum. factū

suū præbet veritas, cū

actor confite tradidil-

se, puta rem venditam:

sed ideo auocare se cō-

tendit, quōd scriptura

non intercessit.

o Valebit. q; fides ve-

ritatis verborū admi-

nica nō desiderat: vt

C. si minor ab here, se

absti. l. j. & facit. C. de

proba. proprietatis.

P S I de tabulis. Plures

Senim erant here-

des, & cōuenire nō po-

terat apud quē tabulæ

testamenti essent: vt. s.

fami. erci. l. si quē sunt

cautiones. Accursius.

q Seniorem. nā semper

veneranda, &c. vt. j. de

l. immu. l. semper.

Accursius.

r Honoris. vt & infra

de ter. mo. l. ij. & facit

supra de pact. l. maio-

rem. & infra de priui. cre. l. j.

f Et mārem. vt &. s. de senat. l. j. & de statu ho. l. in multis.

t Libertino. vt & in honorib: vt. C. ad. l. viscl. l. j. sed hoc potest dici hodie correctū totum: vt in authen. vt liber. decæ. s. j. col. vj. nisi alia subsit causa quare magis apud ingenuū residere debeat.

u Præferemus. non autem ad licitationem peruenietur: vt supra fami. erci. l. nam ad licitationem.

DE TESTIBVS.

De fide instrumentorū dictum est: nunc de probationibus quæ fiunt per viam vocem. Accursius.

superior propriè est de testimoniorū & aliarū scriptiōnū fide, hic de testiū fide. & placet illa Hadriani vox, testimoniis se magis credere quā testimonio. quā obrē in publicis iudiciis auctore Cornelio Tacito, testimonia non absentes nec per tabellā dare, sed coram & p̄sentes dicere cogebantur: vt merito in iudicio repetundarum queratur M. Tullius non testimoniis productus, sed dictis testimoniū recitatū quasi praiudicatam rem deferri, pro Rabirio Postumo. Cuiā.

x Estimoniōrum. Frequens. in causis.

y Necessarius. cum multa sunt quæ nisi per testes proba- ri non possunt: vt in auth. eo. circa prin. coll. vj.

z Præcipue. nam & ab huiusmodi hominibus, qui vacillant, est testimonium exigendum: licet non sit ita credendum: vt in auth. eo. s. sancimus. & s. si verō ignoti. col. vj.

vacillat.

Lis & causa
differunt.

a Vacillat. id est vacillare non est solita: & quod de praesenti sciri potest. qd dic: vt. j. de quaestio. l. de minore. s. tormeta. licet videatur cōtra. j. in eo dē titu. l. j. s. questioni. **ADDITIO.** Dic q̄ eis minus creditur: tamen per hoc non repelluntur, secūdū Flo.

b Litibus. impropriè hæc vocabula ponit, propriè autem secundum quosdam dicitur

causa ex quo res deducata sit in controuersia extra ius: sed si deducatur in iudiciū, incipit esse lis: vt C. de lit. aut. litigiosa. Sed tu dic cōtra secūdū Tullium. Est ònīm causa res quæ habet in se controuersiam in dicendo positā cum ceterarum personarum interpositione: sed lis est antè litē cōtestatam, & post: vt C. quomodo & quādo iiii. aut. qui semel. Vel dic tertio vt diximus. Co de transac. causas. Acc.

c Et hi. scilicet soli possunt adhiberi.

d Interdicuntur. interdicitur autem: vt infra l. iij. s. j. & l. idonei. & l. testis idoneo. & l. nullus. & l. ex eo. & aliis pluribus.

e Excusantur. quod faciunt quidā: vt. j. eo. l. iij. & l. inuiti. Accur.

f Legibus. quas non habemus.

g Numerum, scilicet duorum: vt arg. j. eo. l. vbi. vel pluriū, prout iudiciū videbitur.

h Vexandos. nec enim causa testificandi diu debent homines à suis negotiis auocari: vt. j. quādmo. test. ape. l. si quis ex senatoribus.

i Superflua. cùm aliqua est multitudo, prēsumūt inter eos aliquis bonus: argu. in decret. di. lxj. ca. null⁹ inuitis. & xcij. dist. miratus. & in orat. p. argu. in aut. de referen. Flac. Quint. l. s. infi. ora. cap. i. Valer. Max. lib. 8. cap. s. Mores di- gnitati præ- feruntur.

* vulg. testi- bus.

In hūc lo- cū Cic. in o- rat. pro Fōt. & in orat. p. argu. in aut. de referen.

Flac. Quint. l. s. infi. ora.

cap. i. Valer.

Max. lib. 8.

cap. s.

Mores di- gnitati præ- feruntur.

exigendus, quorum fides non vacillat. **a** Adhiberi quoque testes possunt non solum in criminalibus causis, sed etiam in pecuniaris litibus, **b** sicubi res postulat: & hi **c** quibus non interdicitur **d** testimonium, nec vlla lege à dicendo testimonio excusantur. **e**

Nota q̄ index potest refrenare numerū testiū. h. d. Bar.

Quanquā quibusdam legibus amplissimus numerus testium definitus sit: tamen ex constitutionibus principiū hēc licentia ad sufficiētem numerum **g** testium coartatur, vt iudices moderentur, & eum solum numerum **g** testium, quem neccsariū esse putauerint, euocari patiātur: ne effrenata potestate ad vexandos **h** homines superflua **i** multitudo testium protrahatur.

In hac l. vsque ad. s. lege Iulia. sic procedit iurisconsultus. nam primò ponit theoricam, secūdō practicā in genere. tertio ponit eam per multa rescripta. secunda ibi, ideoque in l. testium. terția ibi, in s. eiusdem quoque. Bar.

ii. M O D E S T I N V S libro octa- uo Regularum.

In testimoniosis * autē dignitas, fides, **k** mores, **l** grauitas examinanda est: & ideo testes qui aduersus fidem **m** suam testationis vacillant, audiendi **n** non sunt.

iii. C A L L I S T R A T V S libro quarto de Cognitionibus.

Testium **t** fides diligenter e- xaminanda est: ideoque in

k In testibus. Fides. cuius gratia cætera considerantur. fides enim colligitur ex dignitate & moribus: vt. j. de tut. & cur. da. ab his. l. scire oportet. s. pe. & j. de verb. ob. l. si quis stipulatus. in fi.

l Mores. mores dignitati præferuntur.

m Aduersus fidem. cum enim dicunt sibi contraria, semetipsos excludunt: vt. j. quando ap. l. fi. s. sed si alius.

n Audiendi. id est exaudiendi. Accur.

Testium. **C A S V S** in hac l. vsque ad. s. eiusdem. est satis facili. [E I V S D E M .] Quærebatur à principe, quæ probatio sit sufficiēs in qualibet causa: ad quod dicit q̄ nō potest dici.

nā quādōq; exiguitur scriptura: quādōque plures testes: quādōq; pauciores: tunc quoniam pauci bene probant, vt quia sunt fide digni. est ergo in iudicis arbitrio, qui & testes & alia dōbet considerare: an sit plena probatio. [I D E M D I V V S .] Pone vt hīc. s. non creditur illis qui de auditu dicunt: sed qui interfuerunt, maximè in causa criminali: in qua qui non probat, habetur calumniator. [L E G E I V L I A .] Accuso Titium. l. Iulia de vi pu. vel priua. induco contra eum in testem suum libertum. non possum. idem in impubere, vel dñato. pu. iudicio, neque tamē restituto in integrum: vel vinculis custoditum: vel eum qui locauit operas ad pugnandum cum bestiis in arena, vel meretricē: vel eum qui alias de malo testimonio est damnatus: nō possum: & de quolibet est sua ratio. Viuia.

o Consilio, sic inspicitur quando quis alium arrogat: vt supra de adop. l. nec ei. s. & primum. Accur.

A **P**lebeius. magis enim nobiliori creditur. vt argu. supra titu. j. l. fi. & in auth. eo. s. sancimus.

Q E gens. no. quod pauper faciliter corrūpit: vt hīc & in auth. eo. s. sancim⁹. & infra de excu. tu. l. spadonē. s. fi. admittitur tamē interdū: quia nō tā ex facultatib⁹ quām ex fide testis idoneo. asti- matur: vt inst. de suspe- tut. s. fi. & in aut. eo. s. si quis re. & in decr. iiiij. q. iij. ca. si testes. s. item testiū. Itē inspicit cui⁹ ppositi sit: vt s. de trāf. ac. cū hi. s. in psona. Ac. * i. Fidei ex-

R Inimicus. vbi distin- ploratissime & constan- tis. Bud.

persona eorum exploranda erunt in primis conditio **o** cuiusque: vtrum quis decurio, an plebeius **P** sit: & an honestæ & inculpatæ ***** vitæ: an verò notatus quis, & reprehēsibilis: an locuples, vel egēs **q** sit, vt lucri causa quid facile admittat: vel an inimicus **r** ei sit, aduersus quem testimoniu fert: vel amicus ei sit, pro quo testimoniu dat. Nā si careat suspicione testimonium, vel propter personam à qua fertur, quod honesta **f** sit: vel propter causam, quod neque lucri neque gratiæ, neque inimicitiae **t** causa sit, admittendus **u** est.

Nota quod potestate iudicis cō- ceditur vtrum debeat adhiberi fides testi, vel non: tamen quia acta quandoque sunt examinanda in causa appellationis, tutius est quod causam suspicionis propter quam fides testi minutur, iudex faciat apparere in actis. Bar.

Ideoque **x** diuus Hadrianus Viuio Varo legato prouinciæ Ciliciæ rescrispit, eum qui iudicat, magis posse scire quanta fides habenda sit testibus. verba epistulae hēc sunt: Tu magis **y** scire potes quanta fides **z** habenda sit testibus: qui, & cuius dignitatis, **a** & cuius existimationis sunt: & qui simpliciter visi sint dicere, **b** vtrum vnum eundemque meditatum sermonem attulerint: an ad ea quæ interrogaueras, **t** ex tempore **c** verisimilia responderint.

Eiusdem quoque principis exstat rescriptum ad Valerium Ve-

u Admittendus. vt bonus testis. aliás vt aliquod indicū inducat.

x Ideoque. quia prædicta circa testes sunt admittenda: ideoque per quatuor rescripta committitur examinatio iudici super his: vt subiicit vsque ad. s. lege Iulia.

y Magis. quām alias. Azo.

z Quāta fides. debet ergo not⁹ esse testis iudici. s. vt iudex eū co- gnoscat: vel fieri tūc notus. Itē parti contra quā pducitur, vt te- stis illū cognoscatur: vt C. de iur. deli. l. fi. s. finautē. & in auth. eo. s. si verò ignoti, & C. de fi. instru. s. sed is q̄ depositū. sed hoc puto

verū in psonali actione: qua querit an quis promisit: vel an hoc dixerit. nā testis q̄ aliquē mihi se obligasse vel aliquid fecisse di- cit, ipsum cognoscere debet. vbi autē testis nō dicit de obligatiōe psonali, vel de facto: licet te nō cognoscatur, cōtra te tñ feret testi- moniū: vt puta dicit in rei vind. quæ contra te intenditur, posse- disse me. x. vel. xl. an. sed tūc illū qui producit, debet cognoscere: vel dicit me vel illū fuisse absentē. & hīc debet cognoscere eum quē dicit absentē. vbi cōtra. ergo testis non testificat de facto eius cōtra quē pducitur, feret testimoniū etiā ignotus. alioquin si de facto, cōtrariū est secūdū Azo. Itē not. hīc cōmitti iudici testimoniū examinationem: vt. j. prox. s. & s. idem diuus. & s. Sabino. & j. eo l. ob carmen. circa fin. sicut & cautio damni infecti cui fiat: vt infra de dam. infect. l. qui bona. s. qui damni. Accur.

a Dignitatis. honestioribus enim creditur: vt C. eo. l. iuris iurādi.

b Dicere. scilicet veritatem.

c Ex tempore. super quo interrogandi sunt: **a** vt infra ad Silania.

[a] Imō verò ex tempore. i de repente. vide Budæū hīc.

l.prius.& arg.j.de accu.l.libellorum.

- a Quæ argumenta.id est quæ genera probandi: vel per testes, & quales, & quot:vel per instrumenta, vel alia argumenta.Accur.
- b Ad quem.i.ad aliquem,vt puta quot testes,& qualia īstrumēta.
- c Cuique rei. id est cuique causæ.
- d Potest.sicut nec mora:vt.ſ.de vſu.l.mora.in princip.

e Non semper. ita bene sequitur, si nō semper creditur testibus sine instrumento, ergo quādoque creditur: vt hīc dicit. semper autē non creditur:quia quidam casus sunt in quibus scriptura exigitur: vt not.supra de pign.l.contrahitur.Accur.

f Deprehenditur. per testes.

g Numerus. id est licet nō sint multū boni: vt quod deficit in fide, suppleat numerus. vel dic, propter testamentum,vel similia.

h Dignitas. licet pauci sint,duo tamē ad minus:vt C.e.l.iureiur.in fi.& sic not.quod fides testis ex eius dignitate approbat: vt in authē.

eo.ſ.sancimus.col.vij.

i BConfirmat.dicitur fama confirmare, id est cum alio firmare: non

quod per se fama non sufficiat, sed respectu assertionis partis: quā assertionē fama cōfirmat.sufficit ergo p se.ar.j.de fun.instru.l.cū de laniōnis.ſ.afīnā.secūdū lo.& C.de testi.l.j.& insti.de testa.ſ.testes.& C.ne de statu defun.si mater.Alij dicūt,quādo cōsonat nature,vt B.mor-tuū.& propter hoc dicit hīc,alias cōsentiens,id est quādoq; sed regulariter nō sufficit famā probare. Alij dicūt quod cū alio fir-mat,pro quibus facit in eo quod dicit cōsenties,quasi simul sen-tiēt,et quod dicit,cōfirmat .facit ergo secūdū hos p̄bationē se-miplenā:vnde facit deferri iuramētu:vt C.de iureiur.l. in bonā.

hīc autē fama probatur per duos testes cum iurāt maiore partem populi ita sentire:nō quod quilibet singularis per se dicat, credo:nisi iudex famam nouerit:quo casu(ut dicit Ioan.) secundūm quod nouerit iudicabit:quia non est notumvt notorium.

k Speciem.sunt enim multæ species p̄bationū,quarū quēdā sūt plenā,quādā semiplenā,plena,vt per duos testes:vt.ſ.e.vbi. Itē per instrumētu publicū. Itē per priuatū factū ab aliquo cōtra se cū causa:vt.ſ.de pba.l.cū deinde.in fi. si modō cōfiteatur se fe-cisse,vel ei p̄betur per cōparationē,vel alio modo. Itē delatio iuramēti:vt.ſ.de iureiur.l.j.&.ij.Semiplenā autē sūt per vnū te-stē. Itē p̄ collationē,ex qua semiplena colligitur fides:vt in auth. de fide instru.ſ.si verō nullus.col.vj. Itē p̄ domesticā scripturam sine causa,& alię similes.Dicit ergo hīc, q̄ iudex nō debet idice-re tantū vnū modū p̄bādi actori, sed omnes:vt siue aliquis eorū sol⁹ sit sufficiēs, siue plures simul iūcti, habeat ei fidē. quæ em nō p̄sunt singula, multa iuuāt:vt &. ſ.de vſur.si stipulatus. & C.de pba.l.instrumēta.ibi,sola nō sufficiunt. quādoq; tamē per vnū modū tātū debet p̄bare actor, scilicet per scripturā, si tale est ne-gotiū qđ per scripturā tantū debeat fieri:vt C.de p̄batio.l.cum res.in prin.& C.e.l.testiū.& no.ſ.ſ.pxi.sed hīc specialia sunt.

l Nō testimoniis. testimonia appellantur quandoq; dicta testiū in actis:& ita nō accipitur hīc,quādoq; dicuntur testimonia,quæ ab aliis dicūt se testes audisse:& ita hīc , secūdū Azo, vel hīc dic secūdū M. q̄ loq̄ hīc. ſ.tātū ī criminali causa:vt patet statī in exēplo.& secundū hoc dic, testimonia.i.dicta testiū alibi receptorū.

ma. nō credit' eis:sed ibi debēt esse præsentes, a vt possint terrore iudicis imminēte interrogari:vt in auth.de testi.ſ. & quando. in glos. vide Baptista de Castellio. in apost.ad Ro ma. in suis singul. fo. 2. o Relegaretur.sume ergo hīc argu. quod quis eo ipso quod non probat,calumniari videtur:vt C.de aduo.diuer.iudi.l.j.& argu. C.de fruct.& li.ex.l.non ignoret.& C.de pœna iudi qui ma,iud.

aut.nouo iure.& C. qui accu.pos.l.iiij.& C.ad.l.Iul.de vi.si quis ad se.Sed arg.cōtra infra ad Turpil.l.j.ſ.j. vbi dicitur quod non eo ipso quod quis non probat,calumniari videtur.Sed intellige illud secundum Ioā.loquirin illis casibus vbi specialiter induci-tur quod possit aliquis accusare sine metu calumniæ:vt in mari-

to:vt Cod.ad.l.Iuliam de adul.l.qūauis. Item quod dicit hīc, relega-retur, ideō dicit, quia de tali criminē accusa-bat ex quo si re⁹ cōui-ctus fuisset, cōdemna-tus esset ad pœnam ta-lionis. nam ad talionē fit condemnatio:vt C. de accu.l.fin.

P Gabinio. Dic casum ^{ſ. c.vt Ira certum tēp. criminalis queſio& vbi vide græcos Interpretes.} quod quidā produxit testes:& iurauerūt: sed non dixerūt, sed postea ad dōmum producen-tis dicunt producenti dictum suum fortē co-ram aliis bonis viris:& ipsi volūt recedere:& qui eos produxit in iudicio, recitat postea. hoc certē nō creditur: sed ipsi debēt stare dū dicunt: non tamen ultra quindecim dies: sed interim debet ille qui eos produxit, alere: vt hīc subiicit: vt C.eo.l. quoniam liberi. & l.si quādo. & C. de appell. eos.ſ.si quis autē post. Accursius.

q In reum.conuerte literam.id est ne in reum. id est accusatum hac lege Iulia de vi publi.vel priua. quod tamen in eo criminē dicitur, exauditur in quolibet alio criminē:cūm eadē ratio sit:vt arg.j.de verbo.oblig.l.à Titio.in fi.Et idem in pecuniaria causa: vt non admittantur illi de quibus subiicit:vt patet in liberto, de quo primō subiicit:vt C.de quæſtio.l.pridem.

r Qui se subaudi, ei qui &c. sed non pro eo:vt d.l.pridem.

s Parentēve. qui etiam propriē libertus accusati dici potest: vt infra de verb.sig.l.licet inter.ſ.paternos.Accur.

t Impuberis.no.ergo non posse ferre testimoniu minorem.xiij. D vel.xij.annis:vt insti.de testa.ſ.j.Sed quāri consuevit, an factus pubes possit reddere testimonium de his quæ vidit in pupillari ætate:videtur quod non:vt infra tit.j.l.fin.& C.de fal.mo.l.j.in fi.Sed tu dic cōtra,secundum Io.nam non prohibetur, ergo ad-mittitur:vt supra eo.l.j.ſ.adhiberi.Item potest scire de facto, & de iure:licet non ad sui præiudicium.Itē seruus factus liber, fer-re potest testimonium de eo quod primō vidi:vt.ſ.de verb.sig. notionē.ſ.instrumētorum.Item facultas probationum non de-bet angustari:vt C.de hæreti.l. quoniam & expressum videtur in-fra ad Silania.l.excipiuntur. hīc autem sunt vera,nisi velint te-sifificari in ea causa in qua ad sui substātiā exigitur cert⁹ num-erus personarum:vt in testamēto.nam à principio exigitur testis idoneus:vt insti.de testa.ſ.testes.Item quid de eo qui iam pei-rait aliis:Ioan.putat eum remoueri: quia qui semel fuit malus &c.vt.ſ.de accusa.si cui.ſ.j. si tamen pœnituit, & pœnitentiam peregerit sibi iniunctam,quidā putant posse testifificari: quasi sit

E in integrū restitutus:vel quia post tempus videtur remissa infamia:vt C.de his q̄ no.infam. & si seuerior. & pro hoc C.de nupt. l.imperialis.ſ.j.in fin.& in auth.constitutio quæ dignita.ſ.illud. col.vj.Sed quidam contra . nam dicunt quod remittitur quoad deum,non quoad mūdum vel publicam vindictam pœna infamiae siue delicti ex quo secuta est infamia.Itē quid de homicida, vel aliis qui sunt in mortali peccato constituti? Respon.non re-pelluntur iure nostro,ergo admittuntur:vt supra eodem.l.j. ſ.j. licet iure cano.repelluntur:vt.vj.q.j.infames.Accur.

u Publico.hic enim infamis est:vt.ſ.de pub.iud.l.infamē Acc.

x Eorum.non licet prædictis ferre testimoniu qui iudicio publi-co damnati erant:qui tamen in integrum restituti &c.

y Publica.propter priuatam autem ideō nō minus recipietur, cūm nō iustē infertur:vt C.de priua.car. l.j.isti autem inuincu-lati repelluntur vel propter notam vitæ suæ, licet non sint infam-es:vel quia præsumitur quod falsum testimonium dicerēt pro aliquo

aliquo qui eis promitteret se eos liberaturum à vinculis. Acc.
 a Locauerit. hic est infamis ipso iure: vt. §. de postu. l. j. §. remouet.
 & de his qui not. inf. a. l. j. in fi.
 b Palam. id est sine delectu: vt. j. de ritu nupt. l. palam. in prin. &
 est infamis ipso iure: vt. §. de his qui not. inf. a. l. athletas. §. ait pre-
 tor. & de ritu nuptia. l.

* Dur. li. 2. Dispunct. c. 3. ait male hinc colligi omnes infamies repelli omnino à testimonio, tametsi non reger multū de illorū fidemini propter infamiam.

locauerit: a quæve palam b quæstum faciat, feceritve: quive ob testimonium dicendum vel non dicendum pecuniam accepisse iudicatus c vel cōuictus d erit. Nā quidā propter reuerentiā e personarū, quidam propter lubricum f cōsiliī sui, alii verò propter notam g & infamiam h vitæ suæ admittendi non sunt ad testimonii fidem,

Not. text. quod in his quæ spe-
 ciat ad litis ordinationem, debe-
 mus infpicere consuetudinem lo-
 ci vbi agitur: vt hīc, & C. de iura.
 cal. l. 2. circa finē. secus in his quæ
 pertinent ad litis decisionem, dixi
 in l. fundus. supra de euic. & in l. i.
 supra de vsuris. Bart.

Testes non temerè euocandi sunt per longum i iter : & multo minus milites k auocandi sunt à signis vel muneribus, perhibendi testimonii causa . idque diuus Adriani rescrispsit. Sed & diui fratres rescriperunt: Q uod ad testes euocados pertinet , diligentia iudicantis est explorare, quæ cōsuetudo in ea prouincia in qua iudicat, fuerit. nam si probabitur, sāpe in aliam ciuitatem m testimonii gratia plerosq; euocatos: non esse dubitandū quin euocandi sint, quos necessarios in ipsa cognitione deprehenderit qui iudicat.

c Iudicatus. per sententiam iudicis: vt infra ad leg. Iuliam repet. l. cadem lege. §. hac lege.

d Convictus. per suam confessionem: vnde seipsum condemnauit: vt infra de confes. l. j.

e Reuerentiam. vt liberti. & no. quid reddit rationem prædictorum per ordinem.

f Propter lubricum. vt impubes.

g Propter notam. vt in eo qui est in vinculis detentus.

h Et infamiam. vt damnati de publico iudicio. sunt & aliæ cau-
 se propter quas quis repellitur: vt habes. j. e. in diuersis. ll. Acc.

i Per longum. vt. j. quemad. testa. ape. sed si quis ex. nisi sic se ha-
 beat consuetudo: vt in fin. huius. l.

k Milites. hi nec etiā per vicinum inuiti dicūtur: vt. j. e. l. inuiti.

l Sāpe. ergo est faciendum quod sāpē factū est: vt hīc, & C. loca. l. certi. & j. de admi. tu. l. sine herede. §. pe. & C. de ædi. pri. l. an in totū. &. C. quæ sit lon. consue. l. j. & C. de aquæduc. & vfu aquæ. l. diligēter. lib. xj. & s. de serui. vrb. prædi. l. qui luminibus.

m Ciuitatem. id est vt de alia ciuitate veniant.

L ege Iulia.] C A S V S. Accuso Titiū de aliquo crimine: & adduco in testē, vel inuitū volo cogi ad testimoniu sacerorum, vel generū vel vitricū, vel aliquē cōsanguineū. j. vij. gradum. Et dicit q nō possum. ita neq; possum facere cogi libertū eius, vel libertū filij sui, vel libertū vxoris Titij. nā & vxore accusata nō testifi-
 carit in eā libertus viri. Itē nō possum facere cogi libertū Ti-
 tij: quia & ipse eiusdem collibertus erat. Item nec patronus neq;

ff. Vetus.

A patrona cogitur cōtra libertū nec econtra ferre testimoniu s. A Denūtietur. ab aliquo priuato. publicè enim omnib. imperati potest, secūdum quosdā: q nō puto his personis. sed an pro eis? Respō. nō, cū si valeret, pro vtraq; parte valeret: vt. C. de episc. & cle. auth. sed iudex. & facit pro hoc insti. de testa. §. sed neq; Sed ar. contra. C. de legi. & cō. l. quod fauore. Item not. q quidā intelligūt l. istā in criminalib. tātū: quia iudiciū sanguinis agitur: nō in ciuib. & hoc videtur in-
 nuere illud verbū lege Iulia publicorū &c. sed ego id non pato: quia simpliciter lex loquit. ergo verum est illud in criminali & ciuili: arg. §. de aleat. l. j. §. ij. & j. de leg. prēst. cōtra tab. bonorū pos. petita. l. j.

o sobrinū. sobrini & so-
 brinæ sunt, qui ex fœ-
 minis descēdunt: sicut cōsobrini qui cōsoro-
 rini: vt insti. de gradib. §. iiiij. & §. vj. sed an idē
 ius erit in agnatis? Re-
 spon. vtq; cū in eis sit
 eadē vel maior ratio:
 & quod dicit hīc Pau-
 l⁹, videtur reducere ad
 memorā. j. de gradib.
 l. iurisconsultus. Acc.

P Priore. vt patruum,
 amitam, auunculū, ma-
 terteram.

q Liberto ipsius. accusa-
 ti non denuntietur te-
 stimoniu cōtra accu-
 satum. Azo.

r Viri. ne denuntietur
 liberto viri cōtra vxo-
 rē eius accusati: quia ei
 debet reuerentiā: vt. C.
 de in ius vocā. l. j. Item
 ne liberto vxoris eius
 qui accusatur, denūtie-
 tur testimoniu cōtra
 ipsū maritū accusatū.

f Patroni. repete, ne denuntietur liberto patroni cōtra liberū qui est libertus eiusdem patroni, vel patronæ: quia sunt de eadē familia. Accursius.

t Libert. hoc dixerat: sed repetit, vt plenius dicat.

u Cogantur. sed nec admittuntur liberti volentes: vt. C. eod. l. li-
 bertī aduersus. Accursius.

x I N legibus. sponsæ. vt. j. de grad. cogn. l. seruus. Accursius.

y I Donei. Imperari. siue liberti, siue serui sint: & intellige imperari
 à producēt eos pro se. alioquin nullus testis idoneus esset;

• quia magistratus ei præcipere potest: vt. C. e. siquādo. Itē intelli-
 ge imperari posse ratione patriæ potestatis, vel dominicæ, vel ra-
 tione obediētia, vel iurisdictionis, vt in causa propria imperatīs
 nō sint testes qui ī iurisdictione vel obediētia vel potestate eius
 sunt: sed in causa vniuersitatis possunt: & hac ratione imperabit

E abb as monacho vt ferat testimoniu pro collegio: vt ar. §. de in-
 ius vocā. sed si hac. §. qui manumittitur. Accursius. ADDITIO.

Quid autē de vasallo? Dicit Guil. in spe. de testi. §. j. ver. sed nun-

quid vasallus. q iuramentum fidelitatis est species seruitutis: ar-

gu. §. de proba. l. si filius. & est gl. ordinaria. §. de vſufru. si cuius.

§. j. repellitur ergo quia ei potest imperari. argu. huins. l.

z Erui. Respo. Quod ab eo elicitor cū tormētis, præcedētibus
 statē indiciis: vt. j. de quæstio. l. maritus. & C. de quæst. l. mi-
 lites. & l. j. Itē de suo ratū facto intellige eū interrogari: vt. C. de
 quæst. l. interrogari. & §. de pba. l. cū pbatio. aliās si nō de facto
 suo, nō: cū nullā cōmunionē habeat cū iure ciuili: vt. j. de testi. l.
 qui testamēto. §. seruus. Alij dicūt nō opōrtet præcedere indi-
 cia cū de serui facto quætitur. & facit. §. de ædil. edi. l. quæro. §. fi.

a I Nuiti. Senes. qui sunt maiores annis. lxx. vt. C. qui ætate. l. j. li. x.

& j. de iu. immu. l. ii. Accursius.

b Valetudinarij. qui scilicet morbo detinentur. Accursius.

a Milites, vt & arg. supra eo. l. iij. §. testes. Accursius.
b Non licet, vt hi qui sunt ignominia missi de militia: vt supra de his qui not. inf. l. iij. §. ignominia. vel deportati. vel dic, illi qui sine dedecore apparere non possunt: vt. §. ex quib. cau. ma. l. in eadem. in si. Sed quid si veritas aliter sciri non poterit? Respon.

*curritat
nig dian
unt. Mar
rav. s. niz
cercu ston
huiusq. tti.*

i. ad testationes facie das. l. 22. j. c. Quidam pūtāt: correctū hoc esse per Nou. 90. vbi iubentur ro gari.

Hæreticus in teste ad mittitur.

Testis idoneus pater filio, aut filius patri non est.

x. P A V L V S libro primo ad sabinum.

Testis idoneus pater filio, aut filius patri non est.

x. P O M P O N I V S libro primo ad sabinum.

NVllus idoneus testis in re sua intellegitur.

x. I D E M libro trigensimotertio ad sabinum.

AD fidem rei gestæ facienda etiam nō rogatus testis intellegitur.

x. V L P I A N V S libro trigensimo septimo ad Edictum.

VBi numerus testium nō adiicitur, etiam duo sufficient. Pluralis enim elocutio duorum numero contenta est.

CNota quod causa evitandæ absurditatis debet fieri extensi legis ad casum non expressum habentem similem rationem. Bar.

x. P A P I N I A N V S libro primo de Adulterio.

QVæstitum scio, an in publicis iudiciis calumniæ damnati testimoniū iudicio publico prohibere possunt. Sed neque lege Remmia prohibentur: & Iulia lex de vi, & repetundarum, & peculatus, eos homines testimoniū dicere non vetuerunt: h. veruntamen quod legibus omissum est, non omittetur religione iudican-

Sic Fl. perperā Zafius ait legēdum Memmia in catalogo antiquarum le gum.

Testis idoneus, Pater filio, vt & C. eo. l. parentes. ergo nec sacer, cùm vicem patris obtineat: vt & j. solu. ma. l. quia parentis, in castrensi autē peculio si filius ante missionem testamentum fecerit, pater testis haberi potest. vt. j. de testa. l. qui testamento. §. j.

NVllus, in re sua, principaliter sua, secus si secūdario. nā potest legatarius esse testis in causa testamēti: vt. j. de testa. l. qui testamēto. & insti. de testa. §. pen. nec ob. huic. C. de fideicō. l. fin. ibi, & iudex & testis &c. quia nō loquitur ibi de huiusmodi testificatione. an autem vendor possit esse testis in causa euictoris pro emptore? Resp. non puto, cùm ad eum commodum & incōmodū pertinere possit: & sic est sua causa: vt. j. quādo ap. sit. l. j. §. in propria, nisi tunc quando non teneretur de euictione. Nec ob. supra fi. reg. l. eos. quia ibi de euictione non tenetur. Accursius.

AD fidem **C A S V S**. Regulariter creditur testi, siue specialiter fuit vocatus ut contractum audiret: siue ob aliā causam ibi existens audiat.

e Non rogatus. præterquam in quatuor casibus, scilicet in testamento, in solutione facta creditori eius debiti quod erat in scriptis. Itē in confessione creditoris confitentis sibi solutū tale debitū: vt. j. de testa. l. heredes. §. fi. & C. de testi. auth. rogati. super l. testi. quartus in diuortio: vt. j. de repu. l. nullū. sed hoc nō bene ibi aperit. Alij dicunt, hodie semper rogari, per dictam authē. & sic hoc corrigi dicunt, quod hīc dicitur. Accursius.

f Bi numerus. Non adiicitur. quod fit quandoq; vt in testamēto, in quo quādoq; viij. vt in testamēto cæci: vt. C. qui testa. fa. pos. l. hac cōsultissima. quādoq; viij. vt regulariter: vt. C. de testa. l. hac cōsultissima. §. j. quādoq; v. vt in testamēto rustici: vt. C. de testa. l. fi. & in codicillis: vt. C. de codi. l. fin. quādoq; iiij. vt. C. si cer. pe. l. fin. & in auth. ibi posita. quādoq; duo: & hoc regulariter: cum pluralis locutio &c. vt hīc, & j. de verb. sign. l. inter-

illa. §. fina. sed contra infra de op. l. j. Solu. vt ibi.

QVæstitum.] **C A S V S**. Titius accusauit quendam de publico criminē: & quia nō probauit, fuit de calumnia cōdemnatus. quæritur, an hic Titius amodo possit esse testis in accusatio- ne aliorum? Et dicit quod non, licet aliqua lex specialis hoc non prohibeat. Viuianus.

g *Iudicio*. id est, in alia accusatione facta de crimine publico.

h Non veterunt. sed tōrib' enī, quibus lite- ra frōti im- primebatur ex lege Rē-

tium: ad quorum officium pertinet, eius quoque testimonii fidē, quod integræ frontis homo dixerit, perpendere. k

x. I D E M libro singulari de Adulterio.

SCIO quidem tractatū esse, an ad testamentum faciendū adhiberi possit adulterii dānatus. m Et sane iustè testimonii officio ei interdicetur. n Existimo ergo neque iure ciuili testamētum valeare, ad quod huiusmodi testis processit: neque iure prætorio, quod ius ciuile subsequitur: o vt neque hereditas adiri, p neque bonorū possessio dari q possit.

x. P A V L V S libro tertio sententiarum.

REpetūdarum damnatus, nec ad testamētū, nec ad testimoniū adhiberi potest. Hermaphroditus an ad testamentum adhiberi possit, qualitas sexus incalescentis ostendit. t

x. I D E M libro quinto sententiarum.

QVi falso uel vari ē testimonia dixerunt, vel vtriq; parti prodiderunt: y à iudicibus competenter puniuntur. z

x. V L P I A N V S libro singulari Regularium.

PAter, & filius qui in potestate eius est, item duo fratres qui in eiusdem patris potestate sunt, testes vtrique in eodem

k Perpendere. & si inuenierit vacillare, puniat, cuiuscunque fori sit testis: vt. C. eo. l. nullum.

SCIO quidem. q. d. non solū istud consideratur in teste, scilicet quod non sit pupillus, sed etiam hoc spectatur, quod integri &c.

m Damnatus. cūm adhuc non sit facta executio: licet sit seruus pœnae: vt. infra de pœ. qui vltimo. Vel dic quod olim non occidebatur: hodie secus: vt. C. de adul. l. quanvis. vel dic, adulterij. i. l. Iulia de adulte. quæ multa habet capitula: quorum quēdā non inferunt mortem: vt. supra de minoribus. l. auxilium. §. fina. Vel dic, damnatus, id est, damnata: vt. in authē. sed hodie. quæ est super dicta. l. quamvis.

n Ei interdicetur. est enim infamis: vt. j. de public. iudi. l. infamē. Subsequitur. vt. & supra de præscri. ver. l. quia.

o Adi. scilicet de iure ciuili. Accursius.

p Dari. de iure prætorio, scilicet ex huiusmodi testamento, vbi talis interuenit testis.

q Epetundarum. Ad testamentum, vt. infra de testa. l. qui testamento. §. eum qui.

r Ad testimoniū. vt. j. ad. l. Iul. repet. l. eadem. §. hac lege. Accur.

s Ostendit. vt. supra de statu hom. l. quæritur. Accursius.

t Vi falso. puta esse quod non erat.

u Varie. quando idem negauerunt, & concederunt.

v Prodiderunt. i. vtrique parti reuelauerunt testimonia sua.

w Puniantur. non solū non creditur eis: vt. §. eo. l. ij. sed etiam puniūtur pœna legis Cor. de fal. scilicet cūm ordinariē accusetur: vt. j. ad. l. Corn. de fal. l. eos qui. vel ex officio pro motu iudicis sine accusatore: vt. C. eo. l. nullum. Accursius.